

ORUŽANE SNAGE POBUNJENIH SRBA NA PODRUČJU LIKE 1990. - 1995

GODIĆ, DARJAN

Doctoral thesis / Disertacija

2017

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Zagreb, Department of Croatian Studies / Sveučilište u Zagrebu, Hrvatski studiji**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:111:083251>

Rights / Prava: [In copyright](#) / [Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2025-01-31**

Repository / Repozitorij:

[Repository of University of Zagreb, Centre for Croatian Studies](#)

University of Zagreb

Hrvatski studiji

Darjan Godić

**ORUŽANE SNAGE POBUNJENIH SRBA NA
PODRUČJU LIKE 1990. – 1995.**

DOKTORSKI RAD

Zagreb, 2017.

University of Zagreb

Hrvatski studiji

Darjan Godić

**ORUŽANE SNAGE POBUNJENIH SRBA NA
PODRUČJU LIKE 1990. – 1995.**

DOKTORSKI RAD

Mentor: dr. sc. Davor Marijan

Zagreb, 2017.

University of Zagreb

Centre for Croatian Studies

Darjan Godić

**THE ARMED FORCES OF REBELLED
SERBS IN LIKA REGION 1990 – 1995**

DOCTORAL THESIS

Supervisor: Davor Marijan, Ph. D.

Zagreb, 2017.

ŽIVOTOPIS MENTORA

Dr. sc. Davor Marijan, znanstveni savjetnik, rođen je 1966. u Livnu gdje je završio osnovnu i srednju školu. Diplomirao je 1994. povijest i arheologiju na Filozofskom fakultetu Sveučilišta u Zagrebu. Od 2001. zaposlen je u Hrvatskom institutu za povijest. Magistrirao je 2005. na Filozofskom fakultetu Sveučilišta u Zagrebu s temom *Ustaške vojne postrojbe 1941. – 1945.* Doktorirao je na istom fakultetu s temom *Jugoslavenska narodna armija i raspad Socijalističke federativne republike Jugoslavije 1987. – 1992.* Njegovi znanstveni i istraživački interesi usmjereni su prema proučavanju hrvatske vojne i političke povijesti 20. stoljeća. Autor je brojnih monografija: *Smrt oklopne brigade, Bitka za Vukovar, Stvaranje hrvatske države i Domovinski rat, Graničari: prilog za ratni put 108. brigade Zbora narodne garde Republike Hrvatske, 144. brigada Hrvatske vojske, Oluja, Slom Titove armije: JNA i raspad Jugoslavije 1987. – 1992., Novska u Domovinskom ratu, Obrana i pad Vukovara, Domovinski rat.* Također, autor je brojnih znanstvenih radova. Navodimo samo neke: *Borbe za Kupres u travnju 1992., Djelovanje JNA i pobunjenih Srba u Lici 1990. – 1992., Rukovođenje i komandovanje Oružanim snagama SFRJ. Vrhovna razina, Zamisao i propast napadne operacije Jugoslavenske narodne armije na Hrvatsku u rujnu 1991. godine.*

SAŽETAK

Jugoslavenska narodna armija je od početka srpske pobune u ljeto 1990. onemogućavala hrvatskim vlastima uspostavu ustavnog poretka Republike Hrvatske na pobunjenim područjima. Nakon što su pobunjeni Srbi u srpnju 1991. proglasili ratno stanje, Jugoslavenska narodna armija otvoreno se priključila agresiji na Hrvatsku. Oružane snage pobunjenih Srba sastojale su se od Teritorijalne obrane i milicije koje je podržavala i naoružavala Jugoslavenska narodna armija, a od rujna 1991. do svibnja 1992. njima je i zapovijedala. Jugoslavenska narodna armija je na području Like od jedinica Teritorijalne obrane ustrojila 2. operativnu zonu. Prije povlačenja i dolaska mirovnih snaga Ujedinjenih naroda, Jugoslavenska narodna armija je krajem veljače 1992. preustrojila 2. operativnu zonu u Zonski štab Teritorijalne obrane. Krajem 1992. Teritorijalna obrana preimenovana je u Srpsku vojsku Krajine, dok je Zonski štab preimenovan u Lički korpus. Korpus se sastojao od pet brigada, jednog bataljuna, jedinica za potporu i pozadinske baze. Od kraja 1992. do konačnog sloma u ljeto 1995. Lički korpus nije imao većih organizacijskih promjena, ali je imao velikih poteškoća u funkcioniranju.

Ključne riječi: Jugoslavenska narodna armija; Lika; Lički korpus; milicija; Srpska vojska Krajine; Teritorijalna obrana

SUMMARY

From the beginning of the Serbian uprising in the summer of 1990 until the summer of 1991, the Yugoslav People's Army prevented the Croatian authorities from establishing the constitutional order of the Republic of Croatia over rebellious areas. When the rebellious Serbs declared the state of war in July 1991, the Yugoslav People's Army openly joined the aggression against Croatia. The armed forces of the rebel Serbs consisted of Territorial Defense and police. They were supported and armed by the Yugoslav People's Army, which even commanded over them from September 1991 to May 1992. In the Lika region the Army established the 2nd operational zone, which was constituted of Territorial Defense units. The Zone was restructured by the Army in February 1992, before the arrival of United Nations Peacekeeping forces. The Territorial Defense Zone was created. Considering that in 1992 the Territorial Defense was renamed to the Army of the Republic of Serb Krajine, the Territorial Defense Zone was then renamed to the Lika Corps. The corps consisted of five brigades, one battalion, support units and a logistics base. From the end of 1992, until the defeat in the summer of 1995, the Lika corps had no major organizational changes but had major difficulties in functioning.

Key words: Yugoslav People's Army; Lika; Lika corps; police; Army of the Republic of Serb Krajina; Territorial Defense

SADRŽAJ

SADRŽAJ	1
I. UVOD	2
1. Ciljevi, hipoteze i znanstveni doprinos	2
2. Istraženost teme	2
3. Plan istraživanja	3
4. Izvori i literatura	3
II. VOJNO-POLITIČKO STANJE NA RATIŠTU 1990. – 1995.....	7
III. SRPSKA POBUNA U LICI 1990. – 1992.....	21
1. Geografski prostor, prometni značaj i nacionalna struktura Like	21
2. Političko organiziranje Srba u Lici	23
3. Organizacija i djelovanje JNA u Lici	24
4. Srpska pobuna i organizacija sigurnosno-obrambenog sustava	40
5. Organizacija pobunjene TO u Lici	56
IV. ORGANIZACIJA I FORMIRANJE VOJNIH SNAGA POBUNJENIH SRBA U LICI 1992. – 1995.....	61
1. Zonski štab TO Like	61
2. Organizacija specijalne milicije u Lici	74
3. Osnivanje i organizacija 15. korpusa SVK	80
3.1. Deveta motorizirana brigada	105
3.2. Osamnaesta pješaka brigada	114
3.3. Pedeseta pješaka brigada	122
3.4. Sedamdeseta pješaka brigada	130
3.5. Sto i treća laka brigada	139
3.6. Trideset i sedmi pješaki bataljun	147
3.7. Osamdeset i prva pozadinska baza	153
4. Sto i peta vazduhoplovna brigada	160
V. ZAKLJUČAK	164
VI. IZVORI I LITERATURA.....	167
1. Neobjavljeni izvori	167
2. Objavljeni izvori.....	168
3. Službene publikacije	169
4. Tisak	169
5. Članci	170
6. Knjige	171
7. Interna izdanja	173
8. Internetski izvori	174
VII. POPIS KRATICA.....	175
VIII. ŽIVOTOPIS AUTORA S BIBLIOGRAFIJOM RADOVA	181

I. UVOD

1. Ciljevi, hipoteze i znanstveni doprinos

Glavni cilj ove disertacije su nove znanstvene spoznaje o nastanku, organizacijsko-ustrojbenoj strukturi te glavnim značajkama oružanih formacija pobunjenih Srba na području Like tijekom srpske oružane pobune i agresije na Republiku Hrvatsku. Glavna istraživačka hipoteza temelji se na spoznaji da bez pomoći Jugoslavenske narodne armije (JNA) pobunjeni Srbi nisu mogli formirati vlastitu oružanu silu i da ona na području Like nije bila u stanju realizirati postavljene političke ciljeve. Od ljeta 1990. do jeseni 1991. oružane formacije pobunjenih Srba činile su odmetnuta milicija i lokalna prostorna struktura Teritorijalne obrane (TO) Hrvatske koja nije priznavala hrvatsku vlast. Temeljna karakteristika takvog koncepta bila je neučinkovitost. U rujnu 1991. počela je strategijska ofenziva JNA na Hrvatsku u sklopu koje je JNA preuzela nadzor nad oružanim sastavima pobunjenih Srba. U organizaciji JNA osnovan je Zonski Štab TO Lika koji je bio ustrojbeno osnova za kasniji Lički (15.) korpus Srpske vojske Krajine. Stoga se može ustvrditi da se od svibnja 1992. pa do kolovoza 1995. organizacijsko-ustrojbeno struktura Zonskog štaba TO Like i Ličkog korpusa neznatno razlikovala od formacijskih rješenja koje je ranije postavila JNA. Promjene u formacijama bile su samo formalnog karaktera pri čemu su taktičke postrojbe (bataljuni i brigade) samo mijenjale imena. Komande Zonskog štaba i Ličkog korpusa su preuzimanjem organizacijsko-ustrojbene strukture JNA preuzele i sve njezine nedostatke. U konačnici, loše stanje popune i demotiviranost vojnika odrazili su se na borbenu spremnost oružanih snaga pobunjenih Srba u Lici. Sve je to utjecalo na poraze koje su pobunjeni Srbi pretrpjeli na području Like tijekom 1993. te u operaciji „Oluja“ što je granična točka ovoga rada.

Bez sustavnog istraživanja organizacijsko-ustrojbene strukture i borbene spremnosti Zonskog štaba TO Like, Ličkog korpusa i oružanih sastava koji su im prethodili nije moguće u potpunosti razumjeti tijek srpske oružane pobune i agresije na području Like. Rezultati ovog istraživanja trebali bi stvoriti novu perspektivu za istraživanje problematike vojne povijesti Domovinskog rata na području Like.

2. Istraženost teme

Dosadašnja historiografska istraživanja donijela su niz monografija i znanstvenih članaka vezanih za vojnu problematiku Domovinskog rata. Međutim, malo je radova koji se bave

Domovinskim ratom na području Like koja je, uz sjevernu Dalmaciju, bila jedno od središta srpske oružane pobune u ljeto 1990. Također, od znanstvenog interesa za ovu disertaciju bili su memoarski zapisi neposrednih sudionika ratnih zbivanja na području Like. Iako su često nekritični, u memoarskim zapisima može se naći mnogo korisnih informacija.

3. Plan istraživanja

Tema ovog rada su naoružane formacije pobunjenih Srba u Lici, odnosno njihova organizacijsko-ustrojbeno struktura. Ovaj rad podijeljen je na tri dijela. Prvi dio je uvod u kojem će se predstaviti političko i vojno stanje u Hrvatskoj i Jugoslaviji od prvih demokratskih izbora 1990. do oslobodilačkih operacija Hrvatske vojske tijekom 1995. U drugom dijelu prikazat će se tijek srpske oružane pobune u Lici, analizirati geografski prostor Like, prometni značaj i nacionalna struktura stanovništva. Također, kratko će se prikazati političko stanje u Lici prije početka srpske oružane pobune s težištem na djelovanju Srpske demokratske stranke. Potom će se prikazati mirnodopska i ratna organizacija JNA u Lici od ljeta 1990. do početka 1992. te njezin značaj za Srbe i srpsku oružanu pobunu u Lici. Isto tako, prikazat će se nastanak i ustroj srpskih oružanih snaga u Lici. Treći dio je središnji i u njemu će se prikazati preustroj i organizacija oružanih snaga pobunjenih Srba u Lici od povlačenja JNA do sloma u operaciji „Oluja“. Isto tako, analizirat će se borbena spremnost postrojbi, opremljenost materijalno-tehničkim sredstvima, popuna ljudstvom i druge značajke koje su obilježile djelovanje srpske oružane sile na području Like tijekom Domovinskog rata.

4. Izvori i literatura

Temeljni izvor informacija za ovu disertaciju je arhivska građa koja je nastala djelovanjem Ministarstva unutarnjih poslova Republike Hrvatske, JNA te civilnih i vojnih institucija pobunjenih Srba.

U Hrvatskom državnom arhivu u Zagrebu čuva se dokumentacija Ministarstva unutarnjih poslova, odnosno izvješća koja su s terena pristizala u Operativni štab Ministarstva unutarnjih poslova. Fond Operativnog štaba pokriva čitavo područje Republike Hrvatske i nastao je u razdoblju od 1990. do 1994. U njemu se nalaze i brojni dokumenti koji se odnose na područje Like. Korišteni su dokumenti nižih policijskih instanci iz razdoblja od kraja ljeta 1990. do jeseni 1991. Bez tih dokumenata nemoguće je dobiti jasan uvid u početak, narav i tijek srpske oružane pobune u Lici. Premda se radi o opsežnoj građi, ona je sređena i digitalizirana

što znatno olakšava njezino korištenje. Međutim, pristup je otežan jer je građa označena stupnjem tajnosti, pa je za njezino korištenje potrebna dozvola Ureda Vijeća za nacionalnu sigurnost Republike Hrvatske koja se čeka nekoliko mjeseci.

U Hrvatskom memorijalno-dokumentacijskom centru Domovinskog rata u Zagrebu čuva se najveći dio gradiva korištenog prilikom pisanja ove disertacije. Korišteno gradivo može se podijeliti na četiri cjeline. Prvu cjelinu čini građa Oružanih snaga Socijalističke Federativne Republike Jugoslavije (OS SFRJ), odnosno fondovi Kninskog i Zagrebačkog korpusa OS SFRJ. Fond Zagrebačkog korpusa nije obiman, ali je nesređen. Fond Kninskog korpusa predstavlja najopsežniju građu OS SFRJ u posjedu Centra te je sređen i numeriran. Dokumentacija nastala djelovanjem Kninskog korpusa važna je jer su mu od rujna 1991. do proljeća 1992. sve postrojbe pobunjenih Srba južno od Gospića bile izravno podčinjene. Uz navedene, korišteni su i fondovi privremenih sastava koje je JNA ustrojila tijekom jeseni 1991. na području Like. Fondovi Taktičke grupe 2 i Operativne grupe 3 nisu opsežni i nesređeni su, ali su važni jer dokumentiraju djelovanje JNA i pobunjenih Srba krajem 1991. i početkom 1992. Drugu cjelinu čini građa državnih tijela Republike Srpske Krajine. Fondovi Vlade, Vrhovnog savjeta obrane, Ministarstva obrane i Ministarstva unutrašnjih poslova složeni su i numerirani. Premda se radi o fondovima nastalim na državnoj razini, u njima se mogu naći brojni podatci o zbivanjima u Lici. Osim spomenutih fondova, korišteni su i fondovi općinskih uprava, organa unutrašnjih poslova i posebnih jedinica milicije na području Like. Fondovi skupština Općina Korenica, Plaški i Vrhovine malog su opsega i nisu znatnije korišteni prilikom pisanja disertacije. Fondovi organa unutrašnjih poslova i posebnih jedinica milicije u Lici nisu opsežni niti su složeni, ali su koristan izvor informacija vezanih za organizaciju službi sigurnosti pobunjenih Srba na području Like. Treću cjelinu čini građa vojne provenijencije, odnosno gradivo nastalo djelovanjem oružanih snaga pobunjenih Srba. Fond Glavnog štaba Srpske vojske Krajine opsežan je te sadrži informacije strategijske, operativne i taktičke razine koje su se pokazale važnim za razumijevanje zbivanja u Lici. Međutim, temelj ovog rada su fondovi Zonskog štaba TO Lika i Ličkog korpusa Srpske vojske Krajine. Fondovi su opsežni i nisu složeni te sadrže gradivo svih sastavnica koje su činile Zonski štab i Lički korpus. Bez obzira na to što je dio gradiva u fragmentima može se dobiti uvid kako se formirala i organizirala srpska oružana sila u Lici od 1992. do 1995. Također, korišteno je gradivo Zapadnoslavenskog korpusa, Korpusa specijalnih jedinica, 105. vazduhoplovne brigade i Štaba obrane Gorskog Kotara. Premda organizacijski nisu bili dijelom Zonskog štaba niti Ličkog korpusa, u njihovim dokumentima nalazi se mnogo podataka vezanih za Liku. Uz građu Srpske vojske Krajine u manjoj mjeri

korištena je i građa nastala djelovanjem Vojske Republike Srpske, odnosno njezina Glavnog štaba. U posljednju cjelinu spada dokumentacija koju su djelatnici Centra izdvojili u posebne fondove. U fondu koji sadrži građivo Republike Srpske Krajine vezano za Ujedinjene narode, osim dokumenata mirovnih snaga, nalaze se i dokumenti vezani za Lički korpus. U fondu koji se sastoji od izvorne dokumentacije Republike Srpske Krajine uglavnom se nalaze dokumenti vezani za djelovanje JNA i pobunjenih Srba tijekom 1991. Fond Policijske uprave Ličko-senjske nastao je od dokumentacije pobunjenih Srba s područja Like koju je Ministarstvo unutarnjih poslova Republike Hrvatske ustupilo Centru. Naposljetku, u fondu koji čini građivo vezano za slučaj Medačkog džepa nalaze se dokumenti pobunjenih Srba nastali neposredno prije, tijekom i nakon operacije „Džep 93“.

Kao izvrstan izvor informacija i nadopuna neobjavljenim izvorima poslužila je serija zbornika dokumenata *Republika Hrvatska i Domovinski rat 1990. – 1995.* koju je objavio Hrvatski memorijalno-dokumentacijski centar Domovinskog rata. U zbornicima se nalazi građa nastala djelovanjem OS SFRJ te civilnih i vojnih institucija pobunjenih Srba.

U manjoj mjeri korišteni su i objavljeni izvori s mrežnih stranica Međunarodnog kaznenog suda za bivšu Jugoslaviju u Haagu.

Na kraju valja spomenuti da se u neobjavljenim i objavljenim izvorima koristi terminologija JNA koju su koristili i pobunjeni Srbi. Stoga se i u disertaciji koristi ista terminologija. Pojedini termini kao što su divizion ili obezbeđenje prilagođeni su hrvatskom jeziku. Ipak, u manjoj mjeri koristi se i terminologija Hrvatske vojske. Kada su u pitanju postrojbe mirovnih snaga Ujedinjenih naroda koristi se hrvatska terminologija. U pojedinim dokumentima nazivi za zapovjedništva i postrojbe su neujednačeni, stoga su radi lakšeg praćenja teksta takvi nazivi ujednačeni. Također, u tekstu se često koristi pojam Armija koji ima isto značenje kao i JNA. Prilikom citiranja dokumenata i literature u tekstu i bilješkama koristi se jezik izvora, a svi zahvati u citatima istaknuti su stavljanjem u uglatu zagradu.

Pri izradi disertacije korišten je i tisak. Od hrvatskih tiskovina korišteni su dnevnici *Večernji list* i *Vjesnik* iz Zagreba te u manjoj mjeri *Slobodna Dalmacija* iz Splita i *Novi list* iz Rijeke. Korišteni su i srbijanski dnevnik poput *Borbe* i *Politike* iz Beograda. Od novinskih tjednika korišten je *Lički vjesnik* iz Gospića koji sadrži mnoge informacije od lokalnog značaja. Kao dragocjeni izvor podataka pokazao se časopis *Narodna armija* iz Beograda, dok je časopis *Vojska Krajine* iz Knina vrlo malo korišten i, osim jednog tematskog broja posvećenog Ličkom korpusu, u časopisu nema mnogo informacija vezanih za Liku. Zbog manjka drugih izvora,

informacije iz tiskovina najviše su korištene za razdoblje od početka srpske oružane pobune u ljeto 1990. pa sve do jeseni 1991.

U izradi disertacije korišteni su i članci objavljeni u znanstvenim časopisima. Članak Davora Marijana *Djelovanje JNA i pobunjenih Srba u Lici 1990. – 1992. godine* bio je izvor velikog broja informacija o početku i tijeku srpske oružane pobune u Lici. Također, članak Domagoja Kneževića *Srpska demokratska stranka od osnivanja do konstituiranja prvog višestranačkog Sabora* poslužio je prilikom pisanja poglavlja o političkom organiziranju Srba u Lici.

Prilikom pisanja političkog pregleda znatno je pomogla knjiga Zdenka Radelića *Hrvatska u Jugoslaviji, od zajedništva do razlaza, 1945. – 1991.* Isto tako, pomogle su i knjige Dušana Bilandžića *Hrvatska moderna povijest* i Josipa Glaurdića *Vrijeme Europe: Zapadne sile i raspad Jugoslavije.*

Temeljna literatura koja je korištena prilikom pisanja vojnog pregleda rata na području Like i općenito Hrvatske su knjige Davora Marijana *Slom Titove armije: Jugoslavenska narodna armija i raspad Jugoslavije 1987. – 1992.* i *Domovinski rat.* Obje knjige pisane su na arhivskim izvorima te su često bile jedini izvor podataka.

Knjiga Nikice Barića *Srpska pobuna u Hrvatskoj, 1990. – 1995.* neizmjerljivo je važna za sagledavanje konteksta srpske oružane pobune ne samo na razini Republike Srpske Krajine već i u Lici. Nadalje, često je korištena i knjiga Ivana Strižića *Ogulinski kraj u Domovinskom ratu: obrana i oslobađanje ogulinskog kraja od srbijanske agresije i okupacije 1991. – 1995.* Knjiga je korisna jer sadrži mnogo informacija lokalnog karaktera, prije svega o početku srpske oružane pobune u Plaškom.

Za proučavanje srpske oružane sile u cjelini i njezine organizacije u Lici korištena su i djela memoarskog karaktera. Posebno su važni memoari Milisava Sekulića *Knin je pao u Beogradu.* Kao osoba koja je obnašala najviše vojne dužnosti u oružanim snagama pobunjenih Srba, autor je ponekad jedini izvor informacija za zbivanja u Lici. U manjoj mjeri korištena je i knjiga Koste Novakovića *Srpska krajina (usponi, padovi, uzdizanja).*

U disertaciji su korišteni i internetski izvori među kojima valja istaknuti nekritički pisano memoarsko djelo *Rat u Hrvatskoj iz pera obavještajca: prepisi dijelova ratnog dnevnika.*

II. VOJNO-POLITIČKO STANJE NA RATIŠTU 1990. – 1995.

Nakon smrti Josipa Broza Tita 1980. godine Socijalistička Federativna Republika Jugoslavija (SFRJ) ušla je u razdoblje konstantne krize. U početku je najizraženija bila gospodarska kriza, a potom je uslijedila politička zbog višenacionalnog i centraliziranog karaktera jugoslavenske federacije. Pobuna Albanaca na Kosovu 1981., koju je JNA brutalno ugušila, bila je javni podsjetnik da nacionalno pitanje u Jugoslaviji nije riješeno. Albanska pobuna otvorila je prostor srpskom nacionalizmu koji je uzdrmao temelje SFRJ i promijenio njenu ustavnu strukturu.¹ Raspadom Saveza komunista Jugoslavije (SKJ) na 14. izvanrednom kongresu krajem siječnja 1990. nastavljen je proces demokratizacije u Hrvatskoj i Sloveniji. Iako su inicijative za osnivanje prvih oporbenih stranaka u Socijalističkoj Republici (SR) Hrvatskoj nastale još tijekom 1989., tek početkom veljače 1990. službeno su registrirane prve političke stranke. Među registriranim isticala se Hrvatska demokratska zajednica (HDZ) na čelu s Franjom Tuđmanom. U veljači 1990. promijenjen je Ustav SR Hrvatske čime je omogućen višestranački sustav. Uskoro su zakazani i prvi višestranački izbori. Dana 22. travnja 1990. održani su izbori za Društveno-političko vijeće Sabora SR Hrvatske, a 23. travnja za Vijeće udruženog rada.² Drugi krug izbora održan je 6. svibnja 1990. U oba izborna kruga pobijedio je HDZ, a Savez komunista Hrvatske - Stranka demokratskih promjena (SKH-SDP) postao je najveća oporbena stranka. Za HDZ glasalo je 41,9 % birača što mu je donijelo 205 mandata u Saboru SR Hrvatske, dok je za SKH-SDP glasalo 35 % birača što mu je donijelo 73 mandata.³

Demokratski procesi u Hrvatskoj i Sloveniji nisu bili po volji JNA jer je demokratizacija ugrožavala njezin privilegirani položaj u društvu. Nakon objave izbornih rezultata i prije primopredaje vlasti, JNA je razoružala TO SR Hrvatske. Iako je JNA tvrdila da se radi o premještanju naoružanja TO u skladišta JNA koja su imala bolje uvjete čuvanja, novim hrvatskim vlastima bilo je jasno da se radi o razoružavanju s ciljem postizanja potpune nadmoći. Osim u Hrvatskoj, naoružanje je oduzeto u Sloveniji, BiH, Makedoniji, a u Srbiji i Crnoj Gori oduzimanje je bilo fiktivno.⁴

¹ Davor MARIJAN, *Slom Titove armije: Jugoslavenska narodna armija i raspad Jugoslavije 1987. – 1992.*, Zagreb, 2008., 72, 78-80.; Dušan BILANDŽIĆ, *Hrvatska moderna povijest*, Zagreb, 1999., 755-758.

² Zdenko RADELIĆ, *Hrvatska u Jugoslaviji, od zajedništva do razlaza, 1945. – 1991.*, Zagreb, 2006., 591.; Josip GLAURDIĆ, *Vrijeme Europe: Zapadne sile i raspada Jugoslavije*, Zagreb, 2011., 76-77.

³ D. BILANDŽIĆ, *Hrvatska moderna povijest*, 775-776.; Davor MARIJAN, *Domovinski rat*, Zagreb, 2016., 19.

⁴ Nikica BARIĆ, *Srpska pobuna u Hrvatskoj 1990. – 1995.*, Zagreb, 2005., 60-62.; D. MARIJAN, *Slom Titove armije*, 133-140, 151-156.

Premda nije polučila značajniji izborni rezultat, Srpska demokratska stranka (SDS) nametnula se kao glavni predstavnik Srba u Hrvatskoj te ju je HDZ kao takvu i prihvatio. Ipak, SDS nije mogao prihvatiti novu hrvatsku vlast jer je svoje ideje o položaju i pravima Srba u Hrvatskoj mogao provesti samo mimo demokratskih institucija i nasilnim metodama. U skladu s iskazanim stavovima, vodstvo SDS-a odlučilo je bojkotirati konstituirajuću sjednicu prvoga višestranačkog Sabora zakazanu za 30. svibnja 1990. Zastupnici SDS-a tek su sredinom lipnja 1990. počeli sudjelovati u radu Sabora.⁵ Svoje ideje o položaju i pravima Srba u Hrvatskoj SDS je počeo provoditi krajem lipnja 1990. prekrajanjem upravno-teritorijalnih jedinica SR Hrvatske. Tako je 27. lipnja 1990. konstituirana Zajednica općina sjeverne Dalmacije i Like sa sjedištem u Kninu. Od kraja lipnja do prosinca 1990. u Zajednicu su ušle općine većinski naseljene srpskim stanovništvom: Benkovac, Donji Lapac, Dvor na Uni, Glina, Gračac, Knin, Obrovac i Titova Korenica. Upravljanje Zajednicom do konstituiranja Skupštine Zajednice obavljalo je Privremeno predsjedništvo Skupštine. U sastav Privremenog predsjedništva ušli su svi predsjednici skupština općina (SO) udruženih u Zajednicu, a predsjednik Privremenog predsjedništva postao je predsjednik SO Knin Milan Babić.⁶

Na sjednici Sabora 25. srpnja 1990. prihvaćeni su prijedlozi amandmana na Ustav SR Hrvatske. Tako su iz Ustava izbačene sve socijalističke odrednice o izgledu državnih simbola, naziva države i državnih tijela. Također, Sabor je prihvatio odluku o izradi novog demokratskog Ustava. Prema najavama hrvatskog političkog vodstva, novim Ustavom Hrvatska je trebala postati nacionalna država hrvatskog naroda. Ustav je uz prihvaćanje općih načela slobode i demokracije trebao jamčiti i pravo na odcjepljenje republike i na stvaranje državnih saveza. Za Srbe u Hrvatskoj izbacivanje socijalističkih odrednica i izrada novog ustava nisu bili prihvatljivi.⁷ Srbi u Hrvatskoj smatrali su da im Ustav SR Hrvatske jamči konstitutivnost. Stoga su, nasuprot demokratski izabranom Saboru Hrvatske, 25. srpnja 1990. održali „Srpski sabor“ u Srbu. Na saboru je osnovano Srpsko nacionalno vijeće (SNV) i prihvaćena je *Deklaracija o suverenosti i autonomiji srpskog naroda*. Prema *Deklaraciji* Srbi u Hrvatskoj imali su pravo na samoopredjeljenje, odcjepljenje i autonomiju. Također, ništavnim su proglašene sve ustavne i zakonske odluke koje negiraju konstitutivnost i autonomiju Srba u Hrvatskoj, a kao političko predstavništvo konstituiran je Srpski sabor. Izvršno tijelo Srpskoga sabora postalo je SNV. U Kninu je 31. srpnja 1990. održana sjednica SNV-a na kojoj su odbijeni svi ranije doneseni

⁵ Zdenko RADELIC, Davor MARIJAN, Nikica BARIĆ, Albert BING, Dražen ŽIVIC, *Stvaranje hrvatske države i Domovinski rat*, Zagreb, 2006., 92.; D. MARIJAN, *Domovinski rat*, 22.

⁶ N. BARIĆ, *Srpska pobuna u Hrvatskoj*, 65-66.

⁷ Isto, 66-68.; Z. RADELIC, *Hrvatska u Jugoslaviji*, 592-593.

amandmani na hrvatski Ustav, a novi simboli Republike Hrvatske (RH) proglašeni su neprihvatljivim srpskom narodu. Donesena je i odluka o raspisivanju referenduma o autonomiji srpskog naroda u Hrvatskoj koji se trebao održati od 19. kolovoza do 2. rujna 1990. Za provedbu referenduma osnovana je Centralna komisija za provođenje izjašnjavanja. Ministarstvo pravosuđa i uprave RH početkom kolovoza 1990. odluku o referendumu proglasilo je protuzakonom na što je SNV 16. kolovoza odlučilo da se neće provesti referendum o autonomiji srpskog naroda već izjašnjavanje o srpskoj autonomiji.⁸

Izjašnjavanje Srba u Hrvatskoj o autonomiji organizirano je u nizu općina u RH. Iako nije definirano o kakvom obliku autonomije se radilo, prema izvješću Centralne komisije za provođenje izjašnjavanja glasalo je 567 317 građana. Za srpsku autonomiju izjasnilo se 567 127 građana, protiv je bilo 144, a nevažećih listića bilo je 46. Izvan RH za srpsku autonomiju izjasnilo se 189 422, protiv je bilo 28, a 14 listića bilo je nevažećih. Izjašnjavanje je onemogućeno u mjestima u kojima su Hrvati činili većinu. Centralna komisija zaključila je da zbog hrvatskog ometanja preko 150 000 Srba nije pristupilo izjašnjavanju. Na temelju rezultata glasanja, SNV je 30. rujna 1990. u Srbu proglasilo srpsku autonomiju u Hrvatskoj.⁹

Tijekom priprema za izjašnjavanje o autonomiji 17. kolovoza 1990. izbila je srpska oružana pobuna. Povod za pobunu bila je najava Ministarstva unutarnjih poslova Republike Hrvatske (MUP RH) da će povući naoružanje pričuvnog sastava milicije iz stanica milicije u općinama većinski naseljenim većinski srpskim stanovništvom. Na ovakav potez MUP RH odlučio se zbog ranijeg protuzakonitog mijenjanja upravno-teritorijalnih granica te najavljenog izjašnjavanja o srpskoj autonomiji. Milicajci Općinskog Sekretarijata za unutrašnje poslove (OSUP) Zadar u jutarnjim satima 17. kolovoza izuzeli su naoružanje iz Stanice javne sigurnosti (SJS) Benkovac što je dovelo do prosvjeda srpskog stanovništva u Benkovcu. Premda je trebalo biti izuzeto, naoružanje SJS Obrovac i Knin nije izuzeto jer su ga milicajci srpske nacionalnosti podijelili okupljenom srpskom mnoštvu koje se potom organiziralo u straže i blokiralo prometnice na tom području. U pokušaju da zaustavi pobunu na kninskom području MUP RH poslao je tri helikoptera policijskih specijalaca. Zbog prijetnji JNA da će ih oboriti ako se ne vrate u Zagreb helikopteri su se prizemljili.¹⁰ Dvije godine kasnije, Vlada Republike Srpske

⁸ N. BARIĆ, *Srpska pobuna u Hrvatskoj*, 72-75.

⁹ Isto, 85-86.; Dokument 31, Izvješće Centralne komisije o provođenju izjašnjavanja srpskog naroda u Republici Hrvatskoj o srpskoj autonomiji od 30. 9. 1990., *Republika Hrvatska i Domovinski rat 1990. – 1995., dokumenti, Knjiga 2., Dokumenti institucija pobunjenih Srba u Republici Hrvatskoj (1990. – 1991.)*, (ur. Mate Rupiće), Zagreb, Slavonski Brod, 2007.

¹⁰ Međunarodni kazneni sud za bivšu Jugoslaviju (dalje: MKSJ), Predmet br. IT-95-11, Izjava Biserko Ognjena, od 2. 12. 1990.; N. BARIĆ, *Srpska pobuna u Hrvatskoj*, 78-82.

Krajine taj dan proglasila je početkom rata. Također, svim dobrovoljcima i regrutima sudjelovanje u „borbenim dejstvima“ tijekom 17. kolovoza 1990. priznato je kao „učesće u ratu“.¹¹

Krajem rujna 1990. pobunjeni Srbi nastavili su s oružanom pobunom. Povod za nastavak našli su u novoj odluci MUP-a RH o izuzimanju naoružanja pričuvnog sastava milicije. Naoružanje se trebalo izuzeti iz svih SJS na području Hrvatske za potrebe opremanja novih pripadnika djelatnog sastava MUP-a RH. Nakon što su hrvatski policajci izuzeli naoružanje iz SJS u Obrovcu, Srbi su provalili u stanicu i oteli ostatak naoružanja. Prije nego što su hrvatski policajci došli izuzeti naoružanje u Dvoru na Uni i Glini, Srbi su oteli naoružanje iz tih stanica. Naoružanje je izuzeto u Petrinji, ali su Srbi spriječili vozilo MUP-a RH da ga preveze u Sisak. Srbi su u Dvoru na Uni i Petrinji organizirali prosvjede pri čemu su se sukobili s hrvatskom policijom.¹²

U Kninu su 21. prosinca 1990. predstavnici SNV-a i Zajednice općina sjeverne Dalmacije i Like proglasili osnivanje Srpske autonomne oblasti (SAO) Krajina. Pravni temelj za osnivanje srpske autonomije u Hrvatskoj bio je Statut prema kojem je SAO Krajina osnovana kako bi se ostvarila politička i kulturna ravnopravnost Srba u Hrvatskoj, a definirana je kao teritorijalna autonomija unutar RH i SFRJ. Srpsku autonomiju trebale su činiti sve općine Zajednice općina sjeverne Dalmacije i Like te druge općine i mjesta većinski naseljene srpskim stanovništvom koje se izjasne za priključenje. Osim što je trebala imati vlastita tijela na području zdravstva, gospodarstva, financija, kulture i obrazovanja, SAO Krajina trebala je imati i vlastita pravosudna i policijska tijela. Zakonodavnu vlast trebala je obavljati Skupština SAO Krajine, a izvršnu Izvršno vijeće. Na čelu Izvršnog vijeća trebao se nalaziti predsjednik.¹³ Proglašenje autonomije vrhunac je srpske oružane pobune u Hrvatskoj 1990. godine. Slično kao i tijekom ljeta iste godine, autonomija je proglašena neposredno prije krupnih političkih odluka Sabora RH, odnosno donošenja novog Ustava RH 22. prosinca 1990.¹⁴

Početkom siječnja 1991. vodstvo SAO Krajine odlučilo je da na području srpske autonomije u Hrvatskoj prestaje nadležnost MUP-a RH. Stoga je na sjednici Izvršnog vijeća

¹¹ Hrvatski memorijalno-dokumentacijski centar Domovinskog rata (dalje: HMDCDR), Vlada Republike Srpske Krajine (dalje: Vlada RSK), kut. 7.: Vlada RSK, Odluka, Broj: 04-3-270/92., od 28. 7. 1992.; 15. korpus Srpske vojske Krajine, kut. N (dalje: 15. K SVK-N): Komanda vojnog odseka Korenica, Priznavanje učesća u borbenim dejstvima dobrovoljcima i regrutima, Broj: Pov. 02-409/2-94., od 13. 9. 1994.

¹² N. BARIĆ, *Srpska pobuna u Hrvatskoj*, 83.

¹³ *Dossier: Knin*, 193.; N. BARIĆ, *Srpska pobuna u Hrvatskoj*, 93-95.

¹⁴ „Statut poništen tenzije ostaju“, *Borba*, (Beograd), 4. 1. 1991., 1, 4.; *Uspon i pad Republike Srpske Krajine-dokumenti*, (ur. Davor Pauković), Zagreb, 2005., 25, 37-38.

SAO Krajine donesena odluka o osnivanju autonomnog Sekretarijata za unutrašnje poslove (SUP), odnosno milicije SAO Krajine. Za sekretara unutrašnjih poslova postavljen je Mile Martić koji je bio jedan od predvodnika pobune u ljeto 1990. U sastav SUP-a SAO Krajine ušle su SJS Benkovac, Donji Lapac, Gračac, Knin, Obrovac i Titova Korenica.¹⁵

Spomenuti događaji prethodili su naredbi Predsjedništva SFRJ od 9. siječnja 1991. o raspuštanju i razoružavanju svih sastava koji nisu dio OS SFRJ ili organa unutarnjih poslova. Predsjedništvo SFRJ zahtijevalo je da se ilegalno naoružanje u roku od deset dana preda postrojbama ili ustanovama JNA. Naredba je bila odgovor saveznih vlasti na informaciju armijskog vrha da hrvatske vlasti stvaraju paravojne naoružane skupine za obračun sa Srbima. Legalno naoružavanje povećanog broja pripadnika MUP-a RH iskorišteno je za pokušaj rušenja demokratski izabраниh vlasti RH, dok je naoružavanje i nasilje pobunjenih Srba zanemareno.¹⁶ Rok za raspuštanje i povrat bio je deset dana, ali hrvatske vlasti su, nakon što su 18. siječnja 1991. članovi Predsjedništva SFRJ Stjepan Mesić i Borisav Jović dogovorili da se naoružanje povuče u policijske stanice, zatražile produženje roka za 48 sati. Smirivanje stanja odgovaralo je i hrvatskoj strani i Armiji.¹⁷ Nakon što je na Televiziji Beograd 25. siječnja 1991. prikazan film JNA o naoružavanju RH kriza je dosegla vrhunac. Hrvatske vlasti očekivale su vojnu intervenciju JNA, a idućeg dana diljem Hrvatske održani su skupovi potpore hrvatskom političkom vodstvu. Stanje se smirilo nakon uspješnih političkih pregovora u Beogradu pa je MUP RH pustio kućama pričuvni sastav policije, a JNA je spustila povišenu borbenu spremnost.¹⁸

Početak ožujka 1991. obilježio je prvi oružani sukob između pobunjenih Srba i hrvatske policije nakon što su odbornici srpske nacionalnosti na sjednici SO Pakrac odlučili priključiti općinu SAO Krajini. Pobunjeni Srbi su 1. ožujka 1991. uz pomoć mobiliziranog pričuvnog sastava policije zauzeli policijsku stanicu u Pakracu. Idućeg dana, hrvatske vlasti poslale su specijalnu policiju koja je policijsku stanicu i grad brzo stavila pod nadzor, a pobunjeni Srbi povukli su se na okolna brda. Potom su u grad ušle postrojbe JNA pri čemu je po prvi put došlo do razmjene vatre između hrvatske policije i JNA. Tijekom sukoba u Pakracu Armija je prvi

¹⁵ Hrvatski državni arhiv, Operativni štab Ministarstva unutarnjih poslova Republike Hrvatske (dalje: HDA, OŠ MUP RH): Ministarstvo unutrašnjih poslova, Broj: 511-01-35-D-286/91., od 4. 1. 1991.; N. BARIĆ, *Srpska pobuna u Hrvatskoj*, 105.

¹⁶ N. BARIĆ, *Srpska pobuna u Hrvatskoj*, 112.; D. MARIJAN, *Slom Titove armije*, 233-235.

¹⁷ D. MARIJAN, *Slom Titove armije*, 236.; Borbena spremnost je kroatizirani naziv za borbenu gotovost, a to je stanje oružanih snaga koje izražava njihovu sposobnost da vode oružanu borbu u svim uvjetima i protiv svih agresora. Oružane snage mogu se nalaziti u stalnoj, povišenoj ili potpunoj borbenoj spremnosti. *Vojni leksikon* (dalje: VL), Beograd, 1981., 66.

¹⁸ *Dossier: Knin*, 201.; D. MARIJAN, *Slom Titove armije*, 239.

put demonstrirala taktiku „tampon zona“. Armija je „tampon zone“ predstavila kao područja razdvajanja sukobljenih strana, odnosno sprječavanje građanskog rata. Za razliku od proklamirane, stvarna svrha „tampon zona“ bila je sprječavanje uspostave ustavnopravnog poretka RH na područjima zahvaćenim srpskom oružanom pobunom.¹⁹

Tijekom ožujka 1991., nakon neuspješnog pokušaja srpskih predstavnika da dobiju većinu u Predsjedništvu SFRJ, JNA je odustala od očuvanja cjelovite SFRJ.²⁰ O tome u svom djelu *Protiv udar* svjedoči Savezni sekretar za narodnu obranu general armije Veljko Kadijević. Prema generalu Kadijeviću, Armija je trebala omogućiti da se „narodima Jugoslavije koji žele da nastave život u zajedničkoj državi to pravo omogućiti“, a da se onim narodima koji to ne žele omogućiti mirno izdvajanje.²¹

Krajem ožujka 1991. pobunjeni Srbi preuzeli su kontrolu nad Nacionalnim parkom „Plitvička jezera“. Hrvatska policija je 31. ožujka, nakon što je rastjerala pobunjenike, preuzela nadzor nad Nacionalnim parkom. U akciji je bilo žrtava na obje strane.²²

Predsjedništvo SFRJ na izvanrednoj sjednici 31. ožujka 1991. odlučilo je da JNA mora osigurati prekid vatre i da se s Plitvica moraju povući sve snage.²³

Izvršno vijeće SAO Krajine 1. travnja 1991. na sjednici u Titovoj Korenici usvojilo je „Odluku o prisajedinjenju Srpske autonomne oblasti Krajina Republici Srbiji“. Od trenutka donošenja odluke na području SAO Krajine trebali su važiti isključivo Ustav Republike Srbije i ustavnopravni poredak SFRJ. Već 2. travnja 1991. Narodna skupština Srbije iz političkih pobuda odbila je prihvatiti odluku Izvršnog vijeća SAO Krajine o pripajanju Srbiji.²⁴

Srpska oružana pobuna, sukobi u Pakracu i Plitvicama te intervencija JNA na strani pobunjenih Srba potaknuli su hrvatske vlasti na osnivanje vlastite oružane sile. Tako je sredinom travnja 1991. od pripadnika djelatnog i pričuvnog sastava hrvatske policije osnovan Zbor narodne garde (ZNG). Do ljeta 1991. ZNG nalazio se u sastavu MUP-a RH, ali je naredbe primao od Ministarstva obrane RH. U rujnu 1991. ZNG postao je dio Hrvatske vojske (HV).²⁵

Tijekom svibnja 1991. u Hrvatskoj su se političko-sigurnosno prilike drastično pogoršale. U sukobu sa srpskim pobunjenicima u Borovu Selu i Polači 2. svibnja ubijeno je trinaest hrvatskih policajaca. Za hrvatske vlasti i stanovništvo, ubojstvo hrvatskih policajaca

¹⁹ N. BARIĆ, *Srpska pobuna u Hrvatskoj*, 114.; D. MARIJAN, *Slom Titove armije*, 242, 244, 248-250.

²⁰ D. MARIJAN, *Slom Titove armije*, 246-247.;

²¹ Veljko KADIJEVIĆ, *Protiv udar: moje viđenje raspada Jugoslavije*, Beograd 2010., 153-154.

²² N. BARIĆ, *Srpska pobuna u Hrvatskoj*, 116.

²³ „Armija obezbeđuje mir“, *Narodna armija*, (Beograd), 4. 4. 1991., 6.; D. MARIJAN, *Slom Titove armije*, 248.

²⁴ N. BARIĆ, *Srpska pobuna u Hrvatskoj*, 100, 102.

²⁵ D. MARIJAN, *Domovinski rat*, 52-53.

bilo je znak da se protiv RH vodi otvoreni rat.²⁶ U takvim okolnostima održani su srpski referendum o „prisajedinjenju SAO Krajine Republici Srbiji“ i hrvatski referendum o neovisnosti.

Srpski referendum održan je 12. svibnja 1991. na području općina većinski naseljenih srpskim stanovništvom. Centralna komisija za sprovođenje referenduma izvijestila je da je od 226 263 upisanih glasača glasalo njih 179 840. Za „prisajedinjenje“ glasalo je 179 490, protiv je bilo 206, a nevažećih listića bilo je 144. U skladu s rezultatima referenduma, Skupština SAO Krajine 16. svibnja 1991. potvrdila je odluku o pristupanju SAO Krajine Republici Srbiji. Slično kao i u travnju 1991., Srbija je odbila odluku Skupštine SAO Krajine.²⁷

Hrvatski referendum o neovisnosti održan je 19. svibnja 1991. Od ukupnog broja upisanih birača njih 83,56 % sudjelovalo je na referendumu, a njih 93,24 % glasalo je za neovisnost Hrvatske.²⁸ Dok je srpski referendum prošao bez incidenata, hrvatski referendum nije. Veći dio glasača u većinski srpskim mjestima nije mogao glasati, a Općina Donji Lapac jedina je općina u RH u kojoj referendum o hrvatskoj samostalnosti nije održan zbog prijetnji predsjedniku i članovima Komisije za održavanje referenduma.²⁹

Na temelju rezultata referenduma, a nakon niza neuspješnih sastanaka čelnika jugoslavenskih republika o budućnosti SFRJ, Hrvatska i Slovenija su 25. lipnja 1991. proglasile neovisnost. Već idućeg dana, pobunjeni Srbi napali su Policijsku stanicu u Glini. Dana 27. lipnja započeo je sukob u Sloveniji kada je JNA krenula u zaposjedanje granice SFRJ prema Austriji i Italiji. Nakon završetka sukoba u Sloveniji, Predsjedništvo SFRJ 18. srpnja 1991. donijelo je odluku o povlačenju JNA iz Slovenije. Armija je tijekom sukoba u Sloveniji mobilizirala dio pričuvnog sastava koji je s jakim oklopno-mehaniziranim snagama razmješten na granicu Hrvatske i Srbije. Do početka srpnja 1991. Armija je ovladala svim mostovima na Dunavu, a postojeće snage JNA u Baranji ojačane su.³⁰

Početkom kolovoza 1991. Sabor RH utvrdio je da u agresiji na Hrvatsku, uz pobunjene Srbe, sudjeluje i JNA te da je Republika Srbija glavni organizator agresije. Tijekom ljeta 1991. u rješavanje jugoslavenske krize uključila se i Europska zajednica (EZ). Sredinom kolovoza

²⁶ D. MARIJAN, *Slom Titove armije*, 253-254, 256.

²⁷ N. BARIĆ, *Srpska pobuna u Hrvatskoj*, 101-104.; Dokument 83, Izvješće Centralne komisije za provođenje referenduma „SAO Krajine“ o rezultatima referenduma za priključenje „SAO Krajine“ Republici Srbiji i ostanak u Jugoslaviji, od 14. 5. 1991., *Republika Hrvatska i Domovinski rat 1990. – 1995.*, Knjiga 2.

²⁸ D. MARIJAN, *Domovinski rat*, 21.

²⁹ „(Ne)uspjeli bojkot“, *Večernji list*, (Zagreb), 20. 5. 1991., 3.; „Miniran ‘Yugo’ i-referendum“, *Slobodna Dalmacija*, (Split), 22. 5. 1991., 6.

³⁰ D. MARIJAN, *Slom Titove armije*, 264.; D. MARIJAN, *Domovinski rat*, 25-26, 74-75.

1991. u Hrvatsku su pristigle prve skupine promatrača EZ-a čime je jugoslavenska kriza postala međunarodni problem. Članice EZ-a podupirale su razvoj demokracije u jugoslavenskim republikama, ali su bile za očuvanje Jugoslavije. Početkom rujna 1991. EZ donijela je deklaraciju o nepovredivosti republičkih granica i sazivanju Mirovne konferencije o Jugoslaviji. Konferencija je trajala od 7. rujna do 5. studenoga 1991., a u radu Konferencije sudjelovali su čelnici jugoslavenskih republika i dio saveznih dužnosnika.³¹ Na Konferenciji je svim sudionicima predložen mirovni plan koji je podrazumijevao reorganizaciju Jugoslavije u zajednicu suverenih i neovisnih država. Plan su prihvatile sve jugoslavenske republike osim Srbije. Nakon pritiska srbijanskog političkog vodstva, Crna Gora povukla je svoj pristanak na plan.³²

Premda su ZNG i hrvatska policija uspjele izdržati prvi udar JNA i pobunjenih Srba, u drugoj polovini rujna i početkom listopada 1991. hrvatskim snagama nedostajalo je naoružanja. Jedini način da dođu do naoružanja bila je blokada i osvajanje objekata JNA. Tijekom rujna 1991. hrvatske snage osvojile su brojne objekte JNA te su došle do velikih količina naoružanja. Samo predajom Varaždinskog korpusa JNA hrvatske snage zarobile su 74 tenka, 71 oklopni transporter i 17 borbenih oklopnih vozila. Zarobljenim naoružanjem hrvatske snage dočekale su krajem rujna 1991. napadnu operaciju JNA koja je odlučnim napadom na ratištu željela slomiti hrvatski otpor. Ipak, hrvatski otpor i neuspjela mobilizacija u Srbiji natjerali su srbijansko vodstvo i JNA na reduciranje osvajačkih planova. Novi plan predviđao je izvlačenje ljudstva i opreme iz blokiranih objekata JNA u dubini Hrvatske te zaokruživanje okupiranih područja. Nakon pregovora s hrvatskom stranom, JNA je do kraja prosinca 1991. povukla sve preostale jedinice s neokupiranih područja Hrvatske. Pobunjeni Srbi su 19. prosinca 1991. proglasili Republiku Srpsku Krajinu (RSK). Područje RSK obuhvaćalo je oko 15 000 kilometara kvadratnih okupiranog teritorija RH s kojega je većina nersrpskog stanovništva protjerana ili likvidirana. Prema podacima iz 1993. u RSK živjelo je 433 595 stanovnika.³³

Krajem 1991. kada je postalo očito da JNA ne može ostvariti uspjeh u agresiji na Hrvatsku, krnje Predsjedništvo SFRJ 9. studenoga 1991. zatražilo je od Vijeća sigurnosti Ujedinjenih naroda (UN) da u Jugoslaviju pošalje mirovne snage.³⁴ Vijeće sigurnosti potvrdilo je 15. prosinca 1991. rezolucijom mirovni plan i dolazak mirovnih snaga UN-a na okupirana područja Hrvatske. Temelj mirovnog plana bio je sporazum od 23. studenoga 1991. kojim su

³¹ D. BILANDŽIĆ, *Hrvatska moderna povijest*, 794.; Z. RADELIĆ, D. MARIJAN, N. BARIĆ, A. BING, D. ŽIVIĆ, *Stvaranje hrvatske države i Domovinski rat*, 311-320.; D. MARIJAN, *Domovinski rat*, 26-29.

³² J. GLAURDIĆ, *Vrijeme Europe*, 211-227.

³³ N. BARIĆ, *Srpska pobuna u Hrvatskoj*, 146., 171-172.; D. MARIJAN, *Domovinski rat*, 77-79, 80-81.

³⁴ J. GLAURDIĆ, *Vrijeme Europe*, 231-232.

predsjednik Hrvatske F. Tuđman, predsjednik Srbije Slobodan Milošević i Savezni sekretar za narodnu obranu general V. Kadijević, uz posredovanje izaslanika glavnog tajnika UN-a Cyrusa Vancea, dogovorili deblokadu objekata JNA i njezino povlačenje iz Hrvatske te dolazak mirovnih snaga. Prema C. Vanceu sporazum je prozvan „Vanceovim mirovnim planom“. U Sarajevu su 2. siječnja 1992. predstavnici RH i JNA uz posredovanje predstavnika UN-a potpisali sporazum o prekidu vatre u Hrvatskoj. Stupanjem sporazuma na snagu zaustavljene su borbe u Hrvatskoj. Priznanje Hrvatske neovisnosti 15. siječnja 1992. ubrzalo je dolazak mirovnih snaga. Političko vodstvo pobunjenih Srba predvođeno predsjednikom RSK M. Babićem odbacilo je Vanceov plan. Protivili su se dolasku mirovnih snaga UN-a i razoružanju formacija pobunjenih Srba. Zbog odbijanja mirovnog plana Babić se našao u sukobu sa S. Miloševićem. Nakon Miloševićevog pritiska, Babić je u veljači 1992. smijenjen s dužnosti predsjednika te su pobunjeni Srbi prihvatili Vanceov plan. Novi predsjednik RSK postao je Goran Hadžić. U proljeće 1992. na područje Hrvatske počele su pristizati mirovne snage, odnosno snage United Nations Protection Forces (UNPROFOR) koje su raspoređene u četiri područja pod zaštitom UN-a: Sjever, Jug, Istok i Zapad.³⁵

Nakon što je u Hrvatskoj zaživio prekid vatre, u Bosni i Hercegovini (BiH) započeo je otvoreni rat. Početkom siječnja 1992. Srbi su u Sarajevu proglasili Srpsku Republiku BiH, a koju će u kolovozu 1992. preimenovati u Republiku Srpsku (RS).³⁶ Referendum o neovisnosti BiH održan je 29. veljače i 1. ožujka 1992. Na referendum je izašlo 63,4 % upisanih birača, a njih 99 % glasalo je za suverenost i samostalnost BiH. Prvi sukobi u BiH dogodili su se odmah nakon referenduma. Na temelju rezultata referenduma, članice EZ-a priznale su 6. travnja 1992. suverenost i samostalnost BiH u postojećim granicama.³⁷

Dok je u BiH bjesnio rat, u Hrvatskoj je HV pokrenula niz oslobodilačkih akcija. U ožujku 1992. oslobođeno je selo Nos Kalik smješteno između Krke i Čikole. U lipnju 1992. oslobođen je Miljevački plato u šibenskom zaleđu. U operacijama od travnja do listopada 1992. deblokiran je Dubrovnik i oslobođeno je šire dubrovačko područje. Uz oslobađanje vlastitog teritorija HV je sudjelovala i u zaustavljanju srpskih napada u BiH. Osim što je u borbama oko Livna i Tomislavgrada u travnju 1992. zaustavila srpsko napredovanje, pomogla je Hrvatskom vijeću obrane (HVO) da tijekom lipnja 1992. u operaciji „Čagalj“ oslobodi Mostar i dolinu Neretve. Od ožujka do listopada 1992. u Bosanskoj Posavini trajale su borbe između hrvatskih

³⁵ N. BARIĆ, *Srpska pobuna u Hrvatskoj*, 150-162.; Z. RADELIC, D. MARIJAN, N. BARIĆ, A. BING, D. ŽIVIC, *Stvaranje hrvatske države i Domovinski rat*, 323.; J. GLAURDIĆ, *Vrijeme Europe*, 253, 258, 259-260.

³⁶ Ivica (Ivo) LUČIĆ, *Uzroci rata, Bosna i Hercegovina 1980. – 1992. godine*, Zagreb, 2013., 351.; Čedomir ANTIĆ, Nenad KEČMANOVIĆ, *Historija Republike Srpske*, Beograd, 2016., 285-286.

³⁷ J. GLAURDIĆ, *Vrijeme Europe*, 267.; I. LUČIĆ, *Uzroci rata*, 365-367, 369.

i srpskih snaga. Nakon početnih uspjeha hrvatskih snaga u svibnju 1992., srpske snage su nakon reorganizacije u ljeto 1992. zahvaljujući brojčanoj nadmoći u ljudstvu i tehnici do listopada 1992. zauzele veći dio Bosanske Posavine osim manjeg područja oko Orašja i Gradačca. Borbe u Bosanskoj Posavini i probijanje koridora prema Srbiji imale su strateški značaj za opstanak RS i RSK.³⁸ Osim na vojnom, Hrvatska je djelovala i na vanjskopolitičkom planu. Tako je u ožujku 1992. RH primljena u punopravno članstvo Konferencije za europsku sigurnost i suradnju. Početkom travnja 1992. Sjedinjene Američke Države (SAD) priznale su Hrvatsku, BiH i Sloveniju. Vrhunac uspješnog vanjskopolitičkog djelovanja Hrvatske dogodio se 22. svibnja 1992. primanjem u punopravno članstvo UN-a. Tijekom kolovoza 1992. u Hrvatskoj su održani izbori za zastupnike u Saboru i predsjednika RH. Na izborima za Sabor pobijedio je HDZ, dok je na predsjedničkim pobijedio F. Tuđman.³⁹

Nakon djelomične provedbe Vanceovog mirovnog plana te odbijanja pobunjenih Srba da prihvate mirovne planove hrvatskih vlasti, krajem siječnja 1993. HV i hrvatska policija pokrenule su na području sjeverne Dalmacije operaciju „Gusar“. Glavni cilj operacije koja je trajala od 22. do 27. siječnja bio je odbacivanje pobunjenih Srba iz okolice Zadra i oslobađanje prometnica koje povezuju sjever i jug Hrvatske. Nakon hrvatskog uspjeha, početkom veljače 1992. srpske snage pokrenule su protunapad. U obrambenoj operaciji „Maslenica“ hrvatske snage su uz velike gubitke uspjele zaustaviti protunapad. Ipak, srpski gubitci bili su veći i RSK se nikada nije oporavila od gubitaka koje je pretrpjela u borbama tijekom siječnja i veljače 1993. Srpske snage iskoristile su borbe u sjevernoj Dalmaciji kako bi od mirovnih snaga UN-a preuzele nadzor nad hidroelektranom Peruća. U hrvatskom protunapadu hidroelektrana je oslobođena, ali teško oštećena jer su je pobunjeni Srbi prilikom povlačenja minirali. Uspjeh hrvatskih snaga u operacijama „Gusar“ i „Maslenica“ omogućio je izgradnju pontonskog mosta preko Novskoga ždrila koji je povezoao sjever i jug Hrvatske.⁴⁰ Operaciju hrvatskih snaga u sjevernoj Dalmaciji Vijeće sigurnosti UN-a osudilo je rezolucijom, ali nije dovelo u pitanje uspostavu hrvatskih civilnih vlasti na oslobođenom području. Političkom vodstvu RSK rezolucija nije bila po volji, ali rezolucija Vijeća sigurnosti iz ožujka 1993. kojom su okupirana područja proglašena integralnim dijelom Hrvatske izazvala je veliko nezadovoljstvo među pobunjenim Srbima. Stoga su u lipnju 1993. organizirali referendum o ujedinjenju RSK i RS. Više od 98 % upisanih glasača izjasnilo se za ujedinjenje koje nije nikada provedeno do kraja.

³⁸ D. MARIJAN, *Domovinski rat*, 202-205, 213, 219-230, 240-260.

³⁹ Z. RADELIĆ, D. MARIJAN, N. BARIĆ, A. BING, D. ŽIVIĆ, *Stvaranje hrvatske države i Domovinski rat*, 327-328.; D. MARIJAN, *Domovinski rat*, 84.

⁴⁰ D. MARIJAN, *Domovinski rat*, 261-269.

U srpnju 1993. hrvatske vlasti i pobunjeni Srbi potpisali su sporazum u Erdutu kojim je dogovoren prekid vatre i povlačenje hrvatskih snaga s područja oslobođenih u operaciji „Gusar“. Unatoč sporazumu, borbe su nastavljene. Hrvatska policija i HV pokrenuli su 9. rujna 1993. operaciju „Džep 93“ u kojoj je oslobođen prostor Medačkog džepa, odnosno prostor Divosela, Čitluka i Počitelja južno od Gospića. Premda je akcija bila uspješna, zbog međunarodnog pritiska da su počinile etničko čišćenje, hrvatske snage povukle su se 17. rujna na početne položaje.⁴¹

Unatoč ranijoj suradnji u borbi protiv srpskih agresora, tijekom 1993. došlo je do hrvatsko-muslimanskog rata u BiH. Iako je manjih okršaja bilo i tijekom 1992., rat je u siječnju 1993. započela Armija BiH (ABiH) napadom na HVO u srednjoj Bosni. Borbe su trajale sve do siječnja 1994. nakon čega je u ožujku iste godine potpisan mirovni sporazum u Washingtonu. Sporazumom je dogovoreno osnivanje hrvatsko-muslimanske federacije i zajedničkog stožera HVO-a i ABiH. Osim hrvatsko-muslimanskog rata, u rujnu 1993. izbio je međumuslimanski rat u zapadnoj Bosni. Povod za rat bilo je proglašenje Autonomne pokrajine (AP) Zapadne Bosne na čelu s Fikretom Abdićem. Jedinice ABiH uspjele su do kolovoza 1994. poraziti vojsku AP Zapadne Bosne koja se sa stanovništvom povukla na područje RSK.⁴²

Porazi u Hrvatskoj tijekom 1993. natjerali su vodstvo RSK početkom 1994. na pregovore s hrvatskim vlastima. Uz posredovanje međunarodne zajednice krajem ožujka 1994. u Zagrebu je potpisan sporazum o prekidu vatre koji se uglavnom poštovao. Zbog sve teže ekonomske situacije na okupiranim područjima, početkom prosinca 1994. vodstvo RSK potpisalo je *Gospodarski sporazum* s predstavnicima hrvatskih vlasti. Sporazum je predviđao da između slobodnih i okupiranih dijelova Hrvatske prorade prekinuti sustavi vodoopskrbe, električni dalekovodi i Jadranski naftovod. Najvažniji dio sporazuma odnosio se na ponovno otvaranje autoceste Zagreb – Beograd, a koja je dijelom prolazila kroz okupirana područja.⁴³

Tijekom 1994. u Hrvatskoj je došlo do smirivanja stanja, ali u BiH eskalirao je rat. Završetak hrvatsko-muslimanskog rata Muslimani su iskoristili za nastavak rata sa Srbima. Najteže borbe vođene su oko Bihaća u jesen i zimu 1994. gdje su združene srpske snage vratile nešto ranije izgubljeno područje i izbile na ulaz u Bihać. Na srpskoj strani u borbama su sudjelovale i jedinice AP Zapadne Bosne. U međuvremenu su, kako bi oslabile srpski pritisak na Bihać, hrvatske snage pokrenule 1. studenoga 1994. operaciju „Cincar“ u kojoj je do 4.

⁴¹ Mile DAKIĆ, Svemir POPOVIĆ, *Krvavi septembar u Lici 1993.*, Knin, 1993., 3-26.; N. BARIĆ, *Srpska pobuna u Hrvatskoj*, 190-191, 198-199.; D. MARIJAN, *Domovinski rat*, 33-34, 269-270.

⁴² Z. RADELIĆ, D. MARIJAN, N. BARIĆ, A. BING, D. ŽIVIĆ, *Stvaranje hrvatske države i Domovinski rat*, 374-377.; D. MARIJAN, *Domovinski rat*, 271-307, 319.

⁴³ N. BARIĆ, *Srpska pobuna u Hrvatskoj*, 259-271.

studenoga oslobođena većina strateški važnog Kupreškog polja u BiH. Operacija je provedena koordinirano sa snagama ABiH. Uspjeh operacije „Cincar“ omogućio je izvođenje operacije „Zima '94“ u kojoj su od 29. studenoga do 24. prosinca 1994. HV i HVO oslobodili prostor Livanjskog polja i dijela Dinare, čime su olakšali položaj okruženih muslimanskih i hrvatskih snaga u Bihaću. Operacijom „Cincar“ pokrenut je gotovo jednogodišnji niz uspješnih operacija hrvatskih snaga.⁴⁴

Krajem siječnja 1995. predstavnici SAD-a, Rusije, EZ-a i UN-a predložili su hrvatskom političkom vodstvu i pobunjenim Srbima *Nacrt sporazuma o Krajini, Slavoniji, Južnoj Baranji i Zapadnom Srijemu*, odnosno „Plan Z-4“. Premda je plan pobunjenim Srbima u Hrvatskoj nudio široku autonomiju i bez obzira na što je bio na štetu Hrvatske, političko vodstvo RSK odbilo ga je.⁴⁵ Zbog srpskog odbijanja pregovora i neučinkovitosti mirovnih snaga UN-a hrvatsko političko vodstvo je u siječnju 1995. od glavnog tajnika UN-a zatražilo okončanje mandata mirovnih snaga UN-a u Hrvatskoj. Krajem ožujka 1995. Vijeće sigurnosti UN-a prihvatilo je hrvatske zahtjeve. Mandat mirovnih snaga je izmijenjen, dok je naziv UNPROFOR promijenjen u United Nations Confidence Restoration Operation in Croatia (UNCRO). Prema novom mandatu, snage UNCRO-a morale su uspostaviti nadzor nad međunarodno priznatim granicama RH te zaustaviti svaki dotok vojne pomoći u RSK.⁴⁶

Iako se hrvatsko političko vodstvo zalagalo za mirno rješenje sukoba, hrvatske snage nisu mirovale. Tako su 7. travnja 1995. pokrenule jednodnevnu akciju „Skok 1“. Cilj akcije bila je stabilizacija položaja HV-a na Dinari i Livanjskom polju.⁴⁷ U operaciji „Bljesak“ od 1. do 5. svibnja 1995. HV i hrvatska policija oslobodili su okupirano područje zapadne Slavonije. Povod za operaciju bilo je srpsko zatvaranje autoceste Zagreb – Beograd, što je predstavljalo kršenje odredbi *Gospodarskog sporazuma*. U znak odmazde, pobunjeni Srbi topništvom su gađali hrvatske gradove. Nakon uspješnog „Bljeska“, hrvatske snage nastavile su napade na području Dinare i Livanjskog polja. U operaciji „Skok 2“ od 4. do 11. lipnja 1995. zauzeti su dominantni visovi na Dinari i oslobođeno je cijelo Livanjsko polje. U drugoj polovini srpnja 1995. združene srpske snage pokrenule su operaciju čiji je cilj bilo konačno zauzimanje Bihaća. Nakon srpskih uspjeha u borbama oko Bihaća, F. Abdić proglasio je Republiku Zapadnu Bosnu. U teškim

⁴⁴ D. MARIJAN, *Domovinski rat*, 321-328.

⁴⁵ *Uspon i pad Republike Srpske Krajine*, 359-366.; N. BARIĆ, *Srpska pobuna u Hrvatskoj*, 474-480.; Z. RADELIĆ, D. MARIJAN, N. BARIĆ, A. BING, D. ŽIVIĆ, *Stvaranje hrvatske države i Domovinski rat*, 380-387.

⁴⁶ Ivica MIŠKULIN, *Imas puska, imas pistol?: o mirovnim operacijama Ujedinjenih naroda u zapadnoj Slavoniji*, Slavonski Brod, 2014., 49-57.

⁴⁷ Ante GOTOVINA, *Napadajni bojevi i operacije HV i HVO (hrvatskih snaga): Zima 94, Skok 1, Skok 2, Ljeto 95, Oluja, Maestral i Južni potez*, Knin, 1996., 37-40.; D. MARIJAN, *Domovinski rat*, 329.

borbama ABiH bila je na rubu poraza, ali je izdržala zahvaljujući angažmanu HV-a i HVO-a na Livanjskom i Glamočkom polju. U operaciji „Ljeto '95“ 28. i 29. srpnja 1995. hrvatske snage oslobodile su Bosansko Grahovo i Glamoč te su zaustavile srpske napade na Bihać i stvorile uvjete za oslobađanje Knina. Formalnu suglasnost za angažman HV-a na teritoriju BiH omogućio je *Splitski sporazum* od 22. srpnja 1995. koji je bio dogovor o vojnoj suradnji, a potpisali su ga F. Tuđman i predsjednik Predsjedništva BiH Alija Izetbegović.⁴⁸

Unatoč uspjesima Hrvatske na vojnom planu, hrvatsko političko vodstvo i dalje se zalagalo za političko rješenje sukoba. Na sastanku u Ženevi 3. kolovoza 1995. hrvatsko izaslanstvo ponudilo je pobunjenim Srbima mirnu reintegraciju te sva etnička i politička prava. Ipak, političko vodstvo RSK odbilo je sve zahtjeve što je omogućilo pokretanje operacije „Oluja“. Hrvatske snage krenule su 4. kolovoza 1995. u oslobađanje okupiranih područja Banovine, Korduna, Like i sjeverne Dalmacije. Već 5. kolovoza oslobođen je Knin, a do 10. kolovoza hrvatske snage izbile su na državnu granicu RH i BiH. Osim što je oslobođen veći dio dotada okupiranog područja Hrvatske, „Oluja“ je prekinula srpsku opsadu Bihaća i spriječila masakr poput onoga u Srebrenici nepunih mjesec dana ranije. Jedino okupirano područje RH ostalo je područje istočne Slavonije, Baranje i zapadnog Srijema.⁴⁹

Kako su Srbi u BiH odbijali sve mirovne planove međunarodne zajednice, hrvatske snage pokrenule su 8. rujna 1995. operaciju „Maestral“. Do 15. rujna hrvatske snage ušle su u Drvar i Šipovo te su oslobodile Jajce i preostale dijelove Kupreškog polja. Hrvatske snage i ABiH iskoristile su uspjeh „Maestrala“ te su u listopadu 1995. pokrenule operaciju „Južni potez“. Cilj operacije bio je zauzimanje Mrkonjić Grada, doline Sane i ugrožavanje Banja Luke. Operacija je počela 8. listopada, a trajala je do 12. listopada. Unatoč početnom otporu, srpske snage su razbijene, a hrvatske snage zauzele su Mrkonjić Grad i hidroelektrane na Vrbasu. U trenutku zaustavljanja operacije hrvatske snage bile su svega 23 kilometra od Banja Luke.⁵⁰

Teški porazi u ljeto i jesen 1995. natjerali su Srbe da prihvate mirovne pregovore. Sredinom listopada 1995. američka administracija najavila je održavanje mirovnih pregovora početkom studenoga. U mjestu Dayton u Sjedinjenim Državama 1. studenoga 1995. započeli su mirovni pregovori između F. Tuđmana, A. Izetbegovića i S. Miloševića uz posredovanje glavnog američkog pregovarača Richarda Holbrookea. Pregovori su trajali do 21. studenoga 1995., a mirovni sporazum potpisan je 14. prosinca 1995. u Parizu. Sporazumom u Daytonu BiH postala je država s tri konstitutivna naroda i dva entiteta. U Daytonu je pokrenuto i pitanje

⁴⁸ N. BARIĆ, *Srpska pobuna u Hrvatskoj*, 490-500.; D. MARIJAN, *Domovinski rat*, 330-335, 338-339, 341-346.

⁴⁹ Davor MARIJAN, *Oluja*, Zagreb, 2007., 67-121, 131-137.

⁵⁰ D. MARIJAN, *Domovinski rat*, 378-380, 385-386.

okupiranog područja istočne Slavonije, Baranje i zapadnog Srijema. Uz posredovanje međunarodne zajednice, u Erdutu je 12. studenoga 1995. potpisan *Temeljni sporazum o mirnoj reintegraciji Istočne Slavonije u ustavnopravni poredak RH*. Sporazum je predviđao prijelazno razdoblje u trajanju od dvije godine, a za vrijeme prijelaznog razdoblja okupiranim područjem administrativno je trebao upravljati UN. Prijelazno razdoblje započelo je 16. siječnja 1996., a završilo 15. siječnja 1998. kada su istočna Slavonija, Baranja i zapadni Srijem konačno vraćeni u sastav RH.⁵¹

⁵¹ Z. RADELIĆ, D. MARIJAN, N. BARIĆ, A. BING, D. ŽIVIĆ, *Stvaranje hrvatske države i Domovinski rat*, 403-406.; Ana HOLJEVAC TUKOVIĆ, *Proces mirne reintegracije Hrvatskog Podunavlja*, Zagreb, 2015. 71-74, 262-263.

III. SRPSKA POBUNA U LICU 1990. – 1992.

1. Geografski prostor, prometni značaj i nacionalna struktura Like

Geografski prostor Like čini gorsko-krško pogrđe s velikim krškim poljima koja su omeđena planinskim grebenima Velebita, Kapele i Ličke Plješivice. Prosječna visina vrhova Velebita je 1370 m, vrhova Kapele 1066 m, a vrhova Ličke Plješivice 1281 m. U vojno-geografskom smislu planinski masivi Like ograničavaju, odnosno kanaliziraju uporabu oklopno-mehaniziranih i motoriziranih snaga na zahvat prometnica. Područje Like dijeli se na: Brinjski kraj, Gacku, Središnju Liku, Južnu Liku, Krbavu i Ličko gornje Pounje. Za potrebe ovog rada geografskom prostoru Like pridružit će se i Plašćansko-saborski prostor koji predstavlja prijelaz između Gorskog kotara i Like. Brinjski kraj obuhvaća niz malih polja i pogrđa Brinja i okolice između Kapele i prijevoja Vratnik. Gacka obuhvaća prostor između Kapele i Velebita, a ime je dobila prema rijeci ponornici. Otočac sa susjednim naseljima čini središte Gacke. Središnja Lika dijeli se na sjeverni, srednji i južni dio s Gospićem kao središtem. Južna Lika obuhvaća gračacki, otrčki i bruvanjsko-mazinski kraj s Gračacem kao središtem. Krbava obuhvaća pogrđa Kozjana i Čanka, zonu Plitvičkih jezera, Koreničko-bjelopoljsku zonu i Krbavsko polje. Središte Krbave je Korenica. Ličko gornje Pounje obuhvaća lapačku i srbsku zonu kojom protječe rijeka Una. Središte Ličkog gornjeg Pounja je Donji Lapac. Plašćansko-saborski prostor obuhvaća zone Plaškog i Jaseničkog polja s područjem Saborskog. Središte Plašćansko-saborskog prostora je Plaški. Klimatska obilježja Like i Plašćansko-saborskog prostora su svježja i kratka ljeta te hladne i duge zime. Klima je značajan vojno-geografski čimbenik u Lici jer klimatski uvjeti ograničavaju izvođenje većih vojnih operacija na ljetni period godine.⁵²

Lika je zbog svojeg prometno-geografskog položaja ključna za povezivanje sjeverne i južne Hrvatske. Kroz Liku su uoči Domovinskog rata prolazila tri važna uzdužna prometna pravca: krbavski, gacko-lički i pounjski. Izgradnjom krbavskog pravca tijekom sedamdesetih godina prošlog stoljeća, gacko-lički pravac kojim prolaze cesta i željeznička pruga izgubio je na važnosti. Krbavskim pravcem prolazi većina cestovnog prometa prema Dalmaciji. Pounjski pravac predstavlja najkraću vezu između Zagreba i Splita, ali zbog neizgrađenosti prometnica nije pogodan za cestovni promet već samo za željeznički. Također, Likom prolazi i nekoliko

⁵² *SFRJ: Regionalna vojna geografija*, Privremeni materijal, Poverljivo, Centar visokih vojnih škola KoV JNA, Vojna akademija kopnene vojske, 1987., 22.; *Geografija Hrvatske*, (ur. Damir Magaš), Zadar, 2013., 143, 148-153.; 9. *gardijska brigada Hrvatske vojske Vukovi*, (ur. Josip Lucić), Zagreb, 2011., 20, 22-23, 25.

transverzalnih prometnih pravaca: Josipdol – Brinje – Senj preko prijevoja Vratnik; Plitvice – Vrhovine – Otočac – Senj preko prijevoja Vratnik; Ličko Lešće – Perušić – Gospić – Karlobag preko prijevoja Vrata; Plitvice – Korenica – Gospić – Karlobag preko prijevoja Ljubovo i Plitvice – Korenica – Udbina – Gračac – Obrovac preko prijevoja Prezid.⁵³

Liku i Plašćansko-saborski prostor 1990. obuhvaćalo je šest upravno-teritorijalnih jedinica, odnosno općina. To su područja Općina Donji Lapac, Gospić, Gračac, Ogulin, Otočac i Titova Korenica. Prema popisu stanovništva iz 1991. na prostoru Like i Općine Ogulin živjelo je ukupno 113 017 stanovnika. Hrvati su imali apsolutnu većinu u zapadnim Općinama Gospić, Ogulin i Otočac, dok su Srbi imali apsolutnu većinu u južnim i istočnim Općinama Donji Lapac, Gračac i Titova Korenica. Općine većinski naseljene srpskim stanovništvom graničile su međusobno te su tvorile kompaktnu cjelinu. Osim u općinama gdje su imali apsolutnu većinu, broj Srba bio je izražen i u ostalim općinama Like te u Općini Ogulin. Tijekom prošlog stoljeća broj stanovnika Like i Plašćansko-saborskog prostora kontinuirano se smanjivao. U razdoblju između 1981. i 1991. ukupna depopulacija stanovništva iznosila je -7,4 %. Nerazvijenost i siromaštvo predstavljali su glavni uzrok depopulacije u općinama. Između 1948. i 1981. broj srpskog stanovništva Like u ukupnom srpskom stanovništvu Hrvatske smanjio se s 14,7 % na 10,3 %.⁵⁴ Premda slabo naseljene i nerazvijene, srpske općine u Lici 1990. postat će, sa srpskim općinama u sjevernoj Dalmaciji, središta pobune i „balvan revolucije“.

Tablica 1. Nacionalna struktura na području Zajednica općina Like i Općine Ogulin 1991.⁵⁵

Općina	Hrvati	Srbi	Jugoslaveni	Ostali ⁵⁶	Ukupno
Donji Lapac	44	7854	65	91	8054
Gospić	18 613	8976	513	947	29 049
Gračac	1697	8371	111	255	10 434
Ogulin	17 566	10 113	580	836	29 095
Otočac	16 355	7781	183	673	24 992
Titova Korenica	1996	8585	385	427	11 393
Ukupno	56 271	51 680	1837	3229	113 017
Ukupno (%)	49,7	45,7	1,6	2,8	/

⁵³ *Veliki atlas Hrvatske*, (ur. Ivanka Borovac), Zagreb, 2002., 276.; *Geografija SR Hrvatske*, Knjiga IV., (ur. Alfonso Cvitanović), Zagreb, 1975., 26-33.; 9. *gardijska brigada*, 25.

⁵⁴ *Popis stanovništva, domaćinstava, stanova i poljoprivrednih gospodarstava 31. ožujak 1991.: stanovništvo prema narodnosti po naseljima*, Zagreb, 1992., 26-28, 32.; Dražen ŽIVIĆ, „Demografski gubici ličko-senjske županije u Domovinskom ratu“, *Identitet Like: korijeni i razvitak*, Knjiga 2., (ur. Željko Holjevac), Zagreb, Gospić, 2009., 47-48, 58.; D. MARIJAN, *Domovinski rat*, 148.; Ozren ŽUNEC, *Goli život: socijetalne dimenzije pobune Srba u Hrvatskoj*, Knjiga 2., Zagreb, 2007., 600.

⁵⁵ *Narodnosni i vjerski sastav stanovništva Hrvatske 1880. – 1991.: po naseljima*, Svezak I-V., (priređili Jakov Gelo, Ivan Crkvenčić, Mladen Klemenčić), Zagreb, 1998., 705, 1091, 1133, 1967, 2103, 2991

⁵⁶ U kategoriju *Ostali* uključene su sve ostale nacionalne zajednice, regionalno izjašnjene osobe, nacionalno neizjašnjene osobe, ostali i nepoznato.

2. Političko organiziranje Srba u Lici

Kao što je ranije spomenuto, za glavnog predstavnika Srba u Hrvatskoj nametnuo se SDS. Iako je tijekom 1990. i 1991. SDS djelovao diljem Hrvatske, za potrebe ovog rada prikazat će se samo djelovanje stranke na području Like i Općine Ogulin.

Osnivanje SDS-a dogovoreno je 27. siječnja 1990. na sastanku u Donjem Lapcu, a Jovan Rašković predložen je za predsjednika. Osnivačka skupština SDS-a održana je 17. veljače 1990. u Kninu pred oko 7000 ljudi. U stranačkom programu SDS se zalagao za demokraciju i pluralizam jugoslavenskog društva, a glavnu zapreku u razvoju društva vidio je u komunizmu. Također, u programu je stajalo da postojeća upravno-teritorijalna organizacija SR Hrvatske šteti očuvanju identiteta Srba. Na samome početku organiziranja SDS je bio ograničen na područje srednje Dalmacije i južne Like, odnosno na područja sa srpskom većinom. Za sjedište stranke određen je Knin, a kod vlasti SR Hrvatske stranka je registrirana 6. ožujka 1990. Prvi mjesni odbor stranke izvan Knina osnovan je 26. veljače 1990. u Srbu. Osnivački skup općinskog odbora (OO) SDS-a u Titovoj Korenici održan je 3. ožujka 1990. Već 10. ožujka osnovan je OO SDS-a u Gračacu, a osnivačkom skupu prisustvovalo je oko 4000 ljudi. Dana 17. ožujka 1990. pred oko 2000 ljudi osnovan je OO za Donji Lapac.⁵⁷ Točan nadnevak osnutka SDS-a za ogulinsku općinu nije poznat. Prema *Plaščanskom ratnom biltenu* ogranak je osnovan 31. ožujka 1990. u Plaškom. Podatci u biltenu ne podudaraju se s informacijom u *Novome listu* od 2. travnja 1990. gdje stoji da je 31. ožujka 1990. u Plaškome osnovan ogranak Jugoslavenske samostalne demokratske stranke. U knjizi autora Ivana Strižića *Ogulinski kraj u Domovinskom ratu* nema točnog nadnevka osnivanja SDS-a u Plaškom, spominje se samo da je stranka osnovana u travnju 1990. i to nakon osnivanja SDS-a u Karlovcu.⁵⁸ Početkom travnja 1990. osnovan je mjesni odbor u Udbini. Dana 26. svibnja 1990. osnovan je OO u Gospiću na glavnome gradskom trgu pred oko 3000 ljudi.⁵⁹

Za prve višestranačke izbore u Hrvatskoj SDS je 26. ožujka 1990. u Kninu predstavio svoje kandidate. Nakon prvog i drugog kruga izbora za Sabor u travnju i svibnju 1990., stranka je osvojila pet zastupničkih mjesta. Među kandidatima koji su ušli u Sabor dvojica su bila iz

⁵⁷ N. BARIĆ, *Srpska pobuna u Hrvatskoj*, 55.; Domagoj KNEŽEVIĆ, „Srpska demokratska stranka od osnivanja do konstituiranja prvog višestranačkog Sabora“, *Časopis za suvremenu povijest*, 43/2011., br. 1., 9, 11.

⁵⁸ HMDCDR, 15. K SVK-N: „Kronologija događaja na području općine Ogulin s posebnim osvrtom na odnose Ogulin – Plaški“, *Plaščanski ratni bilten*, (Plaški), 1991.; „Osnovan ogranak JSDS“, *Novi list*, (Rijeka), 3. 4. 1990., 2.; Ivan STRIŽIĆ, *Ogulinski kraj u Domovinskom ratu: obrana i oslobađanje ogulinskog kraja od srbijanske agresije i okupacije 1991. – 1995.*, Knjiga 1., Ogulin, 2013., 117.

⁵⁹ D. KNEŽEVIĆ, „Srpska demokratska stranka“, 12.

Like.⁶⁰ Osim SDS-ovih kandidata, s područja Like i Općine Ogulin u Sabor je izabrano i deset kandidata drugih političkih stranaka. Tako su u Sabor ušli kandidati HDZ-a, SKH-SDP-a i Socijalističke stranke Hrvatske.⁶¹

Na lokalnim izborima na području Like i Općine Ogulin SDS je osvojio vlast u Općinama Donji Lapac i Gračac, u Općini Titova Korenica izgubio je od SKH-SDP-a, a u Općinama Gospić, Otočac i Ogulin izgubio je od HDZ-a. Slabiji izborni rezultat SDS-a može se pripisati nedovoljnoj organiziranosti stranke jer u vrijeme održavanja izbora stranački odbori nisu pokrivali sve dijelove Hrvatske naseljene Srbima. Također, većina Srba glasala je za SKH-SDP, odnosno za srpske kandidate na listama stranke. Većina srpskih odbornika SKH-SDP-a poslije će prijeći u redove SDS-a. Prelaskom srpskih odbornika u svoje redove SDS će preuzeti vlast u većinski srpskim općinama u kojima nije bio na vlasti.⁶²

3. Organizacija i djelovanje JNA u Lici

Najznačajniji čimbenik sigurnosti i unutarnje stabilnosti u Jugoslaviji, a doskora i nestabilnosti, uz miliciju bile su OS SFRJ. Strategijska zadaća OS SFRJ bila je obrana zemlje, zaštita ustavnog poretka i komunističke vlasti od vanjskog i unutrašnjeg ugrožavanja. Prema saveznom Ustavu iz 1974., OS SFRJ činile su JNA i TO republika i pokrajina te su sa Službom motrenja i obavještanja i Civilnom zaštitom činile snage Općenarodne obrane i društvene samozaštite.⁶³ Smrt Josipa Broza Tita, slabljenje republičkih i pokrajinskih saveza komunista i njihovo nacionalno raslojavanje učinili su Armiju jedinim integrativnim faktorom u Jugoslaviji. Unutar Armije postojala je organizacija SKJ koja je bila ravnopravna republičkim i pokrajinskim savezima komunista putem koje je JNA utjecala na političko stanje u Jugoslaviji. Savezni sekretar za narodnu obranu admiral Branko Mamula pretvorio je JNA u samostalni politički faktor. Kada je Predsjedništvo SFRJ 1983. godine prenijelo dio ovlasti vrhovnog komandanta na sekretara za narodnu obranu, utjecaj JNA na društvene prilike u Jugoslaviji još više se povećao. Odgovor vojnog vrha na političku krizu u Jugoslaviji bila je reorganizacija OS SFRJ prema planu *Jedinstvo* koji je prihvaćen početkom 1987. Armija je planom *Jedinstvo*,

⁶⁰ D. KNEŽEVIĆ, „Srpska demokratska stranka“, 15-18.

⁶¹ „Arhiva izbora“, (http://www.izbori.hr/arhiva/arhiva_1990.html).

⁶² „Najviše odbornika članova HDZ-a“, *Novi list*, 26. 4. 1990., 8.; „Zastupnici“, *Lički vjesnik*, (Gospić), 15. 5. 1990., 1-2.; „Izbori 1990.“, *Lički vjesnik*, 15. 6. 1990., 4-5.; „Ponovno Milan Čuruvija“, *Lički vjesnik*, 15. 7. 1990., 4.; N. BARIĆ, *Srpska pobuna u Hrvatskoj*, 61.; D. KNEŽEVIĆ, „Srpska demokratska stranka“, 18.

⁶³ „Jugoslavenska narodna armija“, *VL*, 203.; D. MARIJAN, *Slom Titove armije*, 31.

protivno ustavnim odredbama, dobila ovlasti kojima je praktično stavila TO pod svoj utjecaj. Krajem prosinca 1988. reorganizacija je završena.⁶⁴

Armiju su činile tri grane: Kopnena vojska, Ratna mornarica i Ratno vazduhoplovstvo i protivvazdušna obrana (RV i PVO). Na strategijskoj razini, prema planu *Jedinstvo*, JNA je prešla na vojni sustav te se sastojala od Centralnog vojišta koje je pokrivala 1. vojna oblast sa sjedištem u Beogradu, Jugoistočnog vojišta koje je pokrivala 3. vojna oblast sa sjedištem u Skoplju, Sjeverozapadnog vojišta koje je pokrivala 5. vojna oblast sa sjedištem u Zagrebu, Jadranskopomorskog vojišta koje je pokrivala Vojnopomorska oblast sa sjedištem u Splitu i RV i PVO sa sjedištem u Beogradu. Vojne oblasti sastojale su se od korpusa kao operativnih sastava. Ukupno je u JNA bilo 25 operativnih sastava od kojih je 17 korpusa Kopnene vojske, tri korpusa RV i PVO, tri vojnopomorska sektora, Flote i Komande obrane grada Beograda. Područje Like i Općine Ogulin obuhvaćala je 5. vojna oblast JNA s Komandom u Zagrebu, dok je najjužniji dio Like obuhvaćala Vojnopomorska oblast s Komandom u Splitu.⁶⁵

Planom *Jedinstvo* Lika i Općina Ogulin našle su se u zoni odgovornosti novoosnovanog Riječkog (13.) korpusa JNA. Zapovjedništvo korpusa i pristožerne postrojbe nalazile su se u Rijeci, a podčinjene postrojbe nalazile su se u Bihaću, Delnicama, Gospiću, Ilirskoj Bistrici, Karlovcu, Ogulinu, Otočcu, Pazinu, Petrinji i Rijeci.⁶⁶

Za potrebe ovog rada navest će se samo one postrojbe i ustanove JNA koje su od sredine 1990. djelovale na području Like i Općine Ogulin.

U Gospiću se nalazilo sjedište 236. motorizirane brigade „R“ klasifikacije. U istom gradu nalazila se i Komanda 35. partizanske divizije „R“.⁶⁷ U okolici Gospića nalazila su se vojna skladišta u kojima je čuvana ratna pričuva postrojbi JNA i TO s područja gospićke općine, i to u Jasikovcu, Kaniži i Podoštri. U Otočcu se nalazio 653. nastavni centar podčinjen Komandi 5. vojne oblasti. U slučaju ratne opasnosti nastavni centar služio je za provođenje temeljne

⁶⁴ D. MARIJAN, *Slom Titove armije*, 83-86, 107-123.

⁶⁵ D. MARIJAN, *Slom Titove armije*, 47, 110-113.; *Zapovjedni vrh JNA: siječanj 1990. – svibanj 1992.*, (ur. Ante Nazor i Ivan Brigović), Zagreb, 2010., 169-170, 199, 203.

⁶⁶ *Zapovjedni vrh JNA*, 203.

⁶⁷ Prema ratnoj formaciji JNA, jedinice „A“ klasifikacije imale su popunjenost ljudstvom od 60 do 100 %, „B“ od 15 do 60 % i „R“ do 15 %. Jedinice „A“ klasifikacije imale su kadrovsku osnovu od vojnika na redovnom služenju vojnog roka. Prema jugoslavenskoj vojnoj doktrini takve su jedinice vrlo brzo postizale ratnu formaciju i bile spremne za vrlo brzu uporabu. Davor MARIJAN, „Oružane snage SFRJ u izvanrednim prilikama“, *Časopis za suvremenu povijest*, 34/2002., br. 2., 30.; Davor MARIJAN, „Djelovanje JNA i pobunjenih Srba u Lici 1990. – 1992. godine“, *Senjski zbornik*, 2006., br. 33., 223.

obuke vojnika. Pored Otočca nalazilo se skladište Runjavica u kojem je čuvano naoružanje i streljivo TO otočacke općine.⁶⁸

Dio postrojbi i ustanova JNA na području Like i Općine Ogulin bio je, poput već spomenutog nastavnog centra u Otočcu, izravno podčinjen zapovjedništvima strategijske razine. Tako je 944. pozadinska baza sa sjedištem u Karlovcu bila podčinjena Komandi 5. vojne oblasti. Diljem Like i ogulinske općine u skladištima pozadinske baze čuvane su strategijske ratne pričuve 5. vojne oblasti, i to u 1. tehničkom skladištu municije i minsko-eksplozivnih sredstava Oštarije, 2. tehničkom skladištu municije i minsko-eksplozivnih sredstava Sveti Rok, 5. tehničkom skladištu pogonskih sredstava Ramljani, 6. tehničkom skladištu pogonskih sredstava Lička Jesenica, 7. tehničkom skladištu osnovnih sredstava Skradnik, 2. intendantskom skladištu Perušić, 4. intendantskom skladištu Oštarije, Intendantskom skladištu materijalnih sredstava Špilnik i Sanitetskom skladištu Plaški.⁶⁹ U Ogulinu se nalazilo sjedište 841. dopunskog puka „R“ podčinjenog Komandi 5. vojne oblasti. Puk je u slučaju rata trebao služiti za popunu ratnih postrojbi ljudstvom.⁷⁰ Na vrhovima Velebita i Ličke Plješivice nalazili su se objekti veze, a služili su za održavanje sustava veza između zapovjedništava i postrojbi JNA. Komandi 5. vojne oblasti bio je podčinjen 367. puk veze „A“ sa sjedištem u Samoboru, čiji su pripadnici opsluživali objekte veze na velebitskim vrhovima Panosu i Čelavcu, te na vrhu Ličke Plješivice.⁷¹

Osim jedinica i ustanova Kopnene vojske, na području Like nalazile su se jedinice i ustanove RV i PVO. Kod mjesta Željava nalazila se 200. vazduhoplovna baza, odnosno bihački aerodrom koji je bio podčinjen Komandi 5. korpusa RV i PVO. U podzemnom objektu aerodroma nalazio se 117. lovačko-avijacijski puk 5. korpusa RV i PVO, a koji su činile 124. i 125. lovačka-avijacijska eskadrila. U podzemnom objektu se nalazila i 352. izviđačka-avijacijska eskadrila izravno podčinjena Komandi RV i PVO. Obrana aerodroma bila je zadaća 67. bataljuna za obezbjeđenje avijacije „R“ te 236. i 63. čete za obezbjeđenje avijacije „R“.

⁶⁸ Dražen NAJMAN, Ivan POSILOVIĆ, Marija DUJIĆ, *Blokade i osvajanja vojarni i vojnih objekata JNA u Hrvatskoj 1991.: (svjedočanstva i prilozi o Domovinskom ratu)*, Knjiga 1., Zagreb, 2004., 162, 171.; I. STRIŽIĆ, *Ogulinski kraj*, Knjiga 1., 386.

⁶⁹ HMDCDR, 15. K SVK-N: Komanda 5. vojne oblasti (dalje: K-da 5. VO), Izvod iz knjige pregleda mobilizacijskog razvoja komandi jedinica i ustanova 5. vojne oblasti za 944. pozadinsku bazu, Strogo poverljivo, Primerak broj 29, od 20. 3. 1991.; *Zapovjedni vrh JNA*, 400.

⁷⁰ *Zapovjedni vrh JNA*, 399.; I. STRIŽIĆ, *Ogulinski kraj*, Knjiga 1., 384-386.

⁷¹ HMDCDR, 15. K SVK-N: Elaborat RRČV Plješivica, bez nadnevka, listopad 1993.; Elaborat RRČV Čelavac, bez nadnevka, listopad 1993.; Dražen NAJMAN, Ivan POSILOVIĆ, Marija DUJIĆ, *Blokade i osvajanja vojarni i vojnih objekata JNA u Hrvatskoj 1991.-Grad Zagreb-(svjedočanstva i prilozi o Domovinskom ratu)*, Knjiga 2., Zagreb, 2005., 166-168.; D. NAJMAN, I. POSILOVIĆ, M. DUJIĆ, *Blokade i osvajanja vojarni*, Knjiga 1., 171.; D. MARIJAN, *Slom Titove armije*, 115.

Protuzračna obrana aerodroma bila je zadaća 200. lakog artiljerijsko raketnog puka „B“. Također, na aerodromu se nalazio 51. bataljun 5. puka Vazdušnog osmatranja, javljanja i navođenja (VOJIN). Pripadnici bataljuna opsluživali su radarski položaj koji se, uz ranije spomenuti objekt veze, nalazio na vrhu Ličke Plješivice. Kao pomoćni aerodrom bihačkog korišten je aerodrom Udbina.⁷²

Najjužniji dio Like, odnosno Općine Gračac, nalazio se u zoni odgovornosti Kninskog (9.) korpusa sa sjedištem u Kninu. Korpus je bio podčinjen Komandi Vojnopomorske oblasti, a na području gračačke općine nije imao jedinica i ustanova.⁷³

Kao što je ranije spomenuto, JNA se početkom srpnja 1991. otvoreno uključila u agresiju na Hrvatsku. Armija se odmah po izbijanju srpske oružane pobune u kolovozu 1990. u javnosti trudila prikazati kao nepristrana u međunacionalnim sukobima.⁷⁴ Nepristranost JNA došla je u pitanje početkom travnja 1991. Premda je tvrdila suprotno, Armija je znala za namjeru hrvatske policije da intervenira na Plitvicama. U prilog tome ide i primjer vojnog skladišta kod Svetog Roka koje je dva dana prije akcije na Plitvicama pojačalo mjere sigurnosti. Svim stražarima podijeljeno je dodatno streljivo, a svi podoficiri i oficiri morali su se naoružani kretati izvan kruga skladišta.⁷⁵ Armija je sukob na Plitvicama iskoristila za raspoređivanje dodatnih snaga iz 1. i 5. vojne oblasti na kriznom području i stvaranje „tampon zona“. Tako su se 1. travnja 1991. na širem području Plitvica pojavili: bataljun 6. brdske brigade iz Delnica, oklopni bataljun 329. oklopne brigade iz Banja Luke, mehanizirani bataljun i izviđačka četa 4. oklopne brigade iz Karlovca i Jastrebarskog, divizijun 306. lakog artiljerijskog puka PVO iz Zagreba, četa veze iz 367. puka veze iz Samobora, četa 13. bataljuna vojne policije iz Rijeke i baterija protuzračnih topova iz 13. proleterske motorizirane brigade iz Rijeke. Na Plitvicama je formirano i Istureno komandno mjesto (IKM) Komande 5. vojne oblasti, a za komandanta postavljen je general-major Ivan Štimac. Osim na Plitvicama, Komanda 5. vojne oblasti razmjestila je na području Gračaca i Otrića šest samohodnih protuzračnih topova 20/3 mm i tri borbena oklopna vozila vojne policije.⁷⁶ Armija je pokušala razmjestiti mehanizirani bataljun i na prijevoju Ljubovo što je bez borbe spriječila hrvatska policija koja ga je od ranije nadzirala.

⁷² Bojan B. DIMITRIJEVIĆ, *Jugoslavensko ratno vazduhoplovstvo 1942 – 1992*, Beograd, 2012., 237, 391, 374, 399, 406, 409, 416, 418, 424, 428.

⁷³ *Zapovjedni vrh JNA*, 199.

⁷⁴ „Armija ima zadatak da spreči bratoubilački rat“, *Narodna armija*, 23. 8. 1990., 5.

⁷⁵ HMDCDR, 15. K SVK-N: 944. pozadinska baza. 2. tehničko skladište, Naređenje za dodatno obezbeđenje, Pov. Br. 264-1, od 29. 3. 1991.; „Demanti MUP-a“, *Vjesnik*, (Zagreb), 1. 4. 1991., 2.

⁷⁶ HMDCDR, Izvorna dokumentacija Republike Srpske Krajine, kut. N (dalje: Dokumentacija RSK-N): K-da 5. VO, Zamena starešina na IKM-Plitvice, Str. pov. Br. 9/75-158, od 23. 5. 1991.; D. MARIJAN, „Djelovanje JNA i pobunjenih Srba“, 225-226.

Mehanizirani bataljun se potom razmjestio na području između Ljubova i Bunića te Ljubova i Svračkovog Sela. Na otočaćkom području razmještene su jedinice iz Riječkog korpusa. U Zalužnici se nalazila jedinica koja je nadzirala cestu Otočac – Plitvice, a u Žutoj Lokvi jedinica koja je nadzirala ceste Brinje – Senj i Otočac – Senj. Isto tako, iznad Sinca nalazila se jedinica koja je nadzirala područje oko Otočca. Istovremeno s formiranjem IKM Komande 5. vojne oblasti na Plitvicama, u otočaćkoj kasarni formirano je IKM Riječkog korpusa. Do kraja travnja 1991. ukinuto je IKM Riječkog korpusa u Otočcu te je prebačeno u Mukinje. Sve jedinice JNA koje su činile „tampon zone“ u Lici podčinjene su IKM Komande 5. vojne oblasti na Plitvicama.⁷⁷ Raspoređivanje jedinica JNA na području Gračaca, Otočca, Plitvica i Ljubova bilo je dio šireg plana kojim su jedinice Vojnopomorske i 5. vojne oblasti tijekom travnja 1991. sustavom „tampon zona“ zatvorile prostor SAO Krajine i zaštitile ga od akcija hrvatske policije.⁷⁸

Armija je i u svibnju 1991. nastavila s raspoređivanjem snaga. Tako je 3. svibnja s Plitvica u Gospić pristigao dio mehaniziranog bataljuna 4. oklopne brigade. Ubojstvo hrvatskih policajaca u Borovu Selu i Polači dan ranije izazvalo je protuarmijsko raspoloženje među Hrvatima. Stoga dolazak okopne jedinice JNA u Gospić nije mogao proći bez incidenta. Prilikom prijevoza tenkova u kasarnu jedan od teških tegljača koji je prevezio tenk pokvario se u središtu grada. Oko tegljača spontano su se okupili građani, a prilazi kasarni zapriječeni su osobnim vozilima i kamionima. Nakon uvjeravanja hrvatske policije da propuste tegljač, građani su se razišli, ali zapreke oko kasarne nisu uklonjene. Čini se da je do incidenta došlo jer su građani smatrali da se radi o intervenciji JNA u Gospiću. Iako se nije radilo o intervenciji, jasno je da je dolazak pojačanja bio u službi potpore srpske oružane pobune i osiguranja naoružanja i opreme u gospićkoj kasarni.⁷⁹

Armija je u proljeće 1991. i dalje tvrdila da čini sve kako bi spriječila međunacionalne sukobe.⁸⁰ Ustvari, poticala ih je tajnim naoružavanjem pobunjenih Srba. Hrvatske vlasti su još tijekom ljeta 1990. imale informaciju da JNA tajno naoružava pobunjene Srbe. Na primjeru potpukovnika Dušana Smiljanića vidljivo je kako je podjela naoružanja provedena. Smiljanić je bio načelnik organa bezbjednosti u Zagrebačkom (10.) korpusu. Početkom svibnja 1991.

⁷⁷ Zapovjedni vrh JNA, 203.; 9. gardijska brigada, 49.; Davor PEITEL, *Na prvoj crti protiv smrti: (prilozi o povijesti regije Gacke u Domovinskom ratu 1991. – 1993.)*, Zagreb, 2011., 25-26.; Davor MARIJAN, „Gospić u Domovinskom ratu“, *Gospić: grad, ljudi, identitet*, (ur. Željko Holjevac), Zagreb, Gospić, 2013., 236.

⁷⁸ D. MARIJAN, *Slom Titove armije*, 250.

⁷⁹ HDA, OŠ MUP RH: PU Gospić, Dep. br. 90., od 3. 5. 1991.; Policijska uprava Gospić, Broj: 511-04-05-3056/91., od 4. 5. 1991.; D. MARIJAN, „Gospić u Domovinskom ratu“, 236.

⁸⁰ „Energično sprečiti građanski rat“, *Narodna armija*, 9. 5. 1991., 8.

Smiljanić je uz pomoć suradnika u organu bezbjednosti JNA i vojnoj policiji počeo podjelu naoružanja iz vojnih skladišta u Otočcu, Perušiću, Svetom Roku i Skradniku. Kao oficir koji je dugo službovao na području Općine Ogulin, odnosno u skladištima pozadinske baze sa sjedištem u Karlovcu, lako je vrbovao suradnike među osobljem u skladištima. Do početka srpnja 1991. podijelio je oko 15 000 komada raznog pješačkog naoružanja, minobacača, protuzračnih topova 20 mm i veću količinu streljiva. Ulogu posrednika između Smiljanića i pobunjenih Srba imao je SDS koji je uz pomoć svojih lokalnih organizacija dijelio naoružanje pristašama na području Like, Korduna i Banovine.⁸¹

Osim potpukovnika Smiljanića, oružje su dijelili i drugi. Sredinom lipnja 1991., uz posredovanje SDS-a, Armija je na području Općine Otočac podijelila oko 500 komada raznog pješačkog naoružanja, 20 minobacača, 13 protuoklopnih ručnih bacača i veću količinu streljiva. Odmah nakon isporuke naoružanja, pobunjeni Srbi započeli su s minobacačkim napadima na Otočac i okolicu.⁸² Početkom srpnja 1991. potpukovnik Milan Škondrić iz 944. pozadinske baze dijelio je naoružanje pobunjenim Srbima s područja Plaškog.⁸³

Unatoč tajnoj suradnji, između Armije i pobunjenih Srba povremeno je dolazilo do incidenata uglavnom zbog ponašanja pobunjenih Srba. Dana 11. lipnja 1991. jedinice JNA blokirale su kod Udbine i Gračaca pripadnike milicije SAO Krajine. Čini se da je zadaća milicajaca bila potpuno ovladati područjem Udbine i Gračaca, a potom i Plitvica. S obzirom na to da je Armija i dalje provodila taktiku „tampon zona“ od milicije je zatraženo da se povuče. Milicija je povlačenje uvjetovala povlačenjem hrvatske policije s područja Plitvica, Podlapače i Ljubova. Nakon što je organ bezbjednosti Komande Kninskog korpusa upoznao miliciju s informacijom da se hrvatska policija povukla s područja Podlapače te da je JNA na Ljubovu blokirala jedinicu MUP-a RH, milicajci su se povukli.⁸⁴ Tijekom srpnja 1991. intenzivirana je ranija suradnja Armije i pobunjenih Srba. Pripadnici Državne bezbjednosti SAO Krajine počeli su aktivno surađivati s organom bezbjednosti JNA na poslovima „odbrambeno-bezbednosnog karaktera“.⁸⁵

⁸¹ MKSJ, Predmet br. IT-04-81, Personalni dosje pukovnika Dušana Smiljanića.; D. MARIJAN, *Slom Titove armije*, 283-284.

⁸² D. PEITEL, *Na prvoj crti protiv smrti*, 38, 41.

⁸³ D. MARIJAN, *Slom Titove armije*, 285.; I. STRIŽIĆ, *Ogulinški kraj*, Knjiga 1., 408.

⁸⁴ HMDCDR, 9. K OS SFRJ, kut. 19.: Organ bezbednosti Komande 9. korpusa (dalje: OB K-de 9. K), Dnevnik događaja, zabilješka za 10. 6. 1991., 30-31, 32, 35.; OB K-de 9. K, Dnevnik događaja, zabilješka za 11. 6. 1991., 44.; HDA, OŠ MUP RH: Ministarstvo unutarnjih poslova, Službena zabilješka, od 11. 6. 1991.; D. MARIJAN, *Slom Titove armije*, 259.

⁸⁵ HMDCDR, 15. K. SVK-N: Odeljenje Državne bezbednosti Korenica, Službena beleška o radnom sastanku sa OB JNA, od 24. 7. 1991.

Otvorena suradnja JNA s pobunjenim Srba dovest će do blokade i napada hrvatskih snaga na objekte JNA. Hrvatske vlasti naredile su 12. rujna 1991. blokadu vojnih objekata. Svi prilazi vojnim objektima zapriječeni su i minirani te im je prekinuta opskrba. Hrvatske snage propuštale su pripadnike JNA tek nakon pretresa i to samo s osobnim naoružanjem.⁸⁶

Nakon kraće blokade 14. rujna 1991., osvojena su skladišta JNA u Kaniži i Perušiću. Skladište u Podoštroj i kasarna u Gospiću predali su se nakon višednevnih borbi 18. rujna. Istoga dana, ali bez borbe predao se i objekt veze na velebitskom vrhu Panosu, dok je skladište u Jasikovcu osvojeno 21. rujna.⁸⁷ U otočackoj općini od 15. do 16. rujna 1991. osvojena su skladišta u Runjavici, Ramljanima i Špilniku, a 17. rujna predala se kasarna u Otočcu.⁸⁸ Nakon trodnevnih borbi, tijekom 16. rujna 1991. osvojeni su svi vojni objekti u Ogulinu. Pripadnici JNA su nakon kraćih borbi 19. rujna prilikom povlačenja uništili dio skladišta u Skradniku. Nakon dugotrajne blokade i unatoč pregovorima, pripadnici JNA prilikom povlačenja digli su u zrak 13. listopada 1991. skladišta u Oštarijama. Skladište minsko-eksplozivnih sredstava uništeno je, a intendantsko skladište djelomično.⁸⁹

Armija i pobunjeni Srbi znali su da će se omjer snaga promijeniti ako vojni objekti padnu u hrvatske ruke. Samo u gospićkoj kasarni hrvatske snage zarobile su sedam tenkova, sedam oklopnih transportera, bateriju topova 105 mm, bateriju topova 76 mm M-42, 12 minobacača 120 mm i 12 minobacača 82 mm.⁹⁰

Vojni objekti koji su se nalazili na području pod kontrolom pobunjenih Srba i JNA ostali su izvan dosega hrvatskih snaga te su imali značajnu ulogu u agresiji na Hrvatsku. Na aerodromu Udbina od ljeta 1991. do travnja 1992. nalazile su se dvije eskadrile 105. avijacijskog puka 5. korpusa RV i PVO. Eskadrile su preletjele s aerodroma Zemunik, a pružale su zračnu podršku jedinicama JNA u sjevernoj Dalmaciji i Lici. Osim 105. puka, kraće vrijeme s udbinskog aerodroma djelovale su i 252. lovačka-bombarderska avijacijska eskadrila 1. korpusa RV i PVO i 787. transportna-helikopterska eskadrila 3. korpusa RV i PVO. Osim

⁸⁶ HDA, OŠ MUP RH: Općina Gospić, Centar za motrenje i obavješćivanje, Događaji na teritoriji, od 12. 9. 1991.; D. MARIJAN, *Slom Titove armije*, 279-281.

⁸⁷ HDA, OŠ MUP RH: Policijska ispostava Karlobag, Preuzimanje vojnog objekta Panos na Velebitu, Broj: 511-0402-1118/91., od 19. 9. 1991.; Ministarstvo unutarnjih poslova, Dnevnik događaja, Dana 21. 9. 1991. od 07:00 do 07:00 sati 22. 9. 1991. godine, od 21. 9. 1991.; HMDCDR, 15. K. SVK-N: Izjava nepoznatog oficira JNA o predaji kasarne u Gospiću, bez nadnevka, 1991.; D. NAJMAN, I. POSILOVIĆ, M. DUJIĆ, *Blokade i osvajanja vojarni*, Knjiga 1., 170-171.

⁸⁸ HDA, OŠ MUP RH: Policijska stanica Otočac, Broj: 511-04-31-1468/91., od 17. 9. 1991.; D. NAJMAN, I. POSILOVIĆ, M. DUJIĆ, *Blokade i osvajanja vojarni*, Knjiga 1., 164.

⁸⁹ D. NAJMAN, I. POSILOVIĆ, M. DUJIĆ, *Blokade i osvajanja vojarni*, Knjiga 1., 155-158.

⁹⁰ HMDCDR, 9. K OS SFRJ, kut. 19.: OB K-de 9. K, Dnevnik događaja, zabilješka za 20. 9. 1991.; D. MARIJAN, *Domovinski rat*, 150.

jedinica koje su se od prije nalazile na aerodromu Bihać, na aerodromu su se našle i jedinice koje su izbjegle predaju hrvatskim snagama. Komanda 5. korpusa RV i PVO i njezin 289. bataljun veze prešli su u rujnu 1991. na bihaćki aerodrom. Krajem studenoga 1991. na aerodrom su prešli ostaci 5. puka VOJIN-a. S aerodroma Pleso prešla je 894. avijacijska eskadrila za vezu, ali brzo je rasformirana. Dio jedinica kojima je bihaćki aerodrom bio matična baza preformirane su. Tako su 117. lovačko-avijacijski puk i dijelovi 82. avijacijske brigade iz Cerklja u Sloveniji preformirani u 117. avijacijsku brigadu. Isto tako, 200. laki artiljerijski raketni puk „B“ preformiran je u jedinicu „A“ klasifikacije.⁹¹

Tijekom rujna 1991. vojno skladište JNA kod Svetog Roka nalazilo se u okruženju hrvatskih snaga. Zauzimanjem skladišta hrvatske snage iz Lovinca i Svetog Roka došle bi do ogromnih količina naoružanja i ratnog materijala stoga je obrana skladišta za JNA i pobunjene Srbe imala iznimni značaj. Nakon bezuspješnih hrvatskih napada, u deblokadu skladišta 23. rujna 1991. poslana su jedinice JNA i pobunjenih Srba. Skladište je deblokirano 27. rujna, a već 30. rujna započelo je premještanje streljiva i opreme u privremena skladišta u Donjem Lapcu, Srbu i Bosanskom Grahovu.⁹² Krajem siječnja 1992. privremena skladišta rasformirana su, a streljivo i oprema premješteni su u skladišta 530. i 993. pozadinske baze JNA. Armija je tijekom jeseni 1991. u potpunosti preselila i skladište sanitetskog materijala u Plaškom. Zalihe su preseljene u pozadinske baze JNA u Bihaću, Bosanskom Novome i Kninu.⁹³

Skladište pogonskih sredstava u Ličkoj Jesenici postalo je tijekom jeseni 1991. poprištem borbi između hrvatskih snaga i pobunjenih Srba. Zauzimanjem skladišta, osim što bi se olakšao položaj opkoljenih hrvatskih snaga u Saborskom, hrvatske snage okružile bi Plaški s tri strane. Hrvatske snage prvi puta napale su skladište 22. rujna 1991. Premda skladište nije zauzeto, konvoj s naoružanjem i opremom za hrvatske snage uspio se probiti do Saborskog.⁹⁴ Hrvatske snage ponovno su 4. studenoga 1991. napale skladište, ali su se 7. studenoga nakon

⁹¹ B. DIMITRIJEVIĆ, *Jugoslavensko ratno vazduhoplovstvo*, 330-331, 333, 372, 390-391, 392, 398, 399, 407-408, 412, 424, 426.

⁹² HMDCDR, Glavni štab SVK (dalje: GŠ SVK), kut. 20.: GŠ TO SAO Krajine, Izvještaj od 26./27. 9. 1991., Pov. broj 331/2, od 27. 9. 1991.; D. MARIJAN, „Djelovanje JNA i pobunjenih Srba“, 229-230.; Dokument 289, Izvješće Vojne pošte 9595 iz Svetog Roka Komandi Vojne pošte 1754 u Bosanskom Petrovcu o borbama u Svetom Roku, Lovincu i Gospiću tijekom 1991., te izvlačenju vojnog materijala u Donji Lapac, Srb, Grahovo i Bihać, od 12. 12. 1991., *Republika Hrvatska i Domovinski rat 1990. – 1995., dokumenti, Knjiga 1., Oružana pobuna Srba u Hrvatskoj i agresija Oružanih snaga SFRJ i srpskih paravojnih postrojbi na Republiku Hrvatsku (1990. – 1991.)*, (ur. Mate Rupiće), Zagreb, 2007.

⁹³ MKSJ, Predmet br. IT-03-69, Komanda 2. vojne oblasti, Referat o stanju borbene gotovosti za 1991. godinu, od 23. 1. 1992.; *Ratni put 4. oklopne brigade JNA*, (<http://www.srpskioklop.paluba.info/ratniput4okbr/4.okbr.htm>).

⁹⁴ I. STRIŽIĆ, *Ogulinski kraj*, Knjiga 1., 528-530.

teških borbi povukle. Srbi su uspjeli obraniti skladište zahvaljujući topničkoj podršci JNA.⁹⁵ Čini se da je pokušaj deblokade Saborskog ubrzao pripreme pobunjenih Srba i JNA za konačni napad. Već krajem studenoga 1991. objekti skladišta iskorišteni su za smještaj jedinica pobunjenih Srba s područja Plaškog.⁹⁶

Sredinom rujna 1991., nakon predaje vojnih objekata prestala je postojati mirnodopska organizacija JNA na ličkom području. Na području Like i Plaškog uglavnom su djelovale naoružane skupine pobunjenih Srba, milicije i TO koje se nisu isticale borbenom kvalitetom. Stoga se Armija odlučila na osnivanje privremenih operativnih sastava za rukovođenje i komandovanje snagama JNA i TO.⁹⁷ Do osnivanja novih sastava, JNA je na području Plitvica raspolagala s dva oklopna bataljuna i raznim manjim jedinicama jačine bataljuna. Snage na Plitvicama još od travnja 1991. provodile su taktiku „tampon zona“ i nisu bile dostatne za provođenje većih napadnih djelovanja. Jedine komande JNA koje su izbjegle predaju hrvatskim snagama nalazile su se na Plitvicama i slunjskom vojnom poligonu. Komanda Riječkog korpusa imala je IKM u Mukinjama, dok je Komanda 5. vojne oblasti imala IKM na Plitvicama i slunjskom vojnom poligonu.⁹⁸ Krajem listopada i početkom studenoga 1991. Armija je na ličkom području pokrenula stvaranje većih sastava poput pješačke divizije, taktičke i operativne grupe.⁹⁹

Prema naredbi Saveznog sekretarijata za narodnu obranu 26. rujna 1991. formirana je 6. lička divizija na temelju ugašene 35. partizanske divizije. Šesta lička divizija zadržala je mobilizacijski razvoj 35. partizanske divizije, ali je dobila nova mobilizacijska zborišta.

⁹⁵ I. STRIŽIĆ, *Ogulinški kraj*, Knjiga 1., 572-577.; *Rat u Hrvatskoj iz pera obavještajca: prepisi dijelova ratnog dnevnika*, (http://www.krajinaforce.com/dokumenti/rat_u_hrvatskoj_iz_pera_obavjestajca.pdf), 100-101.

⁹⁶ HMDCDR, 15. K SVK-N: Komanda 145. lake pešadijske plaščanske brigade (dalje: K-da 145. lppbr), Zapisnik sa referisanja dana 27. 11. 1991. godine u 16:00 časova, bez nadnevka, 1991.; Ana HOLJEVAC TUKOVIĆ, „Lika u izvješćima Plaščanskog ratnog biltena 1991. – 1995. godine“, *Identitet Like: korijeni i razvitak*, Knjiga 1., (ur. Željko Holjevac), Zagreb, Gospić, 2009., 708-709.

⁹⁷ D. MARIJAN, „Djelovanje JNA i pobunjenih Srba“, 231.; *Zapovjedni vrh JNA*, 217.; Rukovođenje je u JNA predstavljalo organizirano djelovanje usmjereno prema ostvarivanju ciljeva i zadaća, a smatrano je zajedničkim izrazom za komandovanje i upravljanje. Rukovođenje i komandovanje u JNA predstavljalo je jedinstvenu djelatnost, a odnosilo se na organiziranje, pripremu i uporabu oružanih snaga i njihovih dijelova u miru i ratu. Rukovođenje i komandovanje ostvarivale su komande, štabovi, jedinice i ustanove JNA i TO, a ostvarivalo se na strateškoj, operativnoj i taktičkoj razini. *VL*, 536, 537.

⁹⁸ D. MARIJAN, *Slom Titove armije*, 303.; D. MARIJAN, „Djelovanje JNA i pobunjenih Srba“, 231.; *Zapovjedni vrh JNA*, 191, 203.

⁹⁹ *Zapovjedni vrh JNA*, 217-218.; Divizija je u doktrini JNA predstavljala najvišu združenu taktičku jedinicu kopnene vojske, te je smatrana osnovnom manevarskom snagom. Namjena divizije je bila objedinjavanje djelovanja različitih snaga u određenoj zoni, te samostalno izvođenje borbi. *VL*, 111.; Taktička grupa predstavlja privremeni združeni sastav namijenjen za borbena djelovanja na odvojenom taktičkom pravcu, kada se u zoni djelovanja ne može izvršiti borbena zadaća formacijskom jedinicom. *VL*, 606.; Operativna grupa predstavlja privremeni sastav koji se osniva radi izvršenja određene operativne zadaće na izdvojenom pravcu. Može biti jačine nekoliko brigada ili divizije, najčešće mješovitog sastava. *VL*, 362.

Ljudstvo za popunu trebalo je doći s područja Donjeg Lapca, Gračaca i Korenice. Divizija je formirana tek 24. listopada 1991. od raznih jedinica JNA, dobrovoljaca iz Srbije i jedinica prostorne strukture TO. Za komandanta divizije postavljen je pukovnik Savo Jurasović.¹⁰⁰ Komandno mjesto divizije smješteno je u Korenicu, a IKM u Vrhovine. Divizija se sastojala od 1. ličke brigade, 2. ličke brigade, 4. ličke brigade, nepotpunog oklopnog bataljuna 329. oklopne brigade, inženjerijskog bataljuna, 6. haubičkog artiljerijskog divizijuna 105 mm i 6. haubičkog artiljerijskog divizijuna 122 mm. Pozadinsku potporu divizija je imala preko 405. pozadinske baze JNA u Kninu. Od samog početka divizija je imala problem s popunom. Tako je u studenom 1991. posjedovala svega 54 motorna vozila koje je dobila od jedinica povučениh iz Slovenije i iz 1. vojne oblasti. Iako u ratnim djelovanjima ni jedno vozilo nije uništeno, vozila su bila u vrlo lošem stanju i nedostajalo je vozača.¹⁰¹ Također, 6. haubički artiljerijski divizijun 122 mm bio je bez treće haubičke artiljerijske baterije i pozadinskog voda, dok je u 6. haubičkom artiljerijskom divizijunu 105 mm problem bio manjak obučenog kadra, odnosno većina ljudstva pripadala je rodu pješništva.¹⁰²

Prva lička brigada nalazila se na širem području Bruvna. Brigada nije uvedena u borbe i nalazila se u rezervi jer je popunjenost ljudstvom iznosila 20 – 25 %. Većina ljudstva mobilizirana je na području Srbije, a u brigadi se nalazio i značajan broj Roma koji su prisilno mobilizirani.¹⁰³ Početkom travnja 1992. brigada je raspuštena, a dio ljudstva prešao je u 4. ličku brigadu.¹⁰⁴

Druga lička brigada nalazila se na širem području Vrhovina i zatvarala je pravac Otočac – Vrhovine – Korenica.¹⁰⁵ Tijekom zime 1991. komandanti brigade bili su potpukovnik Božo Hinić i pukovnik Petar Trbović.¹⁰⁶ Komanda brigade nalazila se u Vrhovinama, a formirana je od raznih jedinica pobunjenih Srba sa šireg područja Vrhovina. U studenom 1991. brigada se

¹⁰⁰ D. MARIJAN, „Djelovanje JNA i pobunjenih Srba“, 232.; *Rat u Hrvatskoj iz pera obavještajca*, 67, 69.

¹⁰¹ HMDCDR, 15. K SVK-N: Šema radio veza Komande 6. lič. d., Strogo poverljivo, Prilog br. 1, od 28. 11. 1991.; K-di 5. VO, Podatke o m/v i vozačima, bez nadnevka, studeni 1991.; D. MARIJAN, „Djelovanje JNA i pobunjenih Srba“, 232-233.

¹⁰² HMDCDR, 15. K SVK-N: Komanda Operativne grupe-6 (dalje: K-da OG-6), Podatke o jedinicama art., Str. pov. br. 695-255, od 22. 1. 1992.

¹⁰³ D. MARIJAN, „Djelovanje JNA i pobunjenih Srba“, 232.; *Rat u Hrvatskoj iz pera obavještajca*, 69.

¹⁰⁴ HMDCDR, 15. K SVK-N: Komanda 4. ličke brigade (dalje: K-da 4. lič. brig.), Preuzimanje zone odgovornosti i sastava 1. ličke brigade, Br. 836-1, od 6. 4. 1992.

¹⁰⁵ *Rat u Hrvatskoj iz pera obavještajca*, 69.

¹⁰⁶ Premda nemamo naredbe o postavljanju, na temelju dokumenata koje su potpisali potpukovnik Hinić i pukovnik Trbović može se zaključiti da su preuzeli komandu nad 2. ličkom brigadom. HMDCDR, 15. K SVK-N: Komanda 2. ličke brigade (dalje: K-da 2. lič. brig.), Redovni borbeni izvještaj, Str. pov. br. 10-78, od 3. 11. 1991.; K-da 2. lič. brig., Popuna i podrška brigade, Pov. br. 10-20, od 8. 11.; K-da 2. lič. brig., Preuzimanje mera neposrednog osiguranja, Pov. br. 10-59, od 22. 11. 1991.; „Tri brigade pukovnika Trbovića“, *Narodna armija*, 30. 12. 1991., 21.

sastojala od Komande s prištabnim jedinicama, dva pješačka bataljuna, samostalne čete „Dabar“, mješovitog artiljerijskog divizijuna, oklopne borbene grupe i pozadinske čete.¹⁰⁷ Početkom 1992. brigadi su, uz postojeće jedinice, pridodani i divizijun haubica 105 mm, pionirski vod te 2. oklopni bataljun koji je nastao preformiranjem oklopne borbene grupe. U siječnju 1992. brigada je imala 1067 oficira, podoficira i vojnika.¹⁰⁸

Četvrta lička brigada nalazila se na širem području Korenice, a djelovala je na pravcu Udbina – Bunić – Perušić. Komandant brigade bio je pukovnik Milan Milivojević, a komanda brigade nalazila se u Udbini. Početkom prosinca 1991. brigada se sastojala od Komande s prištabnim jedinicama, četiri pješačka bataljuna i brigadne artiljerijske grupe.¹⁰⁹ Prilikom formiranja, brigadi je pridodan samostalni bataljun iz Novog Ličkog Osika koji će postati 4. pješački bataljun. Jedan pješački bataljun popunjen je isključivo dobrovoljcima iz Srbije. Početkom 1992. brigada se sastojala od Komande s prištabnim jedinicama, četiri pješačka bataljuna, mješovitog artiljerijskog divizijuna, baterije minobacača 120 mm, baterije topova 76 mm M-42, baterije brdskih topova 76 mm B-1 i pionirskog voda. U siječnju 1992. brigada je imala 1750 oficira, podoficira i vojnika.¹¹⁰

Formiranjem 6. ličke divizije tijekom listopada 1991. sve jedinice pobunjenih Srba i JNA u središnjem i sjevernom dijelu Like te na području Krbave podčinjene su jedinstvenoj komandi. Dana 23. listopada 1991. komandant 5. vojne oblasti naredio je formiranje Taktičke grupe 2 od jedinica JNA i TO s područja Cetingrada, Grabovca, Ogulina, Perjasice, Plaškog, Primišlja, Slunja i Veljuna. Za komandanta je postavljen pukovnik Čedomir Bulat, a komanda je smještena na slunjski vojni poligon. Taktička grupa 2 podčinjena je IKM Riječkog korpusa u Mukinjama. U sastav Taktičke grupe ušli su: oklopni bataljun 4. oklopne brigade, mješoviti artiljerijski divizijun 580. mješovite artiljerijske brigade, laki protuavionski divizijun 306. lakog artiljerijskog puka PVO, 185. glavni armijski poligon Slunj, vod veze 367. puka veze, zaštitna četa 65. zaštitnog motoriziranog puka, izviđački vod, pionirski vod 513. inženjerijske brigade, automobilska desetina 243. automobilskog nastavnog centra, dva voda 65. zaštitnog

¹⁰⁷ HMDCDR, 15. K SVK-N: K-da 2. lič. brig., Preformacija i organizacija jedinica, Str. pov. br. 1/37, od 12. 11. 1991.; Oklopnu borbenu grupu činila su tri samohodna oruđa 76 mm, dva izviđačka oklopna automobila BRDM-2, jedan oklopni transporter M-60 i šest protuzračnih topova 20 mm. K-da 2. lič. brig., Formiranje oklopno borbene grupe, Str. pov. br. 10-52, od 20. 11. 1991.; K-da 2. lič. brig., Zapovest za pozadinu, Str. pov. br. 30/15, od 29. 11. 1991.;

¹⁰⁸ HMDCDR, 15. K SVK-N: Pregled brojnog stanja jedinica 2. ličke brigade, od 2. 1. 1992.

¹⁰⁹ HMDCDR, 15. K SVK-N: K-da 4. lič. brig., Zapovest za napad br. 1., od 9. 12. 1991.

¹¹⁰ HMDCDR, 15. K SVK-N: K-da 4. lič. brig., Analiza ratne popune, Str. pov. br. 1-305, od 7. 1. 1992.; K-da 4. lič. brig., Izveštaj o popunjenosti 4. lič. brig. ljudstvom, Str. pov. br. 1-96, od 15. 1. 1992.; K-da 4. lič. brig., Brojno stanje jedinice, Str. pov. br. 1-99/92, od 16. 1. 1992.

motoriziranog puka, 2. brigada TO Vojnić, 3. kordunaška brigada TO, 145. laka pješačka plašćanska brigada iz Plaškog, odred TO iz Mašvine i vod TO iz Broćanca.¹¹¹ Pored navedenih jedinica, Taktičkoj grupi početkom studenoga 1991. dodana je i pozadinska četa. Dana 24. studenoga 1991. u Taktičkoj grupi nalazilo se 2432 oficira, podoficira i vojnika, ali bez ljudstva 145. lake pješačke plašćanske brigade koja se još formirala.¹¹² Taktička grupa 2 predstavljala je moćan sastav. Krajem prosinca 1991. u sastavu grupe nalazilo se 11 tenkova T-55, deset tenkova M-84, deset oklopnih transportera M-60, četiri borbena oklopna vozila vojne policije i tri samohodna protuzračna topa 30/2 mm.¹¹³

Posljednja jedinica koja je ušla u sastav Taktičke grupe 2 bila je 145. laka pješačka plašćanska brigada. Za formiranje brigade trebalo je poslužiti ljudstvo brigade TO Plaški koja je nastala preformiranjem Štaba TO Plaški krajem rujna 1991. Formiranje brigade počelo je 11. studenoga 1991. prema naredbi Saveznog sekretarijata za narodnu obranu, a završeno je početkom prosinca 1991.¹¹⁴ Za komandanta brigade postavljen je pukovnik Petar Trbović kojeg je u veljači 1992. zamijenio pukovnik Petar Grahovac.¹¹⁵ Jedinice brigade formirane su od raznih jedinica TO zatečenih na širem području Plaškog, a komanda brigade nalazila se u Plaškom. Za popunu oficirskih i podoficirskih mjesta u brigadi, iz vojnih škola JNA te iz 1. i 3. vojne oblasti, upućeno je 19 starješina. Početkom prosinca 1991. brigada se sastojala od Komande s prištavnim jedinicama, tri pješačka bataljuna, lakog artiljerijskog raketnog voda PVO, pionirskog voda, mješovitog artiljerijskog divizijuna i pozadinske čete. Početkom prosinca 1991. komanda brigade započela je mobilizaciju. Od 1200 pozvanih vojnih obveznika, pozivu se odazvalo njih 1075.¹¹⁶

Naredbom komandanta 5. vojne oblasti 10. studenoga 1991. ukinuto je IKM Riječkog korpusa te je osnovana Operativna grupa 3. Sve jedinice JNA i TO unutar zone Plitvice – Slunj – Ogulin – Otočac – Gospić – Sveti Rok – Udbina, odnosno prostoru koji je dotada pokrivalo IKM Riječkog korpusa, podčinjene su Komandi Operativne grupe 3. Sve prištabne jedinice i

¹¹¹ D. MARIJAN, „Djelovanje JNA i pobunjenih Srba“, 231.; *Zapovjedni vrh JNA*, 203, 218.;

¹¹² HMDCDR, Taktička grupa-2 OS SFRJ, kut. N (dalje: TG-2 OS SFRJ-N): Komanda Taktičke grupe-2 (dalje: K-da TG-2), Naredba o formiranju jedinica, Str. pov. br. 22-4, od 5. 11. 1991.; K-da TG-2, Izveštaj o stanju popune jedinica, Str. pov. br. 59-1, od 24. 11. 1991.

¹¹³ HMDCDR, TG-2 OS SFRJ-N: K-da TG-2, Popuna ljudstvom, Str. pov. br. 22/158-2, od 19. 12. 1991.; K-da TG-2, Dopuna podataka o stanju m/v, Pov. br. 2/8-29, od 28. 12. 1991.

¹¹⁴ HMDCDR, TG-2 OS SFRJ-N: K-da TG-2, Redovni borbeni izveštaj, Str. pov. br. 22/58-4, od 27. 11. 1991.; Dokument 314, Pobuna Srba u Plaškom 1990. – 1991., osnivanje i ratni put 145. lake pešadijske plašćanske brigade, kraj 1991., *Republika Hrvatska i Domovinski rat 1990. – 1995., Knjiga 1.*

¹¹⁵ HMDCDR, 15. K SVK-N: K-da 145. lppbr, Ratni put 145. lake pešadijske plašćanske brigade, bez nadnevka, početak 1992.; Spisak starešina 145. lppbr Plaški sa personalnim podacima, nedatirano.

¹¹⁶ HMDCDR, TG-2 OS SFRJ-N: K-da TG-2, Podatke o rasporedu snaga i brojno stanje, Str. pov. br. 22/88-2, od 30. 11. 1991.; K-da TG-2, Tražene podatke, Str. pov. br. 22/35-2, od 8. 12. 1991.; HMDCDR, 15. K SVK-N: K-da 145. lppbr, Izveštaj o stanju b/g, Str. pov. br. 30/1, od 5. 1. 1992.

sredstva IKM Riječkog korpusa ušle su u sastav Komande i jedinica Operativne grupe 3. Zona odgovornosti Operativne grupe 3 išla je crtom: lijevo Skradnik – Cetingrad – Tržac, a desno Kninski korpus Mogorić – Klanac – Orozovac. Područje Gračaca ostalo je izvan Operativne grupe 3 jer je podčinjeno Komandi Kninskog korpusa. Od osnutka do 21. prosinca 1991. godine Operativna grupa 3 bila je podčinjena Komandi 5. vojne oblasti, a potom je podčinjena Komandi Zagrebačkog korpusa. Komandant Operativne grupe 3 bio je general-potpukovnik Vladimir Banjanin, a komanda se nalazila na Plitvicama. Treća operativna grupa sastojala se od Komande stana, Taktičke grupe 2, 6. ličke divizije, 2. operativne zone TO SAO Krajine, 5. partizanske brigade, haubičkog artiljerijskog divizijuna 122 mm 102. mješovite protuoklopne artiljerijske brigade, oklopnog bataljuna 329. oklopne brigade, mehaniziranog bataljuna 4. oklopne brigade, 94. inženjerijskog bataljuna, diverzantskog odreda 65. zaštitnog motoriziranog puka, čete vojne policije, izviđačke čete, radio izviđačke grupe i voda veze.¹¹⁷ Pozadinsku potporu Operativna grupa 3 imala je preko 405. pozadinske baze JNA u Kninu.¹¹⁸

Iako je Operativna grupa 3 raspolagala s dovoljnom količinom streljiva i naoružanja, manjkalo joj je vojnika. Tako je u Taktičkoj grupi 2 u jednom trenutku nedostajalo 56 vojnika specifičnih vojno-evidencijskih specijalnosti, od vozača tenkova do automehaničara. Također, Komanda Taktičke grupe radi što boljeg pokrivanja zone odgovornosti tražila je od nadređene komande jedan pješački bataljun. Još izraženiji bio je manjak starješinskih kadrova. Primjerice, u artiljerijskim jedinicama 145. lake pješačke plašćanske brigade nedostajalo je pet aktivnih i osam rezervnih oficira te devet rezervnih podoficira. Popunjenost artiljerijskih jedinica brigade vojničkim sastavom iznosila je 40 %. Komanda Taktičke grupe 2 manjak ljudstva nije mogla riješiti mobilizacijom u zoni odgovornosti jer je većina vojnih obveznika već bila mobilizirana. Stoga je nedostatak stručnih kadrova Komanda Operativne grupe 3 pokušala riješiti dodatnom obukom vojnika i starješina u jedinicama.¹¹⁹

¹¹⁷ HMDCDR, Operativna grupa-3 OS SFRJ, kut. N (dalje: OG-3 OS SFRJ-N): Spisak starešina komande stana sa personalnim podacima, nedatirano.; Spisak starešina 94. inženjerijskog bataljuna sa personalnim podacima, nedatirano.; Spisak starešina diverzantskog odreda 65. zaštitnog motoriziranog puka sa personalnim podacima, nedatirano.; Spisak starešina čete vojne policije sa personalnim podacima, nedatirano.; Spisak starešina izviđačke čete OG-3 sa personalnim podacima, nedatirano.; Spisak starešina radio izviđačke grupe sa personalnim podacima, nedatirano.; Spisak starešina voda veze sa personalnim podacima, nedatirano.; *Zapovjedni vrh JNA*, 217-218.; D. MARIJAN, *Domovinski rat*, 149.

¹¹⁸ HMDCDR, OG-3 OS SFRJ-N: Operativna uprava pozadine, Pozadinsko obezbeđenje 3. operativne grupe, Str. pov. broj 683-94, od 6. 11. 1991.

¹¹⁹ HMDCDR, TG-2 OS SFRJ-N: K-da TG-2, Popuna ljudstvom, Str. pov. br. 22/158-2, od 19. 12. 1991.; HMDCDR, 15. K SVK-N: Komanda Operativne grupe-3, Stanje roda artiljerije, Str. pov. br. 695-1557, od 25. 12. 1991.; K-da TG-2, Podaci o artiljeriji, od 6. 1. 1992.

U zoni odgovornosti Kninskog korpusa, odnosno u južnim dijelovima Like, sve do sredine rujna 1991. većinom su djelovale snage pobunjenih Srba. Za borbu na pravcu Gračac – Medak – Gospić Komanda Kninskog korpusa je 19. rujna 1991. formirala 1. partizansku brigadu TO. Nakon što je formirana, sve jedinice TO Gračac podčinjene su Komandi brigade, odnosno Komandi Kninskog korpusa, a cjelokupno ljudstvo TO vodilo se kao rezervni sastav JNA.¹²⁰ Prvi komandant brigade postao je pukovnik Petar Trbović kojeg je početkom studenoga 1991. zamijenio potpukovnik Stojan Španović.¹²¹ U sastav brigade ušli su 1. i 3. odred TO Gračac, 2. odred TO Donji Lapac, odred TO Mogorić, odred TO Medak i odred TO Teslingrad.¹²²

Prva partizanska brigada tijekom listopada 1991. sastojala se od Komande s prištabnim jedinicama, tri pješačka bataljuna, mješovitog artiljerijskog divizijuna i pozadinske čete. Tijekom studenoga 1991., brigadi su pridodana još tri pješačka bataljuna i četa tenkova. U prosincu 1991. brigada je imala 3570 oficira, podoficira i vojnika.¹²³

Komanda Kninskog korpusa krajem studenoga 1991. naredila je preformiranje 1. partizanske brigade u motoriziranu brigadu. Zamisao Komande bila je da partizanska brigada postane temelj za ponovno aktiviranje ranije rasformirane 316. motorizirane brigade iz Sinja. Ljudstvo motorizirane brigade trebala su činiti dva bataljuna s područja Gračaca i jedan bataljun s područja Donjeg Lapca. Umjesto ugašene 1. partizanske brigade, planirano je formiranje 1. brigade TO, ali do njega nije došlo premda je Komanda Kninskog korpusa planirala razdvojiti ljudstvo na 316. motoriziranu brigadu i 1. brigadu TO. Dana 17. prosinca 1991. godine 316. motorizirana brigada preimenovana je u 1. motoriziranu brigadu zbog otpora ljudstva koje nije željelo biti dio jedinice koja je dolazila s područja Općine Sinj. Tek od sredine siječnja 1992. brigada je profunkcionirala kada je od ljudstva 3. i 6. pješačkog bataljuna stvoren 1. motorizirani bataljun, a od 1. i 4. pješačkog bataljuna 3. motorizirani bataljun.¹²⁴

¹²⁰ HMDCDR, 15. K SVK-N: Radna bilježnica kapetana Slavoljuba Markovića, zabilješka za 18. 10. 1991.; D. MARIJAN, *Slom Titove armije*, 288, 310.

¹²¹ HMDCDR, MUP RSK, kut. 1.: Obrazloženje za unapređenje u čin general-majora puk. Španović Stojana, bez nadnevka, 1992.; „Tri brigade pukovnika Trbovića“, *Narodna armija*, 30. 12. 1991., 21.

¹²² HMDCDR, 15. K SVK-N: Opštinski štab TO Gračac, Materijal za referisanje, Str. pov. broj 01-1-18, od 25. 1. 1992.; Dokument 248, Zapovijed Štaba TO tzv. „SAO Krajine“ da se u cilju jedinstvenog zapovijedanja sve jedinice TO na području Like i sjeverne Dalmacije stavljaju pod Komandu 9. korpusa, od 11. 11. 1991., *Republika Hrvatska i Domovinski rat 1990. – 1995., Knjiga 1.*

¹²³ HMDCDR, 15. K SVK-N: Komanda 1. brigade TO (dalje: K-da 1. brTO), Borbena kontrola teritorije, Str. pov. br. 1/20, od 5. 10. 1991.; K-da 1. brTO, Redovni izvještaj, Pov. br. 1-118, od 22. 11. 1991.; K-da 1. brTO, Izvještaj, Pov. br. 1-157, od 26. 11. 1991.; Komanda 1. motorizirane brigade (dalje: K-da 1. mtbr), Podatke o ljudstvu, Pov. br. 139-1, od 31. 12. 1991.

¹²⁴ HMDCDR, 15. K SVK-N: K-da 1. mtbr, Dnevni operativni izvještaj, Pov. br. 126-1, od 16. 1. 1992.; D. MARIJAN, „Djelovanje JNA i pobunjenih Srba“, 231.

Odlukom Predsjedništva SFRJ, početkom siječnja 1992. JNA je prešla na novu organizaciju. Prema novoj organizaciji, JNA se na strategijskoj razini sastojala od 1. vojne oblasti sa sjedištem u Beogradu, 2. vojne oblasti sa sjedištem u Sarajevu, 3. vojne oblasti sa sjedištem u Skoplju i 4. vojne oblasti sa sjedištem u Titogradu. Umjesto Vojnopomorske oblasti osnovana je Ratna mornarica sa sjedištem u Kumboru. Okupirana područja Like i Općine Ogulin obuhvaćala je 2. vojna oblast. U sastav 2. vojne oblasti ušli su Zagrebački i Kninski korpus. Prema novome sjedištu Komande, Zagrebački korpus promijenio je ime u Bihački.¹²⁵ Osim imena, Zagrebački korpus promijenio je i strukturu. Unutar korpusa ukinute su Operativna grupa 1. i Operativna grupa 3, a umjesto njih formirane su operativne grupe 6., 7. i 8. Veći dio Like i Plašćansko-saborskog prostora obuhvatila je Operativna grupa 6.¹²⁶ U sastav Operativne grupe 6 ušle su sve jedinice 6. ličke divizije, a koja je 8. siječnja 1992. rasformirana naredbom Komande Bihačkog (10.) korpusa. Istom naredbom, iz Taktičke grupe 2 u sastav Operativne grupe 6 prešla je 145. laka pješačka plašćanska brigada, dok je Taktička grupa 2 rasformirana. Za komandanta Operativne grupe 6 postavljen je general-major Slobodan Đorđević, a komanda se nalazila u Mukinjama. Početkom 1992. operativna grupa sastojala se od Komande s prištavnim jedinicama, 1. ličke brigade, 2. ličke brigade, 4. ličke brigade, 145. lake pješačke plašćanske brigade, haubičkog artiljerijskog divizionara 122 mm 102. mješovite protuoklopne artiljerijske brigade, haubičkog artiljerijskog divizionara 105 mm 228. motorizirane brigade, mehaniziranog bataljuna 4. oklopne brigade, oklopnog bataljuna 329. oklopne brigade, samohodne lake artiljerijske baterije protuzračnih topova 20/3 mm i 94. inženjerijskog bataljuna. Prema propisanoj formaciji Operativna grupa 6 trebala je imati 6900 oficira, podoficira i vojnika, ali stvarno stanje u ožujku 1992. iznosilo je 4569.¹²⁷

Osim materijalno, Armija kadrovski nije pomagala oružane formacije pobunjenih Srba sve do jeseni 1991.¹²⁸ Unatoč materijalnoj pomoći JNA, pobunjeni Srbi bili su nezadovoljni što ih Armija nije opremila težim naoružanjem, odnosno tenkovima i topništvom.¹²⁹ Armijskom vrhu postalo je jasno da ako želi postići ratne ciljeve mora temeljito preformirati i podčiniti sve štabove i jedinice TO. U većini štabova i jedinica postojala je potreba za djelatnim oficirima JNA jer kvaliteta zapovjednog kadra u formacijama pobunjenih Srba nije bila svugdje na istoj

¹²⁵ D. MARIJAN, *Slom Titove armije*, 324-326.

¹²⁶ D. MARIJAN, „Djelovanje JNA i pobunjenih Srba“, 236.

¹²⁷ HMDCCR, 10. korpus OS SFRJ, kut. N (dalje: 10. K OS SFRJ-N): Komanda 10. korpusa (dalje: K-da 10. K), Pretpočinjavanje jedinica, Državna tajna br 3/15-33, od 8. 1. 1992.; HMDCCR, OG-3 OS SFRJ-N: K-da OG-6, Komandi 10. korpusa, Pov. br. 695-950, od 10. 3. 1992.; *Zapovjedni vrh JNA*, 219.

¹²⁸ *Zapovjedni vrh JNA*, 286-287.

¹²⁹ *Rat u Hrvatskoj iz pera obavještajca*, 51.

razini. Zapovjedni kadrovi uglavnom su dolazili iz bivše TO SR Hrvatske, raznih savjeta za narodnu obranu općina i milicije. Također, među pripadnicima TO vladalo je nezadovoljstvo jer nisu bili izjednačeni u pravima s pripadnicima JNA. Premda u opskrbi postrojbi streljivom nije bilo poteškoća, postrojbe pobunjenih Srba nisu bile uvezane u pozadinski sustav Armije što je stvaralo poteškoće u organiziranju prehrane pripadnika jedinica. Stoga je Armija krajem rujna 1991. započela s podčinjavanjem i preformiranjem štabova i jedinica pobunjenih Srba. Također, većina vojnih obveznika mobilizirana je u jedinice JNA.¹³⁰ Dio političkog vodstva pobunjenih Srba u Kninu i Lici imao je negativan stav prema miješanju Armije u organizaciju i rad TO. Ipak, na primjeru 1. partizanske brigade TO vidljivo je koliko se miješanje JNA pozitivno odrazilo na oružane formacije pobunjenih Srba. Ljudstvo u 1. partizanskoj brigadi počelo je rasti tek nakon što je JNA započela s preformiranjem jedinica. Broj ljudi u brigadi kretao se između 350 do 770 neposredno nakon formiranja u rujnu 1991. Već u listopadu 1991. broj ljudi porastao je na 1700, dok je u studenom taj broj iznosio oko 3100.¹³¹ Preformiranje i podčinjavanje jedinica pobunjenih Srba komandi JNA završeno je tijekom studenoga 1991. Nakon preformiranja, sve jedinice i štabovi opskrbljivani su preko pozadinskih baza JNA. Tako su jedinice pobunjenih Srba na području Like opskrbljivane naoružanjem i opremom preko 405. pozadinske baze JNA u Kninu.¹³²

Premda se stanje popravilo nakon što je JNA preuzela organizaciju i zapovijedanje nad postrojbama pobunjenih Srba, jedinice i dalje nisu bile dorasle djelovanju u ratnim uvjetima. Nedostajalo je stručnih kadrova, a zbog nefunkcioniranja civilnih vlasti dio jedinica TO morao se baviti i civilnim poslovima. Ljudstvo je bilo neopremljeno i neosposobljeno za borbena djelovanja. Ipak, glavni problem bio je manjak ljudstva. Većinu vojnih obveznika mobilizirala je JNA, a preostali broj obveznika nije bio dostatan za popunu i formiranje manevarskih jedinica TO. U jedinicama prostorne strukture TO na području Like nalazilo se 2620 vojnika, dok je u jedinicama JNA s područja Like bilo 7070 vojnika. Prosječna starost ljudstva prostorne strukture TO iznosila je 55 godina, dok se u jedinicama JNA nalazilo ljudstvo mlađih godišta.¹³³ U stvari, manjak i nekvalitetna popuna ljudstvom odrazila se na borbenu spremnost jedinica. O

¹³⁰ HMDCDR, Vlada RSK, kut. 28.: Vlada SAO Krajine, Stanje TO SAO Krajina, od 10. 10. 1991.; Milisav SEKULIĆ, *Knin je pao u Beogradu*, Bad Vilbel, 2000., 32.; D. MARIJAN, *Slom Titove armije*, 288.

¹³¹ HMDCDR, 15. K SVK-N: K-da 1. mtbr, Podatke o ljudstvu, Pov. br. 139-1, od 31. 12. 1991.; HMDCDR, GŠ SVK, kut. 20.: GŠ TO SAO Krajine, Operativni izvještaj za 22./23. 1. 1992., Pov. br. 60-7, od 23. 1. 1992.; D. MARIJAN, *Slom Titove armije*, 288.

¹³² D. MARIJAN, *Slom Titove armije*, 288.

¹³³ HMDCDR, 15. K SVK-N: ŠTO II operativne zone Lika, Izlaganje komandanta Zonskog štaba Like o borbenoj gotovosti jedinica i štabova TO, Br. 88/1, od 26. 1. 1992.

stanju u jedinicama TO i JNA svjedoči izjava oficira organa bezbjednosti Kninskog korpusa: „U divizionu kojim komanduje major Škorić, vojni obveznici imaju 273 godine robije. Rekrutovanje ovih dobrovoljaca vrši se u Beogradu u Bujanj Potoku. U divizionu nema dovoljno aktivnih vojnih lica, a rezervisti oficiri nisu artiljerijskog VES-a [vojno-evidencijska specijalnost]. U bateriji ZIS nema ljudstva.“¹³⁴ Česte organizacijsko-formacijske promjene obilježile su djelovanje JNA na području Like. Od rujna 1991. do siječnja 1992. JNA je tri puta mijenjala strukturu komandi i štabova. U navedenom razdoblju, na području Like izmijenile su se ili su djelovale dvije komande korpusa, dvije komande operativnih grupa, komanda divizije, komanda taktičke grupe, pet komandi brigada, dvije komande operativne zone TO, četiri općinska štaba TO, 13 komandi odreda, devet komandi četa te komanda samostalnog voda. Toliki broj komandi, štabova i jedinica zahtijevao je veliki broj oficira i podoficira te brojna sredstva veze i drugu opremu koje nije bilo. Armija je improvizacijama pokušavala rješavati borbenu neučinkovitost, ali čestim promjenama problemi nisu nestali.

4. Srpska pobuna i organizacija sigurnosno-obrambenog sustava

Sustav službi sigurnosti na području Like i Općine Ogulin koji je dočekao početak srpske oružane pobune reorganiziran je u siječnju 1990. U Gospiću se nalazilo sjedište OSUP-a koji je pokrивao Općine Donji Lapac, Gospić, Gračac, Otočac i Titova Korenica. Osim OSUP-a, u Gospiću je postojala i stanica milicije. U listopadu 1990. u Lovincu je formirano odjeljenje milicije podčinjeno stanici milicije u Gospiću. U Općinama Gračac, Otočac i Titova Korenica postojale su SJS. U Općini Donji Lapac, uz SJS, postojalo je i odjeljenje milicije u Srbu. Općina Ogulin nalazila se u nadležnosti OSUP-a Karlovac. U Ogulinu se nalazila SJS, a u Plaškom je u rujnu 1990. formirano odjeljenje milicije.¹³⁵ U studenom 1990. OSUP-ovi su preimenovani u policijske uprave, SJS su preimenovane u policijske stanice, a odjeljenja milicije u policijske ispostave.¹³⁶ Nacionalna struktura djelatnog i pričuvnog sastava milicije bila je izrazito neujednačena. Primjerice, u OSUP-u Gospić Srbi su 1990. činili 65 % djelatnog sastava milicije

¹³⁴ Isti oficir napisao je da u jedinici na Udbini „ima 14 žena dobrovoljki koje se bave prostitucijom“, te da postoji „mogućnost zaraze“. HMDCDR, 9. K OS SFRJ, kut. 19.: OB K-de 9. K, Dnevnik događaja, zabilježka za 12. 11. 1991.

¹³⁵ Neven ZMIJAREVIĆ, *Policijska u Hrvatskoj od 1941. do 2001.*, Zagreb, 2007., 285-287.; D. MARIJAN, „Gospić u Domovinskom ratu“, 235.; Davor MARIJAN, „Rat u Hrvatskoj 1990. – 1991. Sudionici i značajke“, *Historija XX. veka*, 29/2011., br. 2., 67.; I. STRIŽIĆ, *Ogulinski kraj*, Knjiga 1., 221-222.

¹³⁶ „Upute o primjeni Zakona o unutrašnjim poslovima“, *Informativni list radne zajednice Ministarstva unutarnjih poslova Republike Hrvatske*, (Zagreb), siječanj 1991., 2.

i 1 % pričuvnog. Hrvati su činili 19 % djelatnog sastava milicije i 98 % pričuvnog. Ostali su činili 15 % djelatnog sastava milicije i 1 % pričuvnog.¹³⁷

Srpska oružana pobuna u Lici počela je istovremeno kad i pobuna u sjevernoj Dalmaciji, a kao povod za pobunu poslužila je naredba MUP-a RH o izuzimanju naoružanja pričuvnog sastava milicije. U Donjem Lapcu je 17. kolovoza 1990. izuzeto naoružanje pričuvnog sastava. Idućeg dana, u organizaciji SDS-a, održan je prosvjed na kojem je tražen povrat naoružanja i smjena cjelokupnog vodstva SJS, a okupljeno mnoštvo prijetilo je smrću komandiru SJS i njegovoj obitelji.¹³⁸ U Gračacu je 16. kolovoza 1990. izuzeto naoružanje pričuvnog sastava milicije. Već 17. kolovoza ispred SJS Gračac okupilo se nezadovoljno mnoštvo koje je kamenjem gađalo zgradu SJS, dok je dio okupljenih provalio u zgradu u namjeri da otme naoružanje što im nije uspjelo. Stanje se smirilo 18. kolovoza nakon što je MUP-RH povukao specijalne postrojbe koje su trebale intervenirati u Gračacu, dok su pobunjeni Srbi pristali ukloniti sve zapreke s cesta, ali odbili su povući naoružane straže.¹³⁹ U Titovoj Korenici srpsko mnoštvo je 17. kolovoza 1990. spriječilo izuzimanje naoružanja pričuvnog sastava, a lička magistrala je zapriječena. Dan kasnije, u organizaciji SDS-a održan je prosvjedni skup na kojem je zatražena zaštita Predsjedništva SFRJ i Saveznog sekretarijata za narodnu obranu od postupaka MUP-a RH.¹⁴⁰

Nakon što je OSUP Gospić 19. kolovoza 1990. vratio izuzeto naoružanje stanje se smirilo, uklonjene su zapreke i uspostavljen je promet ličkom magistralom. Valja istaknuti da je istog dana započelo protuzakonito izjašnjavanje o srpskoj autonomiji u Hrvatskoj te je pobunjenim Srbima odgovaralo smirivanje stanja jer su željeli da izjašnjavanje prođe bez incidenata. Tijekom večeri 19. kolovoza, čim je izjašnjavanje završilo, promet ličkom magistralom ponovno je zaustavljen.¹⁴¹

Uz izjašnjavanje o srpskoj autonomiji, u pojedinim većinski srpskim mjestima glasovalo se i o osnivanju srpskih općina ili njihovom pripajanju većinski srpskim općinama. Tako su sva

¹³⁷ Z. RADELIĆ, *Hrvatska u Jugoslaviji*, 574.

¹³⁸ HMDCDR, Stanica javne bezbjednosti Donji Lapac, kut. N (dalje: SJB Donji Lapac-N): Općinski Sekretarijat za unutrašnje poslove Donji Lapac, Kadrovska karta radnika R. O., Strogo povjerljivo, Evidencijski broj 16., Rukom nadopisani izvještaj na dokumentu, nedatirano.; „Kronologija događaja“, *Lički vjesnik*, 15. 9. 1990., 5.; *Dossier: Knin veljača 1990. – veljača 1991.*, Ministarstvo informiranja Republike Hrvatske, Zagreb, 1991., 84.; D. MARIJAN, „Djelovanje JNA i pobunjenih Srba“, 219.

¹³⁹ „Upad u milicijsku postaju“, *Večernji list*, 18. 8. 1990., 2.; „Kronologija događaja“, *Lički vjesnik*, 15. 9. 1990., 1, 5.; *Dossier: Knin*, 85.; D. MARIJAN, „Djelovanje JNA i pobunjenih Srba“, 219.

¹⁴⁰ „Otjerali ekipu HTV“, *Večernji list*, 19. 8. 1990., 4.; *Dossier: Knin*, 75, 85-86; N. BARIĆ, *Srpska pobuna u Hrvatskoj*, 79.

¹⁴¹ „Krnji glas za ‘autonomiju’“, *Večernji list*, 20. 8. 1990., 4.; *Dossier: Knin*, 92.; D. MARIJAN, „Djelovanje JNA i pobunjenih Srba“, 219.

mjesta Plašćansko-saborskog prostora, osim Saborskog, glasala za osnivanje Općine Plaški.¹⁴² U Općini Gospić većina srpskog stanovništva glasala je za odvajanje 15 mjesnih zajednica i njihovo pripajanje Općini Gračac koje je provedeno 20. prosinca 1990.¹⁴³ Vodstvo gospićkog SDS-a najavilo je da će odluku o odvajanju mjesnih zajednica „braniti svim sredstvima“. Također, za srpsku oružanu pobunu tvrdilo je da se „narod sam organizirao, da SDS nije umiješan i da se pobuna nije dogodila jer nije bilo pucanja već da se radi o preventivnim mjerama“.¹⁴⁴

Pobuna je nastavljena i u rujnu 1990. Na vijest da je MUP RH izuzeo naoružanje pričuvnog sastava u Dvoru na Uni, Obrovcu i Petrinji, SDS je 29. rujna organizirao prosvjede u Donjem Lapcu, Gračacu i Titovoj Korenici.¹⁴⁵ Prosvjedi u Gračacu i Titovoj Korenici prošli su mirno, dok je u Donjem Lapcu mnoštvo provalilo u SJS i otelo oko 180 komada raznih pušaka, više desetaka pištolja i veću količinu streljiva. Do otimanja naoružanja u odjeljenju milicije Srb nije došlo jer je uskladišteno naoružanje komandir odjeljenja ranije podijelio pričuvnom sastavu milicije.¹⁴⁶

Krajem rujna 1990. OSUP-u Gospić postalo je jasno da ne može računati na većinu milicajaca srpske nacionalnosti zbog njihove pasivnosti tijekom prosvjeda i otimanja naoružanja. Ipak, milicajci SJS Gračac odbili su 1. listopada 1990. potpisati izjavu koju im je pokušalo nametnuti vodstvo gračackog SDS.¹⁴⁷ U izjavi je stajalo da se milicajci obvezuju odbiti svaku naredbu MUP-a RH uperenu „protiv srpskog naroda i stanovništva Gračaca, gdje milicija treba biti narodna, a ne režimska“. Unatoč prijetnjama, odbili su potpisati izjavu, ali su donijeli stav da su protiv mijenjanja naziva milicije u „redarstvo“, protiv uvođenja „šahovnice“ i stranačkih obilježja na odori, protiv izuzimanja naoružanja iz SJS na dosadašnji način i protiv mijenjanja nacionalnog sastava pripadnika SJS.¹⁴⁸

Narušavanja javnog reda i mira te opće sigurnosti građana na području Like nastavljena su i tijekom listopada 1990. U noći s 1. na 2. listopada 1990. zaustavljen je promet na cestama

¹⁴² HMDCDR, 15. K SVK-N: „Kronologija događaja na području općine Ogulin s posebnim osvrtom na odnose Ogulin – Plaški“, *Plašćanski ratni bilten*, 1991.; I. STRIŽIĆ, *Ogulinjski kraj*, Knjiga 1., 212-215.

¹⁴³ HMDCDR, Skupština općine Gračac, kut. N (dalje: SO Gračac-N): SO Gračac, Elaborat o provedenom referendumu u naseljima sa srpskim stanovništvom za pripojenje SO Gračac, Br: 46/92, od 23. 3. 1992.

¹⁴⁴ „Referendum nije ometan“, *Lički vjesnik*, 15. 9. 1990., 1, 5.

¹⁴⁵ N. BARIĆ, *Srpska pobuna u Hrvatskoj*, 83.; D. MARIJAN, „Djelovanje JNA i pobunjenih Srba“, 220.

¹⁴⁶ HDA, OŠ MUP RH: SJS Donji Lapac, Broj: 511-04-11AA-635/90., od 29. 9. 1990.; „Nećemo vratiti oružje“, *Večernji list*, 29. 9. 1990., 5.; „Poziv na vraćanje oružja“, *Večernji list*, 1. 10. 1990., 4.; D. MARIJAN, „Djelovanje JNA i pobunjenih Srba“, 220.

¹⁴⁷ D. MARIJAN, „Djelovanje JNA i pobunjenih Srba“, 221.

¹⁴⁸ HDA, OŠ MUP RH: SUP Gospić, Obavještavamo vas o sljedećem, Broj: 511-04-01-SP.240/90., od 1. 10. 1990.; SJS Gračac, Broj: 511-04-21-1199/90., od 2. 10. 1990.

diljem Like. Osim na ličkoj magistrali, promet je zaustavljen na cestama Gračac – Gospić, Gračac – Obrovac i Gračac – Lovinac – Ploča – Udbina.¹⁴⁹ U organizaciji SDS-a 2. listopada održan je prosvjed u Gospiću s kojeg je upućena podrška „narodu Gline i Petrinje u suprotstavljanju provokacijama hrvatske policije“.¹⁵⁰ U Titovoj Korenici 8. listopada općinsko vodstvo iz redova SKH-SDP podnijelo je ostavke nakon prosvjeda koji je organizirao SDS. Prosvjednici su tražili i ostavku načelnika SJS te da im se preda naoružanje pričuvnog sastava milicije. Prosvjednici su se razišli nakon što je mobiliziran dio pričuvnog sastava milicije radi osiguranja javnog reda i mira.¹⁵¹ Od 9. do 31. listopada 1991. zabilježeno je sedam miniranja i dva zaprečivanja balvanima ličke pruge, dok je unaska pruga tri puta minirana.¹⁵² Osim miniranja pruge, u listopadu 1990. zabilježeni su i napadi vatrenim oružjem te eksplozije podmetnutih bombi na imovini građana.¹⁵³ Premda je SDS tvrdio da s napadima i eksplozijama nema ništa, u Ogulinu su zbog miniranja pruge privedena dvojica osumnjičenih koji su bili povezani sa SDS-om Plaški.¹⁵⁴

Tijekom studenoga 1990. stanje na području Like bilo je nešto mirnije iako je zabilježeno nekoliko incidenata. Smirivanju stanja svakako su doprinijele vremenske neprilike.¹⁵⁵ Najteži incident dogodio se 17. studenoga 1990. kada je na cesti Gračac – Obrovac kod tunela Prezid naoružana skupina Srba koju je vodio Simo Dubajić teško ranila vozača kamiona i njegova suvozača.¹⁵⁶

Hrvatske vlasti su zbog protupravnog djelovanja i neprovođenja državne politike 27. studenoga 1990. uskratile dopunska novčana sredstva Općinama Benkovac, Donji Lapac, Dvor na Uni, Gračac, Knin, Obrovac i Titova Korenica. Odluka je predstavljala veliki udarac za proračune pobunjenih općina u Lici u kojima se gospodarstvo već duže vrijeme nalazilo u krizi.

¹⁴⁹ HDA, OŠ MUP RH: SJS Gračac, Broj: 511-04-21-1177/90., od 1. 10. 1990.; Informativni centar AMSH, Stanje na cestama Hrvatske u 18:30 sati, 22644 ICAMSH YU, od 2. 10. 1990.

¹⁵⁰ D. MARIJAN, „Djelovanje JNA i pobunjenih Srba“, 220.

¹⁵¹ HDA, OŠ MUP RH: SJS Titova Korenica, Broj: 511-04-40-2214/90., od 8. 10. 1990.; „Ostavka općinskog vrha“, *Lički vjesnik*, 15. 10. 1990., 3.

¹⁵² HDA, OŠ MUP RH: SJS Donji Lapac, Broj: 511-04-10-750/90., od 9. 10. 1990.; SJS Otočac, Broj: 511-04-31-1724/1-90., od 10. 10. 1990.; HMDCDR, Dokumentacija RSK-N: Služba državne sigurnosti Ogulin (dalje: SDS Ogulin), Sigurnosna procjena terena, bez nadnevka, vjerojatno rujan 1991.; Marija SENTIĆ, *Kronologija Republike Hrvatske 1990. – 1998.*, Zagreb, 2015., 98, 99, 100, 103.

¹⁵³ HDA, OŠ MUP RH: SJS Gračac, Broj: 511-04-21-1237/90., od 9. 10. 1990.; SJS Titova Korenica, Broj: 511-04-40-D-226/90., od 9. 10. 1990.; SUP Gospić, broj nije vidljiv, od 13. 10. 1990.; SUP Gospić, Broj: KU-159/90.8M/JU., od 30. 10. 1990.; SUP Gospić, Broj: 511-04-03-5609/90., od 30. 10. 1990.

¹⁵⁴ HMDCDR, 15. K SVK-N: „Kronologija događaja na području općine Ogulin s posebnim osvrtom na odnose Ogulin – Plaški“, *Plaščanski ratni bilten*, 1991.; HMDCDR, Dokumentacija RSK-N: SDS Ogulin, Sigurnosna procjena terena, bez nadnevka, vjerojatno rujan 1991.; I. STRIŽIĆ, *Ogulinški kraj*, Knjiga 1., 217.

¹⁵⁵ „Prvi snijeg u Lici“, *Večernji list*, 7. 11. 1990., 3.

¹⁵⁶ MKSJ, Predmet br. IT-95-11, Izjava Biserko Ognjena, od 2. 12. 1990.

Pokretanje stečajeva u nekim od glavnih gospodarskih subjekata u Donjem Lapcu, Gračacu i Titovoj Korenici koincidiralo je s početkom srpske oružane pobune. Primjerice, u Gračacu 520 radnika pogona „Šimečki“ tri mjeseca nije primilo plaću, a u Donjem Lapcu 280 radnika drvne industrije „Plješevica“ završilo je na Zavodu za zapošljavanje. Radnici su za loše stanje u gospodarstvu okrivili nove hrvatske vlasti što je SDS iskoristio za ostvarenje političkih ciljeva.¹⁵⁷

Izvršno vijeće SO Donji Lapac 30. studenoga 1990. odlučilo je izdvojiti SJS Donji Lapac iz OSUP-a Gospić te ga pripojiti OSUP-u Knin. Izdvajanje je podrazumijevalo i zabranu djelovanja OSUP-a Gospić na području SJS Donji Lapac. Izdvajanje su podržala 23 milicajaca SJS koji su izjavili da nikada neće priznati hrvatsku zastavu.¹⁵⁸

Već krajem 1990. pobunjeni Srbi započeli su s pripremama za stvaranje vlastite oružane sile, a čija će prva formacija postati milicija u pobunjenim općinama.¹⁵⁹ Izvršno vijeće SAO Krajine 4. siječnja 1991. donijelo je odluku o osnivanju autonomnog SUP-a SAO Krajine. Pod nadležnost SUP-a SAO Krajine ušla su područja srpske autonomije u Hrvatskoj. Sve SJS na području autonomije postale su općinske organizacijske jedinice unutar SUP-a te su preimenovane u Stanice javne bezbjednosti (SJB). Tako su u sastav SUP-a ušle SJS Benkovac, Donji Lapac, Gračac, Knin, Obrovac i Titova Korenica. Sve ingerencije dotadašnjih općinskih SUP-ova preuzeo je OSUP Knin.¹⁶⁰ Dio milicajaca SJS Titova Korenica odbio je podčiniti se SUP-u SAO Krajine. Ipak, pod pritiskom prosvjednika 5. siječnja 1991. milicajci su popustili te su potpisali izjavu o pristupanju SUP-u SAO Krajine.¹⁶¹ Odjeljenje milicije u Plaškom 27. veljače 1991. priznalo je nadležnost SUP-a SAO Krajine te je podčinjeno SJB Titova Korenica. Premda se odjeljenje milicije *de iure* izdvojilo iz MUP-a RH, tek je krajem svibnja 1991. *de facto*, nakon pritiska SDS-a, postalo dio SUP-a SAO Krajine. Valja istaknuti da je Komanda 5.

¹⁵⁷ „Negativni trendovi u privredi“, *Lički vjesnik*, 15. 9. 1990., 9.; „Privreda preživljava“, *Lički vjesnik*, 15. 10. 1990., 1, 4.; „Stečaj ili krah privrede“, *Lički vjesnik*, 15. 11. 1990., 1, 4.; „Sve više nezaposlenih“, *Lički vjesnik*, 15. 11. 1990., 1.; „Strategija razvoja Hrvatske“, *Večernji list*, 28. 11. 1990., 3.

¹⁵⁸ „Istupanje iz SUP-a Gospić“, *Večernji list*, 1. 12. 1990., 4.; „Građani pred stanicom milicije“, *Večernji list*, 5. 12. 1990.; N. BARIĆ, *Srpska pobuna u Hrvatskoj*, 105-106.

¹⁵⁹ N. BARIĆ, *Srpska pobuna u Hrvatskoj*, 84-85.; Z. RADELIĆ, D. MARIJAN, N. BARIĆ, A. BING, D. ŽIVIĆ, *Stvaranje hrvatske države i Domovinski rat*, 104.

¹⁶⁰ HDA, OŠ MUP RH: Ministarstvo unutrašnjih poslova, Broj: 511-01-35-D-286/91., od 4. 1. 1991.; N. BARIĆ, *Srpska pobuna u Hrvatskoj*, 105.; D. MARIJAN, „Djelovanje JNA i pobunjenih Srba“, 222.

¹⁶¹ HDA, OŠ MUP RH: PU Gospić, Broj: 02-28/91., od 5. 1. 1991.; „Ostajemo u sastavu MUP-a“, *Večernji list*, 8. 1. 1991., 4.

vojne oblasti smatrala da je odjeljenje milicije Plaški dio sustava MUP-a RH te je tražila da svi pobunjeni milicajci napuste odjeljenje milicije Plaški.¹⁶²

Milicajci SUP-a SAO Krajine vrlo brzo prozvani su „Martićevom milicijom“ ili „martićevcima“ prema svojem sekretaru M. Martiću.¹⁶³ Čini se da su se po Martiću nazivale naoružane skupine pobunjenih Srba i prije osnivanja SUP-a SAO Krajine. Tako se krajem studenoga 1990. u koreničkoj općini pojavila naoružana skupina koja je sebe zvala „martićevcima“. Nije jasno kome je skupina bila podčinjena ili je li uopće ikome bila.¹⁶⁴ Dio naoružanih skupina kasnije će ući u sastav SUP-a SAO Krajine.

Pobunjeni milicajci nisu željeli zaustaviti nasilje koje su provodile naoružane skupine Srba, a dijelom su i sami sudjelovali u njemu. Naoružani pripadnici SDS-a 6. siječnja 1991. otuđili su trofejno naoružanje iz Spomen doma Šeste ličke divizije *Nikola Tesla* u Mukinjama. Naoružanje je otuđeno prema naredbi vodstva koreničke općine i komandira SJB, a bilo je potrebno za opremanje pričuvnog sastava milicije.¹⁶⁵ Pobunjeni Srbi 7. siječnja su na prijevoju Ljubovo na cesti Gospić – Titova Korenica teško ranili Hrvata Mirka Hećimovića. Istog dana ispred gospićke bolnice gdje se liječio Hećimović, a potom i ispred zgrade Policijske uprave okupilo se hrvatsko mnoštvo koje je tražilo da se odgovorni za napad privedu, a pojedinci su tražili i oružje za obračun sa Srbima. Predstavnici općinskih vlasti i HDZ-a uspjeli su smiriti okupljene koji su se potom razišli.¹⁶⁶

Naoružane skupine pobunjenih Srba su, unatoč naredbi Predsjedništva SFRJ o raspuštanju svih sastava koji nisu dio OS SFRJ ili organa unutarnjih poslova, nastavile s nasiljem. Tako su 10. siječnja 1991. naoružani pripadnici SDS-a iznudili ostavku direktora Nacionalnog parka „Plitvička jezera“ Nikole Lapova. Idućih dana radnici Nacionalnog parka održali su skupove potpore direktoru Lapovu na što je on povukao ostavku.¹⁶⁷

Za pobunjene Srbe područje Plitvica imalo je stratešku važnost. Iako je pounjski pravac predstavljao najkraću vezu između Zagreba i Splita, zbog neizgrađenosti prometnica, pravac nije bio pogodan za cestovni promet već samo za željeznički. Zato su pobunjeni Srbi željeli

¹⁶² HMDCDR, 15. K SVK-N: „Kronologija događaja na području općine Ogulin s posebnim osvrtom na odnose Ogulin – Plaški“, *Plaščanski ratni bilten*, 1991.; I. STRIŽIĆ, *Ogulinski kraj*, Knjiga 1., 310.

¹⁶³ D. MARIJAN, „Djelovanje JNA i pobunjenih Srba“, 222.

¹⁶⁴ *Rat u Hrvatskoj iz pera obavještajca*, 33, 104-105.

¹⁶⁵ „Oteto trofejno oružje s Plitvica“, *Vjesnik*, 7. 1. 1991., 2.; „Stižu nam i ratnici iz Srbije“, *Vjesnik*, 9. 1. 1991., 2.

¹⁶⁶ HDA, OŠ MUP RH: Policijska uprava Gospić, Broj: 511-04-02-30/91., od 7. 1. 1991.; PU Gospić, Broj: 511-04-03-SL/91., od 7. 1. 1991.; Policijska uprava Gospić, bez broja, od 7. 1. 1991.

¹⁶⁷ „Oružjem iznuđena ostavka“, *Večernji list*, 11. 1. 1991., 4.; „Podrška Lapovu“, *Večernji list*, 12. 1. 1991., 3.; „Bukači nisu uspjeli“, *Večernji list*, 14. 1. 1991., 4.

ustanoviti nadzor nad Plitvicama, jer tada bi cijelom dužinom nadzirali ličku magistralu, odnosno najkraći prometni pravac između sjevera i juga Hrvatske. Ne smije se zanemariti da područjem Plitvica prolaze prometni pravci koji spajaju Liku s Gorskim Kotarom i jadranskom obalom, odnosno s tada pobunjenim područjem Vrhovina i Plaškog.¹⁶⁸ Plitvice su za pobunjene Srbe imale i financijski značaj. Još krajem 1990. organ bezbjednosti JNA raspolagao je podacima da uprava Nacionalnog parka tajno financira naoružavanje MUP-a RH. Stoga je moguće da je iznuđena ostavka N. Lapova, premda je bio srpske nacionalnosti, posljedica njegove suradnje s hrvatskim vlastima. Jasno je da su pobunjeni Srbi trebali izdašan izvor financiranja u trenutku kada osnivaju vlastite paravlasti.¹⁶⁹

Nakon događaja na Plitvicama stanje opće sigurnosti na području Like se popravilo. U skladu s ranijom naredbom Predsjedništva SFRJ o raspuštanju svih ilegalnih naoružanih sastava i povrata ilegalnog oružja, od 9. do 21. siječnja 1991. u Policijsku upravu Gospić vraćeno je oko 80 komada raznog streljačkog oružja. Tu je uračunato i trofejno oružje koje je oteto iz Spomen doma Šeste ličke divizije. Jedinicama i ustanovama JNA predano je samo 427 komada streljačkog oružja i to uglavnom na području Donjeg Lapca, Knina, Obrovca i Titove Korenice. Pobunjeni Srbi vratili su manji dio oružja jer su željeli pokazati da poštuju odluke saveznih vlasti.¹⁷⁰ Nakon kratkotrajnog smirivanja, stanje opće sigurnosti pogoršalo se 19. siječnja 1991. dolaskom desetorice hrvatskih policajaca u Medak. Premda je devet policajaca bilo srpske, a jedan hrvatske nacionalnosti, njihov dolazak u Medak za pobunjene Srbe bio je neprihvatljiv.¹⁷¹ Vodstvo Općine Gračac smatralo je da se hrvatski policajci nalaze na području SAO Krajine, te da „unose nemir među srpsko stanovništvo“. Pripadnici SDS-a organizirali su prosvjednike koji su hrvatske policajce natjerali na povlačenje iz Metka u Gospić. Policajci su se povukli jer je bilo očito da pripadnici SDS-a žele isprovocirati sukob policije i prosvjednika.¹⁷²

Kako se stanje opće sigurnosti nije popravljalo, na područje Plitvica 14. veljače 1991. stiglo je stotinjak specijalaca MUP-a RH. Dolazak hrvatskih specijalaca među srpskim stanovništvom izazvao je nemir i prosvjede slične onima s početka pobune. U jutro 15. veljače

¹⁶⁸ *Veliki atlas Hrvatske*, 276.; *Geografija SR Hrvatske*, Knjiga IV., 26-33.; Josip ROGLIĆ, *Geografske regije Hrvatske i susjednih zemalja: geografske posebnosti i razvojni procesi*, sabrana djela, Knjiga V., Zagreb, 2006., 173-173.

¹⁶⁹ „‘Kalašnjikovi’ od srpskih para“, *Politika*, (Beograd), 15. 2. 1991., 11.; *Hrvatska policija u Domovinskom ratu*, (ur. Krunoslav Borovec), Zagreb, 2011., 32.; *Rat u Hrvatskoj iz pera obavještajca*, 33.

¹⁷⁰ „Vraćeno i oduzeto oružje“, *Lički vjesnik*, siječanj 1991., 2.; „Vraćena i kubura“, *Večernji list*, 22. 1. 1991., 5.; „Državni organi Republike Hrvatske nisu spremni na saradnju“, *Narodna armija*, 28. 2. 1991., 14.; N. BARIĆ, *Srpska pobuna u Hrvatskoj*, 112.

¹⁷¹ D. MARIJAN, „Gospić u Domovinskom ratu“, 235.

¹⁷² HDA, OŠ MUP RH: Skupština opštine Gračac, Zahtjev SO i Izvršnog vijeća Gračac za povlačenjem pripadnika MUP-a RH s područja općine Gračac, od 22. 1. 1991.

u Donjem Lapcu, Gračacu i Titovoj Korenici održani su masovni prosvjedi na kojima je zatraženo da se specijalci povuku do 17 sati istog dana.¹⁷³ Srbi su najavili da će „doći do oružanog sukoba i prolijevanja krvi“ ako se specijalci ne povuku.¹⁷⁴ Reakcija srpskog stanovništva iznenadila je MUP RH te su se specijalci već 16. veljače povukli. Dolazak specijalaca MUP-a RH uzbunio je i Armiju. Na Plitvice je 15. veljače stigao komandant Riječkog korpusa JNA general-potpukovnik Marijan Čad koji je otvoreno prijetio specijalcima da će upotrijebiti silu ako se ne povuku s Plitvica.¹⁷⁵

Iako je ponašanje pobunjenih Srba prema hrvatskim vlastima postajalo sve agresivnije, hrvatske vlasti i dalje su pokušavale pregovorima riješiti krizu. U Ogulinu je 8. ožujka 1991. održan sastanak hrvatskih vlasti i pobunjenih Srba s područja Plaškog. Osim o političkoj krizi, na sastanku se raspravljalo i o gospodarstvu. Slično kao i u južnim ličkim općinama, radnici tvornice sulfatne celuloze u Plaškom od rujna 1990. nisu primili plaću za što su krivili hrvatske vlasti. Posebno je bio zanimljiv istup jednog od prisutnih Srba koji se požalio da naoružana skupina Srba zlostavlja stanovnike Plaškog te da su do sada pretukli dvadesetak osoba. Na kraju, okrivio je MUP RH što nije zaustavio naoružanu skupinu u zlostavljanju stanovništva, a ne miliciju SAO Krajine koja je kontrolirala područje Plaškog.¹⁷⁶

U ožujku 1991. općinsko vodstvo u Gračacu donijelo je niz mjera za „pojačanje bezbjednosne situacije“ u općini. Mjere su predviđale pojačana dežurstva u općinskim službama, formiranje centra veze, osiguranje ceste Gračac – Gospić, uvođenje srpske milicije u srpskim mjestima, zapošljavanje ranije otpuštenih milicajaca srpske nacionalnosti, popisivanje svih transportnih vozila, izradu općinskih planova i javljanje svih vozača autobusa na poziv za uzbunu.¹⁷⁷ Navedene mjere općinskih vlasti mogu se protumačiti jedino kao priprema za rat.

¹⁷³ HDA, OŠ MUP RH: Policijska stanica Titova Korenica, Broj: 511-04-40/D-40-91., od 15. 2. 1991.; Opština Gračac, Zaključak, od 15. 2. 1991.; Građani općine Donji Lapac sa protestnog zbora, od 15. 2. 1991.; „Građani razoružali tri specijalca“, *Politika*, 16. 2. 1991., 8.; Dokument 37, Izvješće Vojne pošte br. 9595 iz Svetog Roka Vojnoj pošti 7940 u Karlovcu o pojačanim mjerama zaštite nakon što su postrojbe MUP-a RH zauzele policijsku stanicu na Plitvicama, što je izazvalo okupljanje naoružanog naroda u Korenici, od 20. 2. 1991., *Republika Hrvatska i Domovinski rat 1990. – 1995., Knjiga 1.*

¹⁷⁴ HDA, OŠ MUP RH: Skupština općine Titova Korenica, Obavještavamo Vas, Klasa: 204-01/91-01/01, Ur. broj: 2183-02-91-01, od 15. 2. 1991.

¹⁷⁵ „Specijalci napustili Plitvice“, *Večernji list*, 17. 2. 1991., 3.; D. PEITEL, *Na prvoj crti protiv smrti*, 24.

¹⁷⁶ HMDCDR, 15. K SVK-N: „Kronologija događaja na području općine Ogulin s posebnim osvrtom na odnose Ogulin – Plaški“, *Plaščanski ratni bilten*, 1991.; I. STRIŽIĆ, *Ogulinski kraj*, Knjiga 1., 317-322.

¹⁷⁷ HMDCDR, 15. K SVK-N: Zapisnik sa 5. sjednice Izvršnog vijeća Skupštine opštine Gračac održane dana 12. 3. 1991.

Kraj ožujka 1991. označio je slom sigurnosnog sustava RH na području Like i Plašćansko-saborskog prostora. U Policijskoj upravi Gospić dvadesetak policajaca srpske nacionalnosti prestalo je dolaziti na posao jer su svi otišli na bolovanje, a u Metku je osnovano odjeljenje milicije SAO Krajine podčinjeno SJB Gračac.¹⁷⁸ Nasilno prisvajanje imovine RH dovest će pobunjene Srbe na području Like do sukoba s hrvatskom policijom. Nakon što je Vlada RH osnovala javno poduzeće Hrvatske šume, pobunjeni Srbi smatrali su da imaju recipročno pravo na osnivanje vlastitog javnog poduzeća za gospodarenje šumama. Početkom 1991. radnicima Hrvatskih šuma naoružane skupine Srba zabranile su ulazak u šume u okolici Gospića, Gračaca, Titove Korenice, Udbine i Vrhovina. Imovina Hrvatskih šuma u pobunjenim općinama pokradena je, a svi radnici koji se nisu slagali s otimačinom potjerani su s radnih mjesta.¹⁷⁹

Slično kao i sa šumama, pobunjeni Srbi odlučili su prisvojiti Nacionalni park „Plitvička jezera“. Krajem ožujka 1991. općinske vlasti Titove Korenice proglasile su Nacionalni park „Plitvička jezera“ javnim poduzećem i pripojile ga SAO Krajini. Pobunjeni Srbi su kombinacijom političkih pritisaka i uz pomoć milicije SAO Krajine preuzeli nadzor nad Nacionalnim parkom, te su zaustavili promet ličkom magistralom.¹⁸⁰ Radnici Nacionalnog parka pokušali su organizirati skup potpore smijenjenoj upravi, ali su ih spriječili „martićevci“ koji su ih upozorili da ne organiziraju prosvjede jer će „snositi posljedice“.¹⁸¹

Hrvatske vlasti uputile su pobunjenim Srbima ultimatum da se u Nacionalnom parku uspostavi red i mir. Nakon što su pobunjeni Srbi odbili ultimatum, hrvatske vlasti odlučile su se na policijsku intervenciju.¹⁸² Rano ujutro 31. ožujka počela je akcija hrvatske policije na Plitvicama. Cilj akcije bio je razoružavanje paravojskih grupa i uvođenje javnog reda i mira. Hrvatska policija sukobila se s naoružanim srpskim civilima i „martićevcima“ koji su vrlo brzo potisnuti iz Nacionalnog parka. U sukobu su poginuli hrvatski policajac Josip Jović i srpski

¹⁷⁸ HMDCDR, 9. K OS SFRJ, kut. 19.: OB K-de 9. K, Dnevnik događaja, zabilješka za 25. 3. 1991., 17.; „Policajci Srbi na ‘bolovanju’“, *Večernji list*, 4. 4. 1991., 4.

¹⁷⁹ „Usred Hrvatske-Srpske šume!“, *Večernji list*, 25. 3. 1991., 4.; Dokument 44, Prijedlog Izvršnog vijeća SO Gračac Srpskom nacionalnom vijeću da osnuje poduzeće „Srpske šume“ radi raspolaganja i upravljanja šumskim bogatstvom na području gdje živi većinsko srpsko stanovništvo, od 3. 12. 1990., *Republika Hrvatska i Domovinski rat 1990. – 1995.*, Knjiga 2.

¹⁸⁰ „Laži na ‘Mitingu istine’“, *Večernji list*, 26. 3. 1991., 5.; „Bomba za kraljicu prirode“, *Večernji list*, 27. 3. 1991., 4.; „O Plitvicama odlučuje Sabor“, *Večernji list*, 28. 3. 1991., 5.; „Zaustavite balvane!“, *Večernji list*, 29. 3. 1991., 5.; „Kninska milicija na Plitvicama“, *Večernji list*, 29. 3. 1991., 5.; „Otkazi poslovodstvu“, *Večernji list*, 30. – 31. 3. 1991., 5.

¹⁸¹ „Na nišanu automata“, *Večernji list*, 30. – 31. 3. 1991., 5.

¹⁸² „Jezero sele u ‘Krajinu’“, *Vjesnik*, 27. 3. 1991., 4.; „Oštro upozorenje MUP-a“, *Večernji list*, 1. 4. 1991., 2.; D. MARIJAN, *Slom Titove armije*, 247-248.; *Hrvatska policija u Domovinskom ratu*, 99.

pobunjenik Rajko Vukadinović, a uhićeno je 29 pobunjenika.¹⁸³ Istovremeno s akcijom na Plitvicama, specijalci MUP-a RH zauzeli su prijevaj Ljubovo na cesti Gospić – Titova Korenica dok je druga specijalna jedinica MUP-a RH osigurala cestu Ličko Petrovo Selo –Rakovica. Isto tako, jedinica policije iz Ogulina osigurala je područje Saborskog. Zauzimanjem položaja u okolici Plitvica, navedene jedinice osigurala su bokove hrvatskim policajcima na Plitvicama i spriječile su svaki pokušaj pomoći srpskim pobunjenicima.¹⁸⁴

Akcija hrvatske policije uspješno je završena. Već 1. travnja 1991. hrvatska policija uspostavila je policijsku stanicu na Plitvičkim jezerima. Osnivanje policijske stanice bilo je dio šireg plana hrvatskih vlasti da se na pobunjenim područjima zaštititi hrvatsko stanovništvo, te vratiti ustavnopravni poredak.¹⁸⁵

Akcije pobunjenih Srba na području Plitvica vodio je tzv. Općinski štab za zaštitu naroda osnovan početkom 1991. u Titovoj Korenici. Štab su činili članovi SDS-a, općinskog vodstva Titove Korenice i komandir SJB Titova Korenica. Štab je imao kontrolu samo nad naoružanim civilima, dok je milicija odgovarala M. Martiću.¹⁸⁶

Uspjeh hrvatske policije neugodno je iznenadio političko vodstvo SAO Krajine i M. Martića. Događaji na Plitvicama pokazali su da se oružana sila kojom su tada raspolagali pobunjeni Srbi ne može oduprijeti napadu bolje organiziranih i opremljenih hrvatskih specijalaca. Nakon neuspjeha na Plitvicama, Martić je izjavio da su se pripadnici milicije „privremeno i iz taktičkih razloga povukli nakon što su pripadnicima MUP-a naneli velike gubitke“.¹⁸⁷ Dolazak jedinica JNA spriječio je potpuni poraz pobunjenih Srba i napredovanje hrvatske policije prema Titovoj Korenici.¹⁸⁸

U Titovoj Korenici i Kninu 2. travnja 1991. održani su prosvjedi Srba na kojima su Predsjedništvo SFRJ i Vrhovna komanda optuženi da nisu spriječili međunacionalne sukobe i žrtve te su zbog „neblagovremene i pristrane intervencije“ tražili smjenu generala Ivana Štimca. Na prosvjedu u Kninu, M. Martić zatražio je od prosvjednika da se po mjesnim zajednicama

¹⁸³ „Konferencija za tisak u MUP-u RH“, *Informativni list radne zajednice Ministarstva unutarnjih poslova Republike Hrvatske*, travanj 1991., 3.; N. BARIĆ, *Srpska pobuna u Hrvatskoj*, 116-117.

¹⁸⁴ HMDCDR, 9. K OS SFRJ, kut. 19.: OB K-de 9. K, Dnevnik događaja, zabilješka za 31. 3. 1991., 20.; I. STRIŽIĆ, *Ogulinški kraj*, Knjiga 1., 348-349.; Ivan BRIGOVIĆ, Natko MARTINIĆ JERČIĆ, Ivan RADOŠ, *Prvi oružani napadi na hrvatske redarstvene snage 1991. Pakrac/Plitvice/Borovo Selo*, Zagreb, 2016., 16.

¹⁸⁵ „Konferencija za tisak u MUP-u RH“, *Informativni list radne zajednice Ministarstva unutarnjih poslova Republike Hrvatske*, travanj 1991., 7.; D. MARIJAN, „Rat u Hrvatskoj 1990. – 1991.“, 67.

¹⁸⁶ „Tiho prišli ‘generalskoj stranci’“, *Vjesnik*, 18. 1. 1991., 4.; „Konferencija za tisak u MUP-u RH“, *Informativni list radne zajednice Ministarstva unutarnjih poslova Republike Hrvatske*, travanj 1991., 3.

¹⁸⁷ I. BRIGOVIĆ, N. MARTINIĆ JERČIĆ, I. RADOŠ, *Prvi oružani napadi na hrvatske redarstvene snage 1991.*, 19.

¹⁸⁸ N. BARIĆ, *Srpska pobuna u Hrvatskoj*, 117.

naprave spiskovi ljudi koje treba naoružati te da će ih milicija naoružati. Istoga dana u Gračacu počela je mobilizacija TO i dobrovoljaca, dok je MUP-u RH upućen ultimatum da se do 3. travnja Policijska ispostava Lovinac mora ukinuti.¹⁸⁹ Premda je idućeg dana mobilizacija prekinuta, skupina pobunjenih Srba 4. travnja napala je tromblonskim minama Policijsku ispostavu Lovinac jer ispostava nakon isteka ultimatumu nije ukinuta.¹⁹⁰

Loše stanje opće sigurnosti nagnalo je Armiju na razgovore s općinskim vodstvima pobunjenih Srba u Lici. Tako je u Gračacu 6. travnja 1991. boravio zamjenik komandanta Komande 5. vojne oblasti general-potpukovnik Andrija Rašeta. Prilikom sastanka s općinskim vodstvom general Rašeta inzistirao je na uklanjanju zapreka sa svih prometnica i prestanku međunacionalnih sukoba. Za vodstvo općine najveći sigurnosni problem predstavljala je ispostava hrvatske policije u Lovincu, čiji su djelatnici kontrolirali putnike i vozila. Sasvim je jasno da problem nije bio u kontroli putnika i vozila, već u činjenici što je postojanje ispostave narušavalo teritorijalnu uvezanost SAO Krajine između Gračaca i Gospića.¹⁹¹

Pobunjeni Srbi nisu se mirili s gubitkom Plitvica i već sredinom travnja 1991. SDS je najavio održavanje „Mitinga mira“ na Plitvicama.¹⁹² Komanda 5. vojne oblasti zabranila je miting. Ipak, miting je održan 2. svibnja 1991. Na dan mitinga Armija je zatvorila sve prilaze Plitvicama. Stoga je miting održan na području Prijeboja. Na mitingu su govore održali M. Babić i predsjednik Srpske radikalne strane Vojislav Šešelj. Babić je zatražio od JNA da se povuče s Plitvica, dok je Šešelj najavio anektiranje cijele Hrvatske. Nakon mitinga, oko 500 mitingaša predvođenih Babićem i Šešeljem krenulo je prema Plitvicama. Pripadnici JNA zaustavili su mitingaše tek ispred treće zapreke na ulazu u Mukinje.¹⁹³ Istovremeno s mitingom na Plitvicama, Srbi su u Jasikovcu pored Gospića održali zbor s kojeg su uputili „poruke mira i ljubavi svim jugoslovenskim narodima“ te su upozorili na progone Srba s „vekovnih ognjišta“. Na kraju zbora odlučeno je da se istočni dio Gospića, većinski naseljen Srbima, proglasi mjesnom zajednicom Istočni Gospić te da se pripoji Općini Gračac.¹⁹⁴

¹⁸⁹ HMDCDR, 9. K OS SFRJ, kut. 19.: OB K-de 9. K, Dnevnik događaja, zabilješka za 1. 4. 1991., 33-34, 35.; „Plitvice pod nadzorom policijske postaje“, *Vjesnik*, 2. 4. 1991., 4.

¹⁹⁰ HMDCDR, 9. K OS SFRJ, kut. 19.: OB K-de 9. K, Dnevnik događaja, zabilješka za 3. 4. 1991., 41.; „Napad na policijsku stanicu“, *Večernji list*, 5. 4. 1991., 5.

¹⁹¹ Dokument 48, Zapisnik s proširenog sastanka članova Izvršnog vijeća SO Gračac s generalom Andrijom Rašetom na kojemu je raspravljano o sigurnosnoj situaciji u Lici, od 6. 4. 1991., *Republika Hrvatska i Domovinski rat 1990. – 1995., Knjiga 1.*

¹⁹² HMDCDR, 9. K OS SFRJ, kut. 19.: OB K-de 9. K, Dnevnik događaja, zabilješka za 20. 4. 1991., 25.; *Rat u Hrvatskoj iz pera obavještajca*, 43.

¹⁹³ HDA, OŠ MUP RH: Policijska uprava Gospić, Broj: 511-04-01-S1/91., od 2. 5. 1991.; „Pokisli mitingaši“, *Večernji list*, 3. 5. 1991., 6.; „Armija spriječila izazivanje nereda“, *Narodna armija*, 9. 5. 1991., 14.

¹⁹⁴ „Poruka narodima Jugoslavije“, *Politika*, 3. 5. 1991., 5.

Tijekom svibnja 1991., diljem Like zabilježeni su brojni incidenti. Nakon prijetnji naoružanih skupina Srba vozačima i putnicima, prekinut je autobusni promet od Gospića preko Gračaca do Zadra, a nešto kasnije i autobusni promet od Gospića preko Titove Korenice do Zagreba.¹⁹⁵ Osim razbojništva na cestama, u svibnju su zabilježene i eksplozije podmetnutih bombi. Od 7. do 26. svibnja zabilježeno je 11 eksplozija podmetnutih bombi. Poginulih i ozlijeđenih nije bilo, ali je pričinjena materijalna šteta.¹⁹⁶

Dana 12. svibnja 1991. u pobunjenim općinama Like kao i u ostalim dijelovima samoproglašene SAO Krajine održan je referendum o priključenju SAO Krajine Republici Srbiji. U Općini Donji Lapac je od 6792 upisanih glasača glasalo njih 6666. Za priključenje je glasalo 6648, protiv je bilo 10, a nevažećih listića bilo je 8. U Općini Gračac je od 16 140 upisanih glasača glasalo njih 15 199. Za priključenje glasalo je 15 170, protiv je bilo 13, a nevažećih listića bilo je 16. U Općini Titova Korenica je od 19 141 upisanih glasača glasalo njih 18 538. Za priključenje glasalo je 18 488, protiv je bilo 25, a nevažećih listića bilo je 25.¹⁹⁷

Nakon referenduma pobunjeni Srbi nastavili su sa širenjem područja SAO Krajine. Na primjeru gračačke općine jasno je vidljiv način na koji su to Srbi radili u svibnju 1991. Nakon što su se većinski srpske mjesne zajednice Barlete, Novi Lički Osik, Ostrvica, Pavlovac, Široka Kula i Vrebac izdvojile iz Općine Gospić i pripojile Općini Gračac, općinske vlasti prihvatile su pripajanje mjesnih zajednica. Potom su pripojene mjesne zajednice zatražile dolazak milicije SAO Krajine koja je u Novom Ličkom Osiku trebala uspostaviti odjeljenje milicije podčinjeno SJB u Gračacu.¹⁹⁸ Zanimljivo je spomenuti da su se krajem svibnja 1991. odbornici SO Gračac odlučili na promjenu naziva ulica i parkova. Ukinuti su nazivi iz partizanske i komunističke prošlosti, a uvedeni iz srbijanske. Tako je, na primjer, ulica Šeste ličke proleterske divizije preimenovana u ulicu cara Dušana, a Park socijalističke revolucije preimenovan je u Park kralja Petra I Oslobođitelja. Također, Novom Ličkom Osiku referendumom je promijenjeno ime u

¹⁹⁵ HDA, OŠ MUP RH: PU Gospić, Broj: 3156/91., od 7. 5. 1991.; Policijska uprava Gospić, Broj: 511-04-02-3739/91.MF., od 29. 5. 1991.

¹⁹⁶ HDA, OŠ MUP RH: PS Titova Korenica, Broj: D-71/91., od 7. 5. 1991.; Policijska uprava Gospić, Broj: 511-04-02-3157/91., od 8. 5. 1991.; PU Gospić, Broj: 3157/91., od 8. 5. 1991.; PS Otočac, Broj: 511-04-31-806/91., od 12. 5. 1991.; PU Gospić, Broj: 3444/91., od 20. 5. 1991.; Policijska stanica Otočac, Broj: 511-04-31-880/91., od 21. 5. 1991.; PS Otočac, Broj: 511-04-31-881/91., od 21. 5. 1991.; Policijska stanica Otočac, Broj: 511-04-31-904/1-91., od 26. 5. 1991.

¹⁹⁷ N. BARIĆ, *Srpska pobuna u Hrvatskoj*, 101-102.; Dokument 83, Izvješće Centralne komisije za provođenje referenduma „SAO Krajine“ o rezultatima referenduma za priključenje „SAO Krajine“ Republici Srbiji i ostanak u Jugoslaviji, od 14. 5. 1991., *Republika Hrvatska i Domovinski rat 1990. – 1995., Knjiga 2.*

¹⁹⁸ HMDCDR, Dokumentacija RSK-N: Zapisnik sa 10. sjednice Izvršnog vijeća Skupštine općine Gračac, od 17. 5. 1991.

Teslingrad.¹⁹⁹ Jasno je da su pobunjeni Srbi promjenom naziva željeli naglasiti rezultate referenduma o priključenju Srbiji.

Pobunjeni Srbi nastavili su i tijekom lipnja 1991. ugrožavati opću sigurnosti građana pri čemu su zabilježeni razni oblici kriminala i nasilja. Samovolja i nedisciplinirano ponašanje postali su redovita pojava među pripadnicima „Martićeve milicije“. Tako su 9. lipnja u Borju opljačkali i potjerali radnike „Industrogradnje“ te su se smjestili u njihove barake.²⁰⁰ Dio „martićevaca“ iskoristio je priliku za zaradu. Na cestama su zaustavljali vozila i naplaćivali od „vozača po 500 dinara za siguran prolaz“.²⁰¹

Pripadnici Službe državne bezbjednosti (SDB) Republike Srbije pomagali su u formiranju i obuci jedinica „martićevaca“.²⁰² Tako su do sredine lipnja 1991. u Golubiću kod Knina obuku završila 149 „martićevaca“ iz Ličkog Osika, Metka, Plaškog, Plitvica, Titove Korenice, Vreпча i Vrhovina.²⁰³ Približavanjem 25. lipnja, dana kada je Sabor proglasio samostalnost RH, te nakon povratka „martićevaca“ s obuke broj oružanih incidenata na području Like povećao se. Tako su 22. lipnja na cesti Gospić – Gračac oteta tri policajca, a 28. lipnja oteta su tri radnika „Elektrolike“ u Mogoriću. Odmah po dojavi, ophodnja Policijske uprave Gospić krenula je na mjesto otmice gdje je upala u zasjedu. U sukobu je jedan policajac teže ranjen, a dva pobunjenika su poginula.²⁰⁴

Tijekom ljeta i jeseni 1991., prije uključivanja JNA u borbena djelovanja i preustroja TO, milicija SAO Krajine predstavljala je jedinu ozbiljnu oružanu formaciju na koju su pobunjeni Srbi mogli računati. Početkom rujna 1991. milicija SAO Krajine je imala 2900 pripadnika. U aktivnom sastavu milicije nalazilo se 1200 milicajaca, u rezervnom 1200, a u jedinicama za posebne namjene 500. Također, u miliciji je djelovalo 100 milicajaca koji su prošli specijalnu obuku. Premda je bila dobro naoružana, miliciji je problem predstavljao nedostatak razne opreme od sredstava veze do motornih vozila. Isto tako, pripadnici milicije nisu primali plaću.²⁰⁵ Krajem prosinca 1991. u miliciji SAO Krajine nalazilo se 2658 milicajaca. U aktivnom sastavu milicije nalazilo se 855 milicajaca, u rezervnom 1183, a u jedinicama za

¹⁹⁹ „Promenjeni nazivi ulica i naselja“, *Politika*, 29. 5. 1991., 12.

²⁰⁰ HDA, OŠ MUP RH: Ministarstvo unutarnjih poslova, Dnevnik događaja, zabilješka za 9. 6. 1991., 4-5.

²⁰¹ HDA, OŠ MUP RH: PS Otočac, Broj: 511-04-31-1080/91., od 19. 6. 1991.

²⁰² N. BARIĆ, *Srpska pobuna u Hrvatskoj*, 84.

²⁰³ Dokument 61, Zapisnik sa sastanka Štaba Centra za obuku u Golubiću kod Knina na kojemu su određene jačine specijalnih postrojbi za pokrivanje rubnih područja tzv. „SAO Krajine“, od 14. 6. 1991., *Republika Hrvatska i Domovinski rat 1990. – 1995., Knjiga 1.*

²⁰⁴ Željko MATAIJA, *S onu stranu života*, Zagreb, 1996., 16.; D. MARIJAN, „Djelovanje JNA i pobunjenih Srba“, 227.

²⁰⁵ Nikica BARIĆ, „Osnutak i razvoj službe unutrašnjih poslova srpskih autonomnih oblasti u Hrvatskoj 1991.“, *Historija XX. veka*, 29/2011., br. 2., 81.

posebne namjene 581. Vidljivo je da se u prosincu 1991. broj aktivnih milicajaca smanjio u odnosu na rujan iste godine. Razlog tome bio je prelazak dijela milicajaca u jedinice JNA. Tako je krajem studenoga 1991. iz SJB Korenica u četvu vojne policije Riječkog korpusa prešlo je 22 aktivnih i sedam rezervnih milicajaca. Prelazak milicajaca dijelom leži u činjenici što je Armija svojim pripadnicima isplaćivala novčane naknade, dok su pripadnici milicije SAO Krajine prvu plaću primili tek u siječnju 1992. Ipak, glavni razlog prelaska ležao je u činjenici što su milicajci bili nezadovoljni kriminalom u SJB. Osim što nije poduzelo ništa kako bi se kriminal zaustavio, vodstvo SJB i samo je sudjelovalo u pljačkama i ubojstvima. O svemu je bio obaviješten i M. Martić koji nije poduzeo ništa kako bi se kriminal i nasilje zaustavilo. Odlazak toliko milicajaca, uglavnom stručnih kadrova, morao se negativno odraziti na rad SJB Korenica. Krajem prosinca 1991. na području Like i Plašćansko-saborskog prostora djelovalo je 638 milicajaca. Aktivni sastav imao je 235 milicajaca, rezervni 268, a jedinice za posebne namjene 135. Unutar svake SJB, uz aktivni i rezervni sastav, djelovala je i jedinica za posebne namjene. SJB Donji Lapac imala je 176 milicajaca. Aktivni sastav imao je 58 milicajaca, rezervni 83, a jedinica za posebne namjene 35. SJB Gračac imala je 154 milicajca. Aktivni sastav imao je 62, rezervni 64, a jedinica za posebne namjene 28. SJB Korenica imala je 206 milicajaca. Aktivni sastav imao je 78 milicajaca, rezervni 81, a jedinica za posebne namjene 47. SJB Plaški činila su 102 milicajca. Aktivnih je bilo 37, rezervnih 40, a u jedinici za posebne namjene 25.²⁰⁶

Do kraja 1991., uz postojeće, na području Like i Plašćansko-saborskog prostora osnovane su nove organizacijske jedinice milicije SAO Krajine. Na području SJB Donji Lapac, uz postojeće odjeljenje milicije u Srbu, osnovano je odjeljenje milicije u Nebljusima. Na području SJB Gračac osnovana su odjeljenja milicije u Novom Ličkom Osiku, Metku i Ploči, a na području SJB Korenica osnovana su odjeljenja milicije u Ličkom Petrovom Selu, Plitvicama, Škarama, Udbini i Vrhovinama.²⁰⁷ Krajem veljače 1992. osnovan je SUP Korenica u čiji sastav su ušle sve organizacijske jedinice milicije RSK na području Like i Plašćansko-saborskog prostora.²⁰⁸ U travnju 1992. SUP Korenica sastojao se od odjeljenja milicije Korenica, odjeljenja milicije Ličko Petrovo Selo, odjeljenja milicije Plitvice, odjeljenja milicije

²⁰⁶ HMDCDR, Vlada RSK, kut. 37.: SJB Korenica, Predsjedniku Vlade SAO Krajina, od 3. 12. 1991.; kut. 35.: Ministarstvo unutrašnjih poslova, Osobni dohodak MUP-a za novembar i decembar 1991., Broj: 01-69/1-92.god., od 3. 1. 1992.; HMDCDR, Stanica javne bezbjednosti Korenica, kut. N (dalje: SJB Korenica-N): Spisak radnika milicije SJB Korenica koji su prešli u vojnu policiju Rijeka – Plitvice 27. 11. 1991. god., bez nadnevka, 1991.

²⁰⁷ HDA, OŠ MUP RH: Ministarstvo unutarjih poslova, Broj: 511-01-35-službeno, od 26. 7. 1991.; HMDCDR, Sekretarijat za unutrašnje poslove Korenica, kut. N (dalje: SUP Korenica-N): Odred milicije Škare, Br. 113/93, od 30. 12. 1991.; Spisak vojnih obveznika-milicionara Sekretarijata za unutrašnje poslove Korenica, bez nadnevka, 1991.; „Policajci Srbi na ‘bolovanju’“, *Večernji list*, 4. 4. 1991., 4.

²⁰⁸ N. BARIĆ, *Srpska pobuna u Hrvatskoj*, 344.

Udbina, odjeljenja milicije Vrhovine te odjeljenja milicije za kontrolu prelaska državne granice Novi Lički Osik, Medak i Plaški; SJB Donji Lapac, odjeljenja milicije Nebljusi i Srb; SJB Gračac, odjeljenja milicije Novi Lički Osik i Ploča; SJB Plaški.²⁰⁹

U drugoj polovini 1991. glavna zadaća milicije bila su borbena djelovanja protiv hrvatskih snaga, a čuvanje javnog reda i mira sporedna. Takav angažman milicije reguliran je naredbom M. Babića od 9. listopada 1991. prema kojoj su sve jedinice milicije prilikom planiranja i izvođenja borbenih djelovanja trebale biti podčinjene komandama TO.²¹⁰ Glavna snaga milicije u borbenim djelovanjima bile su jedinice za posebne namjene. Većina pripadnika jedinica, barem na području Like, završila je obuku koju su vodili pripadnici SDB-a Srbije. Na samom početku rata u Hrvatskoj pripadnici jedinica za posebne namjene smatrani su „udarnom snagom, nekom gardom, koja u sukobe ulazi beskompromisno i odlučno i kao takva neprijatelju zadaje udarac od kojeg se ne može oporaviti“.²¹¹ Iako je ranije navedeno da je unutar svake SJB djelovala po jedna jedinica za posebne namjene, čini se da ih je bilo više. U Novom Ličkom Osiku djelovala je jedinica koju je vodio Čedo Budisavljević, dok je u Plaškom djelovala jedinica koju je vodio Rade Milanović-Labra. Također, u Vrhovinama je djelovala jedinica Predraga Baklajića. Neka od prvih većih borbenih djelovanja pobunjenih Srba na području Like izveli su upravo pripadnici ovih jedinica. Jedinica Č. Budisavljevića napala je 22. srpnja 1991. Barlete. U napadu su opljačkane i zapaljene kuće Hrvata.²¹² Istoga dana jedinica iz Plaškog izvela je „upozoravajući napad“ na Josipdol.²¹³ Jedinica P. Baklajića prema dostupnim podacima je 24. kolovoza 1991. kod Žute Lokve iz zasjede ubila petoricu hrvatskih policajaca. Potom je 20. rujna 1991. minirala glavni zasun na brani akumulacijskog jezera u Brlogu zbog čega je hidroelektrana Senj prestala s radom, a sjevernodalmatinski otoci i priobalna mjesta ostali su bez pitke vode.²¹⁴

²⁰⁹ HMDCDR, Ministarstvo unutrašnjih poslova RSK (dalje: MUP RSK), kut. 41.: MUP RSK, Pravilnik o sistematizaciji radnih mesta u Ministarstvu unutrašnjih poslova, Strogo poverljivo, bez nadnevka, travanj 1992.

²¹⁰ N. BARIĆ, *Srpska pobuna u Hrvatskoj*, 343-344.

²¹¹ *Rat u Hrvatskoj iz pera obavještajca*, 103.

²¹² HMDCDR, Policijska uprava Ličko-senjska, kut. N: Izvještaj za dan 22. 7. 1991. sa akcije u Barletama, kojoj je komandovao Čubrilo Rade iz Raduča, bez nadnevka, vjerojatno srpanj 1991.; SJB Gračac, Budisavljević Čedo i drugi vršenje ubojstava, silovanja i drugih kriminalnih radnji na području Teslingrada, od 11. 11. 1991.; HMDCDR, GŠ SVK, kut. 67.: GŠ SVK, Organ bezbednosti, Paravojno organizovanje na prostoru Like, od 6. 2. 1994.; Ž. MATAIJA, *S onu stranu života*, 17.

²¹³ HMDCDR, 15. K SVK-N: „Kronologija događaja na području općine Ogulin s posebnim osvrtom na odnose Ogulin – Plaški“, *Plaščanski ratni bilten*, 1991.

²¹⁴ „Sudjenje za ratne zločine: ‘Ja ga koljem, a on se smije’“, (<https://www.vecernji.hr/vijesti/sudjenje-za-ratne-zlocine-ja-ga-koljem-a-on-se-smije-862359>); Dokument 173, Izvješće operativca Službe državne bezbednosti Korenica o miniranju glavnog zasuna na akumulacijskom jezeru u Brlogu pri čemu su sjevernojadranski otoci i priobalna mjesta ostala bez vode, od 20. 9. 1991., *Republika Hrvatska i Domovinski rat 1990. – 1995.*, *Knjiga 1.*; D. PEITEL, *Na prvoj crti protiv smrti*, 79-80.

Premda su neke od akcija koje su izvele bile odvažne, o naravi jedinica za posebne namjene najbolje svjedoči primjer jedinice P. Baklajića. Komandi 2. ličke brigade u Vrhovinama, postojanje jedinice P. Baklajića zadavalo je velike poteškoće u radu. Uz djelovanje jedinice vezala su se dva velika problema. Prvi problem ležao je u činjenici što se Baklajić odbijao podčiniti komandi JNA, odnosno Komandi 2. ličke brigade. Iako se prema ranijoj naredbi M. Babića morao podčiniti, Baklajić se otvoreno pozivao na M. Martića kao svojeg naredbodavca i nadređenog. S obzirom na to da se odbio podčiniti, Komanda brigade željela je dogovoriti zajednička borbena djelovanja.²¹⁵ Prema Komandantu brigade, Baklajić je obećao „da će tesno surađivati i djelovati prema potrebi“. Međutim, izigrao je dogovor tako što on i njegova jedinica nisu sudjelovali u dogovorenoj akciji, zbog čega je jedinica 2. ličke brigade „došla u izuzetno tešku situaciju i jedva se izvukla bez težih gubitaka“. Niti srpsko stanovništvo nije bilo naklonjeno Baklajićevoj jedinici. Stanovnici šireg područja Vrhovina smatrali su „da se radi o grupi koja uopšte ne vodi borbena dejstva, već se bavi pljačkom“.²¹⁶ Drugi problem ležao je u činjenici što se Baklajićeve jedinice bavila ubojstvima i pljačkom. Osim Hrvata, žrtve jedinice bili su i Srbi. Pod izlikom da idu u čišćenje terena, pripadnici jedinice pljačkali su u ratnim djelovanjima napuštene sela, a stanovnike koje bi zatekli ubijali su. Od brojnih zločina navodimo samo neke. U listopadu 1991. tijekom borbi u Drenovom Klancu ubili su jednu Srkinju i srpskog dobrovoljca, a napuštene kuće su opljačkali. U studenom 1991. odveli su iz Dabra sedam Hrvata koje su ubili u okolici Vrhovina. Isto tako, u prosincu 1991. opljačkali su i zapalili zaselak Čorke pored Vrhovina, a sve mještane Hrvate i nekoliko Srba ubili su. Prema dostupnim podacima postoji mogućnost da je dio pripadnika jedinice pljačkao stanovništvo jer nisu primali plaću. Pripadnicima jedinice Baklajić je tvrdio da ne „primaju osobne dohotke iz razloga toga što je trenutačno raskol između Ministarstva UP-a i Vlade Republike SK i da će se ta situacija ubrzo srediti“.²¹⁷

²¹⁵ HMDCDR, 15. K SVK-N: K-da 2. lič. brig., Pismo komandanta 2. ličke brigade ministru unutrašnjih poslova SAO Krajine Milanu Martiću u kojem se žali na postupke Predraga Baklajića i jedinice pod njegovom komandom, Str. pov. br. 1/10, od 12. 11. 1991.; K-da 2. lič. brig., Zahtev za povlačenje iz zone brigade grupe specijalaca, Str. pov. br. 1-74/1, od 14. 11. 1991.; MKSJ, Predmet br. IT-95-11-T, Tužilac protiv Milana Martića, 12. 6. 2007., 121.

²¹⁶ HMDCDR, 15. K SVK-N: K-da 2. lič. brig., Pismo komandanta 2. ličke brigade ministru unutrašnjih poslova SAO Krajine Milanu Martiću u kojem se žali na postupke Predraga Baklajića i jedinice pod njegovom komandom, Str. pov. br. 1/10, od 12. 11. 1991.

²¹⁷ MKSJ, Predmet br. IT-95-11, Knežević, Mihajlo, Paravojna grupa koju predvodi Baklajić Predrag iz Vrhovina, od 26. 1. 1992.; Dokument 42, Informacija SUP-a Knin o zločinima Jedinice za specijalne namjene MUP-a RSK na području Vrhovina tijekom 1991. godine, od 19. 2. 1992., *Republika Hrvatska i Domovinski rat 1990. – 1995., dokumenti, Knjiga 4., Dokumenti institucija pobunjenih Srba u Republici Hrvatskoj (siječanj – lipanj 1992.)*, (ur. Mate Rupiće), Zagreb, Slavonski Brod, 2008.; *Rat u Hrvatskoj iz pera obavještajca*, 89-90.

Brojni zločini Baklajića i njegove jedinice primorali su početkom 1992. vlasti pobunjenih Srba da poduzmu mjere protiv njih. Naredbu o rasformiranju i uhićenju pripadnika jedinice potpisao je 19. veljače 1992. M. Martić. Komandi Operativne grupe 6 JNA povjerena je zadaća privođenja Baklajića i njegovih ljudi. Premda je veći dio jedinice razoružan i priveden, akcija je bila farsa jer je Komanda Treće operativne grupe isti dan uhićene oslobodila bez pokretanja ikakvog postupka.²¹⁸ Nije sasvim jasno zašto su uhićeni tako brzo oslobođeni. Postoji mogućnost da su oslobođeni jer su razmijenjeni za dvojicu milicajaca koje su oteli njihovi suborci ili su oslobođeni jer je Baklajićeva jedinica djelovala pod kontrolom SDB-a Srbije. Čini se da je ovo drugo bliže istini jer je Baklajić nakon rasformiranja jedinice prešao u Jedinicu za posebne namjene MUP-a Srbije gdje je postao instruktor obuke.²¹⁹

5. Organizacija pobunjene TO u Lici

Arhivski izvori o djelovanju TO pobunjenih Srba na području Like i Općine Ogulin oskudni su i dostupni samo u fragmentima. Zbog ratnih djelovanja i neorganiziranosti većina postrojbi TO uopće nije pisala izvješća. Također, prilikom povlačenja u svibnju 1992. JNA je odnijela većinu arhivskih dokumenata koji se odnose na djelovanje JNA i postrojbi TO na području Like.²²⁰ Dostupno gradivo nije dostatno da bi se u potpunosti prikazala organizacijsko-formacijska struktura srpske TO.

Mirnodopska struktura TO na području Like i Općine Ogulin sastojala se od jedinica TO, općinskih štabova TO i štabova TO operativnih zona. Jedinice TO bile su podčinjene općinskim štabovima TO, a općinski štabovi štabovima TO operativne zone. Općine Donji Lapac, Gospić, Gračac, Otočac i Titova Korenica bile su podčinjene Štabu TO operativne zone Gospić, dok je Općina Ogulin podčinjena Štabu TO operativne zone Rijeka. Općinski štabovi TO sastojali su se od komande, prištabnih jedinica i jedinica TO. Ljudstvo za popunu jedinica TO dolazilo je s područja mjesnih zajednica ili iz poduzeća, a bilo je organizirano u vodove ili desetine. Tehničko osiguranje TO ostvarivala je preko JNA. Tako je Operativna zona Gospić sve potrebe za streljivom, naoružanjem i opremom zadovoljavala preko 236. proleterske

²¹⁸ MKSJ, Predmet br. IT-95-11-T, Tužilac protiv Milana Martića, 12. 6. 2007., 120-121.; *Rat u Hrvatskoj iz pera obavještajca*, 114.

²¹⁹ HMDCDR, 15. K SVK-N: Ratni dnevnik 2. ličke brigade, zabilješka za 23. 2. 1992.; MKSJ, Predmet br. IT-03-69, MUP Srbije, Jedinica za posebne namene, Biografija, od 20. 4. 1992.

²²⁰ HMDCDR, 15. K SVK-N: Komanda 9. korpusa (dalje: K-da 9. K), Prikupljanje arhivskog materijala, Pov. br. 650-1, od 19. 5. 1992.

motorizirane brigade u Gospiću, 944. pozadinske baze u Karlovcu i 639. pozadinske baze u Zagrebu.²²¹

Kao što je ranije spomenuto, prva oružana formacija pobunjenih Srba bila je milicija SAO Krajine. Do svibnja 1991. milicija je predstavljala jedinu formaciju koja je imala komandni kadar i jasnu organizaciju. Tek u svibnju 1991. pobunjeni Srbi u istočnoj Slavoniji formirali su prve oružane formacije temeljene na prostornoj strukturi TO bivše SR Hrvatske.²²²

Na temelju dostupnih dokumenata, može se pretpostaviti da do ljeta 1991. nisu postojali štabovi i jedinice TO na pobunjenim područjima Like i Općine Ogulin. Početkom srpnja 1991. uz pomoć rezervnih oficira JNA formiran je Štab TO Plaški. Štab je formirao čete prema teritorijalnom principu, a jedinice su opremane iz skladišta 944. pozadinske baze i s vojnog poligona Slunj.²²³

Tijekom ljeta 1991. jedinice TO SAO Krajine zaposjele su crtu obrane na rubovima područja gdje je srpsko stanovništvo bilo u većini. Na području Otočca srpski položaji protezali su se crtom Dabar – Brlog – Srpsko Polje – Drenov Klanac – Staro Selo – Podum – Zalužnica – Turjanski, a na području Gospića crtom Kozjan – Ljubovo – Novi Lički Osik – istočni dio Gospića – Divoselo. Srpski položaji na Plašćansko-saborskom prostoru protezali su se crtom Prkos – Vojnovac – Surla – Bocino Brdo – Šerežište – Bukvar – Glibodolski križ – Borik – Potpolja – Pištenik – Bajići. Srpskim zaposjedanjem crta obrane većinski hrvatska mjesta poput Ličkog Cerja, Lovinca, Ričica, Saborskog i Svetog Roka našla su se u okruženju.²²⁴

Vlasti SAO Krajine počele su 11. srpnja 1991. mobilizaciju svih štabova i jedinica TO na području SAO Krajine. Ratne pripreme pobunjenih Srba ubrzane su nakon što je Vlada SAO Krajine 1. kolovoza 1991. proglasila stanje neposredne ratne opasnosti. Istoga dana Vlada je proglasila i primjenu Zakona o obrani Republike Srbije na području SAO Krajine. Prema Zakonu, oružane snage SAO Krajine sastojale su se od TO SAO Krajine i jedinica za posebne namjene SUP-a SAO Krajine.²²⁵

Sredinom kolovoza 1991. Glavnom štabu TO SAO Krajine podčinjeni su općinski štabovi TO pobunjenih Srba, među kojima su bili i štabovi u Donjem Lapcu, Gračacu i

²²¹ HMDCDR, 15. K SVK-N: ŠTO OZ Gospić, Shema naslanjanja ŠTO po TOs, Str. pov. broj 11-6-2, od 12. 2. 1991.; I. STRIŽIĆ, *Ogulinski kraj*, Knjiga 1., 333.

²²² D. MARIJAN, *Slom Titove armije*, 286-287.

²²³ Dokument 314, Pobuna Srba u Plaškom 1990. – 1991., osnivanje i ratni put 145. lake pešadijske plašćanske brigade, kraj 1991., *Republika Hrvatska i Domovinski rat 1990. – 1995.*, Knjiga 1.

²²⁴ 9. gardijska brigada, 52-53.; I. STRIŽIĆ, *Ogulinski kraj*, Knjiga 1., 411.

²²⁵ N. BARIĆ, *Srpska pobuna u Hrvatskoj*, 275.; D. MARIJAN, *Slom Titove armije*, 287.; Dokument 94, Zapisnik 2. sjednice Vlade „SAO Krajine“, od 1. 8. 1991., *Republika Hrvatska i Domovinski rat 1990. – 1995.*, Knjiga 2.

Korenici. Nije sasvim jasno kada je Glavni štab TO formiran, ali već sredinom lipnja 1991. rad općinskih štabova TO koordiniran je iz Knina. Radi lakšeg komandovanja općinskim štabovima na području Banovine, Dalmacije, Korduna i Like 20. kolovoza 1991. osnovane su operativne zone TO SAO Krajine.²²⁶ Općinski štabovi u Benkovcu, Donjem Lapcu, Gračacu, Kninu, Obrovcu i Korenici podčinjeni su 1. dalmatinsko-ličkoj operativnoj zoni koja je izravno podčinjena Glavnom štabu TO SAO Krajine. Dana 21. kolovoza 1991. propisana je formacija TO koja se sastojala od štabova, odreda, četa i vodova.²²⁷

Glavni štab TO SAO Krajine tek je 30. rujna 1991. u potpunosti profunkcionirao, nakon što su pristigli aktivni i umirovljeni oficiri koje je poslao Savezni sekretarijat za narodnu obranu. Komandant Glavnog štaba TO postao je umirovljeni general-potpukovnik Ilija Đujić, kojeg će krajem studenoga 1991. zamijeniti pukovnik Radoslav Maksić. Umjesto pukovnika Maksića, dužnost komandanta tijekom siječnja i veljače 1992. obavljao je pukovnik Dušan Kasum.²²⁸

Nakon prvih sukoba u ljeto i jesen 1991. vrhu JNA postalo je jasno da TO SAO Krajine nije borbeno učinkovita.²²⁹ Primjerice, u okolici Divosela djelovale su jedinice TO koje nisu imale komandira i nije bilo poznato kome su podčinjene.²³⁰ Stoga je Armija krajem rujna 1991. podčinila svojoj komandi TO SAO Krajine te je pokrenula njezinu reorganizaciju. Tako je 21. rujna 1991. Štab TO Plaški preformiran u brigadu TO Plaški. Krajem studenoga 1991. brigada TO Plaški preimenovana je u 145. laku pješачku plašćansku brigadu te je podčinjena JNA. Početkom listopada 1991. operativne zone TO SAO Krajine preformirane su. Tako je 1. dalmatinsko-lička operativna zona podijeljena na dvije zone, područje Dalmacije postalo je 1. operativna zona, a područje Like 2. operativna zona. Komandno mjesto zone nalazilo se u Korenici.²³¹ Za komandanta 2. operativne zone postavljen je pukovnik Rade Orlić koji je dotada bio na dužnosti u Republičkom štabu TO Srbije.²³² Najkasnije u ožujku 1992. komandant je postao pukovnik Đuro Ćuk.²³³

²²⁶ HMDCDR, 9. K OS SFRJ, kut. 19.: OB K-de 9. K, Dnevnik događaja, zabilješka za 14. 6. 1991., 50.; D. MARIJAN, *Slom Titove armije*, 287.

²²⁷ D. MARIJAN, „Djelovanje JNA i pobunjenih Srba“, 230.

²²⁸ D. MARIJAN, *Slom Titove armije*, 287, 394.

²²⁹ HMDCDR, 9. K OS SFRJ, kut. 19.: OB K-de 9. K, Dnevnik događaja, zabilješka za 13. 10. 1991.

²³⁰ HMDCDR, 9. K OS SFRJ, kut. 19.: OB K-de 9. K, Dnevnik događaja, zabilješka za 18. 10. 1991.

²³¹ D. MARIJAN, *Slom Titove armije*, 287-288.; Dokument 314, Pobuna Srba u Plaškom 1990. – 1991., osnivanje i ratni put 145. lake pešadijske plašćanske brigade, kraj 1991., *Republika Hrvatska i Domovinski rat 1990. – 1995., Knjiga 1.*

²³² HMDCDR, OG-3 OS SFRJ-N: Spisak starešina 2. operativne zone sa personalnim podacima, nedatirano.

²³³ HMDCDR, GŠ SVK, kut. 10.: Glavni štab TO RSK (dalje: GŠ TO RSK), Zapisnik sa referisanja komandanata Operativnih zona komandantu TO RS Krajina koji je održan u Kninu 18. 3. 1992. god. Početkom u 10:00 časova, Br. 216/92, od 23. 3. 1992.

Pod komandom operativne zone nalazile su se sve jedinice prostorne strukture TO, odnosno općinski štabovi, odredi i čete. Za formiranje manevarskih jedinica TO nedostajalo je ljudstva jer se većina vojnih obveznika nalazila u jedinicama JNA. Početkom 1992. operativna zona sastojala se od Štaba s prištabnim jedinicama; Općinskog štaba TO Donji Lapac s prištabnim jedinicama, čete TO Donji Lapac, čete TO Nebljusi i čete TO Srb; Općinskog štaba TO Gračac s prištabnim jedinicama, 1. odreda TO Gračac, 2. odreda TO Gračac, odreda TO Mazin-Bruvno, odreda TO Prljevo-Pribudić, odreda TO Zrmanja-Palanka, čete TO Otrić, čete TO Velika Popina i samostalnog voda TO Gračac; Općinskog štaba TO Korenica s prištabnim jedinicama, odreda TO Bunić, odreda TO Korenica, odreda TO Ličko Petrovo Selo, odreda TO Kordunski Ljeskovac, odreda TO Plitvička jezera, odreda TO Udbina i odreda TO Vrhovine; Općinskog štaba TO Plaški s prištabnim jedinicama, čete TO Blata, čete TO Lička Jesenica, čete TO Plavča Draga i čete TO Vojnovac. Početkom siječnja 1992. u Komandi 2. operativne zone i općinskim štabovima TO nalazilo se 220 oficira, podoficira i vojnika, dok se u jedinicama TO nalazilo 2400 oficira, podoficira i vojnika.²³⁴ Svi štabovi i jedinice operativne zone opskrbljivani su preko 405. pozadinske baze JNA u Kninu.²³⁵ Zbog nedostatka dostupnih i cjelovitih izvora teško je utvrditi točnu formaciju i stupanj opremljenosti jedinica TO.

Unatoč kadrovskoj i materijalnoj pomoći JNA, TO SAO Krajine imala je i dalje velikih poteškoća u funkcioniranju. Uz manjak ljudstva jednu od glavnih poteškoća predstavljala je niska razina morala u jedinicama. Slično kao i milicajci, pripadnici TO nisu primali novčane naknade. Stoga se događalo da cijele jedinice napuštaju ili odbijaju ići na položaje.²³⁶ Premda je u jedinicama TO kronično nedostajalo ljudstva, Komanda operativne zone protivila se dolasku dobrovoljaca mimo struktura TO i SDB-a Srbije. Većina dobrovoljaca dolazila je u organizaciji oporbenih srbijanskih političara poput V. Šešelja ili Vuka Draškovića. Za Komandu operativne zone dobrovoljci su predstavljali nedisciplinirane i nepouzdanе vojnike koji umjesto u borbi vrijeme provode u pljački ili političkoj agitaciji.²³⁷ Ukupni borbeni učinak

²³⁴ HMDCDR, 15. K SVK-N: ŠTO II operativne zone Lika, Pregled štabova i jedinica II OZ Lika, Br. 36, od 18. 1. 1992.; K-da 145. lppbr, Pregled tajnih naziva K-de štaba 145. lppbr od 9. 2. 1992., Str. pov. br. 274-1, od 8. 2. 1992.

²³⁵ HMDCDR, GŠ SVK, kut. 1.: GŠ TO SAO Krajina, Izmene i dopune šeme PoOb, Str. pov. br. 60/91, od 9. 12. 1991.

²³⁶ HMDCDR, 9. K OS SFRJ, kut. 19.: OB K-de 9. K, Dnevnik događaja, zabilješka za 9. 11. 1991.; HMDCDR, 15. K SVK-N: ŠTO II operativne zone Lika, Izlaganje komandanta Zonskog štaba Like o borbenoj gotovosti jedinica i štabova TO, Br. 88/1, od 26. 1. 1992.

²³⁷ HMDCDR, 15. K SVK-N: Načelnik štaba II operativne zone Lika, Informacija o nekim problemima TO u Lici, od 10. 3. 1992.; Dokument 223, Službena bilješka operativca Odeljenja državne bezbednosti Korenica o aktivnostima odreda „Srpske garde“ koji nije došao u Liku u organizaciji službenih državnih organa Srbije, od 20. 10. 1991., *Republika Hrvatska i Domovinski rat 1990. – 1995., Knjiga 1.*

jedinica TO bio je slab. Zbog slabe obučenosti pješništva i manjka inicijative borbena djelovanja jedinica TO često su se svodila na bezrazložna djelovanja topništva. O djelovanju topništva, već spominjani oficir organa bezbjednosti Kninskog korpusa napisao je: „Naše jedinice svako veće ispale po 100 – 150 granata, a druga strana od 1 – 3 komada.“²³⁸

Dodatne probleme u funkcioniranju TO stvarala su općinska, odnosno politička vodstva svojim miješanjem u rad općinskih štabova TO i jedinica. Primjerice, u Korenici je općinsko vodstvo za komandanta općinskog štaba postavilo sebi naklonjenog oficira, a za što nisu imali ovlasti. Isto tako, općinsko vodstvo Donjeg Lapca imalo je stav da je 2. operativna zona ilegalno formirana, dok su prema JNA bili vrlo neprijateljski nastrojeni. Općinska vodstva na području Like glavnim krivcima za sve neuspjehe u borbi smatrali su oficire JNA, a koje su pogrdno zvali „komunjarama“.²³⁹ Takvo ponašanje općinskih vlasti zasigurno je odbijalo oficire od aktivnijeg uključivanja u rješavanje problema nefunkcioniranja TO.

²³⁸ HMDCDR, 9. K OS SFRJ, kut. 19.: OB K-de 9. K, Dnevnik događaja, zabilješka za 12. 11. 1991.; HMDCDR, 15. K SVK-N: ŠTO II operativne zone Lika, Izlaganje komandanta Zonskog štaba Like o borbenoj gotovosti jedinica i štabova TO, Br. 88/1, od 26. 1. 1992.

²³⁹ HMDCDR, GŠ SVK, kut. 20.: GŠ TO SAO Krajina, Operativni izvještaj za 22./23. 1. 1992. godine, pov. br. 60-7, od 23. 1. 1992.; kut. 20.: GŠ TO SAO Krajina, Operativni izvještaj za 22./23. 1. 1992. godine, pov. br. 60-7/92, od 23. 1. 1992.; HMDCDR, 15. K SVK-N: ŠTO II operativne zone Lika, Izlaganje komandanta Zonskog štaba Like o borbenoj gotovosti jedinica i štabova TO, Br. 88/1, od 26. 1. 1992.; Načelnik štaba II operativne zone Lika, Informacija o nekim problemima TO u Lici, od 10. 3. 1992.

IV. ORGANIZACIJA I FORMIRANJE VOJNIH SNAGA POBUNJENIH SRBA U LICI 1992. – 1995.

1. Zonski štab TO Like

Početakom 1992. Armija je morala provesti dvije zahtjevne zadaće. Prva se odnosila na povlačenje svih njezinih jedinica s okupiranih područja do dolaska mirovnih snaga UN-a, a druga na pomaganje pobunjenim Srbima u ustrojavanju i organiziranju postrojbi TO i milicije.

Nakon što je zaživjelo primirje potpisano 2. siječnja 1992. u Sarajevu, moglo se krenuti u provedbu Vanceovog mirovnog plana, odnosno mirovne operacije UN-a. Mirovni plan predviđao je dolazak snaga UNPROFOR-a na područja gdje su Srbi prije rata činili većinu ili značajnu manjinu stanovništva. Područja pod zaštitom UN-a nazvana su United Nations Protected Area (UNPA zona). Snage UNPROFOR-a rasporedile su se i u „ružičastim zonama“, odnosno na područjima koja su bila pod kontrolom JNA i pobunjenih Srba, ali nisu bila dijelom UNPA zona. Sve vojne snage u UNPA zonama morale su se povući ili rasformirati. Područje Like postalo je dijelom UNPA zone Jug, dok je Plašćansko-saborski prostor postao dijelom UNPA zone Sjever.²⁴⁰

Većina pobunjenih Srba protivila se dolasku mirovnih snaga UN-a. Sličan stav imao je i dio pripadnika JNA. Stoga je Armija uložila veliki trud kako bi srpsko stanovništvo i vlastite pripadnike uvjerila da je dolazak mirovnih snaga najbolja opcija te da je učinila sve što je mogla za interese srpskog naroda.²⁴¹ Armija je smatrala da svi njezini pripadnici moraju prihvatiti mirovni plan, a svi koji su se protivili upozoreni su da rade u „korist secesionista i Njemačke“.²⁴² Ispostavilo se da je Armiji lakše uvjeriti vlastite pripadnike u nužnost prihvaćanja Vanceovog plana nego političare u RSK. Primjerice, u veljači 1992. na sjednici SO Gračac, na kojoj je sudjelovao i komandant 1. motorizirane brigade JNA, prihvaćen je mirovni plan, ali oštre podjele među političarima i stanovništvom i dalje su ostale.²⁴³ Kako bi ubrzala dolazak mirovnih snaga, Armija je svojim pripadnicima strogo zabranila kršenje primirja i nedolično ponašanje prema pripadnicima UNPROFOR-a.²⁴⁴

²⁴⁰ 9. gardijska brigada, 113-114.; I. STRIŽIĆ, *Ogulinški kraj*, Knjiga 1., 711.; I. MIŠKULIN, *Imas puska, imas pistol?*, 16-17, 34-35.

²⁴¹ D. MARIJAN, *Slom Titove armije*, 331-332.

²⁴² HMDCDR, 15. K SVK-N: K-da 9. K, Informacija o aktivnostima Komande 9. korpusa na realizaciji odluka i sporazuma o prekidu vatre i o stanju, bez nadnevka, najvjerojatnije siječanj 1992.

²⁴³ HMDCDR, 15. K SVK-N: K-da 1. mtbr, Događaji u vezi odluke Predsedništva Jugoslavije o dolasku snaga UN, Str. pov. br. 33-107/92., od 7. 2. 1992.; HMDCDR, GŠ SVK, kut. 4.: Opština Gračac, Zaključak, Br. 7-48, od 29. 3. 1992.; D. MARIJAN, *Slom Titove armije*, 332-333.

²⁴⁴ HMDCDR, 15. K SVK-N: K-da 9. K, Poboľšanje unutrašnjeg rada i discipline i povećanje borbene gotovosti korpusa, Str. pov. br. 23-41, od 18. 2. 1992.; D. MARIJAN, *Slom Titove armije*, 333-334.

Pripreme za plansko povlačenje JNA s okupiranih područja RH počele su u veljači 1992. Povlačenje je obuhvatilo postrojbe i ustanove JNA te materijalno-tehnička sredstva. U slučaju hrvatskog napada na RSK, Armija je za obranu imala spremne prednje odrede raspoređene na teritoriju BiH uz granicu s RH. Primjerice, područje Like osiguravali su prednji odredi formirani od jedinica Bihaćkog i Kninskog korpusa raspoređenih u Martin Brodu, Ličkoj Kaldrimi i Željavi kod Bihaća. Tijekom ožujka 1992. Armija je započela s predajom položaja jedinicama srpske TO, a koje je završeno do lipnja 1992.²⁴⁵ Premda je Armija do povlačenja predala jedinicama TO i milicije 262 tenka, 56 borbenih oklopnih vozila, 1360 topničkih oruđa te oko 65 000 komada streljačkog naoružanja, pobunjeni Srbi otežavali su izvlačenje jedinica JNA. Među srpskim stanovništvom vladao je strah jer je smatralo da ih snage UNPROFOR-a neće moći zaštititi od napada hrvatskih snaga.²⁴⁶ S obzirom na to da se JNA do 19. svibnja 1992. morala povući s područja RH, dio naoružanja čije je izvlačenje onemogućeno ostao je. Tako je 16. svibnja 1992. milicija RSK zaustavila izvlačenje baterije samohodnih višecijevnih lansera raketa 128 mm i divizijuna topova 130 mm M-46 koji su pripadali 580. mješovitoj artiljerijskoj brigadi. Naoružanje koje nije izvučeno ugrađeno je u jedinice pobunjenih Srba, iako to nije bilo predviđeno.²⁴⁷

Usporedno s pripremama za povlačenje jedinica JNA i dolazak UNPROFOR-a, Armija je krajem veljače 1992. započela preustroj srpske TO. Glavnu ulogu u ustrojavanju, izradi mobilizacijskih planova i opremanju postrojbi TO imale su Komanda 2. vojne oblasti te komande korpusa i brigada. Naredbom Saveznog sekretara za narodnu obranu 27. veljače 1992. formiran je Glavni štab TO RSK sa sjedištem u Kninu. Pukovnika D. Kasuma na čelu Glavnog štaba zamijenio je general-potpukovnik Milan Torbica. Istom naredbom formirano je šest zonskih štabova TO prema regionalnom principu. Tako je za Liku i Plašćansko-saborski prostor osnovan Zonski štab TO Lika sa sjedištem u Korenici. Tijekom 1992. u Zonski štab upućeno je 36 aktivnih starješina JNA, odnosno Vojske Jugoslavije (VJ) koji su rođeni na području RSK. Bez kadrovske pomoći JNA i kasnije VJ formiranje Zonskog štaba išlo bi mnogo sporije.²⁴⁸ Za

²⁴⁵ HMDCDR, 9. K OS SFRJ, kut. 1.: K-da 9. K, Zapovest za primopredaju fronta, izvlačenje i razmeštaj na novim lokacijama 9. korpusa, DT br. 275-10, od 18. 3. 1992.; D. MARIJAN, *Slom Titove armije*, 336-338.

²⁴⁶ HMDCDR, 15. K SVK-N: K-da 1. mtbr, Dnevni borbeni operativni izveštaj, Str. pov. 33-706, od 7. 5. 1992.; D. MARIJAN, *Slom Titove armije*, 400.

²⁴⁷ HMDCDR, 10. K OS SFRJ-N: K-da 10. K, Dnevni borbeni izveštaj, Str. pov. br. 12/1-153, od 16. 5. 1992.; D. MARIJAN, „Djelovanje JNA i pobunjenih Srba“, 239.

²⁴⁸ HMDCDR, GŠ SVK, kut. 63.: Savezni sekretar za narodnu odbranu, Organizacijsko-formacijske promene TO u Republici Srpska Krajina, DT BR. 892-1, od 27. 2. 1992.; Spisak AVL VJ zatečenih 19. 5. 1992. i upućenih u SVK, od 24. 9. 1993.; HMDCDR, 9. K OS SFRJ, kut. 1.: K-da 9. K, Dolazak mirovnih snaga OUN, Državna tajna br. 245-1, od 27. 2. 1992.; D. MARIJAN, *Slom Titove armije*, 393-395.

komandanta Zonskog štaba postavljen je pukovnik Milan Šuput koji je dužnost preuzeo krajem svibnja 1992. Dotada je dužnost komandanta vršio pukovnik Jovo Uzelac.²⁴⁹

Krajem veljače 1992. Zonski štab TO Lika se prema formaciji trebao sastojati od Komande, Komande stana, čete veze, voda vojne policije, lakog artiljerijskog raketnog voda protuzračne obrane (PZO), izviđačkog voda, zaštitnog voda, 73. odreda TO, 93. odreda TO, 7. brigade TO, 8. brigade TO, 145. brigade TO, 34. lake artiljerijske baterije PZO 20/3 mm, 51. haubičkog artiljerijskog divizijuna 105 mm, 73. mješovitog protuoklopnog artiljerijskog divizijuna, haubičkog artiljerijskog divizijuna 122 mm, 81. pozadinske baze TO, radio relejnih čvorišta Čelavac i Lička Plješivica, te općinskih štabova TO u Donjem Lapcu, Gračacu, Korenici i Plaškom.²⁵⁰ Krajem ožujka 1992. u Zonskom štabu TO Lika nalazilo se oko 7050 oficira, podoficira i vojnika. Manevarska struktura imala je oko 3950 pripadnika, dok je prostorna struktura imala oko 3100.²⁵¹ Zonski štab TO Lika opskrbljivan je preko 530. pozadinske baze JNA u Bosanskom Petrovcu. Na aerodromu Udbina formirane su 56. mješovita avijacijska eskadrila i 20. grupa za obezbjeđenje aerodroma te su izravno podčinjene Ministarstvu odbrane RSK.²⁵² Podatci o organizacijsko-formacijskoj strukturi i djelovanju jedinica formiranih na aerodromu Udbina nedostupni su.

Naredba za formiranje 73. odreda TO izdana je krajem ožujka 1992. Odred je nastao preformiranjem 2. ličke brigade JNA, a za sjedište komande određene su Vrhovine.²⁵³ Iako nemamo naredbu o postavljanju, na dužnosti komandanta 73. odreda nalazio se pukovnik Božo Hinić, kojega je najvjerojatnije u lipnju 1992. zamijenio rezervni kapetan I klase Bogdan Srdić.²⁵⁴ Naredba o postavljanju kapetana I klase Srdića na mjesto komandanta odreda napisana

²⁴⁹ Pukovnik Milan Šuput dužnost komandanta Zonskog štaba TO Lika preuzeo je tek krajem svibnja 1992. jer je kao komandant 65. zaštitnog motoriziranog puka 2. vojne oblasti zarobljen u borbama s Muslimanima u Sarajevu. HMDCDR, 15. K SVK-N: GŠ TO RSK, Postavljaju se po mirnodopskoj formaciji, Pov. br. 270a/92, od 30. 4. 1992.; K-da ZnŠTO Lika, Primopredaja dužnosti komandanta, Pov. br. 608, od 24. 5. 1992.; HMDCDR, GŠ SVK, kut. 4.: Komanda Zonskog štaba TO Lika (dalje: K-da ZnŠTO Lika), Izveštaj o prijemu dužnosti AVL, Pov. br. 447, od 9. 5. 1992.

²⁵⁰ HMDCDR, 15. K SVK-N: Savezni sekretar za narodnu odbranu, Knjiga pregleda mobilizacijskog razvoja jedinica Teritorijalne odbrane (manevarska struktura) Republike Srpska Krajina, Državna tajna 892-1, od 27. 2. 1992.; Telefonski imenik privremeni Zonskog štaba TO Lika, bez nadnevka, 1992.

²⁵¹ HMDCDR, GŠ SVK, kut. 10.: GŠ TO RSK, Zapisnik sa referisanja komandanata Operativnih zona komandantu TO RS Krajina koji je održan u Kninu 18. 3. 1992. god. Početkom u 10:00 časova, Br. 216/92, od 23. 3. 1992.

²⁵² D. MARIJAN, „Djelovanje JNA i pobunjenih Srba“, 238-239.

²⁵³ HMDCDR, 15. K SVK-N: K-da ZnŠTO Lika, Hitno preimenovanje 2. i 4. ličke brigade, Str. pov. br. 566, od 18. 5. 1992.; Dokument 155, Zapovijed Saveznog sekretara za narodnu odbranu SFRJ za preustroj Teritorijalne odbrane RSK, od 26. 3. 1992., *Republika Hrvatska i Domovinski rat 1990. – 1995., dokumenti, Knjiga 3., Oružana pobuna Srba u Hrvatskoj i agresija Oružanih Snaga SFRJ i srpskih paravojnih postrojbi na Republiku Hrvatsku (siječanj – lipanj 1992.)*, (ur. Mate Rupić), Zagreb, 2008.

²⁵⁴ Pukovnik Božo Hinić krajem 1991. vršio je dužnost komandanta 2. ličke brigade, kao komandant 73. odreda TO počeo se potpisivati na dokumentima krajem lipnja 1992. HMDCDR, GŠ SVK, kut. 4.: GŠ TO RSK, Personalnoj upravi SSNO, Pov. br. 649-13, od 25. 6. 1992.; HMDCDR, 15. K SVK-N: Komanda 73. odreda TO

je tek početkom listopada 1992.²⁵⁵ Dostupni podatci o 73. odredu oskudni su te nije poznato jesu li svi dijelovi odreda formirani. Odred se sporo formirao uz velike poteškoće. Sredinom svibnja 1992. komanda odreda još nije bila formirana, a niti većina jedinica.²⁵⁶ Prilikom formiranja, dezertirala su šestorica oficira. Premda su do dolaska snaga UNPROFOR-a morali ostati u jedinicama, oficiri su otišli u Srbiju. Početkom kolovoza 1992. ljudstvo je demobilizirano, a dio je prešao u jedinice milicije.²⁵⁷ Prema dostupnim podatcima, moguća formacija 73. odreda TO sastojala se od Komande, tri pješačke čete, baterije minobacača 120 mm, čete tenkova, protuoklopnog i pozadinskog voda.²⁵⁸

Formiranje 93. odreda TO naređeno je krajem veljače 1992., a za sjedište odreda određeno je Bruvno.²⁵⁹ Prema propisanoj formaciji 93. odred TO trebao se sastojati od Komande, tri pješačke čete, voda minobacača 82 mm, protuoklopnog voda i čete minobacača 120 mm.²⁶⁰ Temelj za formiranje odreda bio je donjolapački pješački bataljun iz 7. brigade TO. U svibnju 1992. sjedište odreda prebačeno je u Donji Lapac, a za komandanta postavljen je pukovnik Božo Hinić.²⁶¹ Komanda odreda imala je velikih problema s formiranjem jedinica zbog slabog odaziva vojnih obveznika na mobilizaciju. Krajem svibnja 1992. od 645 pozvanih nije se odazvalo njih 285. Isto tako, na mobilizaciju u lipnju 1992. nije se odazvalo 334 vojnih obveznika. Unatoč problemima s mobilizacijom, tijekom lipnja 1992. završeno je formiranje odreda. Mimo propisane formacije unutar odreda, formirani su laki artiljerijski vod PZO i haubički artiljerijski divizijun 105 mm.²⁶²

(dalje: K-da 73. OdTO), Život i rad jedinica u garnizonu, Str. pv. Br. 73-50, od 27. 6. 1992.; K-da 73. OdTO, Izveštaj o trenutnom stanju 73. OdTO Vrhovine, Str. pov. broj 73-93, od 9. 8. 1992.

²⁵⁵ Prema propisanoj formaciji na mjestu komandanta 73. odreda TO morao se nalaziti oficir u činu majora ili potpukovnika. HMDCDR, 15. K SVK-N: K-da ZnŠTO Lika, Postavljaju se po mirnodopskoj formaciji u Zonski štab Teritorijalne obrane Lika, Pov. br. 2427-1, od 1. 10. 1992.

²⁵⁶ HMDCDR, 15. K SVK-N: Komanda 3. bat. PJM, Stanje b/g bataljona milicije Vrhovine, Pov. br. 50-16/92, od 18. 5. 1992.

²⁵⁷ Dokument 239, Dnevno izvješće Komande Zonskog štaba TO Lika Glavnom štabu TO RSK o stanju na bojištu, te o situaciji u podređenim postrojbama, od 22. 5. 1992., *Republika Hrvatska i Domovinski rat 1990. – 1995., Knjiga 3.*

²⁵⁸ HMDCDR, 15. K SVK-N: K-da 73. OdTO, Podela goriva, od 6. 7. 1992.; K-da ZnŠTO Lika, Postavljaju se po mirnodopskoj formaciji u Zonski štab Teritorijalne obrane Lika, Pov. br. 2427-1, od 1. 10. 1992.; K-da ZnŠTO Lika, Pregled tajnih naziva ZnŠTO Lika, bez nadnevka, 1992.

²⁵⁹ HMDCDR, GŠ SVK, kut. 63.: Savezni sekretar za narodnu odbranu, Organizacijsko-formacijske promene TO u Republici Srpska Krajina, DT BR. 892-1, od 27. 2. 1992.

²⁶⁰ HMDCDR, 15. K SVK-N: Savezni sekretar za narodnu odbranu, Knjiga pregleda mobilizacijskog razvoja jedinica Teritorijalne odbrane (manevarska struktura) Republike Srpska Krajina, Državna tajna 892-1, od 27. 2. 1992.

²⁶¹ HMDCDR, 15. K SVK-N: K-da 1. mtbr, Ulazak u sastav 93. OdTO Donji Lapac, Str. pov. br. 33-712, od 10. 5. 1992.; HMDCDR, GŠ SVK, kut. 4.: GŠ TO RSK, Personalnoj upravi SSNO, Pov. br. 649-13, od 25. 6. 1992.

²⁶² HMDCDR, GŠ SVK, kut. 10.: K-da ZnŠTO Lika, Redovni borbeni izveštaj, Str. pov. br. 682, od 30. 5. 1992.; HMDCDR, 15. K SVK-N: Komanda 93. odreda TO, Mobilizacija 93. OdTO D. Lapac, Str. pov. 16-4, od 23. 6. 1992.

Sedma brigada TO nastala je preformiranjem 1. motorizirane brigade JNA.²⁶³ Naredba za formiranje 7. brigade TO izdana je krajem ožujka 1992., a za sjedište komande određen je Gračac.²⁶⁴ Za komandanta brigade postavljen je potpukovnik Nikola Mihić.²⁶⁵ Međutim, potpukovnik Mihić je tek početkom lipnja 1992. preuzeo dužnost. Dotada je dužnost komandanta brigade vršio potpukovnik Ljubiša Babić.²⁶⁶ Kao što je već spomenuto, u svibnju 1992. iz brigade je izdvojen donjolakpački pješački bataljun s 295 vojnika koji je poslužio za formiranje 93. odreda TO.²⁶⁷ Početkom lipnja 1992., a nakon izmjena u formaciji, brigada se sastojala od Komande, Komandnog voda, tri pješačka bataljuna, lake artiljerijske baterije protuzračnih topova, protuoklopne raketne baterije POLO 9K11, čete minobacača 120 mm i čete tenkova.²⁶⁸ Sredinom kolovoza 1992. brigada je imala oko 2897 oficira, podoficira i vojnika od kojih je 1642 demobilizirano, dok je dio prešao u jedinice milicije.²⁶⁹ Izmjene u formaciji nastavljene su i tijekom rujna 1992. Brigadi su pridodani novoformirani haubički artiljerijski divizion 105 mm i inženjerijska četa, dok je unutar brigade laka artiljerijska baterija protuzračnih topova preformirana u laki artiljerijski divizion protuzračnih topova 20/3 mm. Također, brigadi je pridodan 73. mješoviti protuoklopni artiljerijski divizion u koji je ušla protuoklopna raketna baterija POLO 9K11.²⁷⁰ Formiranje brigade znatno je usporavalo nepostojanje inventarskih lista materijalno-tehničkih sredstava. Komanda brigade jednostavno nije znala s koliko naoružanja i opreme raspolaže. Nakon inventure postalo je jasno da pojedinih sredstava ima više ili manje u odnosu na propisanu formaciju, dok neka uopće nisu predviđena formacijom. Primjerice, od 1642 demobilizirana vojnika za njih svega 732 brigada je imala naoružanje. U brigadi se nalazio i jedan top 130 mm M-46 koji je bio formacijsko sredstvo u mješovitim artiljerijskim brigadama JNA, odnosno u njezinim vojnišnim jedinicama.²⁷¹

²⁶³ HMDCDR, 15. K SVK-N: K-da 1. mtbr, Plan preformiranja i demobilizacije 1. mtbr u 7. brTO, Str. pov. br. 33-621, od 6. 5. 1992.

²⁶⁴ Dokument 155, Zapovijed Saveznog sekretara za narodnu odbranu SFRJ za preustroj Teritorijalne odbrane RSK, od 26. 3. 1992., *Republika Hrvatska i Domovinski rat 1990. – 1995., Knjiga 3.*

²⁶⁵ HMDCDR, 15. K SVK-N: GŠ TO RSK, Postavljaju se po mirmodopskoj formaciji, Pov. br. 270a/92, od 30. 4. 1992.

²⁶⁶ Potpukovnik Nikola Mihić koji je dotada obavljao dužnost u Štabu Komande 2. vojne oblasti zbog izbijanja sukoba u Sarajevu nije uspio preuzeti dužnost komandanta na vrijeme. HMDCDR, GŠ SVK, kut. 4.: K-da ZnŠTO Lika, Izveštaj o prijemu dužnosti AVL, Pov. br. 447, od 9. 5. 1992.; HMDCDR, 15. K SVK-N: K-da ZnŠTO Lika, Regulisanje reda, discipline i ponašanja, te sprečavanja kriminala i druge delatnosti, Pov. br. 680-3, od 29. 5. 1992.

²⁶⁷ HMDCDR, 15. K SVK-N: Komanda 7. brigade TO (dalje: K-da 7. brTO), Izveštaj o stanju NVO, Str. pov. br: 5/1-1, od 9. 8. 1992.

²⁶⁸ HMDCDR, 15. K SVK-N: K-da 7. brTO, Naredujem, Pov. broj: 100-17, od 10. 6. 1992.

²⁶⁹ HMDCDR, 15. K SVK-N: K-da 7. brTO, Izveštaj o stanju NVO, Str. pov. br: 5/1-1, od 9. 8. 1992.

²⁷⁰ HMDCDR, 15. K SVK-N: K-da ZnŠTO Lika, Organizacijsko-formacijske promene u ZnŠTO Lika, Str. pov. br. 1956-1, od 4. 9. 1992.

²⁷¹ Ukupno je 421 vojnik bio naoružan poluautomatskim puškama 7,62 mm M59/66, dok je 71 bio naoružan automatskim puškama 7,62 mm M70. Također, dio vojnika posjedovao je zastarjele kratke strojnice 7,62 mm M-

Inventura materijalno-tehničkih sredstava otkrila je još jedan problem. Nakon ratnih djelovanja većina tehnike nalazila se u lošem stanju te ju je trebalo popraviti.²⁷² Nema naznaka da se stanje tehnike popravilo. Formiranje 7. brigade TO nastavljeno je sve do kraja 1992.²⁷³

Naredba za formiranje 8. brigade TO izdana je krajem veljače 1992, a za sjedište komande određena je Korenica.²⁷⁴ Osmo brigada TO nastala je preformiranjem 4. ličke brigade.²⁷⁵ Za komandanta brigade postavljen je potpukovnik Bogdan Tojaga koji iz nepoznatih razloga nikada nije preuzeo dužnost. Dužnost komandanta brigade u svibnju 1992. preuzeo je potpukovnik Dragan Bešir.²⁷⁶ Prema propisanoj formaciji 8. brigada TO trebala se sastojati od Komande, Komandnog voda, tri pješaka bataljuna, protuoklopnog voda, čete minobacača 120 mm i čete tenkova.²⁷⁷ Prilikom formiranja brigade često se odstupalo od propisane formacije. Tako je početkom travnja 1992. u brigadi formiran laki artiljerijski vod PZO. Premda nije propisan formacijom, vod PZO vjerojatno je formiran jer se raspolagalo s dovoljno protuzračnih oruđa koja su preuzeta od 4. ličke brigade. Slično se dogodilo i s četom tenkova kojoj je pridodana četa oklopnih transporterata.²⁷⁸ Brigada se vrlo sporo formirala jer je nedostajalo aktivnih oficira, a pojavio se i problem smještaja Komande i prištabnih jedinica. Iako je za sjedište komande određena Korenica, nije se znalo u kojim će objektima biti smještena.²⁷⁹ Do početka kolovoza 1992., a prije demobilizacije, u brigadi su formirani mješoviti artiljerijski divizion i haubički artiljerijski divizion 122 mm. Prije demobilizacije brigada je imala 1703 oficira, podoficira i vojnika. Nakon demobilizacije u brigadi je ostalo 17 oficira i podoficira

56 i 7,62 mm PPŠ-41. HMDCDR, 15. K SVK-N: K-da 7. brTO, Izveštaj o stanju NVO, Str. pov. br: 5/1-1, od 9. 8. 1992.; K-da 7. brTO, Izveštaj o izvršenom inventarisanju MS za 1992. godinu, Pov. broj: 4-3/12, od 17. 10. 1992.; Davor MARIJAN, *Obrana i pad Vukovara*, Zagreb, 2013., 34.

²⁷² HMDCDR, 15. K SVK-N: K-da 7. brTO, Izveštaj o stanju NVO, Str. pov. br: 5/1-1, od 9. 8. 1992.

²⁷³ HMDCDR, 15. K SVK-N: K-da 7. brTO, Plan rada 7. brigada TO, Br. 100-180, od 7. 11. 1992.

²⁷⁴ HMDCDR, GŠ SVK, kut. 63.: Savezni sekretar za narodnu odbranu, Organizacijsko-formacijske promene TO u Republici Srpska Krajina, DT BR. 892-1, od 27. 2. 1992.

²⁷⁵ HMDCDR, 15. K SVK-N: K-da ZnŠTO Lika, Hitno preimenovanje 2. i 4. ličke brigade, Str. pov. br. 566, od 18. 5. 1992.

²⁷⁶ Potpukovnik Dragan Bešir se od sredine svibnja 1992. počeo potpisivati na dokumentima kao komandant 8. brigade TO. HMDCDR, 15. K SVK-N: GŠ TO RSK, Postavljaju se po mirnodopskoj formaciji, Pov. br. 270a/92, od 30. 4. 1992.; HMDCDR, GŠ SVK, kut. 4.: K-da ZnŠTO Lika, Izveštaj o prijemu dužnosti AVL, Pov. br. 447, od 9. 5. 1992.

²⁷⁷ HMDCDR, 15. K SVK-N: Savezni sekretar za narodnu odbranu, Knjiga pregleda mobilizacijskog razvoja jedinica Teritorijalne odbrane (manevarska struktura) Republike Srpska Krajina, Državna tajna 892-1, od 27. 2. 1992.

²⁷⁸ HMDCDR, 15. K SVK-N: K-da 4. lič. brig., Brojno stanje jedinice, Str. pov. br. 1-99/92, od 16. 1. 1992.; K-da 4. lič. brig., Šema radio veza Komande 8. brTO na dan M do M+6, Str. pov. br. 996/1-3-6, od 2. 4. 1992.; Spisak oruđa i oružja 8. brigade TO, bez nadnevka, 1992.

²⁷⁹ HMDCDR, 15. K SVK-N: Komanda 8. brigade TO (dalje: K-da 8. brTO), Određivanje izvršioca mobilizacije, zamenika izvršioca i čuvara plana mobilizacije, Str. pov. broj 1642-1/92, od 25. 5. 1992.

koji su nastavili raditi na formiranju jedinica, dok je dio pripadnika prešao u jedinice milicije.²⁸⁰ Naredbom komandanta Zonskog štaba TO brigadi je početkom rujna 1992. pridodan laki artiljerijski divizion PZO koji je nastao preformiranjem 34. lake artiljerijske baterije PZO 20/3 mm. Također, brigadni protuoklopni vod preformiran je u mješoviti protuoklopni divizion. Istom naredbom brigadi je podčinjen 51. haubički artiljerijski divizion 105 mm.²⁸¹ Nije sasvim jasno je li to i učinjeno. U kasnijim dokumentima 8. brigade TO uopće se ne spominje 51. haubički artiljerijski divizion već samo haubički artiljerijski divizion 122 mm.²⁸² Krajem studenoga 1992. četa tenkova ostala je bez jednog tenka. Nepažnjom posade tenk je u potpunosti izgorio.²⁸³

Formiranje 145. brigade TO naređeno je krajem veljače 1992. Brigada je nastala preformiranjem 145. lake pješačke plašćanske brigade JNA koja je izuzeta iz sastava Operativne grupe 6 Bihaćkog korpusa te je podčinjena Zonskom štabu TO Lika. Sjedište Komande brigade ostalo je u Plaškom.²⁸⁴ Komandant brigade postao je potpukovnik Milan Šušnjar.²⁸⁵ Prema propisanoj formaciji 145. brigada TO trebala se sastojati od Komande, Komandnog voda, tri pješačka bataljuna, protuoklopnog voda, čete minobacača 120 mm i čete tenkova.²⁸⁶ U prvoj polovini 1992. mimo propisane formacije u brigadi je formiran laki artiljerijski vod PZO, dok četa minobacača i protuoklopni vod nisu ni formirani. Formiranjem novih jedinica ljudstvo brigade naraslo je na 1184 oficira, podoficira i vojnika.²⁸⁷ Zanimljivo je spomenuti da su se u brigadi nalazile i 82 dobrovoljke, a koje su s ostalim ljudstvom demobilizirane početkom kolovoza 1992. Dio ljudstva brigade prešao je u jedinice milicije.²⁸⁸ Tijekom rujna 1992. došlo je do izmjena u formaciji brigade. Naredbom komandanta Zonskog

²⁸⁰ HMDCDR, 15. K SVK-N: K-da 8. brTO, Izveštaj o stanju ljudstva i tehnike po izvršenoj demobilizaciji, Br. 2003-1, od 7. 8. 1992.

²⁸¹ HMDCDR, 15. K SVK-N: K-da ZnŠTO Lika, Organizacijsko-formacijske promene u ZnŠTO Lika, Str. pov. br. 1956-1, od 4. 9. 1992.

²⁸² HMDCDR, 15. K SVK-N: K-da 8. brTO, Zapovest za mobilizaciju RJ T-7981, Str. pov. br. 796/1-2, od 25. 9. 1992.

²⁸³ HMDCDR, 15. K SVK-N: K-da 8. brTO, Vanredni izveštaj o uništenju tenka T-55 br. 18085, Pov. br. 2211-1, od 19. 11. 1992.

²⁸⁴ HMDCDR, GŠ SVK, kut. 63.: Savezni sekretar za narodnu odbranu, Organizacijsko-formacijske promene TO u Republici Srpska Krajina, DT BR. 892-1, od 27. 2. 1992.

²⁸⁵ HMDCDR, 15. K SVK-N: GŠ TO RSK, Postavljaju se po mirnodopskoj formaciji, Pov. br. 270a/92, od 30. 4. 1992.

²⁸⁶ HMDCDR, 15. K SVK-N: Savezni sekretar za narodnu odbranu, Knjiga pregleda mobilizacijskog razvoja jedinica Teritorijalne odbrane (manevarska struktura) Republike Srpska Krajina, Državna tajna 892-1, od 27. 2. 1992.

²⁸⁷ HMDCDR, 15. K SVK-N: Komanda 145. brigade TO (dalje: K-da 145. brTO), Redovno izveštavanje o brojnom stanju ljudstva i materijalnih sredstava, Br. 981/1, od 10. 6. 1992.

²⁸⁸ HMDCDR, 15. K SVK-N: K-da 145. brTO, Izveštaj o stanju posle demobilizacije, Str. pov. br. 1194/2, od 7. 8. 1992.

štaba formiran je haubički artiljerijski divizijun 105 mm koji je ušao u sastav brigade. Unutar brigade protuoklopni vod preformiran je u mješoviti protuoklopni divizijun, a laki artiljerijski vod PZO preformiran je u laki artiljerijski divizijun protuzračnih topova 20/3 mm.²⁸⁹

Prema dostupnim podacima nemoguće je rekonstruirati točnu formaciju i stanje popune ljudstvom za 34. laku artiljerijsku bateriju PZO 20/3 mm, 73. mješoviti protuoklopni artiljerijski divizijun, 51. haubički artiljerijski divizijun 105 mm, haubički artiljerijski divizijun 122 mm i 81. pozadinsku bazu TO.

Formiranje 51. haubičkog artiljerijskog divizijuna 105 mm naređeno je krajem ožujka 1992. Za sjedište divizijuna određena je Udbina te je izravno podčinjen Komandi Zonskog štaba TO Lika.²⁹⁰ Za komandanta postavljen je major Milan Škorić koji nikada nije preuzeo dužnost.²⁹¹ Divizijun se najvjerojatnije sastojao od dvije baterije haubica 105 mm, desetine protuzračnih raketnih oruđa Strijela-2M i pozadinskog voda.²⁹² Kao što je ranije spomenuto, početkom rujna 1992. divizijun je ušao u sastav 8. brigade TO.²⁹³

Naredba za formiranje 73. mješovitog protuoklopnog artiljerijskog divizijuna izdana je krajem ožujka 1992. Za sjedište divizijuna određen je Gračac te je izravno podčinjen Komandi Zonskog štaba.²⁹⁴ Početkom rujna 1992. divizijun je ušao u sastav 7. brigade TO.²⁹⁵ Potom mu je pridodana protuoklopna raketna baterija POLO 9K11 te se nakon izmjena u formaciji sastojao od Komandnog voda, topovske protuoklopne artiljerijske baterije 76 mm M-42, protuoklopne raketne baterije POLO 9K11, desetine protuzračnih raketnih oruđa Strijela-2M i pozadinskog voda.²⁹⁶ Valja istaknuti da je topovska protuoklopna artiljerijska baterija 76 mm M-42 bila sastavljena isključivo od žena. U Komandi baterije i četiri topovska voda nalazilo se 25 žena.²⁹⁷

²⁸⁹ HMDCDR, 15. K SVK-N: K-da ZnŠTO Lika, Organizacijsko-formacijske promene u ZnŠTO Lika, Str. pov. br. 1956-1, od 4. 9. 1992.

²⁹⁰ Dokument 155, Zapovijed Saveznog sekretara za narodnu odbranu SFRJ za preustroj Teritorijalne odbrane RSK, od 26. 3. 1992., *Republika Hrvatska i Domovinski rat 1990. – 1995., Knjiga 3.*

²⁹¹ HMDCDR, 15. K SVK-N: GŠ TO RSK, Postavljaju se po mirnodopskoj formaciji, Pov. br. 270a/92, od 30. 4. 1992.; HMDCDR, GŠ SVK, kut. 4.: K-da ZnŠTO Lika, Izveštaj o prijemu dužnosti AVL, Pov. br. 447, od 9. 5. 1992.

²⁹² HMDCDR, 15. K SVK-N: K-da ZnŠTO Lika, Pregled tajnih naziva ZnŠTO Lika, bez nadnevka, 1992.

²⁹³ HMDCDR, 15. K SVK-N: K-da ZnŠTO Lika, Organizacijsko-formacijske promene u ZnŠTO Lika, Str. pov. br. 1956-1, od 4. 9. 1992.

²⁹⁴ Dokument 155, Zapovijed Saveznog sekretara za narodnu odbranu SFRJ za preustroj Teritorijalne odbrane RSK, od 26. 3. 1992., *Republika Hrvatska i Domovinski rat 1990. – 1995., Knjiga 3.*

²⁹⁵ HMDCDR, 15. K SVK-N: K-da ZnŠTO Lika, Organizacijsko-formacijske promene u ZnŠTO Lika, Str. pov. br. 1956-1, od 4. 9. 1992.

²⁹⁶ HMDCDR, 15. K SVK-N: K-da ZnŠTO Lika, Pregled tajnih naziva ZnŠTO Lika, bez nadnevka, 1992.

²⁹⁷ HMDCDR, 15. K SVK-N: K-da 7. brTO, Dnevni borbeni izveštaj, Str. pov. br. 1-76, od 20. 7. 1992.; Ženska topov. protivoklopna art. bat. 76 mm, nedatirano.

Formiranje 34. lake artiljerijske baterije PZO 20/3 mm naređeno je krajem ožujka 1992. Za sjedište baterije određena je Korenica te je izravno podčinjena Komandi Zonskog štaba.²⁹⁸ Nije poznato kako je izgledala formacija 34. lake artiljerijske baterije. Početkom rujna 1992. baterija je preformirana u laki artiljerijski divizion PZO te je ušla u sastav 8. brigade TO.²⁹⁹

Nije poznato kada je formiran haubički artiljerijski divizion 122 mm, ali se zna da njegovo formiranje nije bilo predviđeno prvobitnom formacijom Zonskog štaba TO Lika. Za sjedište divizionu određena je Korenica te je izravno podčinjen Komandi Zonskog štaba.³⁰⁰ Divizion se najvjerojatnije sastojao od Komande, dvije baterije haubica 122 mm, desetine protuzračnih raketnih oruđa Strijela-2M i pozadinskog voda.³⁰¹

Formiranje 81. pozadinske baze TO naređeno je krajem ožujka 1992. Komanda baze nalazila se u Korenici te je izravno podčinjena Komandi Zonskog štaba.³⁰² Komandant baze postao je pukovnik Marko Štrkalj.³⁰³ Nije poznato kako je izgledala formacija 81. pozadinske baze TO.

Prema propisanoj formaciji, prostorna struktura TO Zonskog štaba TO Lika sastojala se od Općinskog štaba TO Donji Lapac, Komande, Komande stana, voda veze, izviđačke desetine, lakog artiljerijskog raketnog voda PZO, pionirskog voda, zaštitnog voda, čete TO Donji Lapac, čete TO Nebljusi i čete TO Srb; Općinskog štaba TO Gračac, Komande, Komande stana, voda veze, izviđačke desetine, lakog artiljerijskog raketnog voda PZO, pionirskog voda, zaštitnog voda, odreda TO Bruvno, odreda TO Deringaj, dva odreda TO Gračac, odreda TO Medak, odreda TO Mogorić, odreda TO Otrić i odreda TO Zrmanja; Općinskog štaba TO Korenica, Komande, Komande stana, voda veze, izviđačke desetine, lakog artiljerijskog raketnog voda PZO, pionirskog voda, zaštitnog voda, odreda TO Korenica, odreda TO Udbina, odreda TO Bunić, odreda TO Plitvička jezera, odreda TO Ličko Petrovo Selo, odreda TO Škare i odreda TO Vrhovine; Općinskog štaba TO Plaški, Komande, Komande stana, voda veze, izviđačke desetine, lakog artiljerijskog raketnog voda PZO, pionirskog voda, zaštitnog voda i četiri čete

²⁹⁸ Dokument 155, Zapovijed Saveznog sekretara za narodnu odbranu SFRJ za preustroj Teritorijalne odbrane RSK, od 26. 3. 1992., *Republika Hrvatska i Domovinski rat 1990. – 1995., Knjiga 3.*

²⁹⁹ HMDCDR, 15. K SVK-N: K-da ZnŠTO Lika, Organizacijsko-formacijske promene u ZnŠTO Lika, Str. pov. br. 1956-1, od 4. 9. 1992.

³⁰⁰ HMDCDR, 15. K SVK-N: Dokument je nepotpun, bez nadnevka, a nastao je 1992. Nedostaje mu prva i zadnja stranica, a odnosi se na stanje u ZnŠTO Lika, te njemu podčinjenim jedinicama nakon formiranja.

³⁰¹ HMDCDR, 15. K SVK-N: K-da ZnŠTO Lika, Pregled tajnih naziva ZnŠTO Lika, bez nadnevka, 1992.

³⁰² Dokument 155, Zapovijed Saveznog sekretara za narodnu odbranu SFRJ za preustroj Teritorijalne odbrane RSK, od 26. 3. 1992., *Republika Hrvatska i Domovinski rat 1990. – 1995., Knjiga 3.*

³⁰³ HMDCDR, GŠ SVK, kut. 37.: GŠ TO RSK, Određuju se za zastupnika u Zonskom štabu TO Lika, Pov. br. 570-2, od 10. 6. 1992.

TO.³⁰⁴ Krajem ožujka 1992. prostorna struktura Zonskog štaba nije mnogo odudarala od prostorne strukture 2. operativne zone TO SAO Krajine iz siječnja 1992. Naredbom komandanta Zonskog štaba u ožujku 1992. općinski štabovi i jedinice TO prostorne strukture reorganizirani su. Nepotpune jedinice rasformirane su, a ljudstvo je iskorišteno za popunu općinskih štabova i jedinica TO do pune formacije. Primjerice, u Općinskom štabu TO Korenica rasformiran je odred TO Kordunski Ljeskovac, a ljudstvo je iskorišteno za popunu općinskog štaba TO i štabne čete. U Škarama je formiran odred TO.³⁰⁵ Kao što je ranije spomenuto, u prostornoj strukturi TO nalazilo se oko 3100 ljudi, što je 420 više u odnosu na siječanj 1992.³⁰⁶ Povećanje ljudstva u jedinicama TO zasigurno je zasluga Vojnog odsjeka Korenica koji je profunkcionirao u veljači 1992. Uprava Vojnog odsjeka nalazila se u Korenici, dok su se odjeljenja nalazila u Donjem Lapcu, Gračacu, Korenici, Novom Ličkom Osiku, Plaškom i Vrhovinama.³⁰⁷ Dotada je sve poslove regrutacije, mobilizacije i ratne popune na području Like obavljao Vojni odsjek Knin.³⁰⁸

Krajem rujna 1992. došlo je do promjena u formaciji prostorne strukture TO Zonskog štaba. Pojedine jedinice TO rasformirane su, a svi odredi TO preformirani su u čete TO. Dok u općinskom štabu TO Donji Lapac nije došlo do promjena, u općinskom štabu TO Gračac rasformirani su odredi TO Bruvno, Medak i Otrić. Također, formirane su dvije čete - TO Kruškovac i četa TO Mazin. U općinskom štabu TO Korenica rasformirani su odredi TO Bunić, Korenica, Plitvička jezera i Škare, a formirana je četa TO Krbavica. U općinskom štabu TO Plaški formacija je ostala ista.³⁰⁹ Do preformiranja došlo je zbog problema u popuni ljudstvom jer je dio ljudstva starijih godišta iz prostornih jedinica prebačen u jedinice manevarske strukture.³¹⁰ Prelaskom ljudstva iz prostorne u manevarsku strukturu pojavio se problem

³⁰⁴ HMDCDR, 15. K SVK-N: K-da ZnŠTO Lika, Pregled Mob. Zborišta i brojnog stanja jedinica TO, bez nadnevka, 1992.

³⁰⁵ HMDCDR, SUP Korenica-N: Opštinski štab TO Korenica, Naređujem, Pov. br. 06-36/92, od 25. 3. 1992.

³⁰⁶ HMDCDR, 15. K SVK-N: ŠTO II operativne zone Lika, Pregled štabova i jedinica II OZ Lika, Br. 36, od 18. 1. 1992.; HMDCDR, GŠ SVK, kut. 10.: GŠ TO RSK, Zapisnik sa referisanja komandanata Operativnih zona komandantu TO RS Krajina koji je održan u Kninu 18. 3. 1992. god. Početkom u 10:00 časova, Br. 216/92, od 23. 3. 1992.

³⁰⁷ HMDCDR, 15. K SVK-N: Vojni odsjek Korenica, Uputstvo o načinu i vođenju djelovodnika Vojnog odsjeka Korenica, Broj: 01-11/92, od 10. 2. 1992.

³⁰⁸ HMDCDR, 15. K SVK-N: 1. brTO, Obaveštenje o radu pojedinaca na razbijanju brigade, Str. pov. br. 4-1, od 9. 12. 1991.

³⁰⁹ HMDCDR, GŠ SVK, kut. 1.: K-da ZnŠTO Lika, Predlog izmena u mobilizacijskom razvoju, Str. pov. br. 2251, od 28. 9. 1992.

³¹⁰ HMDCDR, 15. K SVK-N: Dokument je nepotpun, bez nadnevka, a nastao je 1992. Nedostaje mu prva i zadnja stranica, a odnosi se na stanje u ZnŠTO Lika, te njemu podčinjenim jedinicama nakon formiranja.

čuvanja objekata infrastrukture. Problem je riješen tako što su osobe na radnoj obavezi prebačene u Civilnu zaštitu te im je povjerena dužnost čuvanja objekata.³¹¹

U manevarskim jedinicama TO i jedinicama milicije problem je predstavljala nedovoljna popunjenost starješinskim kadrom. Primjerice, popunjenost oficirima u odnosu na propisanu formaciju u Zonskom štabu TO Lika iznosila je 48 %.³¹² Premda je u Zonskom štabu već djelovalo 25 aktivnih oficira, početkom studenoga 1992. nedostajalo je 28 aktivnih oficira svih činova.³¹³ Komanda Zonskog štaba pokušala je riješiti problem postavljanjem 40 rezervnih vojnih starješina na komandne dužnosti u jedinicama TO.³¹⁴ Ovakav postupak Komande Zonskog štaba predstavljao je polovično rješenje jer rezervne starješine bez pomoći aktivnih oficira nisu mogle provoditi zahtjevnije zadaće poput planiranja borbenih djelovanja.³¹⁵ Akcija hrvatskih snaga na području Miljevačkog platoa ukazala je na slabosti u organizaciji Zonskog štaba TO Lika. Komanda Zonskog štaba 21. lipnja 1992. naredila je mobilizaciju 93. odreda TO.³¹⁶ Mobilizacija je podbacila, između ostalog, i zbog nesposobnosti Komande odreda da ju provede. Također, donjolapačko općinsko vodstvo na čelu s Davidom Rastovićem otvoreno je opstruiralo mobilizaciju jer je željelo imati kontrolu nad jedinicama TO.³¹⁷ Dio ljudstva ipak je mobiliziran i upućen u Miljevce, ali je odbio sudjelovati u borbama.³¹⁸ Unatoč poteškoćama s potpunom oficirskog kadra i mobilizacijom, Komanda Zonskog štaba smatrala je da može uspješno provesti svaku zadaću koju od nje zatraži Glavni štab TO RSK.³¹⁹

Česte promjene u odnosu na propisanu formaciju obilježile su djelovanje Zonskog štaba TO Lika tijekom 1992. Osim zbog već spomenutih poteškoća s popunom, odstupanja od propisane formacije događala su se i zbog potrebe komandi da raspoloživa materijalno-tehnička sredstva ugrade u jedinice mimo propisane formacije. Tako su se u jedinicama našla sredstva koja nisu bila predviđena formacijom.

³¹¹ HMDCDR, 15. K SVK-N: Opštinski štab TO Plaški, Komandi ZnŠTO Lika, Broj: 254/92., od 7. 8. 1992.

³¹² HMDCDR, 15. K SVK-N: Dokument je nepotpun, bez nadnevka, a nastao je 1992. Nedostaje mu prva i zadnja stranica, a odnosi se na stanje u ZnŠTO Lika, te njemu podčinjenim jedinicama nakon formiranja.

³¹³ HMDCDR, GŠ SVK, kut. 37.: K-da ZnŠTO Lika, Spisak AVL ZnŠTO Lika sa traženim podacima, Pov. broj 2444, od 12. 10. 1992.; kut. 4.: K-da ZnŠTO Lika, Popuna AVL, Pov. br. 1655-1, od 9. 11. 1992.

³¹⁴ HMDCDR, 15. K SVK-N: K-da ZnŠTO Lika, Rješavanje statusa RVS, GL i v/o, Pov. br. 2584, od 28. 10. 1992.

³¹⁵ HMDCDR, 15. K SVK-N: Dokument je nepotpun, bez nadnevka, a nastao je 1992. Nedostaje mu prva i zadnja stranica, a odnosi se na stanje u ZnŠTO Lika, te njemu podčinjenim jedinicama nakon formiranja.

³¹⁶ HMDCDR, 15. K SVK-N: Ministarstvo odbrane (dalje: MO), Uprava za Liku, Mobilizacija, Str. pov. 01-84/92, od 21. 6. 1992.

³¹⁷ HMDCDR, GŠ SVK, kut. 1.: K-da ZnŠTO Lika, Analiza izvršene mobilizacije 93. odreda TO, Str. pov. br. 1011, od 22. 6. 1992.

³¹⁸ M. SEKULIĆ, *Knin je pao u Beogradu*, 89.

³¹⁹ HMDCDR, GŠ SVK, kut. 4.: GŠ TO RSK, Analiza borbene gotovosti ZnŠTO Lika, Pov. br. 949-1, od 17. 8. 1992.

Prvobitna formacija Zonskog štaba TO Lika predviđala je da se divizijuni za potporu, PZO i protuoklopnu borbu formiraju kao samostalne jedinice podčinjene Komandi Zonskog štaba, ali tijekom formiranja jedinica TO manevarske strukture u njih su ugrađeni i divizijuni koji su značajno odstupali od propisane formacije.³²⁰ U divizijunima za potporu, uz već spomenute topove 130 mm M-46, našle su se i haubice 122 mm D-30, a u protuoklopnim divizijunima nalazili su se protuoklopni topovi 100 mm T-12. Prilikom izrade formacije protuoklopnih divizijuna i divizijuna za potporu, Armija je tražila da se prethodno spomenuta oruđa vrate u sastav jedinica JNA koje su se povlačile. Propisanom formacijom u divizijunima za potporu mogle su se nalaziti samo haubice 105 mm, a u protuoklopnim mogli su biti jedino topovi 76 mm M-42.³²¹ Na prvi pogled čini se da je Armija imala maćehinski odnos prema TO RSK jer joj je željela ostaviti oruđa slabije vatrene moći. Top 76 mm M-42 ima probojnost oklopa do 220 mm, a top 100 mm T-12 do 350 mm. Međutim, propisane formacije TO RSK bile su odraz svojevrsnog formacijskog „sljepila“ u JNA. Prema shvaćanju Armije, topovi 100 mm T-12 mogli su se jedino nalaziti u mješovitim artiljerijskim pukovima ili mješovitim artiljerijskim brigadama, dok su se topovi 76 mm M-42 mogli nalaziti jedino u pješачkim ili motoriziranim brigadama.³²²

Premda je formiranje dijela jedinica i dalje trajalo, tijekom ljeta 1992. počela je demobilizacija ljudstva manevarske strukture TO.³²³ Do 15. kolovoza 1992. demobilizirano je 4911 oficira, podoficira i vojnika. Dio demobiliziranog ljudstva prešao je u miliciju. Demobilizacija je uslijedila nakon što su snage UNPROFOR-a krajem lipnja 1992. počele preuzimati crtu razdvajanja.³²⁴ U zoni odgovornosti 7. brigade TO raspoređena je Francuska bojna mirovnih snaga UN-a. Sjedište bojne nalazilo se u Gračacu, a nadzorne točke u Barletama, Čitluku, Divoselu, Metku i Vrepcu. U zoni odgovornosti 8. brigade TO raspoređena je Čehoslovačka bojna mirovnih snaga koja je uspostavila nadzorne točke u Buniću, Čanku,

³²⁰ HMDCDR, 15. K SVK-N: Savezni sekretar za narodnu odbranu, Knjiga pregleda mobilizacijskog razvoja jedinica Teritorijalne odbrane (manevarska struktura) Republike Srpska Krajina, Državna tajna 892-1, od 27. 2. 1992.; K-da ZnŠTO Lika, Organizacijsko-formacijske promene u ZnŠTO Lika, Str. pov. br. 1956-1, od 4. 9. 1992.; Dokument 155, Zapovijed Saveznog sekretara za narodnu odbranu SFRJ za preustroj Teritorijalne odbrane RSK, od 26. 3. 1992., *Republika Hrvatska i Domovinski rat 1990. – 1995., Knjiga 3.*

³²¹ HMDCDR, 15. K SVK-N: K-da ZnŠTO Lika, Izveštaj o izvršenoj demobilizaciji, Str. pov. br. 1502-2, od 15. 8. 1992.; Dokument 179, Zahtjev Komande 10. korpusa JNA operativnim grupama i zonskim štabovima Banije, Korduna i Like da im dostave prijedloge potrebnog artiljerijskog oružja, od 13. 4. 1992., *Republika Hrvatska i Domovinski rat 1990. – 1995., Knjiga 3.*

³²² *Kopnena vojska JNA*, edicija *Razvoj oružanih snaga SFRJ 1945 – 1985*, knjiga 3/II., Interno, Beograd, 1987., 351, 385.

³²³ HMDCDR, 15. K SVK-N: K-da ZnŠTO Lika, Naređujem, Str. pov. 866, od 14. 6. 1992.

³²⁴ HMDCDR, 15. K SVK-N: K-da ZnŠTO Lika, Izveštaj o izvršenoj demobilizaciji, Str. pov. br. 1502-2, od 15. 8. 1992.

Karauli, Kulici, Ostrvici, Podlapači i Novom Ličkom Osiku. Dijelovi bojne raspoređeni su i u zoni odgovornosti 73. odreda TO, a nadzorne točke nalazile su se u Dabru, Ličkom Petrovom Selu, Plitvičkom Ljeskovcu, Podumu, Poljanku i Popovićima. Sjedište Čehoslovačke bojne nalazilo se u Borju. U zonu odgovornosti 145. brigade TO raspoređena je Poljska bojna mirovnih snaga. Sjedište bojne nalazilo se u Slunju, a nadzorne točke u Miščevićima, Donjim Jančićima, Bocinom Brdu, Bukvaru, Glibodolskom križu i Kuselju.³²⁵

Usporedno s pristizanjem snaga UNPROFOR-a, teško naoružanje i tehnika 7. brigade TO, 8. brigade TO, 145. brigade TO, 73. i 93. odreda TO povučeno je s položaja u skladišta.³²⁶ Dio ljudstva u jedinicama protivio se povlačenju naoružanja s položaja i demobilizaciji. U 7. brigadi TO skupina na čelu s Radom Čubrilo ometala je povlačenje tenkova s položaja, dok je većina ljudstva brigade nevoljko predala dugo naoružanje u skladišta.³²⁷ Ipak, demobilizacija je provedena do kraja. U skladištima diljem Like između ostalog naoružanja i opreme našlo se: 2737 poluautomatskih pušaka 7,62 mm M59/66, 508 automatskih pušaka 7,62 mm M70, 43 minobacača 82 mm, 24 minobacača 120 mm, 25 topova 76 mm M-42, 20 brdskih topova 76 mm B-1, 37 haubica 105 mm, 12 haubica 122 mm, 2 topa 130 mm M-46, dva borbena oklopna vozila, 14 oklopnih transportera M-60 i 35 tenkova T-55. Niti jedno skladište nije bilo namjensko i bila su u lošem stanju.³²⁸ Dio skladišta ostao je nezaključan jer Komanda Zonskog štaba nije imala lokote za zaključavanje.³²⁹ Iako je uskladištena velika količina osobnog naoružanja, Komanda Zonskog štaba procijenila je da „svaka kuća ima 2 – 3 cevi ovoga oružja kao i velike količine municije“.³³⁰ Prema odredbama Vanceovog plana, skladišta su morala biti

³²⁵ HMDCDR, 15. K SVK-N: K-da ZnŠTO Lika, Izveštaj o rejonima razmeštaja jedinica i snaga UNPROFOR-a, Str. pov. broj 1216, od 6. 7. 1992.; I. STRIŽIĆ, *Ogulinski kraj*, Knjiga 1., 712.

³²⁶ Sedma brigada TO uskladištila je u: Kruškovcu haubički artiljerijski divizion 105 mm; Raduču mješoviti protuoklopni artiljerijski divizion; Metku, Mogoriću, Ploči, Počitelju i Vrepcu naoružanje dva pješaka bataljuna; Gračacu naoružanje Komande s prištavnim jedinicama, vod protuoklopnih topova, laku artiljerijsku bateriju PZO, naoružanje pješackog bataljuna, inženjersku četvu i četvu tenkova. Osmu brigadu TO uskladištila je u: Buniću i Novom Ličkom Osiku naoružanje dva pješaka bataljuna; Korenici mješoviti artiljerijski divizion i četvu tenkova; Udbini haubički artiljerijski divizion 122 mm; Bjelopolju naoružanje pješackog bataljuna. U Plaškom i Plavča Dragi uskladišteno je naoružanje i tehnika 145. brigade TO. U Vrhovinama u krugu drvne industrije uskladišteno je naoružanje i tehnika 73. odreda TO. U Boričevcu je uskladišteno naoružanje i tehnika 93. odreda TO. U Vrbi pored Udbine uskladišteno je naoružanje i tehnika 51. haubičkog artiljerijskog divizion 105 mm. HMDCDR, 15. K SVK-N: K-da ZnŠTO Lika, Izveštaj o rejonima razmeštaja jedinica i snaga UNPROFOR-a, Str. pov. broj 1216, od 6. 7. 1992.

³²⁷ HMDCDR, MUP RSK, kut. 2: Odeljenje Državne bezbednosti Gračac, Službena zabilješka, Broj: 036/16-92, od 16. 8. 1992.

³²⁸ HMDCDR, 15. K SVK-N: K-da ZnŠTO Lika, Izveštaj o izvršenoj demobilizaciji, Str. pov. br. 1502-2, od 15. 8. 1992.

³²⁹ HMDCDR, GŠ SVK, kut. 21.: GŠ TO RSK, Redovni izveštaj, Br. 04-3380, od 4. 7. 1992.

³³⁰ HMDCDR, GŠ SVK, kut. 4.: GŠ TO RSK, Analiza borbene gotovosti ZnŠTO Lika, Pov. br. 949-1, od 17. 8. 1992.

pod nadzorom mirovnih snaga UN-a, ali to se nije dogodilo.³³¹ S obzirom na to da mirovne snage UN-a nisu nadzirale skladišta, a jedinice TO nisu postavile straže, dogodile su se krađe naoružanja i vojne opreme.³³² Dio naoružanja TO RSK sklonjen je i u tajna skladišta. Općinski štab TO Donji Lapac uspio je većinu naoružanja sakriti u tajna skladištima diljem općine.³³³ Pješачki bataljun iz 7. brigade TO skrio je sedam minobacača, dva netrzajna topa i jedan protuzračni top.³³⁴ Takvi postupci pobunjenih Srba, te nedjelotvornost UNPROFOR-a predstavljali su izravno kršenje odredbi Vanceovog mirovnog plana.³³⁵

2. Organizacija specijalne milicije u Lici

U sklopu reorganizacije oružane sile pobunjenih Srba, krajem travnja 1992. Armija je formirala Upravu posebnih jedinica milicije (PJM). Premda je Uprava PJM trebala biti podčinjena Ministarstvu obrane RSK, podčinjena je Ministarstvu unutrašnjih poslova RSK (MUP RSK). Za komandanta PJM postavljen je pukovnik JNA Borislav Đukić. U sklopu Uprave PJM formirano je osam brigada PJM prema regionalnom principu.³³⁶ Formiranje PJM predstavljalo je izravno kršenje odredbi Vanceovog plana o demilitarizaciji UNPA zona jer su ulogu demobiliziranih jedinica TO preuzele PJM. Iako su PJM predstavljene kao milicijska formacija, njihov organizacijski sastav bio je vojnog karaktera te su s jedinicama TO RSK činile oružane snage RSK.³³⁷ Oprema za formiranje PJM pristizala je iz 405., 933. i 793. pozadinske baze JNA. Do 15. svibnja 1992. Armija je PJM dostavila 100 motornih i 12 borbenih oklopnih vozila koja su prebojana u plavu boju, ali isporuka 20 000 komada pušaka i 23 000 ljetnih odora kasnila je.³³⁸

Na temelju dostupnog arhivskog gradiva i literature nemoguće je dati detaljan prikaz o formiranju, organizaciji i djelovanju PJM u zoni odgovornosti Zonskog štaba TO Lika.

³³¹ I. MIŠKULIN, *Imas puska, imas pistol?*, 34.

³³² HMDCDR, GŠ SVK, kut. 21.: K-da ZnŠTO Lika, Redovni izveštaj, Str. pov. br. 1797, od 12. 8. 1992.; kut. 21.: K-da ZnŠTO Lika, Redovni dnevni izveštaj, Str. pov. br. 1902, od 26. 8. 1992.

³³³ HMDCDR, 15. K SVK-N: Opštinski štab TO Donji Lapac, Izveštaj o stanju, Str. pov. br. 147-2, od 3. 8. 1992.

³³⁴ HMDCDR, 15. K SVK-N: K-da 7. brTO, Skrivena oruđa van kontrole UNPROFOR-a, od 16. 10. 1992.

³³⁵ I. MIŠKULIN, *Imas puska, imas pistol?*, 34.

³³⁶ MKSJ, Predmet br. IT-04-75, Republika Srpska Krajina, Predsednik Republike, Predlog za unapređenje, od 2. 6. 1992.; M. SEKULIĆ, *Knin je pao u Beogradu*, 36.; D. MARIJAN, *Slom Titove armije*, 394.

³³⁷ HMDCDR, Vlada RSK, kut. 7.: Vlada RSK, Zapisnik sa 25. sjednice Vlade Republike Srpske Krajine održane 28. i 29. 7. 1992. u Kninu.; N. BARIĆ, *Srpska pobuna u Hrvatskoj*, 348-349.

³³⁸ HMDCDR, MUP RSK, kut. 1: MUP RSK, Transformacija jedinica MUP-a RSK, presek stanja i problemi, Str. pov. br. 37-1, od 19. 5. 1992.

Na području Zonskog štaba TO Lika formirana je 79. brigada milicije sa sjedištem u Korenici. Komandant brigade postao je major Miloš Cvetičanin.³³⁹ U svrhu prikrivanja prave naravi PJM, sva aktivna vojna lica dobila su odgovarajuća milicijska zvanja.³⁴⁰ Primjerice, major M. Cvetičanin postao je viši inspektor.³⁴¹ Formiranje PJM išlo je sporo jer su vojni obveznici izbjegavali mobilizaciju, a rezervne vojne starješine nisu imale autoritet za provođenje naredbi nadređenih komandi. Vojni obveznici prijetili su starješinama i fizički „pripisujući im odgovornost za žrtve koje su pretrpljene u proteklom periodu rata“.³⁴² Premda nije poznato kako je izgledala propisana formacija brigade milicije, prilikom formiranja došlo je do odstupanja od propisane formacije.³⁴³ Tako se u drugoj polovini 1992. brigada milicije sastojala od Komande s prištavnim jedinicama, pješačkog bataljuna Bunić, pješačkog bataljuna Lovinac, pješačkog bataljuna Plaški, pješačkog bataljuna Ličko Petrovo Selo, pješačkog bataljuna Vrhovine, specijalne čete Željava, pješačke čete Udbina, pješačke čete Donji Lapac, pet graničnih desetina i zatvorske desetine.³⁴⁴ Rasporedom PJM željelo se zatvoriti granice RSK, odnosno pravce Ogulin – Plaški – Plitvice; Otočac – Vrhovine – Korenica; Perušić – Bunić – Udbina; Gospić – Medak – Gračac; Ličko Petrovo Selo – Bihać i Donji Lapac – Bihać.³⁴⁵ U slučaju ratnih djelovanja, uz prethodno odobrenje Komande Zonskog štaba TO Lika, Komandi brigade milicije trebale su se podčiniti dvije artiljerijske baterije i četa tenkova iz demobiliziranih jedinica TO.³⁴⁶

³³⁹ Dokument 195, Zapovijed Generalštaba OS SFRJ za organizacijsko-formacijske promjene u Teritorijalnoj obrani RSK, od 28. 4. 1992., *Republika Hrvatska i Domovinski rat 1990. – 1995., Knjiga 3.; Rat u Hrvatskoj iz pera obavještajca*, 120.

³⁴⁰ HMDCDR, Vlada RSK, kut. 7.: Vlada RSK, Zapisnik sa 25. sjednice Vlade Republike Srpske Krajine održane 28. i 29. 7. 1992. u Kninu.

³⁴¹ HMDCDR, Posebne jedinice milicije Lika, kut. N (dalje: PJM-N): 3. četa PJM-04 Vrhovine, Naređujem, Broj 8/92, od 6. 7 1992.

³⁴² HMDCDR, PJM-N: Komanda bataljona PJM-04 Vrhovine (dalje: K-da bat. PJM-04 Vrhovine), Stanje b/g bataljona milicije Vrhovine, Pov. br. 50-16/92, od 18. 5. 1992.

³⁴³ Dokument 61, Izvješće 79. brigade PJM Upravi PJM MUP-a RSK o stanju u brigadi, zapovijedanju, moralu, obučenosti, kadrovskim problemima, pozadinskom osiguranju, sigurnosnoj procjeni te popisu sudionika akcije „Koridor 92” u BiH, od 24. 7. 1992., *Republika Hrvatska i Domovinski rat 1990. – 1995., dokumenti, Knjiga 5., Dokumenti vojne provenijencije „Republike Srpske Krajine“ (srpanj – prosinac 1992.)*, (ur. Mate Rupić), Zagreb, 2009.

³⁴⁴ HMDCDR, 15. K SVK-N: Spisak motornih i priključnih vozila na upotrebi u brigadi milicije Korenica sa reg. tablicama, bez nadnevka, 1992.; Spisak AVL u sastavu brigade PJM i ZnŠTO Lika, bez nadnevka, 1992.

³⁴⁵ HMDCDR, GŠ SVK, kut. 10.: GŠ TO RSK, Zapisnik sa referisanja komandanata Operativnih zona komandantu TO RS Krajina koji je održan u Kninu 18. 3. 1992. god. Početkom u 10:00 časova, Br. 216/92, od 23. 3. 1992.;

³⁴⁶ HMDCDR, Ministarstvo obrane RSK (dalje: MO RSK), kut. 4.: MO, Naređujem, Broj: 02-253-1/92, od 14. 9. 1992.; kut. 3.: MO, Svim zonskim štabovima, svim brigadama PJM, Str. pov. br. 01-270-1/92, od 19. 9. 1992.

Prvobitnim mobilizacijskim razvojem 79. brigada milicije trebala je imati oko 3600 milicajaca.³⁴⁷ Za popunu brigade trebalo je poslužiti ljudstvo iz jedinica TO i JNA, odnosno najsposobnije starješine i vojni obveznici mlađih godišta.³⁴⁸ Tako je do sredine kolovoza 1992. iz demobiliziranih jedinica TO u brigadu milicije prešlo 3290 oficira, podoficira i vojnika.³⁴⁹ Također, svi ročnici s područja Zonskog štaba TO Lika upućivani su u PJM na odsluženje vojnog roka. Premda su jedino studenti biomedicinskih i tehničkih fakulteta mogli odgoditi služenje vojnog roka, pojedini ročnici izbjegavali su služenje što je među pripadnicima PJM izazivalo nezadovoljstvo.³⁵⁰ Ovakav pristup popuni ljudstvom morao se negativno odraziti na borbenu spremnost ostalih jedinica TO jer ljudstvo koje je napuštalo jedinice nije imao tko zamijeniti na položajima.³⁵¹ Unatoč prednosti u popuni, u brigadi milicije krajem srpnja 1992. nalazilo se svega 19 aktivnih vojnih starješina od ukupno 78 previđenih formacijom. Komanda brigade pokušala je, slično kao i Komanda Zonskog štaba ranije, riješiti problem postavljanjem rezervnih vojnih starješina na sve razine dužnosti u brigadi. Ipak, većina rezervnih starješina nije bila osposobljena za samostalno obavljanje dužnosti.³⁵² Sredinom listopada 1992. iz 79. brigade milicije u VJ premješteno je šest aktivnih starješina, među kojima se nalazio i komandant M. Cvetičanin. Nije poznato tko je preuzeo dužnost komandanta brigade milicije nakon odlaska Cvetičanina. Unatoč odlasku dijela aktivnih starješina, u studenom 1992. broj aktivnih starješina povećao se na 48, ali je došlo do odljeva dijela ljudstva tako da se u brigadi nalazilo 2810 milicajaca.³⁵³ Odljev ljudstva zasigurno je posljedica neriješenih statusnih pitanja pripadnika PJM. Aktivne starješine nisu imale riješeno stambeno pitanje i status u VJ, dok ostali pripadnici nisu imali potpisane ugovore o službi u PJM i redovite plaće.³⁵⁴ Odljev ljudstva

³⁴⁷ HMDCDR, GŠ SVK, kut. 10.: GŠ TO RSK, Zapisnik sa referisanja komandanata Operativnih zona komandantu TO RS Krajina koji je održan u Kninu 18. 3. 1992. god. Početkom u 10:00 časova, Br. 216/92, od 23. 3. 1992.

³⁴⁸ HMDCDR, GŠ SVK, kut. 4.: GŠ TO RSK, Analiza borbene gotovosti ZnŠTO Lika, Pov. br. 949-1, od 17. 8. 1992.

³⁴⁹ HMDCDR, 15. K SVK-N: K-da ZnŠTO Lika, Izveštaj o izvršenoj demobilizaciji, Str. pov. br. 1502-2, od 15. 8. 1992.

³⁵⁰ HMDCDR, PJM-N: Komanda PJM Korenica (dalje: K-da PJM Korenica), Izbjegavanje odsluženja vojnog roka u PJM, Broj: 36-1, od 1. 8. 1992.; HMDCDR, 15. K SVK-N: K-da PJM Korenica, Naređujem, Str. pov. br. 41/27, od 6. 8. 1992.

³⁵¹ HMDCDR, GŠ SVK, kut. 10.: K-da ZnŠTO Lika, Redovni borbeni izveštaj, Str. pov. br. 675, od 27. 5. 1992.

³⁵² Dokument 61, Izvješće 79. brigade PJM Upravi PJM MUP-a RSK o stanju u brigadi, zapovijedanju, moralu, obučenosti, kadrovskim problemima, pozadinskom osiguranju, sigurnosnoj procjeni te popisu sudionika akcije „Koridor 92” u BiH, od 24. 7. 1992., *Republika Hrvatska i Domovinski rat 1990. – 1995., Knjiga 5.*

³⁵³ HMDCDR, 15. K SVK-N: K-da ZnŠTO Lika, Podatke o popuni, Br. 2717, od 21. 11. 1992.

³⁵⁴ HMDCDR, PJM-N: K-da bat. PJM-04 Vrhovine, Pitanja za razrešavanje tekuće problematike u bataljonu PJM 4, Broj: 20-43/92, od 16. 8. 1992.; Dokument 61, Izvješće 79. brigade PJM Upravi PJM MUP-a RSK o stanju u brigadi, zapovijedanju, moralu, obučenosti, kadrovskim problemima, pozadinskom osiguranju, sigurnosnoj procjeni te popisu sudionika akcije „Koridor 92” u BiH, od 24. 7. 1992., *Republika Hrvatska i Domovinski rat 1990. – 1995., Knjiga 5.*

ozbiljno je narušio borbenu spremnost 79. brigade milicije te je došlo do raspada specijalne čete Željava i pješačkog bataljuna Bunić.³⁵⁵

Samovolja i nedisciplina pripadnika PJM obilježili su postojanje 79. brigade milicije. Komanda brigade je od formiranja brigade do kraja srpnja 1992. zbog raznih kaznenih delikata zatvorila 37 pripadnika.³⁵⁶ Ponekad su čitave jedinice odbijale poslušnost. Tako je sredinom srpnja 1992. dio milicajaca 2. čete iz pješačkog bataljuna Vrhovine odbio ići na obuku u Željavu. Milicajci su neposluh pravdali činjenicom da „nisu primili naknadu već blizu dva mjeseca, te da ostavljaju familiju bez dinara, a neki nemaju za što ni uzeti brašna“.³⁵⁷ Za neposluh milicajaca dijelom su odgovorne i komande PJM jer nisu redovno ažurirale platne spiskove.³⁵⁸ Vlasti RSK problem s disciplinom u PJM pokušale su riješiti tako što su komandantima zonskih štabova i brigada milicije dali široke ovlasti u kažnjavanju prekršitelja. Primjerice, komandanti zonskih štabova mogli su prekršiteljima izreći kazne zatvora do dvije godine, dok su komandanti brigada mogli izreći kazne zatvora do godine.³⁵⁹ Široke ovlasti dobili su i komandanti bataljuna i komandiri četa koji su trebali spriječiti česte zloupotrebe naoružanja i streljiva.³⁶⁰ Uz nedisciplinu, pojedine jedinice brigade milicije postale su nosioci paravojnog organiziranja na području Like. Komandant pješačkog bataljuna Vrhovine sudjelovao je u formiranju četničkih jedinica koje su trebale poslužiti ekstremnom dijelu SDS-a za politički pritisak na vlasti RSK.³⁶¹

Unatoč poteškoćama s ljudstvom, brigada milicije raspolagala je s dovoljnom količinom naoružanja i streljiva. Popuna osobnim naoružanjem iznosila je oko 95 %. Također, brigada je raspolagala sa 110 motornih vozila, tri oklopna izviđačka automobila BRDM-2, četiri borbena oklopna vozila i 24 oklopna transportera M-60. Zbog nedostatka rezervnih dijelova tehnika se

³⁵⁵ Dokument 171, Obavještajno izvješće Uprave PJM ministru unutarnjih poslova RSK o stanju sigurnosti, s posebnim osvrtom na formiranje grupa paramilicije i paravojske, od 24. 9. 1992., *Republika Hrvatska i Domovinski rat 1990. – 1995., Knjiga 5.*

³⁵⁶ Dokument 61, Izvješće 79. brigade PJM Upravi PJM MUP-a RSK o stanju u brigadi, zapovijedanju, moralu, obučenosti, kadrovskim problemima, pozadinskom osiguranju, sigurnosnoj procjeni te popisu sudionika akcije „Koridor 92“ u BiH, od 24. 7. 1992., *Republika Hrvatska i Domovinski rat 1990. – 1995., Knjiga 5.*

³⁵⁷ HMDCDR, PJM-N: Komanda 2. čete PJM, Izvanredni izveštaj u vezi neizvršenja naređenja, Pov. broj: 2/92, od 12. 7. 1992.

³⁵⁸ HMDCDR, PJM-N: K-da bat. PJM-04 Vrhovine, Naknada, dnevnice, isplata, Pov. broj 20-25/92, od 5. 8. 1992.

³⁵⁹ HMDCDR, PJM-N: K-da bat. PJM-04 Vrhovine, Naredba o proširivanju nadležnosti starešina jedinica ranga brigade i višeg u zonama odgovornosti svojih jedinica, Str. pov. broj: 20-31/92, od 9. 8. 1992.

³⁶⁰ HMDCDR, PJM-N: K-da bat. PJM-04 Vrhovine, Naređujem, Pov. broj: 20-97/92., od 25. 9. 1992.

³⁶¹ HMDCDR, PJM-N: K-da bat. PJM-04 Vrhovine, Procena situacije u zoni odgovornosti, Pov. broj: 20-39/92., od 15. 8. 1992.; Dokument 171, Obavještajno izvješće Uprave PJM ministru unutarnjih poslova RSK o stanju sigurnosti, s posebnim osvrtom na formiranje grupa paramilicije i paravojske, od 24. 9. 1992., *Republika Hrvatska i Domovinski rat 1990. – 1995., Knjiga 5.*

nalazila u lošem stanju. Ipak, najviše je nedostajalo goriva zbog čega je dio pripadnika PJM morao pješaćiti do položaja.³⁶²

Usporedno s demobilizacijom, jedinice TO prepuštale su crtu bojišta PJM i snagama UNPROFOR-a.³⁶³ Do 1. kolovoza 1992. jedinice 79. brigade milicije potpuno su preuzele crtu bojišta.³⁶⁴ Zone odgovornosti demobiliziranih jedinica TO preuzeli su pješački bataljuni PJM četnog sastava. Unutar svake čete postojale su granične desetine koje su uspostavljale nadzorne točke radi lakšeg nadzora crte bojišta. Pješački bataljun Lovinac preuzeo je zonu odgovornosti 7. brigade TO. Komanda bataljuna nalazila se u Ruci pored Lovinca, a čete milicije u Papučići, Štikadi i željezničkoj postaji Lovinac. Nadzorne točke uspostavljenje su u Barletama, Divoselu, Počitelju i Vrepcu. Isto tako, nadzorne točke uspostavljene su na prijevoju Mali Alan i velebitskom vrhu Čelavac. Pješački bataljun Bunić preuzeo je zonu odgovornosti 8. brigade TO. Komanda bataljuna nalazila se u Buniću, a čete milicije u Krbavici, Novom Ličkom Osiku, Svračkovom Selu i Udbini. Nadzorne točke uspostavljenje su u Kozjanu, Novom Ličkom Osiku, Ostrvici, Rakićima i Širokoj Kuli. Pješački bataljun Plaški preuzeo je zonu odgovornosti 145. brigade TO. Komanda bataljuna nalazila se u Plaškom gdje su smještene i dvije čete milicije. Nadzorne točke uspostavljene su u Vajinom Vrh, Medvedima, Jančićima i Bocinom Brdu. Također, nadzorne točke uspostavljene su na Kapeli i to na Nosu Kapele (tt 1029), Visokom vrhu (tt 1124), Konjskoj glavi (tt 967) i Maloj Kapeli (tt 820). Pješački bataljun Vrhovine preuzeo je zonu odgovornosti 73. odreda TO. Komanda bataljuna nalazila se u Vrhovinama, a čete milicije u Gornjim Vrhovinama, Rudopolju i Škarama. Nadzorne točke uspostavljene su u Dabru, Glavacama, Marijanima, Petrinić Polju, Trnavcu i Turjanskom.³⁶⁵

Zbog manjka ljudstva i nepokrivenih međuprostora sustav nadzornih točki PJM nikada nije profunkcionirao. Primjerice, tijekom ljeta 1992. kroz položaje pješačkog bataljuna Plaški prolazile su naoružane skupine Muslimana koje su se, povremeno uz borbu, probijale prema zapadnoj Bosni.³⁶⁶ Događali su se i upadi izviđačkih skupina HV-a koje su postavljale zasjede

³⁶² HMDCDR, PJM-N: K-da bat. PJM-04 Vrhovine, Naređenje, Str. pov. 20-20/92, od 28. 7. 1992.; Dokument 61, Izvješće 79. brigade PJM Upravi PJM MUP-a RSK o stanju u brigadi, zapovijedanju, moralu, obučeni, kadrovskim problemima, pozadinskom osiguranju, sigurnosnoj procjeni te popisu sudionika akcije „Koridor 92” u BiH, od 24. 7. 1992., *Republika Hrvatska i Domovinski rat 1990. – 1995.*, Knjiga 5.

³⁶³ HMDCDR, 15. K SVK-N: K-da ZnŠTO Lika, Metodologija preuzimanja zone odgovornosti o ZSUN, Strogo pov. br. 1229, od 7. 7. 1992.; HMDCDR, Vlada RSK, kut. 7.: Vlada RSK, Zapisnik sa 25. sjednice Vlade Republike Srpske Krajine održane 28. i 29. 7. 1992. u Kninu.

³⁶⁴ HMDCDR, GŠ SVK, kut. 21.: K-da ZnŠTO Lika, Redovni borbeni izvještaj, Str. pov. br. 1665, od 1. 8. 1992.

³⁶⁵ HMDCDR, 15. K SVK-N: K-da ZnŠTO Lika, Izveštaj o rejonima razmeštaja jedinica i snaga UNPROFOR-a, Str. pov. broj 1216, od 6. 7. 1992.

³⁶⁶ HMDCDR, 15. K SVK-N: Plaški kronologija, 18. 8. 1992.

ophodnjama PJM.³⁶⁷ Komanda 79. brigade milicije znala je za problem nadzora crte bojišta, stoga je svim PJM naredila da „50 % ljudstva bude na dužnosti, a 50 % ljudstva u pripravnosti sa organizacijom zaseda, patrola i neprekidne kontrole granice“.³⁶⁸ Naredba nije imala učinka jer su upadi nastavljeni i tijekom jeseni 1992.³⁶⁹ Čini se da sustav gdje se pola ljudstva nalazi na položajima, a pola u pripravnosti nije funkcionirao. Već početkom listopada 1992. naređeno je smanjenje ljudstva na položajima, a položaje se trebalo osigurati dodatnim minskim poljima.³⁷⁰ Većeg uspjeha u zatvaranju granične crte prema BiH i na Velebitu nije imala ni milicija. Milicija se u nadzoru granice susretala s istim poteškoćama kao i PJM.³⁷¹

Snage UNPROFOR-a nisu učinkovito nadzirale crtu razdvajanja, ali su od pobunjenih Srba zahtijevale dosljedno provođenje odredbi Vanceovog plana o demilitarizaciji. Pripadnicima PJM snage UNPROFOR-a oduzimale su dugo naoružanje, što je kod pobunjenih Srba izazvalo veliko nezadovoljstvo. Kako bi se spriječilo oduzimanje dugog naoružanja, svi pripadnici PJM dobili su službene iskaznice milicije RSK-a.³⁷² Ipak, najveće nezadovoljstvo dogodilo se nakon što je Vijeće sigurnosti UN-a krajem lipnja 1992. Rezolucijom 762 proširilo mandat UNPROFOR-a na „ružičaste zone“. Rezolucija je predviđala povlačenje svih hrvatskih i srpskih oružanih formacija iz „ružičastih zona“ te uspostavu hrvatskih vlasti.³⁷³ Početkom rujna 1992. UNPROFOR je zatražio da se PJM na području Novog Ličkog Osika, Metka, Plaškog i Vrhovina razoružaju i povuku iz „ružičastih zona“. Isto tako, s predstavnicima srpskih mjesnih zajednica unutar „ružičastih zona“ počeli su razgovori oko prihvaćanja hrvatskih vlasti.³⁷⁴ Rezolucija 762 stvorila je kontekst u kojem je SO Gračac početkom listopada 1992. donijela „Deklaraciju o jedinstvenosti i nedjeljivosti teritorija opštine Gračac“. Za pobunjene Srbe teritoriji Općine Gračac bio je integralni dio RSK, te su ga bili spremni braniti „svim

³⁶⁷ HMDCDR, 15. K SVK-N: K-da ZnŠTO Lika, opasnost od ubačenih DTG, Str. pov. br. 1113, od 29. 6. 1992.; HMDCDR, PJM-N: K-da bat. PJM-04 Vrhovine, Procena situacije u zoni odgovornosti, Pov. broj: 20-39/92., od 15. 8. 1992.

³⁶⁸ HMDCDR, PJM-N: K-da bat. PJM-04 Vrhovine, Naređujem, Pov. broj 20-17/92, od 23. 7. 1992.

³⁶⁹ HMDCDR, 15. K SVK-N: Plaški kronologija, 8. 9. 1992.

³⁷⁰ HMDCDR, PJM-N: K-da bat. PJM-04 Vrhovine, Naređujem, Pov. broj 20-106, od 1. 10. 1992.

³⁷¹ HMDCDR, SJB Donji Lapac-N: SJB Donji Lapac, Izvještaj, od 25. 5. 1992.; HMDCDR, MUP RSK, kut. 2.: Odeljenje Državne bezbednosti Gračac, Službena zabilješka, Broj: 036/9-92, od 29. 6. 1992.

³⁷² HMDCDR, 15. K SVK-N: Plaški kronologija, 18. 7. 1992.; HMDCDR, PJM-N: K-da bat. PJM-04 Vrhovine, Postupanje pripadnika i organa MUP-a prema snagama UNPROFOR-a, Str. pov. broj 20-24/92, od 5. 8. 1992.; K-da bat. PJM-04 Vrhovine, Podatke o naoružanju, Str. pov. br. 20-108/92., od 9. 10. 1992.

³⁷³ *Ujedinjeni narodi, Rezolucije o Republici Hrvatskoj, UNPROFOR*, (ur. Anđelko Milardović), Osijek, 1995., 30-31, 84.

³⁷⁴ HMDCDR, MUP RSK, kut. 20.: Uprava posebnih jedinica milicije, Dnevni izveštaj, Str. pov. br. 08/4-214-15, od 10. 9. 1992.

raspoloživim političkim i pravnim sredstvima, a u slučaju vojne agresije i oružanim otporom“.³⁷⁵

Krajem 1992. Uprava PJM i brigade milicije rasformirane su. Unutar MUP-a RSK formirana je specijalna brigada koja je podčinjena ministru unutarnjih poslova RSK.³⁷⁶ Nakon rasformiranja PJM, tijekom 1993. u svim SUP-ovima formirane su specijalne jedinice milicije koje su prema potrebi ulazile u sastav specijalne brigade milicije MUP-a RSK.³⁷⁷ Tako je unutar SUP-a Korenica formirana jedinica specijalne milicije. Prema nepotpunim podacima, jedinica se sastojala od tri pješačka voda, voda za podršku naoružanog minobacačima i borbenog oklopnog vozila. Prvi vod popunjavalo je ljudstvo SJB Gračac, drugi vod popunjavalo je ljudstvo stanice milicije Korenica i SJB Plaški, dok je treći vod popunjavalo ljudstvo SJB Donji Lapac. Jedinica je imala oko 36 aktivnih i 66 rezervnih milicajaca. Kada nisu provodili zadaće u sklopu brigade milicije MUP-a RSK, pripadnici jedinice bavili su se poslovima čuvanja javnog reda i mira.³⁷⁸

3. Osnivanje i organizacija 15. korpusa SVK

Pobunjeni Srbi su nakon uspješne akcije hrvatskih snaga na području Miljevačkog platoa shvatili da je „nerealno očekivati da UNPROFOR zaštititi Srbe od hrvatske vojske“. Stoga su pristupili organizacijsko-formacijskim promjenama oružane sile RSK. Naredbom komandanta Glavnog štaba TO RSK generala M. Torbice 16. listopada 1992. TO RSK preimenovana je u Srpsku vojsku Krajine (SVK), dok je Glavni štab TO RSK preimenovan u Glavni štab SVK. Komandant Glavnog štaba SVK sa sjedištem u Kninu postao je general-major Mile Novaković.³⁷⁹ General Novaković naredio je 27. studenoga 1992. formiranje jedinica i štabova SVK. U skladu s naredbom svi zonski štabovi TO preformirani su u korpuse. Tako je Zonski štab TO Sjeverna Dalmacija postao Sjevernodalmatinski (7.) korpus; Zonski štab TO Istočna Slavonija, Zapadni Srijem i Baranja postao Slavonsko-baranjski (11.) korpus; Zonski štab TO Lika postao Lički (15.) korpus; Zonski štab TO Zapadna Slavonija postao

³⁷⁵ HMDCDR, Skupština općine Gračac, kut. N (dalje: SO Gračac-N): SO Gračac, Deklaracija o jedinstvenosti i nedjeljivosti teritorija opštine Gračac, od 9. 10. 1992.

³⁷⁶ D. MARIJAN, *Domovinski rat*, 56-57.

³⁷⁷ N. BARIĆ, *Srpska pobuna u Hrvatskoj*, 352-353.

³⁷⁸ HMDCDR, MUP RSK, kut. 20.: Uprava posebnih jedinica milicije, Izvještaj za period od 1. 9. 1993. – 10. 4. 1994. god., Broj: 08/4-1787-1/94., od 13. 4. 1994.; kut. 20.: PJM SUP Korenica, nedatirano.; N. BARIĆ, *Srpska pobuna u Hrvatskoj*, 353.

³⁷⁹ M. SEKULIĆ, *Knin je pao u Beogradu*, 36-38.

Zapadnoslavonski (18.) korpus; Zonski štab TO Kordun postao Kordunaški (21.) korpus; Zonski štab TO Banija postao Banijski (39.) korpus. Prema novoj reorganizaciji milicija i vojska razdvojene su, a ljudstvo i oprema PJM ušli su u sastav SVK.³⁸⁰ Nova organizacijsko-formacijska rješenja u SVK bila su vrlo slična organizacijsko-formacijskoj strukturi korpusa bivše JNA.³⁸¹

Na osnovu naredbe generala Torbice od 16. listopada 1992., Komanda Zonskog štaba TO Lika naredila je 22. listopada 1992. združivanje komandi TO i PJM. Od komandi Zonskog štaba i 79. brigade milicije formirana je Komanda Operativne grupe Lika, a od komandi jedinica TO i pješačkih bataljuna PJM formirane su komande budućih jedinica SVK. Operativna grupa Lika predstavljala je privremeno rješenje do konačne naredbe o organizacijsko-formacijskim promjenama jedinica i štabova.³⁸² Kao što je ranije spomenuto, formiranje jedinica i štabova SVK naređeno je 27. studenoga 1992. Naredba je predviđala da se na području Like od jedinica TO i PJM formira Komanda korpusa s prištavnim jedinicama, 9. motorizirana brigada, 18. pješačka brigada, 50. pješačka brigada, 70. pješačka brigada, 103. laka brigada, 3. bataljun za intervencije, 37. pješački bataljun, 17. mješoviti artiljerijski divizijun i 81. pozadinska baza. Općinski štabovi TO morali su se rasformirati, a ljudstvo i oprema ugraditi u jedinice i komande Ličkog korpusa.³⁸³ Unatoč naredbi, kasnilo se s rasformiranjem općinskih štabova. Očito je među pripadnicima štabova došlo do otpora zbog rasformiranja jer ih je dio bio nezadovoljan gubitkom novčanih primanja.³⁸⁴ Unatoč poteškoćama, Lički korpus uspio je tijekom 1993. formirati većinu jedinica previđenih formacijom.³⁸⁵

Komandant Ličkog korpusa postao je pukovnik Milan Šuput, dotadašnji komandant Zonskog štaba TO Lika. Premda se otpočetak nalazio na čelu korpusa, naredba o postavljanju pukovnika Šuputa napisana je tek početkom svibnja 1993.³⁸⁶ Krajem ožujka 1994. komandant

³⁸⁰ HMDCDR, GŠ SVK, kut. 67.: GŠ SVK, Preformiranje teritorijalne odbrane i posebnih jedinica milicije u Srpsku vojsku Republike Srpska Krajina, DT br. 947-23/1, od 27. 11. 1992.; Korpus je združena operativna jedinica namijenjena za izvršenje složenih operativno-taktičkih zadaća. Može se sastojati od divizija ili brigada, te jedinica za topničku i pozadinsku potporu. Korpus prema sastavu može biti: mješoviti, pješački, oklopni ili mehanizirani. VL, 236.

³⁸¹ D. MARIJAN, *Domovinski rat*, 56-57.

³⁸² HMDCDR, 15. K SVK-N: K-da ZnŠTO Lika, Naređujem, Br. 2532, od 22. 10. 1992.

³⁸³ HMDCDR, GŠ SVK, kut. 67.: GŠ SVK, Preformiranje teritorijalne odbrane i posebnih jedinica milicije u Srpsku vojsku Republike Srpska Krajina, DT br. 947-23/1, od 27. 11. 1992.; U prištavne jedinice spadaju: komanda stana, izviđačko-diverzantske jedinice, jedinice veze, vojna policija, inženjerijske jedinice, te jedinice nuklearno-biološko-kemijske obrane. VL, 451.

³⁸⁴ HMDCDR, 15. K SVK-N: Komanda 15. korpusa (dalje: K-da 15. K), Komandi 9. mtbr, 18. i 70. pbr, 103. lbr i 37. pb, Pov. br. 200-833/1, od 6. 10. 1993.

³⁸⁵ HMDCDR, 15. K SVK-N: K-da 15. K, Dopuna izveštaja, Str. pov. br. 1712-2, od 30. 9. 1993.

³⁸⁶ HMDCDR, GŠ SVK, kut. 67.: GŠ SVK, Postavljaju se po ratnoj formaciji u Lički korpus, Naredba broj 45-133, od 7. 5. 1993.

korpusa postao je pukovnik Stevo Ševo, dotadašnji načelnik štaba Sjevernodalmatinskog korpusa.³⁸⁷ Pukovnik Ševo ostao je komandant korpusa do njegovog sloma u ljeto 1995., dok je pukovnik Šuput postao pomoćnik ministra obrane RSK.³⁸⁸

Uz brigade, koje su zamišljene kao manevarske jedinice, početkom 1993. u zoni odgovornosti Ličkog korpusa na razini mjesnih zajednica formirane su jedinice prostorne strukture. U jedinicama se nalazilo oko 1669 vojnih obveznika.³⁸⁹ Jedinice su podčinjene komandama brigada u čijoj zoni odgovornosti su formirane. Njihova zadaća se svodila na kontrolu teritorija i čuvanje objekata infrastrukture.³⁹⁰ Početkom 1994. Glavni štab SVK i Ministarstvo obrane RSK naredili su preformiranje jedinica prostorne strukture u vojno-teritorijalne odrede. Do jeseni 1994., u zoni odgovornosti Ličkog korpusa u Općinama Donji Lapac, Gračac, Korenica i Plaški formiran je po jedan vojno-teritorijalni odred vodnog sastava.³⁹¹ U miru su vojno-teritorijalni odredi bili podčinjeni Komandi vojnog odsjeka u Korenici, dok su se u ratu podčinjavali Komandi Ličkog korpusa. Preko 80 % pripadnika vojno-teritorijalnih odreda imalo je 60 ili više godina.³⁹²

Komanda Ličkog korpusa s prištabnim jedinicama formirana je prema formaciji koja je propisana krajem 1992. te se trebala sastojati od Komande, Komande stana, čete veze, voda atomsko-biološko-kemijske obrane (ABKO), lakog artiljerijskog raketnog voda PZO i Komande dopunskog bataljuna. Prema navedenoj formaciji Komanda korpusa s prištabnim jedinicama trebala je imati 250 oficira, podoficira i vojnika.³⁹³ Tijekom 1993. prema formaciji formirane su Komanda, Komanda stana i četa veze.³⁹⁴ Dok o djelovanju prištabnih jedinica postoji vrlo malo podataka, nema podataka da je Komanda dopunskog bataljuna ikada formirana.

³⁸⁷ HMDCDR, GŠ SVK, kut. 47.: K-da 15. K, Traženi podaci o puk. Stevi Ševi, Str. pov. br. 1063-1, od 18. 8. 1994.

³⁸⁸ HMDCDR, GŠ SVK, kut. 41.: GŠ SVK, Načelniku sektora za popunu mobilizaciju i systemska pitanja GŠ VJ, Pov. br. 5/13-86, od 18. 4. 1994.

³⁸⁹ HMDCDR, 15. K SVK-N: MO, Uprava za Liku, Izvještaj o izvršenju mobilizacije, Broj: 03-56-5/93, od 7. 2. 1993.

³⁹⁰ HMDCDR, 15. K SVK-N: Izvještaj sa prostornih struktura Kruškovac, Papuča, Medak, Počitelj, Čitluk i Divoselo, od 24. 2. 1993.

³⁹¹ HMDCDR, GŠ SVK, kut. 11.: Formiranje vojno-teritorijalnih organa i jedinica, preformiranje uprava MO i primopredaja poslova mobilizacije i vojne obaveze, Naredba broj 123-3 komandanta SVK i ministra odbrane RSK, od 14. 2. 1994.

³⁹² HMDCDR, GŠ SVK, kut. 62.: K-da 15. K, Organizacija VTod, Str. pov. br. 1358-1, od 30. 10. 1994.

³⁹³ HMDCDR, 15. K SVK-N: K-da ZnŠTO Lika, Predlog formacija za Lički korpus, Br. 2790, od 1. 12. 1992.

³⁹⁴ HMDCDR, MO RSK, kut. 3.: MO, Nedostaci i propusti uočeni za vrijeme obilaska Uprava MO „Kordun“ i „Lika“, Broj: 01-398-1/93., od 5. 4. 1993.; HMDCDR, 15. K SVK-N: K-da 15. K, Zahtjev za popunu čete veze kadrom, Str. pov. br. 156-52, od 30. 8. 1993.; Kosta NOVAKOVIĆ, *Srpska krajina (usponi, padovi, uzdizanja)*, Knin, Beograd, 2009., 317-318.

Četa veze sastojala se od voda za stacionarne centre veze, voda za radio veze i voda za telefonske linije. Prema formaciji četa je trebala imati 88 oficira, podoficira i vojnika.³⁹⁵ Unutar voda za stacionarne centre veze u objektu veze na vrhu Ličke Plješevice djelovala je radio prislušna grupa koja se bavila prisluškivanjem i ometanjem veza hrvatskih i muslimanskih snaga.³⁹⁶ Četa je uz krajnje napore uspijevala održavati sustav veza između Komande korpusa i podčinjenih jedinica. Uz manjak ljudstva, problem je predstavljao i nedostatak materijalno-tehničkih sredstava veze.³⁹⁷ U zoni odgovornosti Ličkog korpusa nisu postojali kapaciteti za održavanje i popravak sredstava veze te je četa veze ovisila o tehničkoj pomoći iz RS i Savezne Republike Jugoslavije (SRJ).³⁹⁸ Stanje u sustavu veza postalo je još teže u srpnju 1995. nakon što četa nije uspjela osigurati vezu Komande Ličkog korpusa s novoformiranim jedinicama u zoni odgovornosti korpusa.³⁹⁹ U „Oluji“ je došlo do potpunog raspada sustava veza, što je svakako doprinijelo porazu Ličkog korpusa.⁴⁰⁰

U veljači 1993., ali mimo formacije, formirana je četa vojne policije.⁴⁰¹ Nije poznato kako je izgledala organizacijsko-formacijska struktura čete, ali prema formaciji trebala je imati 86 oficira, podoficira i vojnika.⁴⁰² Vojni policajci uglavnom su se bavili privođenjem vojnih obveznika u jedinice i kontrolom prometa.⁴⁰³ Kada je formirana, u odnosu na ostale jedinice, četa vojne policije isticala se borbenom spremnošću te je bila „uvek spremna za smotru“.⁴⁰⁴

³⁹⁵ HMDCDR, 15. K SVK-N: K-da 15. K, zahtjev za popunu čete veze kadrom, Str. pov. br. 156-52, od 30. 8. 1993.

³⁹⁶ HMDCDR, 15. K SVK-N: RPG Plješevica, Elektronsko izviđanje i ometanje radio veza OS Hrvatske u reonu Gospića, od 19. 9. 1993.

³⁹⁷ HMDCDR, 15. K SVK-N: Problematika veze, 18. 8. 1994.

³⁹⁸ HMDCDR, 15. K SVK-N: K-da 15. K, Ispomoć ekipe mehaničara za sredstva veze, Pov. broj 156-31, od 13. 7. 1994.; K-da 15. K, Spisak sredstava koja se upućuju na opravku u SRJ, Str. pov. br. 44-95, od 13. 6. 1995.

³⁹⁹ HMDCDR, 15. K SVK-N: K-da 15. K, Ispomoć u realizaciji veza za potrebe novoformiranih jedinica, Str. pov. br. 156-28, od 9. 7. 1995.

⁴⁰⁰ dokument 201, Izvešće Komande 15. korpusa SVK Glavnom štabu SVK o tijeku hrvatskog napada na zonu odgovornosti Korpusa i borbenim djelovanjima jedinica Korpusa tijekom hrvatske operacije „Oluja“, koje se nakon dobrog držanja prvog dana, uslijed evakuacije civilnog stanovništva 5. kolovoza počinju osipati i povlačiti prema teritoriju BiH pod srpskom kontrolom gdje se, odmah po dolasku, 15. korpus raspada i prestaje postojati, od 9. 8. 1995., *Republika Hrvatska i Domovinski rat 1990. – 1995., dokumenti, Knjiga 17., Dokumenti vojne provenijencije „Republike Srpske Krajine“ (svibanj – listopad 1995.)*, (ur. Julija Barunčić Pletikosić i Petar Mijić), Zagreb, 2015.

⁴⁰¹ HMDCDR, 15. K SVK-N: Stariji vodnik I klase N. M., Autobiografija, od 21. 8. 1993.

⁴⁰² HMDCDR, GŠ SVK, kut. 33.: K-da 15. K, Formiranje jedinica vojne policije, Str. pov. br. 355-2, od 23. 8. 1993.

⁴⁰³ HMDCDR, 15. K SVK-N: Organ bezbednosti Komande 15. korpusa (dalje: OB K-de 15. K), Dnevni izveštaj, Str. pov. br. 253-11, od 11. 4. 1993.; OB K-de 15. K, Ukidanje mešovitih punktova u zoni odgovornosti, Str. pov. br. 299-2, od 29. 6. 1993.; HMDCDR, GŠ SVK, kut. 32.: Organ bezbednosti GŠ SVK (dalje: OB GŠ SVK), Dnevni izveštaj, Str. pov. br. 15-8, od 8. 1. 1994.

⁴⁰⁴ HMDCDR, GŠ SVK, kut. 33.: K-da 15. K, Formiranje jedinica vojne policije, Str. pov. br. 355-2, od 23. 8. 1993.

Tijekom 1993. pripadnici vojne policije su zbog svoje profesionalnosti bili fizički napadani.⁴⁰⁵ Nakon jednog takvog napada, počinitelji su pušteni iz pritvora jer su bili pripadnici SDB Korenica, što je izazvalo ogorčenje među vojnim policajcima.⁴⁰⁶ Početkom 1994. došlo je do osipanja ljudstva jer je zbog izraženog alkoholizma komandira čete popustila stega.⁴⁰⁷ Premda su vojni policajci radili na suzbijanju nedozvoljene trgovine s Muslimanima, zbog opće neimaštine i popuštanja stega počeli su se i sami baviti nedozvoljenom trgovinom. Primjerice, u kolovozu 1994. zbog trgovine s Muslimanima sedmorica vojnih policajaca pritvorena su, dok su s trojicom raskinuti ugovori o radu.⁴⁰⁸ Ostatak vojnih policajaca bio je demotiviran za rad zbog niskih i neredovitih plaća što se svakako odrazilo na njihovu borbenu spremnost.⁴⁰⁹ Četa vojne policije raspala se u „Oluji“ te se niti jedan njezin pripadnik nije pojavio na komandnom mjestu Ličkog korpusa u Bosanskom Petrovcu.⁴¹⁰

Tijekom 1994. nastavljeno je s formiranjem prištabnih jedinica, a dio jedinica formiran je prema novoj formaciji.⁴¹¹ Tako je najkasnije u drugoj polovini 1994. formiran vod ABKO. Prema formaciji, vod je trebao imati 25 oficira, podoficira i vojnika.⁴¹² Prema izvješćima Komande Ličkog korpusa o stanju popune, vod ABKO je nakon svibnja 1995. najvjerojatnije rasformiran.⁴¹³

U drugoj polovini 1994. umjesto lakog artiljerijskog raketnog voda formiran je laki artiljerijski raketni divizijun PZO.⁴¹⁴ Divizijun se trebao sastojati od Komande, Komandne baterije, baterije samohodnih protuzračnih topova 20/3 mm, baterije samohodnih protuzračnih topova 30/2 mm i pozadinskog voda. Prema formaciji, divizijun je trebao imati 179 oficira, podoficira i vojnika.⁴¹⁵ Međutim, stanje popune u divizijunu nikada nije prelazilo više od 40 ljudi te je divizijun nakon lipnja 1995. najvjerojatnije rasformiran.⁴¹⁶

⁴⁰⁵ HMDCDR, GŠ SVK, kut. 33.: OB K-de 15. K, Dnevni izveštaj, Str. pov. br. 506-21, od 13. 12. 1993.

⁴⁰⁶ HMDCDR, GŠ SVK, kut. 33.: OB K-de 15. K, Vanredni izveštaj, Str. pov. br. 506-20, od 12. 12. 1993.

⁴⁰⁷ HMDCDR, GŠ SVK, kut. 32.: OB GŠ SVK, Dnevni izveštaj, Str. pov. br. 15-19/3, od 19. 3. 1994.

⁴⁰⁸ HMDCDR, GŠ SVK, kut. 30.: OB GŠ SVK, Sprečavanje šverca sa muslimanima, Str. pov. br. 77-1, od 29. 1. 1994.; kut. 32.: OB GŠ SVK, Dnevni izveštaj, Str. pov. br. 314-327, od 15. 8. 1994.

⁴⁰⁹ HMDCDR, 15. K SVK-N: Težišni zadaci organa bezbednosti i stanje sa presekom na dan 23. 3. 1995. g., od 23. 3. 1995.

⁴¹⁰ M. SEKULIĆ, *Knin je pao u Beogradu*, 204.

⁴¹¹ HMDCDR, 15. K SVK-N: K-da 15. K, Pečati-štambilji za potrebe 15. K, Pov. broj 701-39/1, od 9. 7. 1994.

⁴¹² HMDCDR, GŠ SVK, kut. 47. kut.; Pregled popune ljudstvom 15. korpusa po ratnoj formaciji, od 15. 11. 1994.

⁴¹³ HMDCDR, 15. K SVK-N: Pregled popune ljudstvom 15. korpusa po ratnoj formaciji, Primerak br. 1., od 12. 5. 1995.; K-da 15. K, Dostavljanje izveštaja o ratnoj popuni, Str. pov. br. 732-56/13-1, od 14. 6. 1995.; K-da 15. K, Dostavljanje izvještaja o ratnoj popuni, Str. pov. br. 732-56/14-1, od 15. 7. 1995.

⁴¹⁴ HMDCDR, 15. K SVK-N: K-da 15. K, Pečati-štambilji za potrebe 15. K, Pov. broj 701-39/1, od 9. 7. 1994.; Pregled popune brojnog stanja RJ 15. korpusa na dan 8. 10. 1994., bez nadnevka, listopad 1994.

⁴¹⁵ HMDCDR, 15. K SVK-N: Formacija 15. korpusa, bez nadnevka, 1994.

⁴¹⁶ HMDCDR, 15. K SVK-N: Pregled popune Komande, prištapskih i samostalnih jedinica 15. korpusa na dan 31. 12. 1994., bez nadnevka, kraj 1994. ili početak 1995.; K-da 15. K, Dostavljanje izveštaja o ratnoj popuni, Str. pov.

Najkasnije početkom 1994. formiran je izviđačko-diverzantski odred koji se sastojao od Komande, izviđačkog i diverzantskog voda. Odred je prema formaciji trebao imati 68 oficira, podoficira i vojnika.⁴¹⁷ Čini se da je odred u prvoj polovini 1994. rasformiran zbog loših međuljudskih odnosa, a njegovi pripadnici prešli su u druge jedinice Ličkog korpusa.⁴¹⁸ Komanda Ličkog korpusa ponovno je u drugoj polovini 1994. pokrenula formiranje izviđačko-diverzantskog odreda. Osim što je manjkalo ljudstva, odred je bio skromno opremljen. Najviše je nedostajalo specijalizirane izviđačke opreme poput dvogleda i snajperskih puški.⁴¹⁹ Unatoč poteškoćama, do jeseni 1994. odred je formiran te je sudjelovao u borbama oko Bihaća.⁴²⁰ Ipak, početkom prosinca 1994. Komanda Ličkog korpusa rasformirala je odred zbog „ponašanja u borbi i neizvršavanja borbenih zadataka“. Pripadnici odreda su za kaznu upućeni u 70. pješačku brigadu gdje su držali položaje na Kapeli.⁴²¹ Međutim, odred je sredinom veljače 1995. imao svega pet pripadnika, dok je u srpnju 1995. postojao samo na papiru kao prištabna jedinica Komande korpusa.⁴²²

U srpnju 1994. počelo je formiranje inženjerijskog bataljuna.⁴²³ Komandni kadar činili su pripadnici VJ, ali zbog manjka ljudstva umjesto bataljuna formirana je četa.⁴²⁴ Prema formaciji, četa je trebala imati 287 oficira, podoficira i vojnika. Međutim, tijekom postojanja nikada nije imala više od 18 ljudi.⁴²⁵ Ustvari, zbog manjka ljudstva četa je bila na razini

br. 732-56/11, od 15. 3. 1995.; Pregled popune ljudstvom 15. korpusa po ratnoj formaciji, Primerak br. 1., od 12. 5. 1995.; Pregled popune ljudstvom 15. korpusa po ratnoj formaciji, Primerak br. 1., od 12. 6. 1995.; K-da 15. K, Dostavljanje izvještaja o ratnoj popuni, Str. pov. br. 732-56/14-1, od 15. 7. 1995.

⁴¹⁷ HMDCDR, GŠ SVK, kut. 30.: OB GŠ SVK, Sprečavanje šverca sa muslimanima, Str. pov. br. 77-1, od 29. 1. 1994.; HMDCDR, 15. K SVK-N: Pregled popune brojnog stanja RJ 15. korpusa na dan 8. 10. 1994., bez nadnevka, listopad 1994.; Formacija izviđačko-diverzantskog odreda 15. K, nedatirano.

⁴¹⁸ HMDCDR, 15. K SVK-N: Vojnik R. R., Molba za prekomandu u 6. lič. bataljon, od 22. 2. 1994.; Vojnik Ž. B., Molba za prekomandu u 6. lič. bataljon, od 13. 3. 1994.

⁴¹⁹ HMDCDR, 15. K SVK-N: OB K-de 15. K, Referisanje ob. organa, Str. pov. br. 57-77, od 27. 7. 1994.

⁴²⁰ HMDCDR, Glavni štab Vojske Republike Srpske (dalje: GŠ VRS), kut. 7.: Komanda Taktičke grupe-1 (dalje: K-da TG-1), Zapovest za napad op. br. 1, od 7. 11. 1994.

⁴²¹ HMDCDR, 15. K SVK-N: K-da 15. K, Rasformiranje izviđačko diverzantskog odreda, Str. pov. br. 152-422, od 5. 12. 1994.

⁴²² HMDCDR, 15. K SVK-N: K-da 15. K, Izveštaj o ratnoj popuni, Str. pov. br. 732-56/10, od 14. 2. 1995.; K-da 15. K, Dostavljanje izvještaja o ratnoj popuni, Str. pov. br. 732-56/14-1, od 15. 7. 1995.

⁴²³ HMDCDR, 15. K SVK-N: K-da 15. K, Pečati-štambilji za potrebe 15. K, Pov. broj 701-39/1, od 9. 7. 1994.

⁴²⁴ HMDCDR, GŠ SVK, kut. 41.; GŠ SVK, Pers. uprava za 40. KC, Pov. broj 5/11-155, od 11. 8. 1994.; HMDCDR, 15. K SVK-N: Pregled popune brojnog stanja RJ 15. korpusa na dan 8. 10. 1994., bez nadnevka, listopad 1994.

⁴²⁵ HMDCDR, GŠ SVK, kut. 47. kut.; Pregled popune ljudstvom 15. korpusa po ratnoj formaciji, od 15. 11. 1994.; HMDCDR, 15. K SVK-N: K-da 15. K, Dostavljanje izvještaja o ratnoj popuni, Str. pov. br. 732-56/11, od 15. 3. 1995.; Pregled popune ljudstvom 15. korpusa po ratnoj formaciji, Primerak br. 1., od 12. 5. 1995.; K-da 15. K, Dostavljanje izvještaja o ratnoj popuni, Str. pov. br. 732-56/14-1, od 15. 7. 1995.

desetine. Neposredno pred „Oluju“, Komanda Ličkog korpusa naredila je formiranje inženjerijske desetine u sastavu inženjerijske čete, ali naredba nikada nije provedena.⁴²⁶

Novost u formaciji Ličkog korpusa predstavljao je 3. bataljun za intervencije. Zamišljen kao manevarska jedinica Komande Ličkog korpusa, bataljun se trebao koristiti za intervenciju na kritičnim dijelovima ličkog bojišta, a prema potrebi i drugim dijelovima RSK. Ideja za formiranje vjerojatno je rezultat iskustva s 93. odredom TO RSK koji je odbio angažman na Miljevačkom platou.⁴²⁷ Formiranje bataljuna naređeno je krajem studenoga 1992., a za sjedište komande određena je kasarna u Željavi.⁴²⁸ Dostupni izvori ništa nam ne govore tko je postavljen za komandanta bataljuna. Prema formaciji, bataljun se trebao sastojati od Komande, desetine veze, čete vojne policije, izviđačko-diverzantske čete, mješovite artiljerijske baterije i pozadinske desetine. Bataljun je trebao imati 280 oficira, podoficira i vojnika.⁴²⁹ Na temelju dostupnih podataka može se pretpostaviti da je do kraja prve polovine 1993. bataljun za intervencije rasformiran.⁴³⁰ Međutim, Komanda Ličkog korpusa i dalje je imala potrebu za jedinicom sposobnom za manevar u zoni odgovornosti korpusa. Stoga je, najvjerojatnije u drugoj polovini 1995., ponovno počelo formiranje interventnog bataljuna. Ljudstvo za popunu trebale su osigurati sve jedinice korpusa. No, formiranje bataljuna zaustavila je „Oluja“.⁴³¹

Prvobitna formacija Ličkog korpusa predviđala je formiranje 17. mješovitog artiljerijskog divizijuna. Prema svojoj namjeni divizijun je predstavljao jedinicu korpusnog topništva za potporu neposredno podčinjenu komandantu korpusa.⁴³² Formiranje divizijuna naređeno je krajem studenoga 1992., a za komandno mjesto određena je Udbina.⁴³³ Divizijun se trebao sastojati od Komande, Komandno-izviđačke baterije, dvije haubičke artiljerijske baterije 122 mm D-30, topovske artiljerijske baterije 130 mm M-46 i pozadinskog voda. Divizijun je prema formaciji trebao imati 364 oficira, podoficira i vojnika.⁴³⁴ Tijekom 1993.

⁴²⁶ HMDCDR, 15. K SVK-N: K-da 15. K, Formiranje inž. odeljenja u sastavu inžč. 15. korpusa, Pov. br. 680-167, od 31. 7. 1995.

⁴²⁷ M. SEKULIĆ, *Knin je pao u Beogradu*, 39, 89.

⁴²⁸ HMDCDR, GŠ SVK, kut. 67.: GŠ SVK, Preformiranje Teritorijalne odbrane i Posebnih jedinica milicije u Srpsku vojsku Republike Srpska Krajina, DT br. 947-23/1, od 27. 11. 1992.

⁴²⁹ HMDCDR, 15. K SVK-N: K-da ZnŠTO Lika, Predlog formacija za Lički korpus, Br. 2790, od 1. 12. 1992.

⁴³⁰ HMDCDR, GŠ SVK, kut. 45.: K-da 15. K, Izveštaj o popunjenosti RJ sa ljudstvom, Str. pov. br. 153-31, od 11. 5. 1993.

⁴³¹ HMDCDR, 15. K SVK-N: K-da 15. K, Organ bezbednosti GŠ SVK, Str. pov. br. 133-13, od 3. 8. 1995.

⁴³² „Korpusna artiljerija“, VL, 236.

⁴³³ HMDCDR, GŠ SVK, kut. 67.: GŠ SVK, Preformiranje Teritorijalne odbrane i Posebnih jedinica milicije u Srpsku vojsku Republike Srpska Krajina, DT br. 947-23/1, od 27. 11. 1992.

⁴³⁴ HMDCDR, 15. K SVK-N: Formacija 15. korpusa, bez nadnevka, 1994.

mješoviti artiljerijski divizijun nije formiran.⁴³⁵ Sredinom travnja 1994. Glavni štab SVK pokrenuo je formiranje mješovitog artiljerijskog puka. Puk je trebao biti podčinjen Komandi Ličkog korpusa, dok je naoružanje i opremu trebala osigurati VJ.⁴³⁶ Nema dokaza da je artiljerijski puk formiran niti da je naoružanje isporučeno. U drugoj polovini 1994. počelo je formiranje mješovitog artiljerijskog divizijuna za koji je Komanda Ličkog korpusa izradila novi prijedlog organizacijsko-formacijske strukture.⁴³⁷ Novim prijedlogom divizijun je preformiran u 15. mješoviti artiljerijski divizijun te se trebao sastojati od Komande, Komandno-izviđačke baterije, haubičke artiljerijske baterije 122 mm D-30, tri topovske artiljerijske baterije 130 mm M-46, voda samohodnih višecijevnih lansera raketa 128 mm, desetine protuzračnih raketnih oruđa Strijela-2M i pozadinskog voda. Popuna ljudstvom smanjena je na 297 oficira, podoficira i vojnika.⁴³⁸ Divizijun se sporo formirao te je do jeseni 1994. imao jednog oficira, jednog podoficira i četiri vojnika.⁴³⁹ Vjerojatno se radilo o jezgri koja je trebala nastaviti s formiranjem.⁴⁴⁰ S formiranjem je nastavljeno krajem lipnja 1995. nakon što je iz VJ pristiglo naoružanje.⁴⁴¹ Početkom srpnja 1995. u divizijunu se nalazilo 47 oficira, podoficira i vojnika.⁴⁴² U „Oluji“ se divizijun raspao do 6. kolovoza 1995. te se samo manji dio ljudstva pojavio na komandnom mjestu Ličkog korpusa u Bosanskom Petrovcu.⁴⁴³

Premda prvobitna formacija Ličkog korpusa nije predviđala formiranje jedinice korpusnog topništva za protuoklopnu borbu, sredinom travnja 1994. počelo je formiranje mješovitog protuoklopnog artiljerijskog puka. Naoružanje i oprema za puk trebali su stići iz VJ.⁴⁴⁴ Vjerojatno iz istih razloga kao i mješoviti artiljerijski puk, mješoviti protuoklopni artiljerijski puk nikada nije formiran. U drugoj polovini 1994. počelo je formiranje 15. mješovitog protuoklopnog artiljerijskog divizijuna. Za sjedište divizijuna određena je Udbina.

⁴³⁵ HMDCDR, 15. K SVK-N: K-da 15. K, Podaci popunjenosti formacijskih mjesta po RF za dužnost komandanata u jedinicama 15. korpusa, Str. pov. br. 1712-2, od 29. 9. 1993.

⁴³⁶ HMDCDR, GŠ SVK, kut. 24.: GŠ SVK, Zahtev za koordinaciju roda artiljerije dana 19. 4. 1994. godine, Str. pov. br. 3-198/2, od 6. 4. 1994.

⁴³⁷ HMDCDR, 15. K SVK-N: K-da 15. K, Pečati-štambilji za potrebe 15. K, Pov. broj 701-39/1, od 9. 7. 1994.

⁴³⁸ HMDCDR, 15. K SVK-N: Formacija 15. korpusa, bez nadnevka, 1994.

⁴³⁹ HMDCDR, 15. K SVK-N: Pregled popune brojnog stanja RJ 15. korpusa na dan 8. 10. 1994., bez nadnevka, listopad 1994.

⁴⁴⁰ HMDCDR, 15. K SVK-N: Unapređuju se, Naredba broj 23-67 komandanta 15. korpusa, od 26. 6. 1995.

⁴⁴¹ HMDCDR, GŠ SVK, kut. 26.: GŠ SVK, Redovni operativni izveštaj, Str. pov. br. 4-2561, od 23. 6. 1995.

⁴⁴² HMDCDR, 15. K SVK-N: Pregled popune ljudstvom mad 15. K po ratnoj formaciji, od 10. 7. 1995.

⁴⁴³ Dokument 201, Izvješće Komande 15. korpusa SVK Glavnom štabu SVK o tijeku hrvatskog napada na zonu odgovornosti Korpusa i borbenim djelovanjima jedinica Korpusa tijekom hrvatske operacije „Oluja“, koje se nakon dobrog držanja prvog dana, uslijed evakuacije civilnog stanovništva 5. kolovoza počinju osipati i povlačiti prema teritoriju BiH pod srpskom kontrolom gdje se, odmah po dolasku, 15. korpus raspada i prestaje postojati, od 9. 8. 1995., *Republika Hrvatska i Domovinski rat 1990. – 1995., Knjiga 17.*

⁴⁴⁴ HMDCDR, GŠ SVK, kut. 24.: GŠ SVK, Zahtev za koordinaciju roda artiljerije dana 19. 4. 1994. godine, Str. pov. br. 3-198/2, od 6. 4. 1994.

Komanda Ličkog korpusa izradila je prijedlog organizacijsko-formacijske strukture te se divizijun trebao sastojati od Komande, Komandnog voda, topovske protuoklopne artiljerijske baterije 100 mm T-12, dvije raketne artiljerijske baterije protuoklopnih lansirnih oruđa i pozadinskog voda. Za sjedište komande određena je Udbina. Prema formaciji divizijun je trebao imati 120 oficira, podoficira i vojnika.⁴⁴⁵ Nakon što je krajem lipnja 1995. iz VJ pristiglo naoružanje, nastavljeno je s formiranjem divizijuna.⁴⁴⁶ Međutim, sredinom srpnja 1995. divizijun je imao svega 22 oficira, podoficira i vojnika.⁴⁴⁷ Tijekom „Oluje“ dijelovi divizijuna povukli su se s Komandom Ličkog korpusa u Bosanski Petrovac gdje se raspao.⁴⁴⁸

Komanda i jedinice Ličkog korpusa, osim imena i manjih izmjena u organizacijsko-formacijskoj strukturi, u potpunosti su zadržale ljudstvo, opremu i zone odgovornosti rasformiranih jedinica TO RSK.⁴⁴⁹ Pitanje je koliko su organizacijsko-formacijska rješenja Glavnog štaba SVK i Komande Ličkog korpusa imala realnu podlogu? Organizacijsko-formacijska rješenja često su bila odraz želja, a ne realna procjena mogućnosti popune.

Uspjeh hrvatskih snaga u operacijama „Gusar“ i „Maslenica“ pokazao je političkom i vojnom vrhu RSK „svu statičnost postojeće organizacije vojske i teškoće u pokretanju jedinica“.⁴⁵⁰ Stoga je Glavni štab SVK naredio 3. ožujka 1993. formiranje 1. jurišne brigade SVK. Brigada se trebala sastojati od Komande, Komandnog bataljuna, pozadinskog bataljuna, dva oklopna bataljuna, tri jurišna bataljuna, mješovitog protuoklopnog artiljerijskog divizijuna, mješovitog artiljerijskog divizijuna, dva diverzantska i jednog protudiverzantskoga odreda. Formiranje brigade moralo se završiti najkasnije do 19. ožujka. Ljudstvo i opremu za popunu jedinica morali su osigurati svi korpusi SVK prema razrezu koji je donio Glavni štab SVK.⁴⁵¹ Uz veću količinu pješačkog naoružanja i streljiva, Lički korpus morao je izdvojiti i 60 raznih motornih vozila i 15 borbenih vozila.⁴⁵² Također, korpusi su u svojoj zoni odgovornosti trebali formirati po jedan jurišni bataljun. Na području Like trebao se formirati 6. jurišni bataljun

⁴⁴⁵ HMDCDR, 15. K SVK-N: K-da 15. K, Pečati-štambilji za potrebe 15. K, Pov. broj 701-39/1, od 9. 7. 1994.; Formacija 15. korpusa, bez nadnevka, 1994.

⁴⁴⁶ HMDCDR, GŠ SVK, kut. 26.: GŠ SVK, Redovni operativni izvještaj, Str. pov. br. 4-2561, od 23. 6. 1995.

⁴⁴⁷ HMDCDR, 15. K SVK-N: K-da 15. K, Dostavljanje izvještaja o ratnoj popuni, Str. pov. br. 732-56/14-1, od 15. 7. 1995.

⁴⁴⁸ Dokument 201, Izvješće Komande 15. korpusa SVK Glavnom štabu SVK o tijeku hrvatskog napada na zonu odgovornosti Korpusa i borbenim djelovanjima jedinica Korpusa tijekom hrvatske operacije „Oluja“, koje se nakon dobrog držanja prvog dana, uslijed evakuacije civilnog stanovništva 5. kolovoza počinju osipati i povlačiti prema teritoriju BiH pod srpskom kontrolom gdje se, odmah po dolasku, 15. korpus raspada i prestaje postojati, od 9. 8. 1995., *Republika Hrvatska i Domovinski rat 1990. – 1995., Knjiga 17.*

⁴⁴⁹ M. SEKULIĆ, *Knin je pao u Beogradu*, 39.

⁴⁵⁰ *Isto*, 40.

⁴⁵¹ HMDCDR, GŠ SVK, kut. 65.: GŠ SVK, Formiranje jurišne brigade, Str. pov. br. 50-27, od 6. 3. 1993.

⁴⁵² HMDCDR, 15. K SVK-N: OB K-de 15. K, Dnevni izvještaj, Str. pov. br. 189-5, od 23. 3. 1993.

poznat još kao i Lički jurišni bataljun. Za sjedište komande bataljuna određena je kasarna u Željavi, a trebao se sastojati od Komande, Komandne čete, tri jurišne čete, protuoklopne čete, čete minobacača 120 mm, lakog artiljerijskog raketnog voda PZO, pionirskog voda i pozadinske čete. Prema navedenoj formaciji bataljun je trebao imati 741 oficira, podoficira i vojnika.⁴⁵³ Formiranje jurišne brigade išlo je vrlo sporo jer je među civilnim stanovništvom i vojnim obveznicima došlo do otpora. Krajem ožujka u Novom Ličkom Osiku prosvjedovale su žene protiv odlaska vojnih obveznika u jurišnu brigadu, a u Ličkom jurišnom bataljunu često je dolazilo do „odbijanja izvršenja naređenja i bekstva“.⁴⁵⁴ Koliki su bili razmjeri otpora, govori podatak da je u Lički jurišni bataljun tijekom travnja 1993. trebalo privedi 400 vojnih obveznika.⁴⁵⁵ Stanje se smirilo tek nakon što je Glavni štab SVK odlučio da se u 1. jurišnu brigadu šalje ljudstvo po principu dobrovoljnosti.⁴⁵⁶ Takav pristup zaustavio je formiranje jurišne brigade, odnosno Ličkog jurišnog bataljuna. Početkom svibnja 1993. stanje popune u Ličkom jurišnom bataljunu iznosilo je 153 oficira, podoficira i vojnika.⁴⁵⁷

Nakon što se odustalo od formiranja 1. jurišne brigade, u drugoj polovini 1993. Lički jurišni bataljun podčinjen je Komandi Ličkog korpusa. Čini se da je ulogu rasformiranog 3. bataljuna za intervencije preuzeo upravo Lički jurišni bataljun.⁴⁵⁸ Organizacijsko-formacijska struktura jurišnog bataljuna prilagođena je raspoloživom ljudstvu. Prema novoj formaciji, Lički jurišni bataljun sastojao se od Komande, 1. i 2. ličke čete, protuoklopne čete, čete minobacača 120 mm i lakog artiljerijskog raketnog voda PZO.⁴⁵⁹ Međutim, Lički jurišni bataljun nikada nije profunkcionirao kao interventna jedinica. Stoga je Glavni štab SVK ponovno naredio formiranje jedinica sposobnih za manevar. Krajem 1993. u Ličkom korpusu počelo je formiranje motorizirane i pozadinske čete, a koje su kao profesionalne jedinice trebale ući u

⁴⁵³ Šesti jurišni bataljun u dokumentima GŠ SVK i Ličkog korpusa ponekad se navodi kao Lički jurišni bataljun ili samo Lički bataljun. Radi lakšeg praćenja dalje u tekstu koristit će se naziv Lički jurišni bataljun. HMDCDR, GŠ SVK, kut. 65.: Komanda 1. jurišne brigade (dalje: K-da 1. jbr), Izveštaj o obilasku bataljuna jurišne brigade, Str. pov. br. 138-1, od 6. 5. 1995.; Dokument 247, Dopuna zapovijedi Glavnog štaba SVK podčinjenim korpusima za osnivanje 1. jurišne brigade „Vojvoda Vuk“ po planu „Mač“, od 13. 3. 1993., *Republika Hrvatska i Domovinski rat 1990. – 1995., dokumenti, Knjiga 7., Dokumenti vojne provenijencije „Republike Srpske Krajine“ (siječanj – lipanj 1993.)*, (ur. Mate Rupić), Zagreb, 2009.

⁴⁵⁴ HMDCDR, 15. K SVK-N: OB K-de 15. K, Dnevni izveštaj, Str. pov. br. 189-31, od 30. 3. 1993.; OB K-de 15. K, Dnevni izveštaj, Str. pov. br. 253-6, od 4. 4. 1993.

⁴⁵⁵ HMDCDR, 15. K SVK-N: OB K-de 15. K, Dnevni izveštaj, Str. pov. br. 253-11, od 11. 4. 1993.

⁴⁵⁶ HMDCDR, 15. K SVK-N: OB K-de 15. K, Dnevni izveštaj, Str. pov. br. 253-12, od 12. 4. 1993.

⁴⁵⁷ HMDCDR, GŠ SVK, kut. 65.: K-da 1. jbr, Izveštaj o obilasku bataljuna jurišne brigade, Str. pov. br. 138-1, od 6. 5. 1995.;

⁴⁵⁸ HMDCDR, 15. K SVK-N: K-da 15. K, Podaci popunjenosti formacijskih mjesta po RF za dužnost komandanata u jedinicama 15. korpusa, Str. pov. br. 1712-2, od 29. 9. 1993.

⁴⁵⁹ HMDCDR, 15. K SVK-N: Komanda Ličkog jurišnog bataljuna, Formacija 6. ličkog bataljuna od dana 1. 8. 1993. g., Str. pov. br. 19-1, od 1. 8. 1993.

sastav Samostalne motorizirane brigade Glavnog štaba SVK. Nema dokaza da su čete formirane. Ako i jesu, rasformirane su s ostatkom Samostalne motorizirane brigade u svibnju 1994.⁴⁶⁰ Lički jurišni bataljun početkom 1994. korišten je uz četvu vojne policije Ličkog korpusa za zaštitno-protokolarnu svrhu.⁴⁶¹ Nakon prve polovine 1994. bataljun se više ne spominje u dokumentima. Također, Komanda Ličkog korpusa vratila je Glavnome štabu SVK sve pečate bataljuna jer se nisu više koristili.⁴⁶²

Početkom ljeta 1995., mimo prvobitnih formacija u Ličkom korpusu, počelo je formiranje 15. lake brigade i 15. graničnog odreda.⁴⁶³ O novoformiranim jedinicama ne zna se mnogo jer nedostaje podataka. Temelj za formiranje 15. lake brigade, a vjerojatno i 15. graničnog odreda, činilo je ljudstvo mobilizirano u SRJ.⁴⁶⁴ Sredinom srpnja 1995. laka brigada imala je 490 vojnika, dok oficira i podoficira uopće nije bilo.⁴⁶⁵ Prema definiciji, laka brigada je namijenjena za borbu na brdsko-planinskom zemljištu ili privremeno zauzetom teritoriju. Na manevarskom zemljištu načelno se upotrebljava na pomoćnim pravcima, a na brdsko-planinskom zemljištu i na glavnim pravcima.⁴⁶⁶ Međutim, nije isključeno da je formirana kao laka zbog manjka vojnika pa su umjesto bataljuna formirane čete. Laka brigada je s 15. graničnim odredom držala položaje na crti Lička Plješivica – Ličko Petrovo Selo – Vaganac.⁴⁶⁷ Premda se dio crte bojišta koju je brigada držala protezao Ličkom Plješivicom, ostatak crte prolazio je manevarskim zemljištem. Upravo je tim zemljištem prolazio najkraći pravac između hrvatskih snaga i ABiH, odnosno pravac Ogulin – Plaški – Plitvice. Spajanje hrvatskih snaga i

⁴⁶⁰ HMDCDR, 15. K SVK-N: Komanda 50. pješadijske brigade (dalje: K-da 50. pbr), Naređenje-informacija, Pov. broj: 50-2254/93., od 7. 12. 1993.; D. MARIJAN, *Domovinski rat*, 195.

⁴⁶¹ Dokument 52, Izvješće Odsjeka bezbjednosti Komande 15. korpusa SVK načelniku bezbjednosti Glavnog štaba SVK o posjeti Milana Martića selu Medak, organiziranju paravojnih grupa na području Donjeg Lapca, te revitalizaciji paravojne grupe na području Vrhovina, od 3. 2. 1994., *Republika Hrvatska i Domovinski rat 1990. – 1995., dokumenti, Knjiga 11., Dokumenti vojne provenijencije „Republike Srpske Krajine“ (siječanj – lipanj 1994.)*, (ur. Julija Barunčić Pletikosić i Ivan Brigović), Zagreb, 2012.

⁴⁶² HMDCDR, 15. K SVK-N: K-da 15. K, Pečati-štambilji za potrebe 15. K, Pov. broj 701-39/1, od 9. 7. 1994.

⁴⁶³ HMDCDR, 15. K SVK-N: K-da 15. K, Ispomoć u realizaciji veza za potrebe novoformiranih jedinica, Str. pov. br. 156-28, od 9. 7. 1995.

⁴⁶⁴ HMDCDR, 15. K SVK-N: Pregled primljenih i otpuštenih vojnih obveznika mobilisanih u SRJ iz sastava RJ 15. korpusa na dan 15. 7. 1995., bez nadnevka, srpanj 1995.

⁴⁶⁵ HMDCDR, 15. K SVK-N: K-da 15. K, Dostavljanje izvještaja o ratnoj popuni, Str. pov. br. 732-56/14-1, od 15. 7. 1995.

⁴⁶⁶ *Pravilo brigada (pešadijska, motorizovana, brdska, planinska, mornaričke pešadije i laka)*, Interno, Savezni sekretarijat za narodnu odbranu, Uprava pešadije, Beograd, 1984., 15.

⁴⁶⁷ Dokument 210, Izvješće Komande 15. korpusa SVK Glavnom štabu SVK o tijeku hrvatskog napada na zonu odgovornosti Korpusa i borbenim djelovanjima jedinica Korpusa tijekom hrvatske operacije „Oluja“, koje se nakon dobrog držanja prvog dana, uslijed evakuacije civilnog stanovništva 5. kolovoza počinju osipati i povlačiti prema teritoriju BiH pod srpskom kontrolom gdje se, odmah po dolasku, 15. korpus raspada i prestaje postojati, od 9. 8. 1995., *Republika Hrvatska i Domovinski rat 1990. – 1995., Knjiga 17.*

ABiH na tome pravcu značilo bi presijecanje RSK na dva dijela.⁴⁶⁸ Komanda Ličkog korpusa očito je iz nužde rasporedila neiskusnu, a vjerojatno i demotiviranu, jedinicu na ključnom pravcu mimo svih pravila. Očito je nedostajalo kvalitetnog ljudstva za zatvaranje ključnih pravaca za obranu. Kolika je bila borbena spremnost mobiliziranog ljudstva svjedoči činjenica da su se 15. laka brigada i 15. granični odred raspali još prvoga dana „Oluje“.⁴⁶⁹

U drugoj polovini 1995. u zoni odgovornosti Ličkog korpusa, ali pod komandom Glavnog štaba SVK nalazili su se dijelovi Korpusa specijalnih jedinica. Korpus je nastao reorganizacijom SVK nakon srpskog poraza u „Bljesku“ te se sastojao od Komande, 2. oklopne brigade, 2. gardijske brigade, 71. specijalne brigade, bataljuna vojne policije, brdskog bataljuna i lakog artiljerijskog divizijuna PZO.⁴⁷⁰ U kasarnu Željava smještena je 2. gardijska brigada koja se sastojala od Komande s prištavnim jedinicama, pet gardijskih četa, čete minobacača 120 mm i lakog artiljerijskog raketnog voda PZO.⁴⁷¹ Korpus je u odnosu na ostale jedinice SVK imao bolju popunjenost ljudstvom i materijalno-tehničkim sredstvima, ali njegov doprinos u borbama tijekom „Oluje“ je zanemariv.⁴⁷²

Glavna snaga Ličkog korpusa bile su pješačke brigade bataljunskog sastava. Brigade su kao samostalne jedinice podčinjene Komandi korpusa te su se načelno sastojale od komande, komande stana, voda veze, izviđačko-diverzantskog voda, 2 – 3 pješačka bataljuna, divizijuna za potporu, divizijuna PZO, protuoklopnog divizijuna, čete tenkova, pionirskog i pozadinskog voda.⁴⁷³

⁴⁶⁸ HMDCDR, GŠ SVK, kut. 13.: Referisanje Vrhovnom komandantu o planu upotrebe SVK, bez nadnevka, početak 1995.

⁴⁶⁹ Dokument 201, Izvješće Komande 15. korpusa SVK Glavnom štabu SVK o tijeku hrvatskog napada na zonu odgovornosti Korpusa i borbenim djelovanjima jedinica Korpusa tijekom hrvatske operacije „Oluja“, koje se nakon dobrog držanja prvog dana, uslijed evakuacije civilnog stanovništva 5. kolovoza počinju osipati i povlačiti prema teritoriju BiH pod srpskom kontrolom gdje se, odmah po dolasku, 15. korpus raspada i prestaje postojati, od 9. 8. 1995., *Republika Hrvatska i Domovinski rat 1990. – 1995., Knjiga 17.*

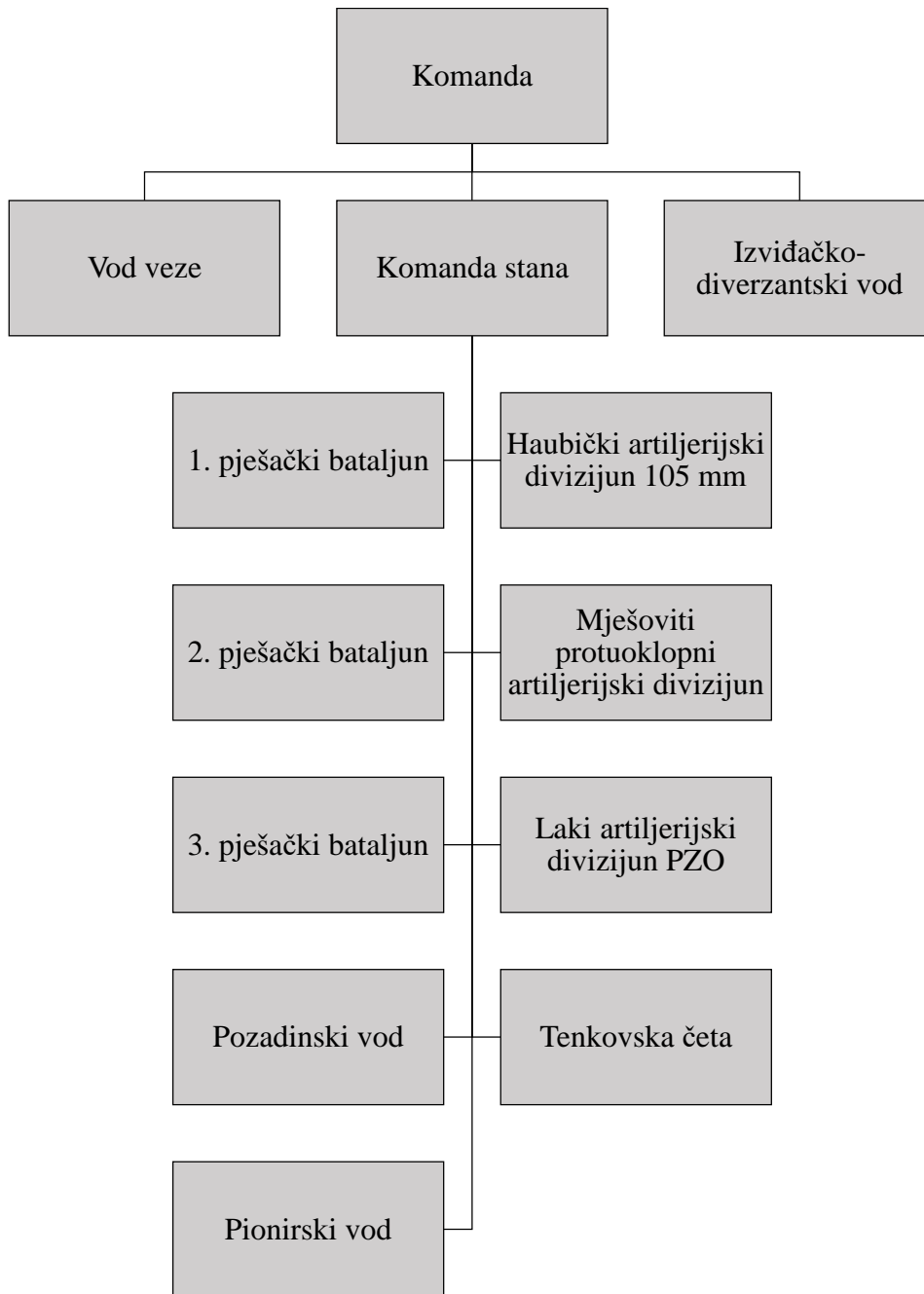
⁴⁷⁰ D. MARIJAN, *Oluja*, 38.

⁴⁷¹ HMDCDR, Korpus specijalnih jedinica, kut. N (dalje: KSJ SVK-N): Komanda 2. gardijske brigade, Organizacija vođenja materijalnog knjigovodstva za jedinice 2. gardijske brigade i otvaranje šifri za mat. i fin. poslovanje, Pov. br. 48-1, od 16. 7. 1995.

⁴⁷² M. SEKULIĆ, *Knin je pao u Beogradu*, 223, 227.

⁴⁷³ HMDCDR, 15. K SVK-N: K-da ZnŠTO Lika, Predlog formacija za Lički korpus, Br. 2790, od 1. 12. 1992.

Shema 1. Organizacijsko-formacijska struktura pješačke brigade Ličkog korpusa početkom 1993.

Navedena organizacijsko-formacijska struktura trebala je brigadama omogućiti uspješno vođenje borbe protiv oklopa i pješaštva, te obranu od zračnih napada. Međutim, brigade Ličkog korpusa razlikovale su se od pješačkih, odnosno motoriziranih brigada JNA. Osim u organizacijsko-formacijskoj strukturi, razlika je bilo u popuni, tipu i količini naoružanja. Prištabne jedinice u brigadama JNA bile su četnog sastava, dok su u brigadama Ličkog korpusa bile na razini voda. Isto tako, u brigadama JNA inženjerijske i pozadinske

jedinice organizirane su u bataljune, dok su u brigadama korpusa organizirane u vodove. Pješачke brigade Ličkog korpusa vjerojatno su formirane na temelju ratnog iskustva iz 1991., odnosno na temelju spoznaje da su formacije JNA bile preglomazne i da su rijetko bile popunjene prema planu. Također, organizacijsko-formacijska struktura pješачkih brigada korpusa bila je uvjetovana i količinom dostupnih materijalno-tehničkih sredstava. Prema formaciji, pješачke brigade u Ličkom korpusu trebale su imati 1400 – 2000 ljudi, dok su u JNA trebale imati 4500 – 5000.⁴⁷⁴ Kao primjer razlike u količini naoružanja može poslužiti 50. pješачka brigada iz Vrhovina. Od lakog i teškog naoružanja brigada je imala: 30 strojnice, 11 teških strojnica, sedam protuzračnih raketnih oruđa Strijela-2M, devet ručnih bacača M-57, 14 ručnih raketnih bacača M-79, tri lansirna kompleta POLO 9K11, sedam protuzračnih topova 20/1 mm, pet protuzračnih topova 20/3 mm, dva protuzračna topa 40 mm, deset minobacača 60 mm, 24 minobacača 82 mm, osam minobacača 120 mm, devet brdskih topova 76 mm B-1, osam topova 76 mm M-42, osam netrzajnih topova 82 mm, šest haubica 105 mm i jedan raketni lanser 128 mm M-63.⁴⁷⁵ Pješачka ili motorizirana brigada JNA imala je: 153 strojnice, 21 protuzračno raketno oruđe Strijela-2M, 35 ručnih bacača M-57, 96 ručnih raketnih bacača M-79, 30 lansirnih kompleta POLO 9K11, 20 protuzračnih topova 20/1 mm, 24 protuzračna topa 20/3 mm, 24 minobacača 82 mm, 24 minobacača 120 mm, 48 netrzajnih topova 82 mm, te 18 haubica 105 mm ili 122 mm.⁴⁷⁶ Osim što je u količini naoružanja bila inferiorna, brigada iz Vrhovina imala je u svom naoružanju veliki broj oruđa raznih kalibara što je otežavalo pozadinsko osiguranje. Na kraju, može se zaključiti da su pješачke brigade u Ličkome korpusu ustvari bile na razini partizanskih brigada TO, ali s ojačanjima i boljom potporom. Kao i u partizanskim brigadama, prištabne jedinice pješачkih brigada Ličkog korpusa organizirane su u vodove. Međutim, jedinice za potporu i protuoklopnu borbu u partizanskim brigadama nisu bile organizirane u divizijune, već u baterije. Jedinice PZO organizirane su u vodove.⁴⁷⁷

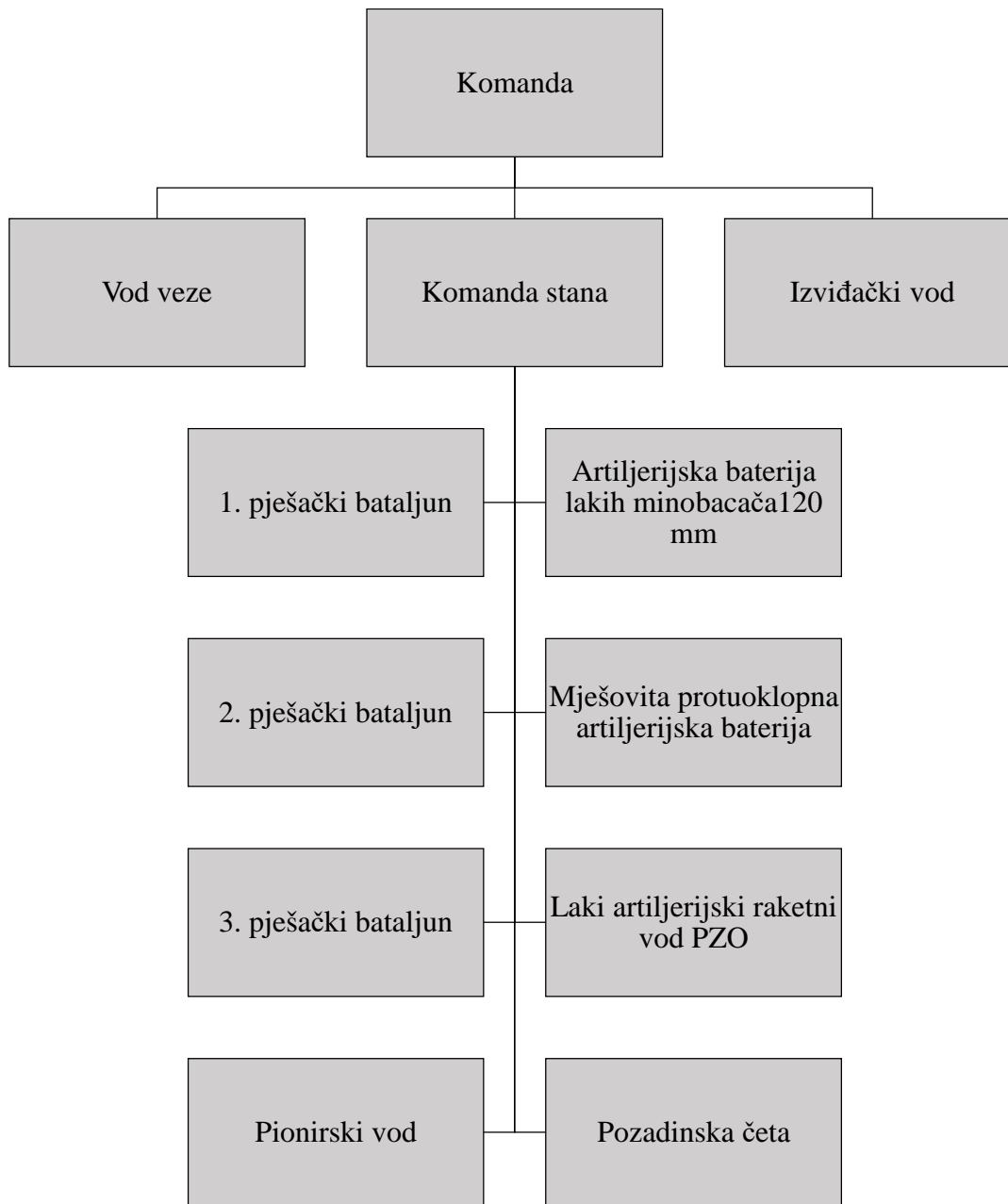
⁴⁷⁴ HMDCDR, GŠ SVK, kut. 45.: K-da 15. K, Izveštaj o popunjenosti sa ljudstvom, Str. pov. br. 156-10, od 25. 3. 1993.; D. MARIJAN, *Obrana i pad Vukovara*, 30-31.

⁴⁷⁵ HMDCDR, 15. K SVK-N: Pregled naoružanja 50. pbr, bez nadnevka, prva polovina 1993.

⁴⁷⁶ D. MARIJAN, *Obrana i pad Vukovara*, 31.

⁴⁷⁷ HMDCDR, 15. K SVK-N: K-da ZnŠTO Lika, Predlog formacija za Lički korpus, Br. 2790, od 1. 12. 1992.; *Ratna formacija broj T-411.371 partizanske brigade Teritorijalne obrane*, Vojna tajna, Strogo povjerljivo, Republički štab Teritorijalne obrane Socijalističke Republike Hrvatske, 1988., 2-5.

Shema 2. Organizacijsko-formacijska struktura partizanske brigade TO 1988.

Pješačke brigade u Ličkom korpusu imale su i oklopništvo. Na primjer, 50. pješačka brigada imala je pet oklopnih transportera i sedam tenkova organiziranih u četv.⁴⁷⁸ Uvođenjem oklopa, pješačke brigade korpusa povećale su vatrenu moć i sposobnost za manevar. Ukupno gledano, u jedinicama Ličkog korpusa nalazilo se 30 oklopnih transportera, 36 tenkova i šest

⁴⁷⁸ HMDCDR, 15. K SVK-N: K-da 50. pbr, Spisak b/v, n/b motornih vozila po reg. brojevima i TI m/v, Pov. br. 50-9/17, od 4. 2. 1995.

oklopnih automobila. Upravo je Lički korpus na razini SVK imao najbolji omjer između tenkova i transporterata.⁴⁷⁹

Osim s oklopništvom, Lički korpus raspolagao je s većom količinom topničkih oruđa. Korpus je za potporu imao 98 oruđa kalibra od 100 mm i više, te 216 oruđa manjih kalibara. Isto tako, za protuoklopnu borbu imao je 61 oruđe, od protuoklopnih topova do vođenih protuoklopnih raketa.⁴⁸⁰ Većinu oruđa za potporu činile su haubice 105 mm.⁴⁸¹ Također, bilo je i trofejnih primjeraka naoružanja iz Drugog svjetskog rata poput topa 88 mm ili samohodnih oruđa 76 mm.⁴⁸² Uz trofejno, u korpusu je bilo i naoružanja koje formacijski nije pripadalo kopnenoj vojsci ili je bilo rezultat improvizacija. Tako se u izviđačko-diverzantskom vođu nalazio višecijevni lanser nevođenih raketnih zrna 57 mm s borbenih zrakoplova postavljen na kamion.⁴⁸³

Iz prethodnih podataka može se zaključiti da je Lički korpus bio formacija kojoj nije nedostajalo naoružanja. Međutim, problem koji je najviše opterećivao djelovanje korpusa od samog početka bilo je loše stanje popune što se negativno odrazilo na borbenu spremnost. U dokumentima Glavnog štaba SVK i Komande Ličkog korpusa prvi dostupni podatci o stanju popune organizacijsko-formacijskih struktura korpusa potječu iz ožujka 1993. Vjerojatno su tek tada profunkcionirale komande novoformiranih jedinica. Također, nedostaju podatci o stanju popune za lipanj 1993. Stoga će se zbog ujednačenosti podataka prikazati stanje popune za ožujak, svibanj i prosinac 1993. i 1994. Za 1995. prikazat će se stanje popune za ožujak, svibanj i srpanj.

Solidnu popunjenosti u ožujku 1993. ostatak godine zamijenio je konstantan pad popune vojničkim sastavom u odnosu na propisanu formaciju. Očito je među vojnicima nakon početnog entuzijazma pao moral jer civilne i vojne vlasti nisu spriječile „haotično stanje, kako u privredi, tako i u RSK u celini“.⁴⁸⁴ Dolaskom dobrovoljaca stanje bi se popravilo, ali nakratko jer su u

⁴⁷⁹ HMDCDR, 15. K SVK-N: Komanda 9. motorizirane brigade (dalje: K-da 9. mtbr), Izveštaj o imajućem stanju borbenih m/v, Pov. br. 04-127, od 29. 3. 1993.; OB K-de 15. K, Referisanje ob. organa, Str. pov. br. 57-77, od 27. 7. 1994.; HMDCDR, GŠ SVK, kut. 2.: Pregled važnijih borbenih i drugih sredstava OMJ u SVK, bez nadnevka, 1994.; HMDCDR, 15. K SVK-N: K-da 50. pbr, Spisak b/v, n/b motornih vozila po reg. brojevima i TI m/v, Pov. br. 50-9/17, od 4. 2. 1995.

⁴⁸⁰ MKSJ, Predmet br. IT-04-81, GŠ SVK, Priprema i izvođenje referisanja i analize b/g art. jedinica SVK, od 2. 3. 1995.

⁴⁸¹ HMDCDR, GŠ SVK, kut. 24.: Zabilješka referisanja komandanata korpusa, 28. 8. 1994., bez nadnevka, rujan 1994.

⁴⁸² HMDCDR, 15. K SVK-N: Stanje TMS u 15. korpusu 4. 1994. godine, bez nadnevka, travanj 1994.; HMDCDR, GŠ SVK, kut. 26.: GŠ SVK, Redovni operativni izveštaj, Str. pov. br. 4-2321, od 28. 4. 1995.

⁴⁸³ HMDCDR, 15. K SVK-N: OB K-de 15. K, Referisanje ob. organa, Str. pov. br. 57-77, od 27. 7. 1994.

⁴⁸⁴ HMDCDR, 15. K SVK-N: K-da 15. K, Zaključci iz KO procene, Str. pov. br. 273-1, od 20. 5. 1993.

jedinicama SVK mogli ostati do dva mjeseca.⁴⁸⁵ Također, vidljivo je da se broj dobrovoljaca povećao nakon oslobodilačkih operacija hrvatskih snaga „Gusar“ i „Džep 93“. U razdoblju od ožujka do prosinca 1993. rasla je popuna oficirskim kadrom, ali stanje popune je i dalje bilo daleko od idealnog. Jedino je popunjenost podoficirima premašivala propisanu formaciju.

Tablica 2. Stanje ratne popune u Ličkom korpusu tijekom 1993.⁴⁸⁶

Kategorija	Stanje popune ožujak 1993.			Stanje popune svibanj 1993.			Stanje popune prosinac 1993.		
	Sljeduje	Ima	%	Sljeduje	Ima	%	Sljeduje	Ima	%
Oficiri	772	301	39	805	348	43,2	799	352	44
Podoficiri	499	569	114	555	614	110	515	519	100,7
Vojnici	9505	8755	92,1	9715	7272	74,8	9873	6835	69,2
Dobrovoljci ⁴⁸⁷	/	483	4,7	/	110	1,3	/	566	6,8
Ukupno	10 776	10 108	93,8	11 075	8344	75,3	11 187	8272	73,9

Manjak oficira dokaz je da su promjene u Ličkom korpusu u odnosu na Zonski štab TO Like imale samo formalni karakter. Već je spomenuto da je korpus zadržao većinu prethodne organizacijsko-formacijske strukture. Također, naslijedio je gotovo sve probleme Zonskog štaba, prije svega manjak starješinskih kadrova.⁴⁸⁸ Primjerice, prema formaciji u Komandi korpusa i jedinicama trebalo se nalaziti 29 oficira i podoficira organa bezbjednosti, a bilo ih je svega sedam.⁴⁸⁹ Većinu oficirskog i značajan dio podoficirskog kadra u korpusu činili su pripadnici VJ porijeklom iz Like.⁴⁹⁰ Među starješinama vladalo je nezadovoljstvo službom u SVK te su u velikom broju podnosili zahtjeve za povratak u SRJ.⁴⁹¹ Dio starješina odlučio se na drastičnije poteze. Tijekom kolovoza 1993. dezertiralo je 14 starješina od podoficira do oficira.⁴⁹² Zbog manjka starješina sustav rukovođenja i komandovanja na razini cijelog korpusa

⁴⁸⁵ HMDCDR, 15. K SVK-N: K-da 15. K, Propusti u redovnom i vanrednom povratku dobrovoljaca, Pov. br. 505-1, od 22. 3. 1993.

⁴⁸⁶ HMDCDR, GŠ SVK, kut. 45.: K-da 15. K, Izveštaj o popunjenosti sa ljudstvom, Str. pov. br. 156-10, od 25. 3. 1993.; kut. 45.: K-da 15. K, Izveštaj o popunjenosti RJ sa ljudstvom, Str. pov. br. 153-31, od 11. 5. 1993.; HMDCDR, Dokumentacija RSK vezana za Ujedinjene narode, kut. N (dalje: RSK UN-N): Pregled popune SVK po ratnoj formaciji, od 15. 12. 1993.

⁴⁸⁷ Formacija Ličkog korpusa nije predviđala postojanje dobrovoljačkih jedinica, te su dobrovoljci prema potrebi dodjeljivani jedinicama. HMDCDR, 15. K SVK-N: K-da 15. K, Objašnjene o statusu dobrovoljaca koji dolaze u naše jedinice, Str. pov. br. 152-58, od 17. 2. 1993.

⁴⁸⁸ HMDCDR, GŠ SVK, kut. 4.: GŠ TO RSK, Analiza borbene gotovosti ZnŠTO Lika, Pov. br. 949-1, od 17. 8. 1992.

⁴⁸⁹ HMDCDR, 15. K SVK-N: K-da 15. K, Popuna kadrova OBO, Str. pov. br. 211-1, od 5. 3. 1993.

⁴⁹⁰ HMDCDR, 15. K SVK-N: K-da 15. K, Obavijest o dolasku AVL, Pov. br. 149-1, od 27. 1. 1993.

⁴⁹¹ HMDCDR, GŠ SVK, kut. 12.: Zaključci sa referisanja k-danata korpusa održanog 7. 9. 1993., bez nadnevka, vjerojatno rujna 1993.

⁴⁹² HMDCDR, GŠ SVK, kut. 38.: GŠ SVK, Spisak AVL koji su bez odobrenja GŠ SVK napustili jedinicu, Pov. br. 45-12/5, od 24. 8. 1993.

do kraja 1993. bio je ozbiljno narušen.⁴⁹³ Komanda korpusa pokušala je više puta naredbama podignuti borbenu spremnost u jedinicama.⁴⁹⁴ Međutim, utjecaj Komande korpusa osjetio se do razine komandi brigada. Rukovođenje i komandovanje na razini bataljuna, četa i vodova uopće nije funkcioniralo.⁴⁹⁵ Krajem prosinca 1993. Lički korpus je, uz Sjevernodalmatinski korpus, imao najlošije stanje popune u SVK. Na položajima se nalazilo svega 15 – 25 % boraca.⁴⁹⁶

Lički korpus je tijekom 1993. zasigurno bio najlošija formacija u SVK. U prilog tome idu i porazi koje je korpus pretrpio u operacijama „Gusar“ i „Džep 93“. Dok su u „Gusaru“ hrvatske snage osvojile dominantne položaje na Velebitu, u „Džepu 93“ ti su položaji učvršćeni.⁴⁹⁷ Gubitak položaja na Velebitu imao je dugoročne posljedice na obranu Ličkog korpusa. Nakon pretrpljenog poraza u „Gusaru“, list *Vojska Krajine* je u broju od svibnja 1993. donio intervju s komandantom korpusa pukovnikom M. Šuputom. Pukovnik Šuput u intervjuu je izjavio: „Ko kontroliše Velebit ima mogućnost da djeluje efikasno na prostoru Sjeverne Dalmacije, kao i na prostoru Like i da kontroliše, istovremeno, sve značajnije komunikacijske pravce koji povezuju te dvije regije.“ Pukovnik je nadodao da: „Hrvatska vojska nije u stanju da podržava napadna dejstva radi osvajanja Velebita jer su već do sada imali značajne gubitke u živoj sili i tehnici, što im je u mnogome poljuljalo borbeni moral i borbenu gotovost [...]“.⁴⁹⁸ Intervju pukovnika Šuputa može se jedino protumačiti kao pokušaj umirivanja krajinskog stanovništva nakon poraza. Glavni štab SVK i Komanda Ličkog korpusa već su krajem ožujka 1993. postali svjesni da „ustaše Velebit drže kao strategijski dominantan objekt sa kog kontrolišu čitavu zonu po frontu i dubini 9. mtbr i da ne odstupaju od plana ovladavanja prevojem Malog Alana, a potom izlaska u Sveti Rok i opkoljavanja 9. mtbr, njenog razbijanja i konačnog slamanja kako bi po sređivanju snaga, dejstva usmerili ka Gračacu“.⁴⁹⁹ Upravo su s položaja na Velebitu skupne snage Specijalne policije MUP-a RH krenule u operaciju „Oluja“, a napad je dobrim dijelom izveden onako kako je to predviđela SVK u ožujku 1993.⁵⁰⁰

⁴⁹³ HMDCDR, GŠ SVK, kut. 22.: GŠ SVK, Redovni operativni izvještaj, Str. pov. br. 20-319, od 22. 11. 1993.

⁴⁹⁴ HMDCDR, 15. K SVK-N: K-da 15. K, Podizanje borbene gotovosti na viši nivo, Pov. broj 776-1, od 22. 4. 1993.; K-da 15. K, Podizanje b/g, Str. pov. broj 152-156, od 16. 5. 1993.; HMDCDR, GŠ SVK, kut. 33.: OB K-de 15. K, Dnevni izvještaj, Str. pov. br. 506-10, od 25. 11. 1993.

⁴⁹⁵ HMDCDR, GŠ SVK, kut. 33.: OB K-de 15. K, Dnevni izvještaj, Str. pov. br. 506-11, od 27. 11. 1993.

⁴⁹⁶ HMDCDR, GŠ SVK, kut. 29.: OB GŠ SVK, Bezbednosni problemi u jedinicama koje su OB korpusa izneli na referisanju 23. 12. 1993., Str. pov. br. 318-1, od 28. 12. 1993.

⁴⁹⁷ D. MARIJAN, *Domovinski rat*, 261-268, 269-270.

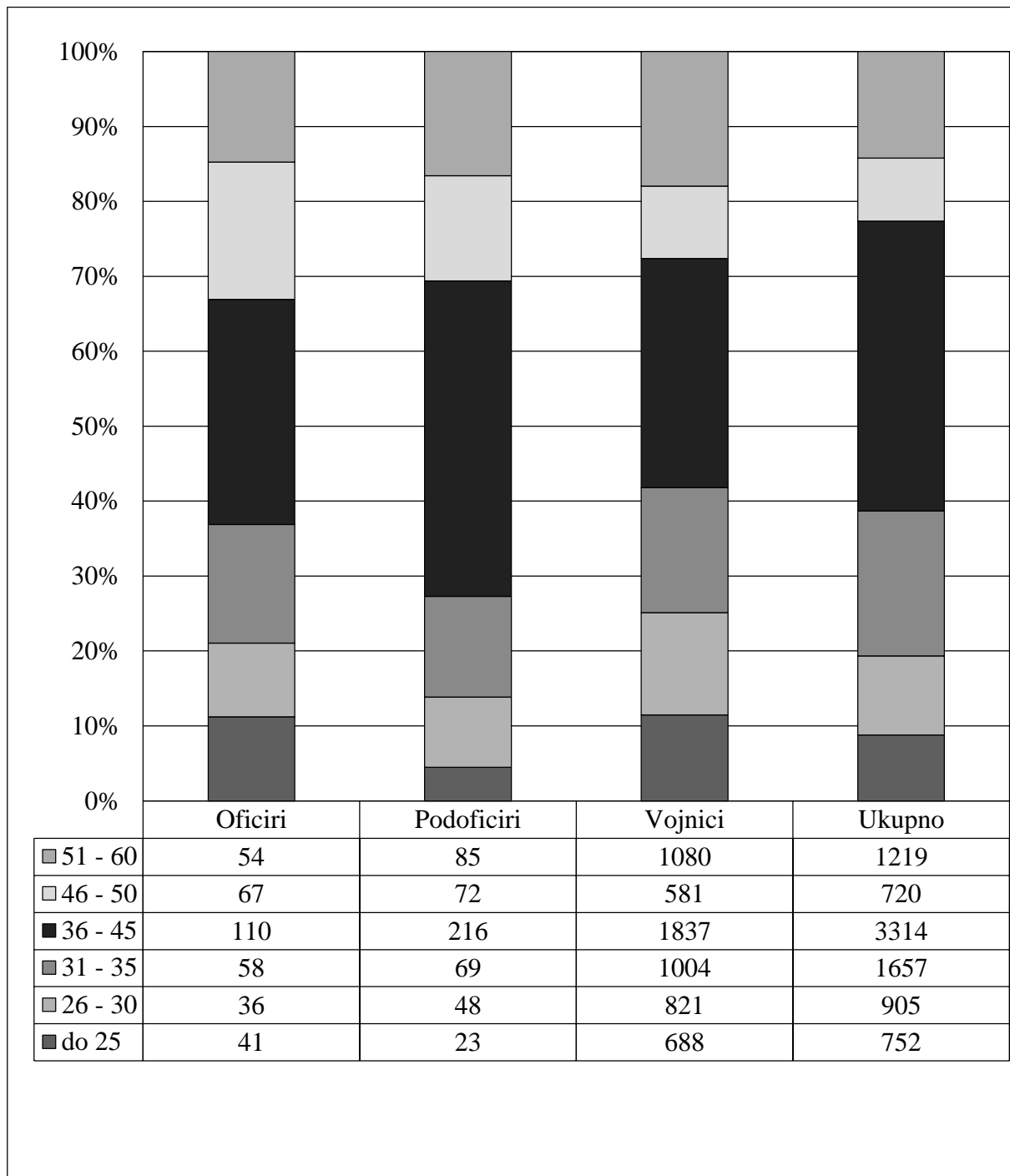
⁴⁹⁸ „Lika će odoljeti“, *Vojska Krajine*, (Knin), svibanj 1993., 6-7.

⁴⁹⁹ HMDCDR, GŠ SVK, kut. 29.: OB GŠ SVK, Organu bezbednosti K-de 15. korpusa, Str. pov. br. 79-3, od 26. 3. 1993.

⁵⁰⁰ D. MARIJAN, *Oluja*, 76-77.

U 1994. Lički korpus je ušao s vrlo nepovoljnom starosnom strukturom što je vidljivo iz grafikona:

Grafikon 1. Starosna struktura Ličkog korpusa u veljači 1994.⁵⁰¹

⁵⁰¹ HMDCDR, GŠ SVK, kut. 46.: K-da 15. K, Analiza popune jedinica 15. K po godinama starosti, Pov. br. 241-1, od 28. 2. 1994.

Nepovoljna starosna struktura izravna je posljedica iseljavanja mlađeg stanovništva zbog neimaštine i oskudice.⁵⁰² Uz nepovoljnu starosnu strukturu, na borbenu spremnost utjecala je i popunjenost formacija ljudstvom koje nije imalo odgovarajuće vojno-evidencijske specijalnosti. Tako, na primjer, odgovarajuću vojno-evidencijsku specijalnost nije imalo 49 oficira, 104 podoficira i 1143 vojnika.⁵⁰³ Iako je popunjenost podoficirima bila idealna, njihova stručnost očito nije.

Tablica 3. Stanje ratne popune u Ličkom korpusu tijekom 1994.⁵⁰⁴

Kategorija	Stanje popune ožujak 1994.			Stanje popune svibanj 1994.			Stanje popune prosinac 1994.		
	Sljeduje	Ima	%	Sljeduje	Ima	%	Sljeduje	Ima	%
Oficiri	799	366	45,8	799	362	45,3	810	392	48,4
Podoficiri	515	513	99	515	488	94,8	579	572	98,8
Vojnici	9873	6810	69	9873	6812	69	9856	7652	77,6
Dobrovoljci	/	/	/	/	/	/	/	/	/
Ukupno	11 187	7689	68,7	11 187	7662	68,5	11 245	8616	76,6

Ako je 1993. u Ličkom korpusu bila godina formiranja, onda je 1994. bila godina obuke. Zatišje tijekom 1994., osobito nakon potpisivanja *Zagrebačkog sporazuma*, Komanda Ličkog korpusa iskoristila je za obuku ljudstva što je trebalo podići borbenu spremnost jedinica. Već početkom 1994. Komanda korpusa dogovorila je s VJ obuku ljudstva za nedostajuće vojno-evidencijske specijalnosti. Obuka se trebala održavati tijekom cijele godine u nastavnim centrima VJ. U Pančevu su obučavani oficiri i podoficiri za obavještajne i izviđačke dužnosti, a u Bačkoj Topoli topnici.⁵⁰⁵ U Kruševcu su obučavani kadrovi ABKO, a u Beogradu veze.⁵⁰⁶ Također, ročnici su dio vojnog roka služili u jedinicama VJ, dok su ostatak roka služili u jedinicama Ličkog korpusa.⁵⁰⁷ Komanda korpusa je i sama organizirala obuku za komandire

⁵⁰² HMDCDR, GŠ SVK, kut. 24.: Zabilješka referisanja komandanata korpusa, 28. 8. 1994., bez nadnevka, rujan 1994.

⁵⁰³ HMDCDR, 18. korpus Srpske vojske Krajine, kut. 19.: Komanda 54. pješačke brigade, Klasifikacije vojno-evidencionih specijalnosti, Int. br. 37-153, od 5. 12. 1993.; HMDCDR, GŠ SVK, kut. 46.: K-da 15. K, Zahtev za popunu jedinica, Str. pov. br. 160-50 16. 1. 1994.

⁵⁰⁴ HMDCDR, RSK UN-N: Pregled popune SVK po ratnoj formaciji, od 8. 3. 1994.; HMDCDR, GŠ SVK, kut. 13.: Pregled popune SVK po ratnoj formaciji, od 16. 5. 1994.; kut. 13.: Pregled popune SVK po ratnoj formaciji, od 12. 12. 1994.

⁵⁰⁵ HMDCDR, 15. K SVK-N: OB K-de 15. K, Kandidate za kursiranje traži, Str. pov. br. 571-14, od 2. 2. 1994.; HMDCDR, GŠ SVK, kut. 43.: GŠ SVK, Prevoženje vojnika iz VP 9218 Bačka Topola, Pov. broj 7-35, od 15. 4. 1994.

⁵⁰⁶ HMDCDR, 15. K SVK-N: K-da 15. K, Izbor i priprema RVS ABHO za dužnost KČ i KV, Pov. br. 152-86, od 28. 3. 1994.; K-da 15. K, Upućivanje na kurs KZ, Str. pov. br. 1101-1, od 24. 8. 1994.

⁵⁰⁷ HMDCDR, 15. K SVK-N: K-da 15. K, Dokumenta vojnika na odsluženju, Pov. broj 578-5, od 24. 4. 1994.

desetina i vodova u pješastvu, topništvu, oklopništvu i inženjeriji.⁵⁰⁸ Motiviranost ljudstva za obuku bila je vrlo niska. Zbog problema s pripadnicima SVK na obuci, Generalštab VJ čak je zaprijetio da će prekinuti suradnju sa SVK na obučavanju ljudstva.⁵⁰⁹ U uvjetima opće neimaštine i siromaštva Komanda korpusa nije uspijevala motivirati vlastito ljudstvo, a niti pripadnike VJ na službi u SVK. Pripadnici VJ i dalje su često dezertirali. Uglavnom se radilo o podoficirima, ali u proljeće 1994. zabilježen je slučaj i jednog potpukovnika.⁵¹⁰ U jesen 1994. održana je i jedina štabna ratna vježba Ličkog korpusa. Sve komande brigada morale su izvesti vježbu „Brigada u odbrani u iznenadnoj agresiji Hrvatske vojske“ u trajanju od dva dana.⁵¹¹ Odabir teme vježbe upućivao je na ratnu zadaću korpusa, a to je bila odsudna obrana.

Krajem 1994. Lički korpus će se sukobiti s ABiH na bihaćkom bojištu, a ne s hrvatskim snagama. U napadnoj operaciji ABiH „Grmeč 94“ od 24. listopada do 10. studenog 1994. razbijene su malobrojne jedinice VRS na pravcima Ripač – Dubovsko – Vrtoče i Dubovsko – Orašac – Kulen Vakuf. Nakon konsolidiranja snaga i dovođenja pojačanja, združene snage SVK i VRS pokrenule su protunapad.⁵¹² Glavni štab SVK formirao je za napad dvije taktičke grupe. U Taktičkoj grupi 1 borile su se jedinice MUP-a RSK, AP Zapadne Bosne te Kordunaškog i Ličkog korpusa. U Taktičkoj grupi 2 uglavnom su se borile jedinice AP Zapadne Bosne te Sjevernodalmatinskog i Banijskog korpusa.⁵¹³ Krajem 1994. u zoni odgovornosti Ličkog korpusa protiv ABiH borilo se 2123 pripadnika SVK i jedinica AP Zapadne Bosne.⁵¹⁴ Združeni srpski napadi prestali su nakon 25. prosinca 1994.⁵¹⁵ Do 30. prosinca u Taktičkoj grupi 1 ostali su isključivo pripadnici Ličkog korpusa, dok su se ostali pripadnici vratili u matične jedinice. Komandovanje grupom preuzela je Komanda Ličkog korpusa.⁵¹⁶

Lički korpus je u posljednju godinu postojanja ušao s nešto boljom popunom u odnosu na 1994. Do početka 1995. provedena je profesionalizacija, tako da su jedinice dobile 101

⁵⁰⁸ HMDCDR, 15. K SVK-N: K-da 15. K, Kursiranje komandira odelenja i vodova, Str. pov. br. 28. 2. 1994.

⁵⁰⁹ HMDCDR, GŠ SVK, kut. 46.: Generalštab VJ, Ponašanje vojnika iz RSK na obuci u jedinicama VJ, Str. pov. br. 24-21, od 21. 2. 1994.

⁵¹⁰ HMDCDR, GŠ SVK, kut. 47.: K-da 15. K, Samovoljno napuštanje jedinica, Pov. br. 699-69, od 22. 7. 1994.

⁵¹¹ HMDCDR, 15. K SVK-N: K-da 15. K, Izvođenje ŠRV k-di brigada, Str. pov. br. 1188-1, od 17. 9. 1994.

⁵¹² D. MARIJAN, *Domovinski rat*, 321.

⁵¹³ HMDCDR, GŠ SVK, kut. 2.: GŠ SVK, Redovni operativni izveštaj, Str. pov. br. 3-503/156; Dokument 266, Informacija Glavnog štaba SVK IKM-u Glavnog štaba SVK o angažiranju taktičkih grupa SVK na području Bihaća, te o pogibiji jednog i ranjavanju pet pripadnika SVK vlastitom nepažnjom, od 12. 12. 1994., *Republika Hrvatska i Domovinski rat 1990. – 1995., dokumenti, Knjiga 13., Dokumenti vojne provenijencije „Republike Srpske Krajine“ (srpanj – prosinac 1994.)*, (ur. Natko Martinić Jerčić i Domagoj Štefančić), Hrvatski memorijalno-dokumentacijski centar Domovinskog rata, Zagreb, 2013.

⁵¹⁴ HMDCDR, 15. K SVK-N: K-da 15. K, Brojno stanje jedinica angažovanih u zoni 15. K, Str. pov. br. 1554-1, od 27. 12. 1994.

⁵¹⁵ D. MARIJAN, *Domovinski rat*, 322.

⁵¹⁶ HMDCDR, GŠ SVK, kut. 25.: GŠ SVK, Redovni operativni izveštaj, Str. pov. br. 14-2317, od 30. 12. 1994.

oficira, 182 podoficira i 608 vojnika. Među njima nalazilo se i 136 žena.⁵¹⁷ Unatoč profesionalizaciji, za popunu ključnih dužnosti u Komandi i jedinicama Ličkog korpusa nedostajao je još 101 oficir.⁵¹⁸ Istovremeno, u zoni odgovornosti korpusa postojala su 962 rezervna oficira.⁵¹⁹ No, rezervni oficiri odbijali su profesionalni angažman u SVK zbog niskih i neredovitih plaća.⁵²⁰ Premda je u 1995. popuna s oficirskim kadrom porasla, popunjenost podoficirima se smanjila.

Tablica 4. Stanje ratne popune u Ličkom korpusu tijekom 1995.⁵²¹

Kategorija	Stanje popune ožujak 1995.			Stanje popune svibanj 1995.			Stanje popune srpanj 1995.		
	Sljeduje	Ima	%	Sljeduje	Ima	%	Sljeduje	Ima	%
Oficiri	755	481	63,7	760	480	63,1	754	494	65,5
Podoficiri	559	472	84,4	563	482	85,6	586	475	81
Vojnici	8659	6863	79,2	8693	6682	76,8	8697	6982	80,2
Dobrovoljci	/	149	2	/	139	1,8	/	251	3,1
Ukupno	9972	7816	78,3	10 016	7644	76,3	10 017	7951	79,3

Početak 1995. korpus je sa 7600 – 7900 pripadnika čuvao crtu bojišta dugu oko 270 kilometara, što je bilo nedovoljno.⁵²² Ljudski potencijali u zoni odgovornosti korpusa bili su potpuno iscrpljeni. Primjerice, za služenje vojnog roka u 1995. korpus je mogao računati na 211 ročnika. Osim jedinica korpusa, iz zone odgovornosti popunjavane su 105. vazduhoplovna brigada i 44. raketna brigada. Stoga je popuna jedinica postala moguća jedino kroz eksteritorijalni princip popune.⁵²³ Popuna iz drugih korpusa SVK nije bila moguća jer su i oni imali isti problem.⁵²⁴ Kao jedino rješenje nametnula se mobilizacija vojnih obveznika izbjeglih u SRJ. Sredinom travnja 1995. Ministarstvo obrane RSK je u suradnji s civilnim i vojnim

⁵¹⁷ HMDCDR, 15. K SVK-N: Plan analize borbene obuke, kvantitete i kvalitete popune jedinica i komandi, vanrednih događaja u 15. K za 1994. godinu, dana 11. 2. 1995., bez nadnevka, veljača 1995.

⁵¹⁸ HMDCDR, GŠ SVK, kut. 43.: Podatke o popuni FM PVL, Str. pov. br. 4-160/1, od 26. 2. 1995.

⁵¹⁹ HMDCDR, 15. K SVK-N: K-da 15. K, Podatke o RVS, Pov. br. 732-16, od 3. 9. 1994.

⁵²⁰ HMDCDR, 15. K SVK-N: K-da 15. K, Podaci za analizu komandnog kadra, Pov. br. 732-77/1, od 5. 1. 1995.

⁵²¹ HMDCDR, 15. K SVK-N: K-da 15. K, Dostavljanje izvještaja o ratnoj popuni, Str. pov. br. 732-56/11, od 15. 3. 1995.; Pregled popune ljudstvom 15. korpusa po ratnoj formaciji, Primerak br. 1., od 12. 5. 1995.; K-da 15. K, Dostavljanje izvještaja o ratnoj popuni, Str. pov. br. 732-56/14-1, od 15. 7. 1995.

⁵²² Širina zone obrane brigade na manevarskom zemljištu iznosi 10 – 15 kilometara, a na planinskom do 20 kilometara. Prosječna širina zone obrane u Ličkom korpusu bila je 45 kilometara. HMDCDR, 15. K SVK-N: OB K-de 15. K, Redovno mesečno referisanje, Str. pov. br. 20-1, od 20. 1. 1995.; *Pravilo brigada*, 203.

⁵²³ HMDCDR, 15. K SVK-N: Plan analize borbene obuke, kvantitete i kvalitete popune jedinica i komandi, vanrednih događaja u 15. K za 1994. godinu, dana 11. 2. 1995., bez nadnevka, veljača 1995.

⁵²⁴ HMDCDR, GŠ SVK, kut. 13.: Organizacija SVK i popuna ljudstvom, bez nadnevka, najvjerojatnije svibanj 1995.

vlastima u SRJ pokrenulo mobilizaciju svih vojni obveznika izbjeglih s područja RSK.⁵²⁵ Do sredine srpnja 1995. iz SRJ u Lički korpus upućena su 602 vojna obveznika. Njih 111 je otpušteno, dok su ostali raspoređeni u jedinicama.⁵²⁶ Iako nije poznato zbog čega su otpušteni niti koja je bila njihova struktura, vrlo je vjerojatno da se radilo o vojno nesposobnima i osobama koje nije obuhvaćala obaveza služenja u SVK.⁵²⁷ U arhivi Ličkog korpusa sačuvano je pismo iz lipnja 1995. koje svjedoči kako je u SRJ tekla mobilizacija. Supruga jednog od mobiliziranih opisala je svojim roditeljima u Lici: „N. su odveli u petak [u] 12:00 naveče, nismo nikako mogli da ga izvučemo, sve smo angažovali, ali ništa se nije moglo. Ovdje u Beogradu je haos. Ne može se proći da te ne legitimišu [...]. Ako ode [misli se na N.] na Plitvice postoji veza kako da se od tamo izvuče.“⁵²⁸ Zbog načina na koji su mobilizirani, motiviranost vojnih obveznika iz SRJ nije mogla biti velika. Međutim, njihovu mobilizaciju Komanda Ličkog korpusa podčinjenima jedinicama tumačila je „kao jedan od elemenata usmerenih na stabilizaciju odbrane teritorije RSK, kako u borbenom, tako i u psihološkom smislu“.⁵²⁹ Dolazak mobiliziranih iz SRJ popravio je stanje popune, ali i dalje se osjećao manjak ljudstva. Stoga je Ministarstvo obrane RSK početkom srpnja 1995. odlučilo pozvati na obuku sve studente i maturante koji su upisali fakultet. Na području Like bilo ih je 94.⁵³⁰ Nakon obuke, formirana je studentska četa koja je raspoređena u zoni odgovornosti 18. pješačke brigade.⁵³¹

Nakon srpskog poraza u zapadnoj Slavoniji, Komanda Ličkog korpusa započela je s intenzivnim radom na pripremama za obranu. Tako su na svim tenkovima uklonjeni kvarovi, a sredstva koja tehnička služba korpusa nije mogla popraviti poslana su u SRJ na popravak.⁵³² Međutim, za borbenu spremnost korpusa važnija je bila motiviranost njegovih pripadnika. Početkom lipnja 1995. komandant korpusa pukovnik Ševo poručio je pripadnicima korpusa da RSK ulazi u „završnu fazu ostvarenja naših nacionalnih ciljeva“ te da više ne smiju „dozvoliti gubitak naroda i teritorija“. Također, naredio je da se u svim jedinicama spriječi nedisciplina,

⁵²⁵ HMDCDR, MO RSK, kut. 1.: MO, Izrada poziva i pripreme za pozivanje v/o koji borave u SRJ, Broj: 257-39, od 18. 4. 1995.

⁵²⁶ HMDCDR, 15. K SVK-N: Pregled primljenih i otpuštenih vojnih obveznika mobilisanih u SRJ iz sastava RJ 15. korpusa na dan 15. 7. 1995., bez nadnevka, srpanj 1995.

⁵²⁷ N. BARIĆ, *Srpska pobuna u Hrvatskoj*, 505.

⁵²⁸ HMDCDR, 15. K SVK-N: Pismo supruge vojnog obveznika N. roditeljima, od 18. 6. 1995.

⁵²⁹ HMDCDR, 15. K SVK-N: K-da 15. K, Informacija potčinjenim jedinicama, Pov. broj: 151-17, od 11. 6. 1995.

⁵³⁰ HMDCDR, MO RSK, kut. 24.: MO, Podaci o studentima pozvanim na obučavanje za odbranu, Broj: 403-92/95., od 5. 7. 1995.

⁵³¹ HMDCDR, 15. K SVK-N: K-da 50. pbr, Informacija potčinjenim jedinicama, Pov. broj: 50-21-50/95., od 28. 7. 1995.

⁵³² HMDCDR, 15. K SVK-N: K-da 15. K, Zapisnik o pregledu borbenih m/v, Pov. br. 17-109, od 4. 6. 1995.; Spisak uređaja koji se upućuju na remont u SRJ, bez nadnevka, lipanj 1995.

samovolja i trgovina s Muslimanima. Za provođenje naredbi, komandama jedinica dozvoljena je i uporaba oružja.⁵³³ U kontekstu podizanja morala treba gledati i promaknuća oficira i podoficira krajem lipnja.⁵³⁴ Među promaknutima našao se i komandant Ličkog korpusa, pukovnik Ševo, koji je dobio čin general-majora.⁵³⁵ Njegovo promaknuće izazvalo je negativne komentare među pripadnicima korpusa. Govorili su da je „uslov za unapređenje u čin generala stekao od vremena kada je počeo javno da trguje sa 5. K [5. korpus ABiH]“. Također, smatrali su da je „za tako visok čin [...] potrebno samo osvojiti kotu, zgradu ili manji objekat, a ne realizacijom strategijskog cilja“.⁵³⁶ S obzirom na to da general Ševo nije uživao povjerenje pripadnika korpusa, opravdano je pitati jesu li bili spremni učiniti ono što je Komanda korpusa tražila od njih.

Tijekom lipnja i srpnja 1995. borbena spremnost jedinica korpusa postupno je podignuta sa stalne do razine potpune borbene spremnosti jer se očekivao hrvatski napad.⁵³⁷ Početkom kolovoza 1995. izviđači su izvijestili Komandu Ličkog korpusa da „HV duž čitave granice s 15. korpusom vrši intenzivne pokrete motornim vozilima iz dubine“. Komanda korpusa procijenila je da se „korpus može uspješno suprotstaviti agresiji ustaša“.⁵³⁸ Glavni štab SVK imao je informaciju da će „ustaše napad početi ubacivanjem IDG i prodorom na slabo branjene objekte“, stoga je Komandi korpusa izdana naredba za dodatno „uređenje položaja i sprečavanje iznenađenja“.⁵³⁹

U slučaju hrvatskog napada jedinice SVK trebale su se angažirati prema ratnom planu „Gvozd“. Plan je nastao u veljači 1995. te nije predviđao istovremeni hrvatski napad cijelom dužinom bojišta. Glavni štab SVK procijenio je da će hrvatske snage prvo napasti i pokušati uništiti Sjevernodalmatinski i Zapadnoslavonski korpus. Potom je plan predviđao napad na Lički i Kordunaški korpus uz pomoć jedinica ABiH iz Bihaća. Jedinice SVK trebale su se suprotstaviti odsudnom obranom, nakon čega su uz pomoć VJ i VRS trebale prijeći u protunapad. Lički korpus imao je zadatak na pravcima Ogulin – Plaški – Plitvice; Otočac –

⁵³³ HMDCDR, 15. K SVK-N: K-da 15. K, Eliminisanje negativnih pojava koje su jedan od uzroka poraza i gubitaka teritorija RSK, Str. pov. broj: 152-132, od 1. 6. 1995.

⁵³⁴ HMDCDR, 15. K SVK-N: Vanredno se unapređuju, Naredba broj 23-60/2 komandanta 15. korpusa, od 25. 6. 1995.

⁵³⁵ „Novi generali i pukovnici u SVK“, *Vojska Krajine*, srpanj 1995., 6.

⁵³⁶ HMDCDR, GŠ SVK, kut. 63.: OB GŠ SVK, Informacija, Str. pov. br. 33-218, od 6. 7. 1995.

⁵³⁷ HMDCDR, GŠ SVK, kut. 26.: GŠ SVK, Redovni operativni izvještaj, Str. pov. br. 4-2660, od 5. 6. 1995.; Dokument 126, Izvješće operativnog dežurstva Glavnog štaba SVK političkom i vojnom vodstvu RSK o situaciji na bojištu, stanju u jedinicama SVK, te aktivnostima mirovnih snaga UN-a, od 25. 7. 1995., *Republika Hrvatska i Domovinski rat 1990. – 1995., Knjiga 17.*

⁵³⁸ HMDCDR, 15. K SVK-N: K-da 15. K, Organ bezbednosti GŠ SVK, Str. pov. br. 133-13, od 3. 8. 1995.

⁵³⁹ HMDCDR, GŠ SVK, kut. 26.: GŠ SVK, Redovni operativni izvještaj, Str. pov. br. 4-3321, od 5. 8. 1995.

Vrhovine – Korenica; Perušić – Bunić – Udbina i Gospić – Medak – Gračac spriječiti dublje prodore hrvatskih snaga i njihov udar u bok korpusa. Također, korpus je trebao spriječiti hrvatske snage u ovladavanju masivima Kapele i Velebita te zauzimanje Novog Ličkog Osika. U drugom dijelu operacije korpus je trebao prijeći u protunapad s ciljem uništenja uklinjenih hrvatskih snaga. Korpus je mogao računati na potporu samohodnog višecijevnog lansera raketa 262 mm *Orkan*, te RV i PVO SVK.⁵⁴⁰

Hrvatske snage pokrenule su operaciju „Oluja“ rano ujutro 4. kolovoza 1995. S obzirom na to da je Lički korpus imao informaciju o početku napada, faktor iznenađenja je izostao. Komandant korpusa general Ševo u svojem izvješću Glavnom štabu SVK pisao je o „uraganskoj artiljerijskoj vatri“ na položaje i odolijevanju jedinica svim napadima prvoga dana.⁵⁴¹ Izvješće generala Ševe je neuvjerljivo te ga treba gledati kao pokušaj opravdavanja za pretrpljeni poraz. Obrana jedinica Ličkog korpusa narušena je već prvoga dana operacije. Jedinice HV u sastavu zbornih područja Gospić i Karlovac probile su crtu obrane korpusa na osam pravaca te su oslobođeni Dabar, dijelovi Novog Ličkog Osika i Ljubova. Snage Specijalne policije MUP-a RH probile su crtu na Velebitu koju je branila 9. motorizirana brigada Ličkog korpusa i dijelovi 4. lake brigade Sjevernodalmatinskog korpusa. Istovremeno, jedinice ABiH napale su Lički korpus na crti Lička Plješivica – Ličko Petrovo Selo – Vaganac. Drugog dana „Oluje“ oslobođeni su Gračac, Lička Jesenica, Lovinac, Ljubovo, Plaški i Saborsko, dok je područje Vrhovina okruženo. Do 5. kolovoza organizirana obrana jedinica Ličkog korpusa prestala je postojati te su se razbijene jedinice počele povlačiti izmiješane sa srpskim stanovništvom. Otpor su uglavnom pružale manje skupine iz razbijenih jedinica. Tijekom 6. kolovoza jedinice HV i ABiH spojile su se na području Grabovca i Prijeboja. Hrvatske snage su do 7. kolovoza oslobodile Liku i Plašćansko-saborski prostor te su izbile na državnu granicu RH.⁵⁴² Komanda Ličkog korpusa se s ostacima jedinica i stanovništvom preko Donjeg Lapca povukla u Bosanski Petrovac. Sva izvučena sredstva predana su VRS, nakon čega su jedinice Ličkog korpusa prestale postojati. Dana 9. kolovoza 1995., od cjelokupnog ljudstva korpusa na svojim mjestima ostala su devetorica oficira, uključujući i generala Ševu.⁵⁴³

⁵⁴⁰ D. MARIJAN, *Oluja*, 60-61., 82.

⁵⁴¹ Dokument 201, Izvješće Komande 15. korpusa SVK Glavnom štabu SVK o tijeku hrvatskog napada na zonu odgovornosti Korpusa i borbenim djelovanjima jedinica Korpusa tijekom hrvatske operacije „Oluja“, koje se nakon dobrog držanja prvog dana, uslijed evakuacije civilnog stanovništva 5. kolovoza počinju osipati i povlačiti prema teritoriju BiH pod srpskom kontrolom gdje se, odmah po dolasku, 15. korpus SVK raspada i prestaje postojati, od 9. 8. 1995., *Republika Hrvatska i Domovinski rat 1990. – 1995., Knjiga 17.*

⁵⁴² D. MARIJAN, *Oluja*, 76-78, 82-89, 92-94, 96.

⁵⁴³ Dokument 201, Izvješće Komande 15. korpusa SVK Glavnom štabu SVK o tijeku hrvatskog napada na zonu odgovornosti Korpusa i borbenim djelovanjima jedinica Korpusa tijekom hrvatske operacije „Oluja“, koje se

3.1. Deveta motorizirana brigada

Deveta motorizirana brigada SVK nastala je od 7. brigade TO RSK krajem studenoga 1992. Komanda brigade smještena je u Gračac.⁵⁴⁴ Sredinom travnja 1993. Komanda brigade premještena je u Medak.⁵⁴⁵ Za komandanta brigade postavljen je potpukovnik Nikola Mihić, dotadašnji komandant 7. brigade. Početkom veljače 1993. komandant brigade postao je pukovnik Petar Trbović.⁵⁴⁶ Pukovnik Trbović vjerojatno je postavljen kako bi se ubrzalo formiranje 9. motorizirane brigade jer je kao bivši komandant 1. motorizirane brigade JNA poznao prilike u zoni odgovornosti brigade.⁵⁴⁷ Već krajem veljače 1993. pukovnik Trbović je smijenjen. Organ bezbjednosti Glavnog štaba SVK ustvrdio je da je pukovnik Trbović „stalno u alkoholisanom stanju, zbog čega nije u stanju obavljati dužnost“ te da u „takvom nesređenom stanju greške čine i druge starešine, što sve za posledicu ima opšti nered, pijanstvo, dezerterstvo, tuče i sl.“⁵⁴⁸ Koliko su prilike u zoni odgovornosti 9. motorizirane brigade bile nesređene govori činjenica da je pukovnik Trbović ovlastio dobrovoljačku jedinicu „Tigrovi“ Željka Ražnatovića Arkana da održava red i disciplinu među pripadnicima SVK.⁵⁴⁹ Premda je Komanda Ličkog korpusa zabranila bilo kakav angažman dobrovoljaca na održavanju reda i discipline, Arkanovi dobrovoljci počeli su nasilno zavoditi red i disciplinu. Čak su planirali napad na Komandu Ličkog korpusa te su fizički maltretirali vojnike i starešine jedinca SVK.⁵⁵⁰

nakon dobrog držanja prvog dana, uslijed evakuacije civilnog stanovništva 5. kolovoza počinju osipati i povlačiti prema teritoriju BiH pod srpskom kontrolom gdje se, odmah po dolasku, 15. korpus SVK raspada i prestaje postojati, od 9. 8. 1995., *Republika Hrvatska i Domovinski rat 1990. – 1995., Knjiga 17.*

⁵⁴⁴ HMDCDR, GŠ SVK, kut. 67.: GŠ SVK, Preformiranje Teritorijalne odbrane i Posebnih jedinica milicije u Srpsku vojsku Republike Srpska Krajina, DT br. 947-23/1, od 27. 11. 1992.

⁵⁴⁵ HMDCDR, 15. K SVK-N: K-da 9. mtbr, Zahtev za promenu naziva VP 9068 Gračac, Pov. br. 04/453, od 18. 8. 1994.

⁵⁴⁶ Naredbe o postavljanju nisu dostupne, ali prema potpisima na dokumentima može se sa sigurnošću zaključiti kada su potpukovnik Mihić i pukovnik Trbović bili na čelu 9. motorizirane brigade. HMDCDR, 15. K SVK-N: K-da ZnŠTO Lika, Predlog za postavljanje Komandanta i NŠ, Pov. broj 2846-1, od 8. 12. 1992.; K-da 9. mtbr, Naređenje za aktivnu odbranu, Str. pov. br. 100-62, od 25. 1. 1993.; K-da 9. mtbr, Naređenje za racionalni utrošak p/s, Pov. br. 04-7, od 7. 2. 1993.

⁵⁴⁷ „Tri brigade pukovnika Trbovića“, *Narodna armija*, 30. 12. 1991., 21.

⁵⁴⁸ HMDCDR, GŠ SVK, kut. 29.: OB GŠ SVK, Komandantu GŠ SVK, Str. pov. br. 45-1, od 20. 2. 1993.

⁵⁴⁹ HMDCDR, 15. K SVK-N: K-da 9. mtbr, Informacije o stanju u zoni odgovornosti 9. mtbr, Str. pov. br. 100-183, od 9. 2. 1993.

⁵⁵⁰ HMDCDR, 15. K SVK-N: K-da 15. K, Dostaviti na ličnost komandanta 9., 18., 50., 70. i 103. brigade, Pov. broj 152-64, od 18. 2. 1993.; HMDCDR, GŠ SVK, kut. 29.: OB GŠ SVK, Komandi 15. K, OG-1, OG-2 i bezbednosno-obaveštajnom organu, Str. pov. br. 19-53/5, od 20. 2. 1993.; kut. 31.: OB GŠ SVK, K-di 15. K i 4. ličke brigade, od 21. 2. 1993.

Umjesto pukovnika Trbovića dužnost komandanta brigade preuzeo je pukovnik Jovan Kordić koji je dotada službovao u VJ.⁵⁵¹ Pukovnik Kordić uspio je zavesti red u brigadi te je nastavljeno s formiranjem jedinica.⁵⁵²

Deveta motorizirana brigada formirana je prema formaciji koja je propisana krajem 1992. te se trebala sastojati od Komande, Komande stana, voda veze, izviđačko-diverzantskog voda, tri motorizirana bataljuna, čete tenkova, mješovitog protuoklopnog artiljerijskog divizijuna, haubičkog artiljerijskog divizijuna 105 mm, lakog artiljerijskog divizijuna PZO, inženjerijske čete i pozadinskog voda. Prema navedenoj formaciji brigada je trebala imati 2224 oficira, podoficira i vojnika.⁵⁵³ Do ožujka 1993. brigada je formirana, ali prilikom formiranja došlo je do odstupanja od propisane formacije u 2. motoriziranom bataljunu i lakom artiljerijskom raketnom divizijunu PZO. Motorizirani bataljun trebao se sastojati od Komande, desetine veze, tri motorizirane čete, čete minobacača 120 mm, protuoklopnog i pozadinskog voda. Ipak, nakon što je formiran sastojao se od dvije motorizirane i jedne mehanizirane čete oklopnih transportera, dok su ostale jedinice unutar bataljuna formirane prema propisanoj formaciji. Umjesto lakog artiljerijskog raketnog divizijuna PZO formiran je laki artiljerijski divizijun PZO 20/3 mm. Vjerojatno je do odstupanja došlo zbog nedostatka protuzračnih raketnih oruđa Strijela-2M koja su trebala činiti tri raketne desetine. Nakon što je formiran, laki artiljerijski divizijun PZO 20/3 mm sastojao se od tri lake baterije protuzračnih topova 20/3 mm.⁵⁵⁴

Izvan formacije, ali pod komandom brigade nalazilo se i nekoliko privremenih sastava poput pješačke čete Divoselo, pješačke čete Gračac, pješačke čete Raduč, čete vojne policije, lakog artiljerijskog voda PZO 20/1 mm, baterije brdskih topova 76 mm B-1 i baterije minobacača 60 mm i 82 mm. Komanda brigade planirala je tijekom svibnja 1993. rasformirati privremene sastave te njihovo ljudstvo i naoružanje iskoristiti za opremanje i popunu ostalih jedinica u brigadi.⁵⁵⁵ Na temelju dostupnih podataka teško je zaključiti jesu li svi privremeni sastavi rasformirani. Tijekom druge polovine 1993. pješačke čete iz Gračaca i Raduča i dalje

⁵⁵¹ HMDCDR, GŠ SVK, kut. 37.: GŠ SVK, Komandi Ličkog korpusa, Pov. br. 45-51, od 27. 2. 1993.; kut. 67.: GŠ SVK, Postavljaju se po ratnoj formaciji u Lički korpus, Naredba broj 45-133, od 7. 5. 1993.

⁵⁵² HMDCDR, 15. K SVK-N: K-da 9. mtbr, Radna bilježnica Dragičević Đuro, 1993.

⁵⁵³ HMDCDR, 15. K SVK-N: K-da ZnŠTO Lika, Predlog formacija za Lički korpus, Br. 2790, od 1. 12. 1992.

⁵⁵⁴ HMDCDR, 15. K SVK-N: K-da 9. mtbr, Pregled brojnog stanja, od 11. 3. 1993.; K-da 9. mtbr, Šifre nižih jedinica, Pov. br. 100-655, od 16. 4. 1993.; Formacija 9. mtbr, bez nadnevka, početak 1993.

⁵⁵⁵ HMDCDR, 15. K SVK-N: K-da 9. mtbr, Šifre privremenih sastava, Pov. br. 100-655/1, od 18. 5. 1993.

su djelovale, dok je četa vojne policije preformirana u desetinu vojne policije i podčinjena komandi brigade.⁵⁵⁶

Brigada je i sama formirala ili su njezine jedinice ulazile u privremene sastave. Krajem siječnja 1993. prema naredbi Glavnog štaba SVK formirana je Taktička grupa 2 sastava: 4. laka brigada iz Obrovca, odred milicije, vod dobrovoljačke jedinice „Tigrovi“ te motorizirani bataljun i topovska protuoklopna artiljerijska baterija iz 9. motorizirane brigade.⁵⁵⁷ U dokumentima 9. motorizirane brigade Taktička grupa 2 nazivala se još i Taktičkom grupom Velebit.⁵⁵⁸ Glavni zadatak Taktičke grupe bio je povratak položaja na primorskoj padini Velebita koje je SVK izgubila u operaciji hrvatskih snaga „Gusar“.⁵⁵⁹ Tijekom travnja 1993. Komanda brigade naredila je da se od ljudstva izviđačko-diverzantskog voda, motoriziranog bataljuna i čete vojne policije formira pet izviđačkih grupa za izviđanje i zauzimanje položaja na Velebitu.⁵⁶⁰ Čini se kako Taktička grupa 2 i izviđačke grupe nisu ostvarile veće uspjehe na Velebitu jer je krajem svibnja 1993. Komanda Ličkog korpusa naredila formiranje nove Taktičke grupe. Iz 9. motorizirane brigade u sastav Taktičke grupe ušli su motorizirani bataljun, desetina pionira i baterija haubica 105 mm. Također, u sastav grupe ušli su izviđačko-diverzantski vod Komande Ličkog korpusa te Lički jurišni bataljun.⁵⁶¹ Osiguranje radio relejnog čvorišta Čelavac bila je zadaća 9. motorizirane brigade te je u objektu stalno boravio pješački vod jačine 30 ljudi.⁵⁶² Tijekom 1994. u brigadi nije bilo organizacijsko-formacijskih promjena, ali je u prosincu 1994. pješačka četa jačine 99 ljudi ušla u sastav Taktičke grupe 1 koja je formirana za napad na Bihać.⁵⁶³ Početkom lipnja 1995. brigada je ojačana s po jednom baterijom protuoklopnih topova 100 mm T-12 i topova 130 mm M-46.⁵⁶⁴ Komanda Ličkog korpusa uputila je ojačanja nakon što su se hrvatske snage približile crti razdvajanja na području Metka i Velebita.⁵⁶⁵

⁵⁵⁶ HMDCDR, 15. K SVK-N: K-da 9. mtbr, Angažovanje čete, Pov. br. 100-1060, od 14. 6. 1993.; HMDCDR, GŠ SVK, kut. 33.: K-da 15. K, Formiranje jedinica vojne policije, Str. pov. br. 355-2, od 23. 8. 1993.; HMDCDR, 15. K SVK-N: K-da 9. mtbr, Prisutnost boraca na položaju, Pov. br. 100-1827, od 25. 9. 1993.

⁵⁵⁷ Dokument 56, Zapovijed Komande 7. korpusa SVK 4. lbr za osnivanje Taktičke grupe (TG-2) te postavljanje Đaković Milana za zapovjednika grupe, od 29. 1. 1993., *Republika Hrvatska i Domovinski rat 1990. – 1995., Knjiga 7.*

⁵⁵⁸ HMDCDR, 15. K SVK-N: Komanda Taktičke grupe Velebit, Zapovest za pozadinu TG-Velebit, od 10. 2. 1993.

⁵⁵⁹ M. SEKULIĆ, *Knin je pao u Beogradu*, 64.

⁵⁶⁰ HMDCDR, 15. K SVK-N: K-da 9. mtbr, Naređujem, Str. pov. br. 100-541, od 6. 4. 1993.

⁵⁶¹ HMDCDR, 15. K SVK-N: K-da 9. mtbr, Pripremno naređenje, Str. pov. br. 100-961, od 28. 5. 1993.

⁵⁶² HMDCDR, 15. K SVK-N: K-da 9. mtbr, Izveštaj o objektu Čelavac, Pov. br. 100-108, od 3. 2. 1993.

⁵⁶³ HMDCDR, 15. K SVK-N: K-da TG-1, Brojno stanje boraca TG-1 po kategorijama iz jedinica 15. korpusa na dan 31. 12. 1994., Str. pov. br. 01-2/95, od 2. 1. 1995.

⁵⁶⁴ HMDCDR, 15. K SVK-N: K-da 9. mtbr, Brojno stanje 9. mtbr i pridodatih jedinica za mjesec jun 1995. godine, Pov. br. 18-2-131, od 14. 7. 1995.

⁵⁶⁵ HMDCDR, 15. K SVK-N: K-da 15. K, Ulazak HV u tampon zonu, Str. pov. br. 151-16, od 5. 6. 1995.

Tijekom 1993. izvan formacije, ali izravno podčinjene Komandi brigade nalazile su se jedinice prostorne strukture. Nakon preformiranja 1994., jedinice su objedinjene u 3. vojno-teritorijalni odred Gračac. Odred su činili: vod Dojići, vod Štikada, vod Zrmanja, vod Gračac i vod Ploča.⁵⁶⁶

Deveta motorizirana brigada je tijekom 1993. bila poprištem paravojnog organiziranja koje je umanjilo njezinu borbenu spremnost. Za uspjeh operacije „Džep 93“ dijelom je zaslužno i paravojno organiziranje u 9. motoriziranoj brigadi. Glavni inicijator organiziranja bio je Rade Čubrilo koji je bio član „Ravnogorskog četničkog pokreta“.⁵⁶⁷ Čubrilo je 11. srpnja 1993. ispred pravoslavne crkve u Metku formirao „Dinarsku četničku diviziju“ kojoj je pristupilo 49 pripadnika 9. motorizirane brigade.⁵⁶⁸ Svi koji su pristupili četničkoj jedinici dobili su novac, nove odore i prehrambene namirnice što je izazvalo nezadovoljstvo među ostalim pripadnicima 9. motorizirane brigade.⁵⁶⁹ Sredstva za pripadnike četničke jedinice osigurana su preko Momčila Đujića i četničkih organizacija u inozemstvu. Vlasti RSK uhitile su Čubrila 27. kolovoza 1993. te su zbog paravojnog organiziranja protiv njega pokrenule kazneni postupak. Iste večeri, pripadnici Čubrilove jedinice zauzeli su komandu 9. motorizirane brigade te su tražili njegovo puštanje. Idućeg jutra razišli su se. Ipak, Čubrilo nije pušten već je 10. rujna 1993. pobjegao iz pritvora. Čubrilo i njegova jedinica nisu sudjelovali u borbama prilikom operacije „Džep 93“, već su „nastavili podrivačku aktivnost okrivljujući K-du 9. mtbr i AVL za upad HV“.⁵⁷⁰ Vlasti RSK obustavile su 19. studenoga 1993. kazneni postupak protiv Čubrila.⁵⁷¹ Početkom 1994. Čubrilo je nastavio s paravojnim organiziranjem u zoni odgovornosti 9. motorizirane brigade.⁵⁷²

Deveta motorizirana brigada bila je jedna od tri motorizirane brigade u SVK, ali u brigadi nije postojalo materijalno-tehničke osnove za preformiranje u motoriziranu jedinicu. Primjerice, 1. motorizirani bataljun imao je 503 vojnika koji su na raspolaganju imali 14 motornih vozila od kojih dio nije bio vojne namjene. U ostalim jedinicama nalazilo se 106

⁵⁶⁶ HMDCDR, GŠ SVK, kut. 62.: K-da 15. K, Organizacija VTod, Str. pov. br. 1358-1, od 30. 10. 1994.

⁵⁶⁷ HMDCDR, Dokumentacija vezana za Medački džep, kut. N (dalje: Medački džep-N): GŠ SVK, Komisija za utvrđivanje gubitaka, Str. pov. br. 38-788/1, od 18. 9. 1993.

⁵⁶⁸ HMDCDR, GŠ SVK, kut. 67.: OB GŠ SVK, Paravojno organizovanje, Str. pov. br. 138-1, od 19. 7. 1993.; HMDCDR, 15. K SVK-N: K-da 9. mtbr, Spisak ljudi iz 9. mtbr koji su pristupili Ravnogorskom četničkom pokretu, Str. pov. br. 100-182, od 9. 8. 1993.

⁵⁶⁹ HMDCDR, 15. K SVK-N: Izjava kapetana I klase Dušana Preradovića organu bezbjednosti SVK o paravojnom organiziranju u 9. motoriziranoj brigadi, bez nadnevka, nakon rujna 1993.

⁵⁷⁰ HMDCDR, GŠ SVK, kut. 31.: Podaci o delatnosti Rade Čubrila, bez nadnevka, nakon rujna 1993.

⁵⁷¹ N. BARIĆ, *Srpska pobuna u Hrvatskoj*, 342.

⁵⁷² HMDCDR, GŠ SVK, kut. 31.: OB K-de 15. K, Indikativna saznanja o pokušaju paravojnog organizvanja, od 14. 2. 1994.

raznih motornih vozila od putničkih automobila do traktora, tako da stanje nije bilo bolje niti u njima.⁵⁷³ Stanje je dodatno narušeno nakon što je dobrovoljačka jedinica „Tigrovi“ prilikom odlaska iz zone odgovornosti brigade odvezla tri motorna vozila Pinzgauer.⁵⁷⁴ Do kraja 1993. brigada je zbog ratnih gubitaka i neodržavanja spala na 92 motorna vozila.⁵⁷⁵ Većina vozila nije se koristila zbog nestašice goriva. Pomalo ironično zvuči podatak da je 9. motorizirana brigada zbog nestašice goriva za prijevoz ljudstva i dostavu hrane na položaje koristila stočne zaprege.⁵⁷⁶ Početkom 1995. stanje motornih vozila postalo je još gore. U brigadi se nalazilo 37 neispravnih motornih vozila od koji je 23 bilo predviđeno za rashod zbog nerentabilnosti popravka. Na većini ispravnih vozila nedostajali su alat i pokrivke.⁵⁷⁷ Neispravna motorna vozila neposredno su utjecala na smanjenje borbene spremnosti brigade. U srpnju 1995. došlo je do porasta oboljelih od upale pluća. Prema načelniku sanitetske službe, ljudstvo se razboljelo jer se vozilo u kamionima bez pokrivke.⁵⁷⁸

Prema količini naoružanja, 9. motorizirana brigada bila je najjača jedinica Ličkog korpusa, ali i dalje slabija u odnosu na pješačku ili motoriziranu brigadu JNA. Od pješačkog naoružanja brigada je imala: 14 pištolja, 24 snajperske puške, 787 poluautomatskih pušaka 7,62 mm M59/66, 1125 automatskih pušaka 7,62 mm M70, 76 puškostrojnice, 41 strojnicu, 23 teške strojnice, deset protuzračnih raketnih oruđa Strijela-2M, 12 ručnih bacača M-57, 25 ručnih raketnih bacača M-79, 97 ručnih raketnih bacača M-80 i 12 lansirnih kompleta POLO 9K11. Topništvo se sastojalo od 12 protuzračnih topova 20/1 mm, 15 protuzračnih topova 20/3 mm, 15 minobacača 60 mm, 15 minobacača 82 mm, 14 minobacača 120 mm, šest brdskih topova 76 mm B-1, deset topova 76 mm M-42, devet netrajnih topova 82 mm, tri protuoklopna topa 100 mm T-12, 18 haubica 105 mm i dva laka raketna lansera 128 mm M-71.⁵⁷⁹ Oklopništvo brigade sastojalo se od samohodnog protuzračnog topa 30/2 mm, samohodnog oruđa 76 mm, jednog izviđačkog oklopnog automobila BRDM-2, pet oklopnih transportera M-60 i osam tenkova T-55. Inženjerijska četa raspolagala je s: jednim valjkom, jednim rovokopačem, jednim teškim

⁵⁷³ HMDCDR, 15. K SVK-N: K-da 9. mtbr, Pregled brojnog stanja, od 11. 3. 1993.; D. MARIJAN, *Domovinski rat*, 194.

⁵⁷⁴ HMDCDR, 15. K SVK-N: K-da 9. mtbr, Izvještaj o m/v marke Pinzgauer 710, od 27. 2. 1993.

⁵⁷⁵ HMDCDR, 15. K SVK-N: Stanje i problemi po tehničkoj službi, od 25. 11. 1993.

⁵⁷⁶ HMDCDR, 15. K SVK-N: K-da 9. mtbr, Maksimalna štednja goriva, Pov. br 214, od 30. 4. 1993.; K-da 9. mtbr, Rigorozna štednja goriva, Pov. br. 336/1, od 3. 7. 1993.

⁵⁷⁷ HMDCDR, 15. K SVK-N: K-da 9. mtbr, Izveštaj o teh. ispravnosti borbenih i motornih vozila, Pov. br. 04, od 4. 2. 1995.

⁵⁷⁸ HMDCDR, 15. K SVK-N: Spisak vojnih obveznika koji su dobili bolovanje za mesec jul 1995. godine kao i onih koji su doneli kasnije dokumente za predhodne mesece, bez nadnevka, srpanj 1995.

⁵⁷⁹ HMDCDR, 15. K SVK-N: K-da 9. mtbr, Pregled brojnog stanja, od 11. 3. 1993.

tegljačem, dva utovarivača na kotačima, tri bagera na gusjenicama, četiri kamiona za istovar i dva kompresora.⁵⁸⁰

Do kraja 1993. brigada je u borbama ostala bez tri protuzračna topa 20/3 mm, dva topa 76 mm M-42, tri brdska topa 76 mm B-1, dva oklopna transportera M-60 i dva tenka T-55. Jedan tenk uništen je u borbama na Velebitu, dok je druga tehnika uništena ili zarobljena tijekom operacije hrvatskih snaga „Džep 93“.⁵⁸¹ Za razliku od motornih, stanje borbenih vozila i topničkih oruđa tijekom 1993. i 1994. bilo je zadovoljavajuće.⁵⁸² Nakon što je 29. ožujka 1994. potpisan *Zagrebački sporazum*, jedinice Ličkog korpusa započele su s izvlačenjem teškog naoružanja s položaja u skladišta. Prema odredbama sporazuma, topništvo i tenkove trebalo je izvući na 20 kilometara od crte bojišta.⁵⁸³ Deveta motorizirana brigada je do 1. travnja 1994. povukla naoružanje te ga je uskladištila u Bruvnu, Gračacu, Ploči, Udbini i Vraniku. Niti jedno skladište nije bilo namjensko već se radilo o civilnim objektima od kojih je većina bila u lošem stanju. Primjerice, skladište u Bruvnu bilo je poplavljeno, dok je u Ploči naoružanje uskladišteno u osnovnoj školi.⁵⁸⁴ Izvlačenje naoružanja iskorišteno je za popravak i redovno održavanje. Dio tehnike popravili su tehničari iz 81. pozadinske baze, dok je dio poslan u remontni zavod „Kosmos“ u Banja Luci.⁵⁸⁵ Premda je vladala nestašica goriva, sva borbeno vozila brigade imala su dovoljno goriva te su spremno dočekala početak operacije „Oluja“.⁵⁸⁶

Nakon što je formirana, stanje popune u 9. motoriziranoj brigadi bilo je zadovoljavajuće, ali već u svibnju 1993. došlo je do pada popunjenosti.

⁵⁸⁰ HMDCDR, 15. K SVK-N: K-da 9. mtbr, Izveštaj o imajućem stanju borbenih m/v, Pov. br. 04-127, od 29. 3. 1993.

⁵⁸¹ HMDCDR, 15. K SVK-N: K-da 9. mtbr, Rashodovanje-otpis, Broj. 04-684, od 20. 12. 1993.; K-da 9. mtbr, Rashodovanje-otpis, Broj. 04-685, od 20. 12. 1993.; K-da 9. mtbr, Rashodovanje-otpis, Broj. 04-686, od 20. 12. 1993.; K-da 9. mtbr, Rashodovanje-otpis, Broj. 04-687, od 20. 12. 1993.; K-da 9. mtbr, Rashodovanje-otpis, Broj. 04-688, od 20. 12. 1993.; K-da 9. mtbr, Rashodovanje-otpis, Broj. 04-712, od 20. 12. 1993.; K-da 9. mtbr, Rashodovanje-otpis, Broj. 04-711, od 20. 12. 1993.

⁵⁸² HMDCDR, 15. K SVK-N: K-da 15. K, Izveštaj o izvršenom tehničkom pregledu i opravci artiljerijskih oruđa u Ličkom korpusu u vremenu od 20. 5. 1993. do 28. 5. 1993. god., Pov. br. 68-53, od 28. 5. 1993.; Stanje i problemi po tehničkoj službi, od 25. 11. 1993.; K-da 9. mtbr, Izveštaj o izvršenom vanrednom pregledu ART i PVO naoružanja, Pov. br. 04-253/1, od 13. 5. 1994.

⁵⁸³ D. MARIJAN, *Domovinski rat*, 317.

⁵⁸⁴ HMDCDR, GŠ SVK, kut. 13.: GŠ SVK, Pregled skladišta i razmeštaja indirektnog naoružanja, Str. pov. br. 153-18/1, od 1. 4. 1994.; HMDCDR, 15. K SVK-N: Stanje TMS u 15. korpusu 4. 1994. godine, bez nadnevka, travanj 1994.

⁵⁸⁵ HMDCDR, 15. K SVK-N: K-da 9. mtbr, Izveštaj o izvršenom vanrednom pregledu ART i PVO naoružanja, Pov. br. 04-253/1, od 13. 5. 1994.; K-da 15. K, Upućivanje TMS na GR, Pov. broj 24-146, od 25. 5. 1994.

⁵⁸⁶ HMDCDR, 15. K SVK-N: K-da 15. K, Upozorenje o štednji goriva, Pov. br. 17-144, od 29. 6. 1995.; K-da 15. K, Popuna b/v sa p/g, od 15. 7. 1995.

Tablica 5. Stanje ratne popune u 9. motoriziranoj brigadi tijekom 1993.⁵⁸⁷

Kategorija	Stanje popune ožujak 1993.			Stanje popune svibanj 1993.			Stanje popune prosinac 1993.		
	Sljeduje	Ima	%	Sljeduje	Ima	%	Sljeduje	Ima	%
Oficiri	172	102	59,3	172	95	55,2	172	93	54
Podoficiri	104	207	199	104	225	216,3	104	150	144,2
Vojnici	2409	2060	85,3	2409	1946	80,7	2409	1539	63,8
Dobrovoljci	/	85	3,4	/	26	1,3	/	101 ⁵⁸⁸	5,6
Ukupno	2685	2454	91,3	2685	2292	85,3	2685	1782	66,3

Iz tablice je vidljivo da je popunjenost oficirskim i vojničkim kadrom bila ispod propisane formacije, dok je popunjenost podoficirima premašivala propisanu formaciju. No, nisu svi oficiri i podoficiri vršili starješinske dužnosti jer se 77 rezervnih starješina nalazilo na vojničkim dužnostima.⁵⁸⁹

Tijekom operacije „Džep 93“ u rujnu 1993. stanje popune popravilo se, te se u redovima brigade našlo 2220 vojnika.⁵⁹⁰ Dolazak dobrovoljaca uglavnom je bio stihijski, stoga se brigada morala osloniti na pomoć jedinica iz drugih dijelova RSK te iz RS. Tijekom 1993. na položajima brigade boravile su čete iz Banijskog i Slavonsko-baranjskog korpusa SVK te čete iz 1. i 2. krajiškog korpusa VRS.⁵⁹¹ Iako je imala primjerenu popunjenost i ispomoć drugih jedinica SVK i VRS, brigada nije imala učinkoviti nadzor nad crtom bojišta. Komanda brigade je, kako bi oslobodila vlastite snage nadzora dubine teritorija, morala angažirati jedinice prostorne strukture.⁵⁹² U jedinicama prostorne strukture nalazila se 821 osoba, a prosjek godina kretao se oko 60 godina.⁵⁹³ Ipak, brigada i dalje nije uspijevala pokriti sve međuprostore.

⁵⁸⁷ HMDCDR, GŠ SVK, kut. 45.: K-da 15. K, Izveštaj o popunjenosti sa ljudstvom, Str. pov. br. 156-10, od 25. 3. 1993.; kut. 45.: K-da 15. K, Izveštaj o popunjenosti RJ sa ljudstvom, Str. pov. br. 153-31, od 11. 5. 1993.; kut. 46.: K-da 15. K, Pregled brojnog stanja po kategorijama v/o, Pov. br. 156-23/2, od 31. 12. 1993.

⁵⁸⁸ Tijekom prosinca 1993. u brigadi nije bilo dobrovoljaca, ali se na ispomoći nalazio 101 pripadnik 2. krajiškog korpusa VRS koji su uračunati u stanje popune. HMDCDR, GŠ SVK, kut. 46.: K-da 15. K, Pregled brojnog stanja po kategorijama v/o, Pov. br. 156-23/2, od 31. 12. 1993.

⁵⁸⁹ HMDCDR, 15. K SVK-N: K-da 9. mtbr, Spisak rez. starešina raspoređenih na vojničke dužnosti, Pov. br. 100-562/2, od 21. 4. 1993.

⁵⁹⁰ HMDCDR, 15. K SVK-N: K-da 9. mtbr, Redovni dnevni izveštaj po pozadini, Pov. br. 04-437/2, od 13. 9. 1993.

⁵⁹¹ HMDCDR, 15. K SVK-N: K-da 9. mtbr, Brojno stanje v/o na hrani, Pov. br. 04-600/1, od 9. 11. 1993.; K-da 9. mtbr, Smena čete Baranja na položaju, Str. pov. br. 100-2364, od 3. 12. 1993.; K-da 9. mtbr, Redovni dnevni izveštaj po pozadini, Pov. br. 04-691/4, od 24. 12. 1993.

⁵⁹² HMDCDR, 15. K SVK-N: Komanda 3. bataljuna 9. mtbr, Naređenje, od 4. 2. 1993.

⁵⁹³ HMDCDR, 15. K SVK-N: Izvještaj sa prostornih struktura: Kruškovac, Papuča, Medak, Počitelj, Čitluk i Divoselo, od 24. 2. 1993.; K-da 9. mtbr, Pregled brojnog stanja, od 11. 3. 1993.

Najteže stanje bilo je na području Metka i na spoju s 18. pješačkom brigadom SVK. U nedostatku ljudstva, međuprostori su osiguravani dodatnim minskim poljima i zaprekama.⁵⁹⁴

Tijekom 1994. stanje popune ljudstvom u odnosu na 1993. bilo je lošije, ali je tijekom svibnja i prosinca 1994. zabilježen porast. Porast se može pripisati profesionalizaciji SVK jer je do kraja prosinca 1994. u brigadi zaposleno 135 oficira, podoficira i vojnika.⁵⁹⁵

Tablica 6. Stanje ratne popune u 9. motoriziranoj brigadi tijekom 1994.⁵⁹⁶

Kategorija	Stanje popune ožujak 1994.			Stanje popune svibanj 1994.			Stanje popune prosinac 1994.		
	Sljeduje	Ima	%	Sljeduje	Ima	%	Sljeduje	Ima	%
Oficiri	172	85	49,4	172	89	51,7	173	82	47,3
Podoficiri	104	127	122	104	101	97,1	104	114	109,6
Vojnici	2409	1692	70,2	2409	1739	72,1	2409	1807	75
Dobrovoljci	/	/	/	/	/	/	/	/	/
Ukupno	2685	1904	70,9	2685	1929	71,8	2686	2003	74,5

Tijekom 1994. u redovima brigade nije bilo dobrovoljaca, ali je bilo vojnika iz Slavonsko-baranjskog korpusa SVK te iz VRS koji su poslani kao ispomoć. Također, pod komandom brigade nalazilo se 35 milicajca.⁵⁹⁷ Iako je popunjenost podoficirima bila iznad propisane formacije, dio ih je odbijao obavljati starješinske dužnosti.⁵⁹⁸ Stoga je Komanda brigade bila prisiljena angažirati civilna lica iz VJ koja su preuzela starješinske dužnosti kako u pozadinskim tako u i borbenim jedinicama.⁵⁹⁹ Manjak motivacije podoficira za obavljanje starješinskih dužnosti izravna je posljedica opće neimaštine u RSK. Dok su pripadnici VJ na

⁵⁹⁴ HMDCDR, 15. K SVK-N: K-da 9. mtbr, Naređenje za produženja izvođenja odbrane i aktivna dejstva, Pov. br. 100-1220, od 17. 7. 1993.; K-da 9. mtbr, Organizacija i smena ljudstva i inženjerijsko obezbeđenje obrane, Strogo pov. br. 100-1469/2, od 19. 8. 1993.

⁵⁹⁵ HMDCDR, 15. K SVK-N: Pregled zaključenih ugovora o prijemu oficira-podoficira-vojnika u SVK na određeno vreme u Komandi i jedinicama 15. korpusa SVK sa 31. 12. 1994. god., bez nadnevka, kraj 1994. ili početak 1995.

⁵⁹⁶ HMDCDR, GŠ SVK, kut. 46.: K-da 15. K, Pregled brojnog stanja po kategorijama v/o, Str. pov. br. 156-23/7, od 16. 3. 1994.; HMDCDR, 15. K SVK-N: K-da 15. K, Pregled brojnog stanja, Str. pov. br. 156-23/11, od 15. 5. 1994.; K-da 9. mtbr, Pregled popune ljudstva 9. mtbr po ratnoj formaciji za mjesec decembar 1994. godine, Pov. br. 18-1-6, od 6. 1. 1995.

⁵⁹⁷ HMDCDR, 15. K SVK-N: K-da 9. mtbr, Redovni dnevni izveštaj po pozadini, Pov. br. 04-134/3, od 14. 2. 1994.; HMDCDR, GŠ SVK, kut. 46.: K-da 15. K, Pregled brojnog stanja po kategorijama v/o, Str. pov. br. 156-23/7, od 16. 3. 1994.; HMDCDR, 15. K SVK-N: K-da 15. K, Smena jedinice baranjske divizije, Str. pov. br. 152-107, od 14. 4. 1994.

⁵⁹⁸ HMDCDR, 15. K SVK-N: K-da 9. mtbr, Otklanjanje nedostataka, Str. pov. br. 2-955, od 13. 9. 1994.

⁵⁹⁹ HMDCDR, 15. K SVK-N: K-da 9. mtbr, Spisak AVL i CL, Pov. br. 18-123, od 23. 3. 1994.; K-da 15. K, Pregled brojnog stanja, Str. pov. br. 156-23/11, od 15. 5. 1994.

službi u SVK uz plaću dobivali i prehrambene pakete, pripadnici SVK su umjesto plaće primali prehrambene namirnice.⁶⁰⁰

U posljednjoj godini postojana 9. motorizirana brigada imala je najbolju popunjenost u odnosu na propisanu formaciju.

Tablica 7. Stanje ratne popune u 9. motoriziranoj brigadi tijekom 1995.⁶⁰¹

Kategorija	Stanje popune ožujak 1995.			Stanje popune svibanj 1995.			Stanje popune srpanj 1995.		
	Sljeduje	Ima	%	Sljeduje	Ima	%	Sljeduje	Ima	%
Oficiri	129	81	62,7	129	81	62,7	138	83	60
Podoficiri	99	100	101	99	95	96	107	92	86
Vojnici	1637	1692	103,3	1639	1693	103	1672	1684	100,7
Dobrovoljci	/	/	/	/	/	/	/	/	/
Ukupno	1867	1873	100,3	1867	1869	100	1917	1859	97

Premda je popunjenost vojničkim sastavom bila stopostotna, mogla je biti i veća jer se dio ljudstva nalazio na neopravdanom bolovanju.⁶⁰² Manjak aktivnih starješina predstavljao je problem. Krajem siječnja 1995. u brigadi je manjkalo 15 oficira od načelnika štaba do komandanta divizijuna.⁶⁰³ Premda je u brigadu tijekom ožujka 1995. stiglo 11 aktivnih oficira iz VJ, popunjenost oficirima i dalje je bila loša.⁶⁰⁴ Pred operaciju „Oluja“ 9. motorizirana brigada imala je gotovo stopostotnu popunjenost. Očito je za Komandu Ličkog korpusa brigada bila najvažnija jedinica jer je u odnosu na ostale jedinice u zoni odgovornosti korpusa imala prednost u popuni ljudstvom.⁶⁰⁵

⁶⁰⁰ Pripadnici VJ na službi u SVK primili su paket s pet kilograma šećera, tri kilograma deterdženta, 25 kilograma brašna, tri litre ulja, dvije zubne paste i dva sapuna, dok su pripadnici SVK primili deset kilograma brašna, kilogram šećera, pola kilograma soli i litru ulja. HMDCDR, 15. K SVK-N: GŠ SVK, Dodela paketa profesionalnim pripadnicima VJ, Pov. br. 7-948, od 27. 12. 1993.; K-da 9. mtbr, Izvještaj, Pov. br. 04-178/1, od 28. 2. 1994.

⁶⁰¹ HMDCDR, 15. K SVK-N: K-da 9. mtbr, Pregled popune ljudstva 9. mtbr po ratnoj formaciji za mjesec mart 1995. godine, Pov. br. 18-1-71, od 10. 4. 1995.; Pregled popune ljudstvom 15. korpusa po ratnoj formaciji, Primerak br. 1., od 12. 5. 1995.; K-da 15. K, Dostavljanje izvještaja o ratnoj popuni, Str. pov. br. 732-56/14-1, od 15. 7. 1995.

⁶⁰² HMDCDR, SO Gračac-N: Spisak vojnih obveznika koji su dobili bolovanje za mesec februar, kao i onih koji su se kasnije javili sa dokumentacijom te nisu mogli biti prikazani za mesec januar jer je izveštaj dostavljen, od 11. 3. 1995.; HMDCDR, 15. K SVK-N: K-da 9. mtbr, Spisak vojnih obveznika koji su dobili bolovanje za mesec jun 1995. godine kao i onih koji su kasnije doneli dokumentaciju i time opravdali bolovanje za prošle mesece, od 2. 7. 1995.

⁶⁰³ HMDCDR, GŠ SVK, kut. 43.: Podatke o popuni FM PVL, Str. pov. br. 4-160/1, od 26. 2. 1995.

⁶⁰⁴ HMDCDR, 15. K SVK-N: K-da 9. mtbr, Pregled popune ljudstva 9. mtbr po ratnoj formaciji za mjesec mart 1995. godine, Pov. br. 18-1-71, od 10. 4. 1995.

⁶⁰⁵ HMDCDR, 15. K SVK-N: K-da 15. K, Dostavljanje izvještaja o ratnoj popuni, Str. pov. br. 732-56/14-1, od 15. 7. 1995.

3.2. Osamnaesta pješačka brigada

Osamnaesta pješačka brigada SVK nastala je od 8. brigade TO RSK krajem studenoga 1992. Komanda brigade smještena je u Bunić.⁶⁰⁶ Komandant brigade postao je pukovnik Dragan Bešir, dotadašnji komandant 8. brigade.⁶⁰⁷ Krajem ožujka 1993. za komandanta brigade postavljen je bivši komandant 4. ličke brigade, pukovnik Milan Milivojević koji je dotada službovao u VJ.⁶⁰⁸ Početkom kolovoza 1993. dužnost komandanta preuzeo je potpukovnik Mirko Radaković.⁶⁰⁹

Osamnaesta pješačka brigada formirana je prema formaciji koja je propisana krajem 1992. Brigada se trebala sastojati od Komande, Komande stana, voda veze, izviđačko-diverzantskog voda, tri pješačka bataljuna, čete za obezbjeđenje aerodroma Udbina, čete tenkova, mješovitog protuoklopnog artiljerijskog divizijuna, haubičkog artiljerijskog divizijuna 105 mm, lakog artiljerijskog divizijuna PZO, pionirskog i pozadinskog voda. Prema navedenoj formaciji brigada je trebala imati 2038 oficira, podoficira i vojnika.⁶¹⁰ Pješački bataljuni trebali su se sastojati od Komande, desetine veze, tri pješačke čete, čete minobacača 120 mm, protuoklopnog i pozadinskog voda.⁶¹¹ Prilikom formiranja pješačkih bataljuna došlo je do odstupanja od propisane formacije, a neke jedinice nisu niti formirane. Prvi pješački bataljun sastojao se od tri pješačke čete, voda minobacača 120 mm, tri mješovita voda minobacača i baterije protuzračnih topova 40 mm. Drugi pješački bataljun sastojao se od tri pješačke čete, voda minobacača 82 mm, voda minobacača 120 mm, lakog artiljerijskog raketnog voda PZO i protuoklopnog voda. Treći pješački bataljun sastojao se od tri pješačke čete, voda minobacača 82 mm, voda minobacača 120 mm, protuoklopnog voda i voda protuzračnih topova 20/3 mm.⁶¹² Laki artiljerijski divizijun PZO nije formiran jer su na razini pješačkih bataljuna i čete za obezbjeđenje aerodroma u veljači 1993. formirane jedinice PZO. Umjesto haubičkog

⁶⁰⁶ HMDCDR, GŠ SVK, kut. 67.: GŠ SVK, Preformiranje Teritorijalne odbrane i Posebnih jedinica milicije u Srpsku vojsku Republike Srpska Krajina, DT br. 947-23/1, od 27. 11. 1992.

⁶⁰⁷ HMDCDR, 15. K SVK-N: K-da ZnŠTO Lika, Predlog za postavljanje Komandanta i NŠ, Pov. broj 2846-1, od 8. 12. 1992.

⁶⁰⁸ Premda je uspješno vodio brigadu, pukovnik Bešir smijenjen je s dužnosti jer je u Komandi brigade i prištabnim jedinicama zaposlio veći dio rodbine i prijatelja. HMDCDR, 15. K SVK-N: Informacija o bezbednosnom stanju u jedinicama 15. korpusa, bez nadnevka, veljača ili ožujak 1993.; HMDCDR, GŠ SVK, kut. 67.: GŠ SVK, Smena komandanta 18. pbr, Str. pov. br. 45-71, od 24. 3. 1993.; kut. 67.: GŠ SVK, Postavljaju se po ratnoj formaciji u Lički korpus, Naredba broj 45-133, od 7. 5. 1993.;

⁶⁰⁹ HMDCDR, GŠ SVK, kut. 39.: 40. kadrovski centar Generalštaba Vojske Jugoslavije (dalje: 40. KC GŠ VJ), Predlog za unapređenje, od 1. 11. 1994.

⁶¹⁰ HMDCDR, 15. K SVK-N: K-da ZnŠTO Lika, Predlog formacija za Lički korpus, Br. 2790, od 1. 12. 1992.

⁶¹¹ HMDCDR, 15. K SVK-N: Formacija 18. pbr, bez nadnevka, početak 1993.

⁶¹² HMDCDR, 15. K SVK-N: Pregled tajnih naziva komandi i jedinica 18. pbr, Strogo povjerljivo, bez nadnevka, 1993.

artiljerijskog divizionu 105 mm formiran je haubički artiljerijski divizion 122 mm, jedini takve vrste u pješačkim jedinicama korpusa, koji se sastojao od dvije baterije haubica 122 mm D-30. Kao samostalne jedinice unutar brigade formirane su po jedna baterija brdskih topova 76 mm B-1 i haubica 105 mm.⁶¹³ U drugoj polovini 1993., iako to formacija nije predviđala, osnovana je desetina vojne policije. Vojnim policajcima nedostajala je vojno-policajska oprema te su uglavnom čuvali Komandu brigade i privodili vojne obveznike u jedinice.⁶¹⁴ Tijekom 1994. došlo je do izmjena u formaciji 18. pješačke brigade. Formirani su vod vojne policije i laki artiljerijski divizion PZO.⁶¹⁵

Zbog uspjeha hrvatskih snaga u operaciji „Gusar“, Komanda Ličkog korpusa u veljači 1993. naredila je formiranje snaga za intervencije. Na razini 18. pješačke brigade formirana je jedinica za intervencije jačine 30 vojnika, odnosno dva pješačka voda. Jedinica je za potporu imala vod topova 76 mm, vod minobacača 120 mm i vod tenkova. Interventna jedinica na raspolaganju je imala četiri motorna vozila te je u odnosu na druge jedinice u brigadi predstavljala manevarsku snagu izravno podčinjenu Komandi brigade. Osim na razini brigade, jedinice za intervencije formirane su i u pješačkim bataljunima. Svaki bataljun formirao je vod za intervencije ojačan vodom minobacača 60 mm ili 82 mm, ali bez motorizacije.⁶¹⁶ U prvoj polovini 1994. jedinica za intervencije 18. pješačke brigade preformirana je. Znatno ojačana, jedinica se sastojala od kamiona s protuzračnim topom 40 mm, dva oklopna transportera, čete tenkova, motorizirane čete i pješačke čete zvane „13. Garava“. Ukupno se u jedinici nalazio 141 oficir, podoficir i vojnik.⁶¹⁷ Iz navedenog se može zaključiti da većina jedinica brigade nije imala sposobnost za manevar čak niti u zoni odgovornosti brigade. Prema tome, unatoč promjenama u organizacijsko-formacijskoj strukturi, 18. pješačka brigada i dalje je bila jedinica slična jedinicama prostorne strukture TO.

U 1993. pod Komandom brigade nalazile su se jedinice prostorne strukture. Tijekom 1994. jedinice su preformirane i objedinjene u 1. vojno-teritorijalni odred Korenica. Odred se sastojao od tri voda iz Korenice, voda Ličko Petrovo Selo, voda Plitvička jezera, voda Udbina i voda Vrhovine.⁶¹⁸

⁶¹³ HMDCDR, 15. K SVK-N: Komanda 18. pješačke brigade (dalje: K-da 18. pbr), Jedinice za protivzračnu borbu, Str. pov. br. 192-2, od 2. 2. 1993.; K-da 18. pbr, Analiza popune RJ, Str. pov. br. 91-2, od 6. 2. 1995.; Pregled tajnih naziva komandi i jedinica 18. pbr, Strogo povjerljivo, bez nadnevka, 1993.

⁶¹⁴ HMDCDR, GŠ SVK, kut. 33.: K-da 15. K, Formiranje jedinica vojne policije, Str. pov. br. 355-2, od 23. 8. 1993.

⁶¹⁵ HMDCDR, 15. K SVK-N: K-da 18. pbr, Pregled brojnog stanja RJ 18. pbr na dan 25. 10. 1994.

⁶¹⁶ HMDCDR, 15. K SVK-N: K-da 18. pbr, Snage za intervencije, Str. pov. br. 169-2, od 14. 2. 1993.

⁶¹⁷ M. SEKULIĆ, *Knin je pao u Beogradu*, 207.

⁶¹⁸ HMDCDR, GŠ SVK, kut. 62.: K-da 15. K, Organizacija VTod, Str. pov. br. 1358-1, od 30. 10. 1994.

Motorizacija u 18. pješačkoj brigadi bila je skromna zbog čega je Komanda brigade imala poteškoća s dovođenjem ljudstva i topničkih oruđa na položaje. Poteškoće s prijevozom topništva djelomično su riješene tako što su mobilizirani traktori.⁶¹⁹ Krajem ožujka 1993. brigada je raspolagala sa 76 motornih vozila.⁶²⁰ Stanje se do veljače 1995. popravilo, tako da je brigada raspolagala sa 107 motornih vozila, ali je 14 vozila bilo za rashod.⁶²¹ Unatoč poboljšanju, raspoloživi broj motornih vozila nije povećao sposobnost jedinica za manevar. Krajem lipnja 1995. u jedinicama za potporu, protuzračnu obranu i protuoklopnu borbu nedostajalo je 26 vozila za vuču.⁶²² Lošoj mobilnosti jedinica doprinosila je i nestašica goriva koja je samo pogoršana čestim krađama.⁶²³ Ustvari, krađe goriva postale su toliko česte da je Komanda brigade naredila da se svi počinitelji krađe strijeljaju „na licu mesta bez suđenja“.⁶²⁴ Nema naznaka da je itko strijeljan zbog krađe goriva, ali nestašice goriva bile su tolike da je brigada za dostavu hrane na položaje koristila 108 konjskih zaprega.⁶²⁵

Brigada je imala i problema s intendantskim osiguranjem, posebice nedostatkom hrane. Nestašica hrane je bila tolika da je krajem ožujka 1993. Komanda Ličkog korpusa svim podčinjenim jedinicama naredila prelazak na dva obroka dnevno.⁶²⁶ Krajem svibnja 1993. ponovno su uvedena tri obroka.⁶²⁷ Nedostatna i nekvalitetna prehrana loše se odrazila na moral boraca, odnosno na borbenu spremnost 18. pješačke brigade u cjelini.⁶²⁸ S obzirnom na to da se opskrba prehrambenim namirnicama nije popravljala, Komanda brigade pokrenula je prikupljanje hrane i zimnice od stanovništva na dobrovoljnoj osnovi.⁶²⁹ Nakon što je hrana prikupljena pojavio se problem skladištenja. Dio namirnica uništili su glodavci i ptice zbog loših skladišnih prostora.⁶³⁰ Prikupljanje hrane na dobrovoljnoj osnovi nije moglo osigurati dovoljne količine hrane za duže vrijeme. Stoga je oficir zadužen za pozadinu tražio od

⁶¹⁹ HMDCDR, 15. K SVK-N: K-da 18. pbr, Analiza popune RJ, Str. pov. br. 91-2, od 6. 2. 1995.; HMDCDR, Medački džep-N: Radna bilježnica oficira ili podoficira 18. pješačke brigade SVK, zabilješka za 12. rujan 1993.

⁶²⁰ HMDCDR, 15. K SVK-N: K-da 18. pbr, Dostavljamo Vam spisak m/v u 18. pbr, Broj pov. 337-2, od 28. 3. 1993.

⁶²¹ HMDCDR, 15. K SVK-N: K-da 18. pbr, Analiza popune RJ, Str. pov. br. 91-2, od 6. 2. 1995.

⁶²² HMDCDR, 15. K SVK-N: K-da 18. pbr, Zahtev za popunu motornim vozilima, Pov. br. 831-4, od 21. 6. 1995.

⁶²³ HMDCDR, 15. K SVK-N: K-da 15. K, Analiza i mere za racionalnu potrošnju pogonskog goriva, Pov. broj 2908, od 17. 12. 1992.

⁶²⁴ HMDCDR, 15. K SVK-N: K-da 18. pbr, Krađa pogonskog goriva, Str. pov. br. 163-2, od 11. 2. 1993.

⁶²⁵ HMDCDR, 15. K SVK-N: K-da 18. pbr, Analiza popune RJ, Str. pov. br. 91-2, od 6. 2. 1995.

⁶²⁶ HMDCDR, 15. K SVK-N: K-da 15. K, Način ishrane boraca, Str. pov. br. 180-93, od 22. 3. 1993.

⁶²⁷ HMDCDR, 15. K SVK-N: K-da 15. K, Prelazak na tri obroka, Pov. broj 250-45, od 22. 5. 1993.

⁶²⁸ HMDCDR, 15. K SVK-N: K-da 18. pbr, Podizanje borbene gotovosti na viši nivo, Str. pov. br. 567-1, od 4. 5. 1993.

⁶²⁹ HMDCDR, 15. K SVK-N: K-da 18. pbr, Skupljanje hrane za zimu na dobrovoljnoj osnovi i uskladištenje po jedinicama, Pov. br. 1643-1, od 27. 10. 1993.; Sastanak sa predstavnicima Ministarstva odbrane i snabdevaćima hranom i ogrevnim drvetom, od 10. 11. 1993.

⁶³⁰ HMDCDR, 15. K SVK-N: K-da 18. pbr, Komisijski zapisnik, Pov. br. 1878-2, od 4. 12. 1993.

Komande brigade da se stanovništvu u zoni odgovornosti brigade koje nema „nikoga u jedinicama brigade razreže mesečni ili polugodišnji doprinos u artiklima ishrane“.⁶³¹ Komanda brigade nije prihvatila prijedlog već je pokrenula vojnu ekonomiju na Ljubovu, odnosno na poljoprivrednom dobru zatvora u Gospiću.⁶³²

Nije poznato s koliko je osobnog pješačkog naoružanja 18. pješačka brigada raspolagala, ali prema količini ostalog naoružanja može se zaključiti da je bila solidno naoružana jedinica. Od lakog naoružanja brigada je raspolagala s: dva protuzračna raketna oruđa Strijela-2M, 41 teškom strojnicom, 33 ručna raketna bacača M-79, 148 ručnih raketnih bacača M-80 i 179 ručnih bacača M-57. Za topničku potporu brigada je imala: sedam protuzračnih topova 20 mm, šest protuzračnih topova 40 mm, 14 minobacača 60 mm, 29 minobacača 82 mm, 14 minobacača 120 mm, pet brdskih topova 76 mm B-1, šest topova 76 mm M-42, 20 netrzajnih topova 82 mm, pet haubica 105 mm, 12 haubica 122 mm D-30 i četiri topa 130 mm M-46.⁶³³ Brigada je posjedovala i višecijevni lanser nevođenih raketnih zrna 57 mm koji je skinut sa zrakoplova MiG-21.⁶³⁴ Oklopništvo brigade sastojalo se od jednog borbenog oklopnog vozila, dva samohodna protuzračna topa 30/2 mm, jednog oklopnog transportera BTR-50, 11 oklopnih transportera M-60, jednog tenka M-84 i devet tenkova T-55.⁶³⁵ Unatoč općoj neimaštini, ratna tehnika je uz manje neispravnosti bila borbeno spremna.⁶³⁶ Brigada nije imala kapacitete za održavanje tehnike, stoga je tehnika održavana u 81. pozadinskoj bazi ili u remontnom zavodu „Kosmos“ u Banja Luci.⁶³⁷

Unatoč ispravnosti ratne tehnike i radu Komande brigade na ublažavanju nestašice hrane, moral ljudstva bio je loš što se neposredno odrazilo na stanje popune i borbenu spremnost brigade.⁶³⁸

⁶³¹ HMDCDR, 15. K SVK-N: K-da 18. pbr, Popravljanje položaja 18. pbr, Str. pov. br. 1489-1, od 21. 7. 1994.

⁶³² HMDCDR, 15. K SVK-N: Komanda 1. pješačkog bataljuna 18. pbr (dalje: K-da 1. pb), Snabdjevanje jedinica 18. pbr hranom, odećom i obućom, Pov. br. 453, od 31. 8. 1994.

⁶³³ HMDCDR, 15. K SVK-N: K-da 15. K, Izveštaj o izvršenom tehničkom pregledu i opravci artiljerijskih oruđa u Ličkom korpusu u vremenu od 20. 5. 1993. do 28. 5. 1993. god., Pov. br. 68-53, od 28. 5. 1993.; K-da 18. pbr, Zapisnik o izvršenom teh. pregledu art. naoružanja u brigadi Bunić, Pov. br. 1645-1, od 25. 10. 1993.; K-da 18. pbr, Analiza popune RJ, Str. pov. br. 91-2, od 6. 2. 1995.

⁶³⁴ HMDCDR, 15. K SVK-N: K-da 18. pbr, Trebovanje municije, Pov. br. 1614-1, od 20. 10. 1993.

⁶³⁵ HMDCDR, 15. K SVK-N: K-da 18. pbr, Dostavljamo Vam spisak m/v u 18. pbr, Broj pov. 337-2, od 28. 3. 1993.; K-da 18. pbr, Komisijski zapisnik, od 23. 12. 1993.; K-da 18. pbr, Analiza popune RJ, Str. pov. br. 91-2, od 6. 2. 1995.

⁶³⁶ HMDCDR, 15. K SVK-N: Stanje TMS u 15. korpusu 4. 1994. godine, bez nadnevka, travanj 1994.

⁶³⁷ HMDCDR, 15. K SVK-N: K-da 15. K, Upućivanje TMS na GR, Pov. broj 24-146, od 25. 5. 1994.

⁶³⁸ HMDCDR, 15. K SVK-N: K-da 18. pbr, Rukovođenje i komandovanje, podizanje rada, reda i discipline na potreban nivo, Pov. br. 1938-1, od 11. 12. 1993.

Tablica 8. Stanje ratne popune u 18. pješačkoj brigadi tijekom 1993.⁶³⁹

Kategorija	Stanje popune ožujak 1993.			Stanje popune svibanj 1993.			Stanje popune prosinac 1993.		
	Sljeduje	Ima	%	Sljeduje	Ima	%	Sljeduje	Ima	%
Oficiri	171	74	43,2	171	79	46	171	94	55
Podoficiri	107	126	117,7	107	105	98	107	101	94,3
Vojnici	2148	1911	89	2148	1364	63,5	2148	1525	71
Dobrovoljci	/	51	2,3	/	30	2	/	/	/
Ukupno	2426	2162	89	2426	1578	65	2426	1720	71

Tijekom 1993. stanje popune u 18. pješačkoj brigadi bilo je najbolje nakon mobilizacije u ožujku. Popunjenost bi bila i bolja da se 65 vojnih obveznika nije nalazilo na radnoj obavezi u tvornici „MOL“ u Novom Ličkom Osiku. Tvornica je imala strateški značaj za RSK jer je proizvodila streljivo kalibra 105 mm i 120 mm.⁶⁴⁰ Nakon mobilizacije u svibnju 1993., stanje popune bilo je iznimno loše te je Komanda brigade krenula u obilazak mjesta u zoni odgovornosti kako bi obavila razgovore s vojnim obveznicima koji su izbjegli mobilizaciju. Većina obveznika izbjegla je mobilizaciju zbog neimaštine, odnosno morali su se baviti poljoprivredom kako bi prehranili obitelj.⁶⁴¹ Premda je oskudica zahvatila sve dijelove Like, stanje je posebno loše bilo u Novom Ličkom Osiku. Civilna vlast nije funkcionirala, a većina stanovništva živjela je velikom siromaštvu. Siromaštvo je, uz crtu bojišta koja je prolazila kroz mjesto, samo ubrzalo odlazak stanovništva.⁶⁴² Odlazak vojno-sposobnog stanovništva poprimio je tolike razmjere da je borbena spremnost 18. pješačke brigade bila narušena. Stoga je SO Korenica u suradnji s Komandom brigade uskratila „pravo na smještaj, prehranu i humanitarnu pomoć na području opštine Korenica svim vojno-sposobnim muškarcima i radno sposobnim ženama“ iz Novog Ličkog Osika.⁶⁴³ Stanje popune popravilo se u prosincu 1993. što treba pripisati premještanjem vojnika iz drugih dijelova RSK i RS, a ne mjerama SO Korenica. Tijekom prosinaca u brigadi se nalazilo 119 vojnika 2. krajiškog korpusa VRS. Također,

⁶³⁹ HMDCDR, GŠ SVK, kut. 45.: K-da 15. K, Izveštaj o popunjenosti sa ljudstvom, Str. pov. br. 156-10, od 25. 3. 1993.; kut. 45.: K-da 15. K, Izveštaj o popunjenosti RJ sa ljudstvom, Str. pov. br. 153-31, od 11. 5. 1993.; kut. 46.: K-da 15. K, Pregled brojnog stanja po kategorijama v/o, Pov. br. 156-23/2, od 31. 12. 1993.

⁶⁴⁰ HMDCDR, 15. K SVK-N: K-da 18. pbr, Prikupljanje ambalaže, Str. pov. br. 326-1, od 24. 3. 1993.; HMDCDR, Dokumentacija RSK-N: Državno preduzeće „MOL“, Zahtjev za upućivanje na radnu obavezu pripadnika bataljona Teslingrad u preduzeće „MOL“, Broj: 123-P-13, bez nadnevka, vjerojatno ožujak 1993.

⁶⁴¹ HMDCDR, 15. K SVK-N: K-da 18. pbr, Provera provođenja mobilizacije, izveštaj i mišljenje, Pov. br. 939-2, od 1. 5. 1993.

⁶⁴² Jakša RAGUŽ, „Đorđe je pokosio travu ustašku...“. Svakodnevni život u okupiranom Novom Ličkom Osiku (1991. – 1995.) u izvješćima ‘Stanice milicije Republike Srpske Krajine Teslingrad’, *Identitet Like: korijeni i razvitak*, Knjiga 1., (ur. Željko Holjevac), Zagreb, Gospić, 2009., 727, 742, 747-748.

⁶⁴³ HMDCDR, Skupština općine Korenica, kut. N: SO Korenica, Odluka, Broj: 02-481/93, od 8. 10. 1993.

brigada je u svojim redovima imala 16 žena.⁶⁴⁴ Već početkom veljače 1994. u brigadi se nalazilo 110 žena.⁶⁴⁵

Tijekom 1994. u 18. pješačkoj brigadi zabilježen je porast popune ljudstvom, što se može pripisati dolasku na ispomoć pripadnika drugih jedinica SVK te iz VRS.

Tablica 9. Stanje ratne popune u 18. pješačkoj brigadi tijekom 1994.⁶⁴⁶

Kategorija	Stanje popune ožujak 1994.			Stanje popune svibanj 1994.			Stanje popune prosinac 1994.		
	Sljeduje	Ima	%	Sljeduje	Ima	%	Sljeduje	Ima	%
Oficiri	171	94	55	171	94	55	124	95	76,6
Podoficiri	107	101	94,3	107	101	94,3	99	79	80
Vojnici	2148	1490	69,3	2148	1493	69,5	1556	1397	90
Dobrovoljci	/	/	/	/	/	/	/	/	/
Ukupno	2426	1685	69,4	2426	1688	69,5	1779	1571	88

Komanda Ličkog korpusa naredila je početkom ožujka 1994. mobilizaciju zbog akcije hrvatskih snaga u kojoj su zauzete dominantne točke Trlo i Čukovac.⁶⁴⁷ Unatoč relativno velikom odazivu u zoni odgovornosti 18. pješačke brigade, mobilizirano ljudstvo nije se nalazilo na položajima koji većinom nisu bili inženjerijski uređeni. Borbenu spremnost ljudstva nije podigao niti posjet političkog i vojnog vodstva RSK na čelu s M. Martićem. Zbog nezainteresiranosti vojnika za uređivanje položaja Komanda brigade naredila je angažman stanovništva. Nezainteresiranost vojnika za inženjerijske radove dijelom leži u činjenici što su se radovi morali obavljati bez mehanizacije te uz pomoć stočnih zaprega.⁶⁴⁸

Nakon što je potpisan *Zagrebački sporazum* do 1. travnja 1994. teško naoružanje 18. pješačke brigade povučeno je s položaja u skladišta u Buniću, Čorcima, Debelom Brdu, Podudbini, Smrdeljima, Udbini i Vukmirovićima. Povlačenje je iskorišteno za održavanje i popravak naoružanja.⁶⁴⁹ Komanda brigade trudila se da podčinjene jedinice poštuju odredbe sporazuma.⁶⁵⁰ Prekid vatre iskorišten je za inženjerijsko uređivanje položaja, postavljanje novih

⁶⁴⁴ HMDCDR, 15. K SVK-N: K-da 18. pbr, Brojno stanje, Pov. br. 1962-2, od 14. 12. 1993.

⁶⁴⁵ M. SEKULIĆ, *Knin je pao u Beogradu*, 56.

⁶⁴⁶ HMDCDR, GŠ SVK, kut. 46.: K-da 15. K, Pregled brojnog stanja po kategorijama v/o, Str. pov. br. 156-23/7, od 16. 3. 1994.; HMDCDR, 15. K SVK-N: K-da 15. K, Pregled brojnog stanja, Str. pov. br. 156-23/11, od 15. 5. 1994.; K-da 18. pbr, Izveštaj o ratnoj popuni, Pov. br. 2087-4, od 9. 12. 1994.

⁶⁴⁷ D. MARIJAN, *Domovinski rat*, 317.

⁶⁴⁸ HMDCDR, 15. K SVK-N: K-da 1. pb, Informacija, Broj: 234, od 14. 3. 1994.; K-da 1. pb, Naredba, Broj: 235, od 18. 3. 1994.

⁶⁴⁹ HMDCDR, GŠ SVK, kut. 13.: GŠ SVK, Pregled skladišta i razmeštaja indirektnog naoružanja, Str. pov. br. 153-18/1, od 1. 4. 1994.; HMDCDR, 15. K SVK-N: K-da 18. pbr, Otklanjanje nedostataka, od 25. 5. 1994.

⁶⁵⁰ HMDCDR, 15. K SVK-N: K-da 18. pbr, Obezbeđenje odredbe sporazuma od 29. 4. 1994. i vršenje misije mira UN, od 17. 5. 1994.

minskih polja te zaprečivanje tenkoprohodnih pravaca.⁶⁵¹ Zahvaljujući opsežnim inženjerijskim radovima, 18. pješačka brigada postala je jedina formacija u SVK koja je ispred položaja imala žičane prepreke.⁶⁵² Tijekom 1994. u brigadu nisu dolazili dobrovoljci, ali su kao ispomoć dolazili pripadnici Kordunaškog i Slavonsko-baranjskog korpusa SVK te 2. krajiškog korpusa VRS. Osim za držanje položaja, pripadnici jedinica SVK izvan zone odgovornosti Ličkog korpusa korišteni su za čuvanje tvornice „MOL“.⁶⁵³ Krajem 1994. zbog borbi oko Bihaća naređena je mobilizacija jedinica Ličkog korpusa.⁶⁵⁴ Brigada je na bihaćko bojište, odnosno u sastav Taktičke grupe 1 uputila vod tenkova, bateriju haubica 122 mm i pješačku četvu. Ukupno je iz 18. pješačke brigade u borbama oko Bihaća sudjelovalo 118 oficira, podoficira i vojnika.⁶⁵⁵ Nakon mobilizacije, brigada je imala najbolju popunjenost od formiranja. Međutim, brojno stanje ljudstva propisano formacijom smanjeno je s 2426 na 1779 oficira, podoficira i vojnika.⁶⁵⁶ Očito je smanjenje brojnog stanja bio pokušaj da se propisana formacija uskladi s mogućnostima popune ljudstvom u zoni odgovornosti brigade.

Unatoč izmjenama u propisanoj formaciji, manjak ljudstva, prije svega aktivnih starješina, i dalje je opterećivao djelovanje 18. pješačke brigade. Premda se u brigadi početkom 1995. nalazilo 14 aktivnih starješina iz VJ i dalje je nedostajalo 13 aktivnih starješina od načelnika intendantske službe do komandanata bataljuna.⁶⁵⁷

⁶⁵¹ HMDCDR, 15. K SVK-N: K-da 18. pbr, Inženjerijsko obezbeđenje novoposednutih položaja, Str. pov. br. 1018-2, od 20. 5. 1994.

⁶⁵² HMDCDR, GŠ SVK, kut. 2.: Izveštaj sa kontrole stanja borbene gotovosti od strane inspekcije GŠ SVK, bez nadnevka, veljača 1995.

⁶⁵³ HMDCDR, GŠ SVK, kut. 46.: K-da 15. K, Pregled brojnog stanja po kategorijama v/o, Str. pov. br. 156-23/6, od 1. 3. 1994.; kut. 24.: GŠ SVK, Obezbeđenje objekata namjenske proizvodnje u Teslingradu, Str. pov. br. 3-442, od 26. 9. 1994.

⁶⁵⁴ M. SEKULIĆ, *Knin je pao u Beogradu*, 93.

⁶⁵⁵ HMDCDR, GŠ VRS, kut. 7.: K-da TG-1, Zapovest za napad op. br. 1, od 7. 11. 1994.; HMDCDR, 15. K SVK-N: K-da TG-1, Brojno stanje boraca TG-1 po kategorijama iz jedinica 15. korpusa na dan 31. 12. 1994., Str. pov. br. 01-2/95, od 2. 1. 1995.

⁶⁵⁶ HMDCDR, 15. K SVK-N: K-da 18. pbr, Izveštaj o ratnoj popuni, Pov. br. 2087-4, od 9. 12. 1994.

⁶⁵⁷ HMDCDR, 15. K SVK-N: K-da 18. pbr, Brojno stanje, Pov. br. 170-1, od 10. 2. 1995.; HMDCDR, GŠ SVK, kut. 43.: Podatke o popuni FM PVL, Str. pov. br. 4-160/1, od 26. 2. 1995.

Tablica 10. Stanje ratne popune u 18. pješačkoj brigadi tijekom 1995.⁶⁵⁸

Kategorija	Stanje popune ožujak 1995.			Stanje popune svibanj 1995.			Stanje popune srpanj 1995.		
	Sljeduje	Ima	%	Sljeduje	Ima	%	Sljeduje	Ima	%
Oficiri	124	96	77,4	124	94	75,8	121	83	68,5
Podoficiri	99	79	80	99	80	80,8	97	77	79,3
Vojnici	1556	1374	88,3	1556	1374	88,3	1506	1104	73,3
Dobrovoljci	/	/	/	/	3	0,1	/	/	/
Ukupno	1779	1549	87	1779	1551	87,1	1724	1264	73,3

Stanje s popunom djelomično se popravilo nakon što je uvedeno dosluživanje vojnog roka. Tijekom svibnja 1995. na dosluženju vojnog roka nalazilo se 64 vojnika.⁶⁵⁹ Premda je mobilizacija u svibnju nakon početka akcije „Bljesak“ bila relativno uspješna, borbena spremnost brigade bila je niska. Uz nedisciplinu, jedan od uzroka niskoj spremnosti za borbena djelovanja bio je i alkohol. Zbog velikog broja alkoholiziranih vojnika, Komanda brigade zabranila je točenje i prodaju alkoholnih pića u zoni odgovornosti brigade.⁶⁶⁰ Ipak, zabrana nije imala većeg efekta jer su zbog alkoholiziranosti smijenjeni komandanti 3. pješačkog bataljuna, haubičke artiljerijske baterije 105 mm te haubičkog artiljerijskog divizijuna 122 mm. Također, dva poručnika i šest vojnika disciplinski su kažnjeni zatvorom, dok je protiv šest pripadnika brigade pokrenut kazneni postupak pred Vojnim sudom.⁶⁶¹ Nakon svibnja 1995. došlo je do pada popune te je Komanda brigade pokušala motivirati ljudstvo promaknućima i skidanjem činova nediscipliniranim starješinama.⁶⁶² Čak je i Komanda Ličkog korpusa početkom lipnja 1995. za „umešnost u likvidaciji muslimanskih uporišta u reonu Plješevice“ novčano nagradila dvojicu vojnika 18. pješačke brigade.⁶⁶³ Tijekom srpnja 1995. u brigadu su počeli pristizati vojni obveznici izbjegli s područja RSK, ali deset obveznika, koliko ih je bilo sredinom srpnja, nije moglo značajnije utjecati na stanje popune.⁶⁶⁴

⁶⁵⁸ HMDCDR, 15. K SVK-N: K-da 18. pbr, Izveštaj o ratnoj popuni, Pov. br. 331-1, od 10. 3. 1995.; Pregled popune ljudstvom 18. pbr po ratnoj formaciji, od 9. 5. 1995.; K-da 15. K, Dostavljanje izvještaja o ratnoj popuni, Str. pov. br. 732-56/14-1, od 15. 7. 1995.

⁶⁵⁹ HMDCDR, 15. K SVK-N: K-da 18. pbr, Analiza popune RJ, Str. pov. br. 91-2, od 6. 2. 1995.; Pregled popune ljudstvom 18. pbr po ratnoj formaciji, od 9. 5. 1995.

⁶⁶⁰ HMDCDR, 15. K SVK-N: K-da 1. pb, Naređujem, Pov. br. 94/2, od 3. 5. 1995.

⁶⁶¹ HMDCDR, 15. K SVK-N: K-da 18. pbr, Preduzete mere posle izvršene analize b/d u periodu 1. 5. - 15. 5. 1995. god., Pov. br. 702-1, od 28. 5. 1995.

⁶⁶² HMDCDR, 15. K SVK-N: K-da 18. pbr, Zahtev za unapređenje, proizvođenje i skidanje činova, Pov. br. 737-1, od 3. 6. 1995.

⁶⁶³ HMDCDR, 15. K SVK-N: K-da 15. K, Naređujem, Pov. broj 23-50, od 10. 6. 1995.

⁶⁶⁴ HMDCDR, 15. K SVK-N: Pregled primljenih i otpuštenih vojnih obveznika mobilisanih u SRJ iz sastava RJ 15. korpusa na dan 15. 7. 1995., bez nadnevka, srpanj 1995.

3.3. Pedeseta pješačka brigada

Pedeseta pješačka brigada SVK nastala je od 73. odreda TO RSK krajem studenoga 1992. Komanda brigade smještena je u Vrhovine.⁶⁶⁵ Komandant brigade bio je potpukovnik Dane Vujnović koji je dotada službovao u VJ.⁶⁶⁶ Početkom studenoga 1993. za komandanta postavljen je pukovnik Stojan Mirković.⁶⁶⁷ Već krajem lipnja 1994. vršitelj dužnosti komandanta brigade postao je kapetana I klase Đorđe Žakula.⁶⁶⁸ Početkom listopada 1994. za komandanta postavljen je pukovnik Stevan Štrbac.⁶⁶⁹

Formacija prema kojoj je formirana 50. pješačka brigada propisana je krajem 1992. Brigada se trebala sastojati od Komande, Komande stana, voda veze, izviđačko-diverzantskog voda, dva pješačka bataljuna, čete tenkova, mješovitog protuoklopnog artiljerijskog divizijuna, mješovitog artiljerijskog divizijuna, mješovite lake artiljerijske baterije PZO, pionirskog i pozadinskog voda. Prema navedenoj formaciji brigada je trebala imati 1466 oficira, podoficira i vojnika.⁶⁷⁰ Pješački bataljuni trebali su se sastojati od Komande, desetina veze, tri pješačke čete, čete minobacača 120 mm, protuoklopnog i pozadinskog voda.⁶⁷¹ Prilikom formiranja jedinica došlo je do odstupanja od propisane formacije. Do početka travnja 1993. brigada je mimo formacije imala desetinu vojne policije, desetinu veze, vod minobacača 82 mm, vod minobacača 120 mm, inženjerijsku desetinu i pozadinsku četvu. Mješoviti protuoklopni artiljerijski divizijun i mješovita laka artiljerijska baterija PZO nisu formirani.⁶⁷² Baterija PZO nije formirana jer su se oruđa za PZO nalazila u pješačkim jedinicama te su korištena za djelovanje po ciljevima na zemlji.⁶⁷³ Premda nije poznato kako je izgledala struktura pješačkih bataljuna nakon što su formirani, znamo da su pješačke čete u njima formirane prema teritorijalnome principu što je naslijeđeno iz organizacijsko-formacijske strukture TO. Prvi pješački bataljun činile su čete Glavace, Petrinić Polje i Škare, dok su 2. pješački bataljun činile

⁶⁶⁵ HMDCDR, GŠ SVK, kut. 67.: GŠ SVK, Preformiranje Teritorijalne odbrane i Posebnih jedinica milicije u Srpsku vojsku Republike Srpska Krajina, DT br. 947-23/1, od 27. 11. 1992.

⁶⁶⁶ HMDCDR, 15. K SVK-N: K-da ZnŠTO Lika, Predlog za postavljanje Komandanta i NŠ, Pov. broj 2846-1, od 8. 12. 1992.; HMDCDR, GŠ SVK, kut. 67.: GŠ SVK, Postavljaju se po ratnoj formaciji u Lički korpus, Naredba broj 45-133, od 7. 5. 1993.

⁶⁶⁷ Naredba o postavljanju nije dostupna, ali prema potpisu na dokumentima s početka studenoga 1993. i prijedlogu za postavljanje iz svibnja 1994. može se sa sigurnošću ustvrditi da je pukovnik Mirković preuzeo dužnost komandanta 50. pješačke brigade. HMDCDR, 15. K SVK-N: K-da 50. pbr, Informacija, Pov. br. 50-2026, od 1. 11. 1993.; K-da 50. pbr, Komandi 15. korpusa, Pov. broj: 50-728/94, od 2. 5. 1994.

⁶⁶⁸ HMDCDR, 15. K SVK-N: K-da 15. K, Starješinske dužnosti, Pov. br. 549-200/1, od 30. 6. 1994.

⁶⁶⁹ HMDCDR, GŠ SVK, kut. 39.: GŠ SVK, Premešta se, Naredba br. 5/1-148, od 5. 10. 1994.

⁶⁷⁰ HMDCDR, 15. K SVK-N: K-da ZnŠTO Lika, Predlog formacija za Lički korpus, Br. 2790, od 1. 12. 1992.

⁶⁷¹ HMDCDR, 15. K SVK-N: Formacija 50. pbr, bez nadnevka, početak 1993.

⁶⁷² HMDCDR, 15. K SVK-N: Brojno stanje 50. pbr na dan 1. 4. 1993.

⁶⁷³ HMDCDR, 15. K SVK-N: K-da 50. pbr, Redovni borbeni izveštaj, Pov. broj: 1255/93, od 6. 7. 1993.

čete Crna Vlast, Babin Potok i Turjanski.⁶⁷⁴ U drugoj polovini 1993. rasformiran je vod minobacača 82 mm, dok je inženjerijska desetera preformirana u vod.⁶⁷⁵ Tijekom 1994. u brigadi su formirani treći pješački bataljun, mješovita protuoklopna artiljerijska baterija i laka artiljerijska raketna baterija PZO. Umjesto mješovitog artiljerijskog divizionu formiran je haubički artiljerijski divizion.⁶⁷⁶

Tijekom svojeg postojanja 50. pješačka brigada nije formirala privremene sastave, ali su njezine jedinice odlazile na ispomoć drugim jedinicama ili su postajale dijelom združenih sastava. Početkom ožujka 1994., tijekom borbi za Trlo i Čukovac, vod vojnika iz 1. pješačkog bataljuna podčinjen je Komandi 18. pješačke brigade.⁶⁷⁷ Krajem 1994. i početkom 1995. u sastavu Taktičke grupe 1 nalazila se četa tenkova, vod samohodnih oruđa 76 mm i treći pješački bataljun. Tako je u borbama oko Bihaća sudjelovalo je 36 oficira, podoficira i vojnika 50. pješačke brigade.⁶⁷⁸ U ljeto 1995. prvi i drugi pješački bataljun sudjelovali su u borbama protiv ABiH na Ličkoj Plješivici.⁶⁷⁹

Može se pretpostaviti da Komanda brigade nije niti mogla formirati privremene sastave zbog paravojnog organiziranja, odnosno formiranja četničkih jedinica u brigadi tijekom 1993. i 1994. Glavni zagovarači četništva u zoni odgovornosti 50. pješačke brigade bili su SDS Krajine i Srpska pravoslavna Crkva. Osim što su prijetili nadređenim komandama, oko 120 pristaša četničke organizacije u brigadi odbijalo je odlazak na položaje, što je za posljedicu imalo to da su i ostali pripadnici brigade odbijali odlazak na položaje.⁶⁸⁰ Početkom kolovoza 1993. četničke pristalice pokušale su smijeniti Komandu 50. pješačke brigade, ali bez uspjeha jer nisu imali potporu ostalih pripadnika brigade.⁶⁸¹ Prema organu bezbjednosti Glavnog štaba SVK, do paravojnog organiziranja u 1993. došlo je nakon „nekoliko poseta Milana Babića,

⁶⁷⁴ HMDCDR, 15. K SVK-N: K-da 50. pbr, Utrošak goriva, Pov. broj: 50-1066/93., od 6. 6. 1993.

⁶⁷⁵ HMDCDR, 15. K SVK-N: K-da 50. pbr, Određivanje kvote potrošnje goriva, Pov. br. 60-516, od 20. 10. 1993.

⁶⁷⁶ HMDCDR, 15. K SVK-N: K-da 50. pbr, Pregled popune ljudstvom 50. pbr po ratnoj formaciji, Str. pov. br. 50-1626/22, od 13. 12. 1994.

⁶⁷⁷ HMDCDR, 15. K SVK-N: K-da 50. pbr, Naređenje, Pov. broj: 50-386-1/94., od 8. 3. 1994.

⁶⁷⁸ HMDCDR, GŠ VRS, kut. 7.: K-da TG-1, Zapovest za napad op. br. 1, od 7. 11. 1994.; HMDCDR, 15. K SVK-N: K-da TG-1, Brojno stanje boraca TG-1 po kategorijama iz jedinica 15. korpusa na dan 31. 12. 1994., Str. pov. br. 01-2/95, od 2. 1. 1995.

⁶⁷⁹ HMDCDR, 15. K SVK-N: K-da 50. pbr, Smjena ljudstva na položaju Plješevica, Str. pov. broj: 50-3-128, od 13. 6. 1995.

⁶⁸⁰ HMDCDR, 15. K SVK-N: Informacija o bezbednosnom stanju u jedinicama 15. korpusa, bez nadnevka, veljača ili ožujak 1993.; K-da 15. K, Zaključci iz KO procene, Str. pov. br. 273-1, od 20. 5. 1993.; HMDCDR, GŠ SVK, kut. 67.: GŠ SVK, Paravojno organizovanje na prostoru Like, od 6. 2. 1994.

⁶⁸¹ HMDCDR, 15. K SVK-N: Pokušaj organiziranog rušenja-smjenjivanja Komande 50. brigade, bez nadnevka, početak kolovoza 1993.

predsjednika SDS Krajine, Vrhovinama i drugim mestima Like“.⁶⁸² Osim potpore političkih i crkvenih krugova iz RSK, pristaše četništva imale su i potporu „Organizacije Srpskih četnika Ravna Gora“ iz Hamiltona u Kanadi koja im je slala materijalnu pomoć.⁶⁸³ Paravojno djelovanje u brigadi nastavljeno je i tijekom 1994. te se uglavnom svodilo na političku agitaciju i odbijanje odlaska na položaje.⁶⁸⁴

Motorizacija je i u 50. pješачkoj brigadi predstavljala problem. Početkom 1995. brigada je imala 57 motornih vozila od kojih je šest bilo u kvaru. Postavlja se pitanje je li popravak vozila bio moguć. Samo u 1994. tehnička služba brigade zbog nedostatka rezervnih dijelova ili nerentabilnosti popravka rashodovala je 20 motornih vozila.⁶⁸⁵ Količine goriva koje je brigada dobivala nisu bile dovoljne za svakodnevne potrebe jedinica, ali je Komanda Ličkog korpusa zahtijevala od Komande brigade bolju inženjerijsku uređenost položaja.⁶⁸⁶ Premda je do kraja 1993. uredila dio položaja, brigada je za potpuno inženjerijsko uređenje položaja trebala pedeset tona dizel goriva i deset tona benzina.⁶⁸⁷ Koliko je zahtjev Komande korpusa bio nerealan govori činjenica da je za svakodnevne potrebe tijekom lipnja 1993. brigada raspolagala sa 6400 tona dizela i 2100 tona benzina.⁶⁸⁸ Iako je u brigadi nedostajalo goriva za svakodnevne potrebe te je zbog uštede koristila konje, četa tenkova je uvijek imala dovoljno goriva. Svaki tenk imao je u spremniku po 150 litara goriva, dok se za svaki tenk čuvalo još 300 litara goriva.⁶⁸⁹ Poteškoće s gorivom kulminirale su krajem svibnja 1995. kada je brigada ostala bez zaliha goriva koje je morala imati u slučaju borbenih djelovanja.⁶⁹⁰

Nedostatak hrane predstavljao je poteškoću i u 50. pješачkoj brigadi. Iako je Komanda Ličkog korpusa krajem svibnja 1993. naredila prelazak na tri obroka dnevno, Komanda brigade

⁶⁸² HMDCDR, GŠ SVK, kut. 29.: OB GŠ SVK, Paravojno organizovanje i pokušaji razbijanja 50. pbr, Str. pov. br. 162-1, od 17. 8. 1993.

⁶⁸³ HMDCDR, 15. K SVK-N: Organizacija Srpskih četnika Ravna Gora, Srpskim borcima u Lici, bez nadnevka, srpanj 1994.

⁶⁸⁴ HMDCDR, GŠ SVK, kut. 33.: OB K-de 15. K, Omot predmeta za četničku grupu Predraga Uzelca, Strogo poverljivo, od 5. 2. 1994.

⁶⁸⁵ HMDCDR, 15. K SVK-N: K-da 50. pbr, Spisak b/v, n/b motornih vozila po reg. brojevima i TI m/v, Pov. br. 50-9/17, od 4. 2. 1995.

⁶⁸⁶ HMDCDR, 15. K SVK-N: K-da 50. pbr, Podizanje b/g na viši nivo, Pov. broj: 50-1863/93., od 9. 10. 1993.

⁶⁸⁷ HMDCDR, 15. K SVK-N: K-da 50. pbr, Podaci o uređenju teritorija, Pov. br. 50-2313, od 14. 12. 1993.

⁶⁸⁸ HMDCDR, 15. K SVK-N: K-da 50. pbr, Utrošak goriva, Pov. broj: 50-1066/93., od 6. 6. 1993.

⁶⁸⁹ Spremnik tenka T-55 ima zapremninu od 812 litara. Prema tome, tenkovi 50. pješачke brigade mogli su biti popunjeni s više od pola spremnika goriva što je bilo sasvim dovoljno u slučaju borbenih djelovanja. HMDCDR, 15. K SVK-N: Stanje TMS u 15. korpusu 4. 1994. godine, bez nadnevka, travanj 1994.; K-da 50. pbr, Analiza popune RJ, Str. pov. br. 5-15/1, od 1. 2. 1995.; Christopher F. FOSS, *Jane's Tank and Combat Vehicle Recognition Guide*, London, 2002., 72.

⁶⁹⁰ HMDCDR, 15. K SVK-N: K-da 50. pbr, Izuzimanje p/g sa pumpnih stanica, Pov. br. 7-468, od 22. 5. 1995.

je početkom lipnja 1993. uvela dva obroka dnevno.⁶⁹¹ Zanimljivo je da se vojnici nisu žalili na količinu hrane već na kvalitetu, koja je ostala loša i u 1994.⁶⁹² Premda je vladala nestašica hrane, dio hrane se bacao jer se na položajima nalazilo manje boraca nego što ih je bilo na spiskovima.⁶⁹³

U odnosu na motorizaciju popunjenost naoružanjem u 50. pješačkoj brigadi bila je zadovoljavajuća. Od pješačkog naoružanja brigada je imala: 12 pištolja, 21 snajpersku pušku, 30 pušaka 7,9 mm M-48, sedam kratkih strojica 7,62 mm M-56, 193 poluautomatske puške 7,62 mm M59/66, 578 automatskih pušaka 7,62 mm M70, 143 puškostrojnice, 30 strojica, 11 teških strojica, sedam protuzračnih raketnih oruđa Strijela-2M, devet ručnih bacača M-57, 14 ručnih raketnih bacača M-79 i tri lansirna kompleta POLO 9K11. Topništvo brigade sastojalo se od sedam protuzračnih topova 20/1 mm, pet protuzračnih topova 20/3 mm, dva protuzračna topa 40 mm, deset minobacača 60 mm, 24 minobacača 82 mm, osam minobacača 120 mm, devet brdskih topova 76 mm B-1, osam topova 76 mm M-42, osam netrzajnih topova 82 mm, šest haubica 105 mm i jednog raketnog lansera 128 mm M-63.⁶⁹⁴ Oklopništvo brigade sastojalo se od tri samohodna protuzračna topa 30/2 mm, dva samohodna oruđa 76 mm, jednog izviđačkog oklopnog automobila BRDM-2, pet oklopnih transportera M-60 i sedam tenkova T-55.⁶⁹⁵

Pedeseta pješačka brigada nije do kraja provela sve odredbe *Zagrebačkog sporazuma*. Premda je do 1. travnja 1994. s položaja povučeno teško naoružanje, jedno samohodno oruđe 76 mm i tri oklopna transporter ostali su skriveni.⁶⁹⁶ Povlačenje naoružanja iskorišteno je za održavanje i popravak tehnike koja je bila u lošem stanju.⁶⁹⁷

⁶⁹¹ HMDCDR, 15. K SVK-N: K-da 15. K, Prelazak na tri obeda, Pov. broj 250-45, od 22. 5. 1993.; K-da 50. pbr, Priprema i podela hrane, Pov. broj 60-231, od 5. 6. 1993.

⁶⁹² HMDCDR, 15. K SVK-N: Lapačka četa, od 1. 7. 1993.; Referisanje, od 22. 12. 1994.

⁶⁹³ HMDCDR, 15. K SVK-N: K-da 50. pbr, Otklanjanje propusta u vođenju brojnog stanja ljudstva u jedinicama, Pov. broj: 50-6-44/1, od 5. 4. 1995.

⁶⁹⁴ HMDCDR, 15. K SVK-N: Pregled naoružanja 50. pbr, bez nadnevka, prva polovina 1993.

⁶⁹⁵ HMDCDR, 15. K SVK-N: K-da 15. K, Izveštaj o izvršenom tehničkom pregledu i opravci artiljerijskih oruđa u Ličkom korpusu u vremenu od 20. 5. 1993. do 28. 5. 1993. god., Pov. br. 68-53, od 28. 5. 1993.; K-da 50. pbr, Spisak b/v, n/b motornih vozila po reg. brojevima i TI m/v, Pov. br. 50-9/17, od 4. 2. 1995.

⁶⁹⁶ Dokument 47, Zahtjev 50. pbr Komandi 15, korpusa SVK za odobrenje 12 profesionalnih ugovora za održavanje tehnike tenkovske čete skrivene nakon Zagrebačkog sporazuma iz ožujka 1994., od 11. 2. 1995., *Republika Hrvatska i Domovinski rat 1990. – 1995., dokumenti, Knjiga 15., Dokumenti vojne provenijencije „Republike Srpske Krajine“ (siječanj – travanj 1995.)*, (ur. Mate Rupić i Ilija Vučur), Zagreb, 2014.

⁶⁹⁷ HMDCDR, 15. K SVK-N: Komanda 81. pozadinske baze (dalje: K-da 81. PoB), Stanje izvučenih TMS u 50. pbr, Pov. br. 328-1, od 7. 7. 1994.

Četa tenkova je krajem studenoga 1994. u borbama oko bihaćkog aerodroma izgubila jedan tenk koji je zarobila ABiH.⁶⁹⁸ Do početka „Oluje“ četa tenkova ostala je i bez dva samohodna protuzračna topa 30/2 mm, ali njihova sudbina nije poznata.⁶⁹⁹

Pedeseta pješачka brigada je tijekom ožujka 1993. u odnosu na ostale brigade imala najmanju propisanu popunu.

Tablica 11. Stanje ratne popune u 50. pješачkoj brigadi tijekom 1993.⁷⁰⁰

Kategorija	Stanje popune ožujak 1993.			Stanje popune svibanj 1993.			Stanje popune prosinac 1993.		
	Sljeduje	Ima	%	Sljeduje	Ima	%	Sljeduje	Ima	%
Oficiri	117	29	24,7	117	28	24	117	30	25,6
Podoficiri	76	53	70	76	52	68,4	76	62	81,5
Vojnici	1376	1217	77	1376	1169	85	1376	1001	72,7
Dobrovoljci	/	131	9,1	/	36	2,8	/	/	/
Ukupno	1569	1430	91,1	1569	1285	82	1569	1093	69,6

Stanje popune tijekom ožujka 1993. bilo bi i bolje da je Komanda brigade prilikom izrade izvješća o popunjenosti ubrojila i 42 žene koje su se nalazile u jedinicama.⁷⁰¹ Iako je nedostajalo starješinskog kadra, veći problem za borbenu spremnost brigade predstavljala je nepovoljna starosna struktura vojnih obveznika. Prema dostupnim izvorima, početkom ožujka 1993. u brigadi se nalazilo 79 vojnih obveznika mlađih od 25 godina, dok je podoficira mlađih od 35 godina bilo 25.⁷⁰² S konstantnim padom popune i starosna struktura mijenjala se u korist starijih godišta, tako da je do početka 1994. jedna trećina ljudstva 50. pješачke brigade imala više od 51 godinu.⁷⁰³ Veći dio 1993. Komanda brigade pokušavala je podignuti borbenu spremnost. Većina ljudstva nije se nalazila na položajima te je ponekad prisutnost na njima bila manja od 50 %.⁷⁰⁴ Unatoč naredbama, stanje se nije popravljalo te su nedisciplina i alkoholizam

⁶⁹⁸ HMDCDR, 15. K SVK-N: K-da 15. K, Redovni borbeni izvještaj, Str. pov. broj 154-300, od 25. 11. 1994.

⁶⁹⁹ HMDCDR, 15. K SVK-N: K-da 50. pbr, Izvještaj o popuni b/v, Pov. broj 7-575, od 3. 8. 1995.

⁷⁰⁰ HMDCDR, GŠ SVK, kut. 45.: K-da 15. K, Izveštaj o popunjenosti sa ljudstvom, Str. pov. br. 156-10, od 25. 3. 1993.; kut. 45.: K-da 15. K, Izveštaj o popunjenosti RJ sa ljudstvom, Str. pov. br. 153-31, od 11. 5. 1993.; kut. 46.: K-da 15. K, Pregled brojnog stanja po kategorijama v/o, Pov. br. 156-23/2, od 31. 12. 1993.

⁷⁰¹ HMDCDR, 15. K SVK-N: K-da 50. pbr, Brojno stanje jedinice, Str. pov. br. 50-511, od 23. 3. 1993.

⁷⁰² HMDCDR, 15. K SVK-N: K-da 50. pbr, Podaci o v/o i starešinama, Str. pov. broj: 50-330/93., od 1. 3. 1993.

⁷⁰³ HMDCDR, GŠ SVK, kut. 46.: K-da 15. K, Analiza popune jedinica 15. K po godinama starosti, Pov. br. 241-1, od 28. 2. 1994.

⁷⁰⁴ HMDCDR, 15. K SVK-N: K-da 50. pbr, Plan i raspored prisustvovanja na borbenim položajima i odmaranju, Pov. broj: 50-629/93., od 7. 4. 1993.; K-da 50. pbr, Neobezbeđenje položaja objekata i TMS, Pov. broj: 50-936/93., od 18. 5. 1993.; K-da 50. pbr, Otklanjanje nedostataka i preduzimanje mera, Str. pov. br. 50-1985, od 26. 10. 1993.

uzeli maha.⁷⁰⁵ To je za posljedicu imalo povećani broj incidenata među vojničkim sastavom. Stanje u brigadi krajem prosinca 1993. bilo je toliko loše da je u „jedinicama zbog nediscipline stradalo više boraca nego u borbi sa ustašama, a u vreme praznika i u prilikama alkoholiziranog stanja i samovolje utrošeno je više municije nego u organizovanim borbenim dejstvima“.⁷⁰⁶ Stanje na položajima vjerojatno bi bilo i gore u pomoć nisu pristigli pripadnici Slavonско-baranjskog korpusa SVK.⁷⁰⁷

Tijekom 1994. u 50. pješačku brigadu kao ispomoć počeli su pristizati pripadnici 103. lake brigade, što se svakako pozitivno odrazilo na stanje, ali ne i na kvalitetu popune.

Tablica 12. Stanje ratne popune u 50. pješačkoj brigadi tijekom 1994.⁷⁰⁸

Kategorija	Stanje popune ožujak 1994.			Stanje popune svibanj 1994.			Stanje popune prosinac 1994.		
	Sljeduje	Ima	%	Sljeduje	Ima	%	Sljeduje	Ima	%
Oficiri	117	38	32,4	117	36	30,7	125	64	51,2
Podoficiri	76	68	89,4	76	64	84,2	97	95	98
Vojnici	1376	1114	81	1376	1064	77,3	1540	1394	90,5
Dobrovoljci	/	/	/	/	/	/	/	/	/
Ukupno	1569	1220	77,7	1569	1164	74,1	1762	1553	88,1

Podatci o broju pripadnika 103. lake brigade na ispomoći u 50. pješačkoj brigadi za promatrano razdoblje u tablici nisu dostupni, ali tijekom lipnja, rujna i listopada 1994. bilo ih je između 60 i 90.⁷⁰⁹ Pripadnici 103. lake brigade ušli su u sastav ranije spomenutog trećeg pješačkog bataljuna 50. pješačke brigade. U pozadinskom smislu bataljun se oslanjao na 50. pješačku brigadu, a samo je disciplinski podčinjen komandantu 103. lake brigade.⁷¹⁰ Bataljun se sastojao od čete vojnih obveznika iz Turjanskog te dvije čete vojnih obveznika iz Srba, odnosno iz 103. lake brigade. Ipak, treba spomenuti da je ljudstvo bataljuna bilo

⁷⁰⁵ HMDCDR, 15. K SVK-N: K-da 50. pbr, Informacija podčinjenim jedinicama, Pov. broj: 50-2408/93., od 25. 12. 1993.

⁷⁰⁶ HMDCDR, 15. K SVK-N: K-da 50. pbr, Informacija podčinjenim jedinicama, Pov. broj: 50-2413/93., od 26. 12. 1993.

⁷⁰⁷ HMDCDR, 15. K SVK-N: K-da 50. pbr, Određivanje kvote potrošnje goriva, Pov. br. 60-516, od 20. 10. 1993.

⁷⁰⁸ HMDCDR, GŠ SVK, kut. 46.: K-da 15. K, Pregled brojnog stanja po kategorijama v/o, Str. pov. br. 156-23/7, od 16. 3. 1994.; HMDCDR, 15. K SVK-N: K-da 15. K, Pregled brojnog stanja, Str. pov. br. 156-23/11, od 15. 5. 1994.; K-da 50. pbr, Pregled popune ljudstvom 50. pbr po ratnoj formaciji, Str. pov. br. 50-1626/22, od 13. 12. 1994.

⁷⁰⁹ HMDCDR, 15. K SVK-N: K-da 50. pbr, Izvještaj po PoOb-u, Pov. br. 60-834, od 15. 6. 1994.; K-da 50. pbr, Izvještaj po PoOb-u, Pov. br. 60-899, od 3. 9. 1994.; K-da 50. pbr, Izvještaj po PoOb-u, Pov. br. 7-73, od 3. 10. 1994.

⁷¹⁰ HMDCDR, GŠ SVK, kut. 2.: GŠ SVK, Kontrola borbene gotovosti 103. lbr 15. k, Str. pov. br 285-1, od 11. 10. 1994.

nedisciplinirano i sklono napuštanju položaja, u čemu su prednjačili pripadnici 103. lake brigade. Stanje je bilo toliko loše da je komandant bataljuna zatražio premještaj.⁷¹¹

Nedisciplina i demotiviranost vojničkog sastava nisu bili samo posljedica teške oskudice, već i manjka starješinskog kadra. Tako su tijekom 1994. ostala nepopunjena starješinska mjesta u Komandi brigade, mješovitom artiljerijskom divizionu te u pojedinim pješačkim četama.⁷¹² Zbog borbi oko Bihaća Komanda Ličkog korpusa naredila je 19. studenoga 1994. mobilizaciju svih jedinica u zoni odgovornosti korpusa.⁷¹³ Mobilizacija u 50. pješačkoj brigadi uspješno je provedena te je sredinom prosinca 1994. brigada imala najbolju popunjenost od formiranja. Unatoč uspješnoj mobilizaciji, borbena spremnost brigade nije zadovoljavala jer starješinski kadar nije imao autoritet među demotiviranim vojničkim sastavom.⁷¹⁴ Razlog tome treba tražiti u načinu na koji je dio starješina postavljen na dužnost. Na starješinske dužnosti do razine komandira čete postavljane su starješine koje bi izabrao vojnički sastav i lokalno stanovništvo, zbog čega nisu imale potreban autoritet.⁷¹⁵

Mobilizacija koja je proglašena krajem 1994. potrajala je sve do kraja siječnja 1995.⁷¹⁶ Višemjesečna povišena borbena spremnost jedinica loše se odrazila na stanje popune ljudstvom u 50. pješačkoj brigadi tijekom 1995. Nije samo višemjesečni boravak ljudstva na položajima utjecao na popunu, već se početkom 1995. dogodila kulminacija svih onih problema koji su od formiranja postojali u brigadi. Slaba popuna imala je za posljedicu nezaposjednute položaje. Samo u 2. pješačkom bataljunu, umjesto 120 vojnika na položajima se nalazio 31 vojnik.⁷¹⁷ No, do manjih pozitivnih pomaka je ipak došlo.

⁷¹¹ HMDCDR, 15. K SVK-N: Radna bilježnica Mane Svilar, 1994.

⁷¹² HMDCDR, 15. K SVK-N: K-da 50. pbr, Godišnja analiza kadra, Pov. br. 50-1496, od 14. 10. 1994.

⁷¹³ HMDCDR, 15. K SVK-N: K-da 15. K, Mobilizacija v/o 15. K, Str. pov. br. 170-4, od 19. 11. 1994.

⁷¹⁴ HMDCDR, 15. K SVK-N: Referisanje, od 22. 12. 1994.

⁷¹⁵ HMDCDR, 15. K SVK-N: K-da 50. pbr, Analiza popune RJ, Str. pov. br. 5-15/1, od 1. 2. 1995.

⁷¹⁶ Dokument 36, Mišljenje Ministarstva odbrane RSK upućeno Vladi RSK o posljedicama odluke GŠ SVK o proglašenju neposredne ratne opasnosti u prosincu 1994. godine, od 6. 2. 1995., *Republika Hrvatska i Domovinski rat 1990. – 1995., Knjiga 15.*

⁷¹⁷ HMDCDR, GŠ SVK, kut. 2.: Izveštaj sa kontrole stanja borbene gotovosti od strane inspekcije GŠ SVK, bez nadnevka, veljača 1995.

Tablica 13. Stanje ratne popune u 50. pješačkoj brigadi tijekom 1995.⁷¹⁸

Kategorija	Stanje popune ožujak 1995.			Stanje popune svibanj 1995.			Stanje popune srpanj 1995.		
	Sljeduje	Ima	%	Sljeduje	Ima	%	Sljeduje	Ima	%
Oficiri	127	107	84,2	127	107	84,2	127	108	85
Podoficiri	89	63	70,7	89	63	70,7	89	64	72
Vojnici	1543	1053	68,2	1543	1053	68,2	1543	1061	68,7
Dobrovoljci	/	21	1,6	/	36	2,8	/	29	2,3
Ukupno	1759	1244	70,7	1759	1259	71,5	1759	1262	71,7

Popunjenost oficirskim kadrom u 1995. značajno se poboljšala jer je krajem 1994. provedena profesionalizacija SVK, ali je i dalje nedostajalo 17 aktivnih starješina.⁷¹⁹ Niti veći broj oficira nije bio u stanju riješiti nagomilane probleme u brigadi. Unatoč naredbi Komande brigade da svi položaji moraju biti zaposjednuti, to se nije dogodilo. Takvo stanje iskoristile su hrvatske snage te su krajem travnja 1995. bez borbe zaposjele dominantne položaje odakle su ugrožavale prometnicu Plitvice – Vrhovine – Otočac – Senj.⁷²⁰ U svibnju 1995. Komanda brigade je nakon početka akcije „Bljesak“ naredila povećanu borbenu spremnost i ponovno zaposjedanje položaja.⁷²¹ Sve naredbe pokazale su se uzaludnima. Problem nezaposjednutih položaja pokušala je sredinom svibnja 1995. riješiti i Komanda Ličkog korpusa, ali bezuspješno.⁷²² Hrvatske snage ponovno su početkom lipnja 1995. bez borbe zauzele nezaposjednute položaje.⁷²³ Tijekom srpnja 1995. u brigadu je iz SRJ pristiglo pet vojnih obveznika koji su izbjegli s područja RSK, dok se na dosluženju vojnog roka nalazilo 18 vojnika.⁷²⁴ Neposredno pred „Oluju“, Komanda brigade pokušala je naredbama podignuti borbenu spremnost te motivirati ljudstvo.⁷²⁵ Ipak, naredbe nisu nerealizirane te se 50. pješačka brigada raspala već prvoga dana „Oluje“.⁷²⁶

⁷¹⁸ HMDCDR, 15. K SVK-N: K-da 50. pbr, Pregled popune ljudstvom 50. pbr po ratnoj formaciji, Str. pov. br. 5-61, od 8. 3. 1995.; Pregled popune ljudstvom 15. korpusa po ratnoj formaciji, od 12. 5. 1995.; K-da 50. pbr, Pregled popune ljudstvom 50. pbr po ratnoj formaciji, Str. pov. br. 5-212, od 7. 7. 1995.

⁷¹⁹ HMDCDR, 15. K SVK-N: Pregled zaključenih ugovora o prijemu oficira-podoficira-vojnika u SVK na određeno vreme u Komandi i jedinicama 15. korpusa SVK sa 31. 12. 1994. god., bez nadnevka, kraj 1994. ili početak 1995.; HMDCDR, GŠ SVK, kut. 43.: Podatke o popuni FM PVL, Str. pov. br. 4-160/1, od 26. 2. 1995.

⁷²⁰ HMDCDR, 15. K SVK-N: K-da 50. pbr, Angažovanje jedinica brigade, Pov. broj: 50-3-57/95., od 1. 5. 1995.

⁷²¹ HMDCDR, 15. K SVK-N: K-da 50. pbr, Podizanje b/g, Str. pov. broj: 50-3-59/95, od 1. 5. 1995.

⁷²² HMDCDR, 15. K SVK-N: K-da 15. K, Izveštaj o nađenom stanju i mere za odklanjanje nedostataka, Pov. broj 152-116, od 18. 5. 1995.

⁷²³ HMDCDR, 15. K SVK-N: K-da 15. K, Ulazak HV u tampon zonu, Str. pov. br. 151-16, od 5. 6. 1995.

⁷²⁴ HMDCDR, 15. K SVK-N: Pregled primljenih i otpuštenih vojnih obveznika mobilisanih u SRJ iz sastava RJ 15. korpusa na dan 15. 7. 1995., bez nadnevka, srpanj 1995.

⁷²⁵ HMDCDR, 15. K SVK-N: K-da 50. pbr, Dogradnja sistema komandovanja, Str. pov. broj: 50-2-35/95., od 30. 7. 1995.; K-da 50. pbr, Informacija potčinjenim jedinicama, Pov. broj: 50-21-55/95., od 31. 7. 1995.

⁷²⁶ M. SEKULIĆ, *Knin je pao u Beogradu*, 210.

3.4. Sedamdeseta pješačka brigada

Sedamdeseta pješačka brigada SVK nastala je od 145. brigade TO RSK krajem studenoga 1992. Komanda brigade bila je smještena u Plaškom.⁷²⁷ Komandant brigade postao dotadašnji komandant 145. brigade pukovnik Milan Šušnjar.⁷²⁸ Početkom srpnja 1994. komandant brigade postao je potpukovnik Đuro Bjegović, kojeg je krajem ožujka 1995. zamijenio potpukovnik Nikola Dokmanović.⁷²⁹ Krajem lipnja 1995. za komandanta brigade postavljen je pukovnik Milan Milivojević bivši komandant 18. pješačke brigade.⁷³⁰

Formacija 70. pješačke brigade propisana je krajem 1992. Brigada se trebala sastojati od Komande, Komande stana, voda veze, izviđačko-diverzantskog voda, tri pješačka bataljuna, čete tenkova, mješovitog protuoklopnog artiljerijskog divizijuna, haubičkog artiljerijskog divizijuna 105 mm, lakog artiljerijskog divizijuna PZO, pionirskog i pozadinskog voda. Prema navedenoj formaciji brigada je trebala je imati 1943 oficira, podoficira i vojnika.⁷³¹ Pješački bataljuni trebali su se sastojati od Komande, desetine veze, tri pješačke čete, čete minobacača 120 mm, protuoklopnog i pozadinskog voda.⁷³² Do ljeta 1993. brigada je formirala većinu jedinica, i to: Komandu, Komandu stana, vod veze, tri pješačka bataljuna, četnu tenkova, jedinice za topničku potporu i pozadinu.⁷³³ Prilikom formiranja došlo je do odstupanja od propisane formacije.⁷³⁴ Primjerice, zbog manjka ljudstva u pješačkim bataljunima nikada nisu formirani protuoklopni i pozadinski vodovi.⁷³⁵ Tijekom 1994. došlo je da manjih promjena u formaciji 70. pješačke brigade. Umjesto haubičkog artiljerijskog divizijuna 105 mm formiran je mješoviti artiljerijski divizijun koji se sastojao od dvije baterije haubica 105 mm te voda topova 130 mm M-46.⁷³⁶ Naredbom Komande Ličkog korpusa u srpnju 1994. desetina vojne policije

⁷²⁷ HMDCDR, GŠ SVK, kut. 67.: GŠ SVK, Preformiranje Teritorijalne odbrane i Posebnih jedinica milicije u Srpsku vojsku Republike Srpska Krajina, DT br. 947-23/1, od 27. 11. 1992.

⁷²⁸ HMDCDR, 15. K SVK-N: K-da ZnŠTO Lika, Predlog za postavljanje Komandanta i NŠ, Pov. broj 2846-1, od 8. 12. 1992.; HMDCDR, GŠ SVK, kut. 67.: GŠ SVK, Postavljaju se po ratnoj formaciji u Lički korpus, Naredba broj 45-133, od 7. 5. 1993.

⁷²⁹ HMDCDR, 15. K SVK-N: *Pod zastavom otadžbine, Informativni list 70. pešadijske brigade*, 1995., 16.

⁷³⁰ HMDCDR, 15. K SVK-N: Komanda 70. pješačke brigade (dalje: K-da 70. pbr), Zapisnik o primopredaji dužnosti, Pov. br. 904-1, od 10. 7. 1995.

⁷³¹ HMDCDR, 15. K SVK-N: K-da ZnŠTO Lika, Predlog formacija za Lički korpus, Br. 2790, od 1. 12. 1992.

⁷³² HMDCDR, 15. K SVK-N: Formacija 70. pbr, bez nadnevka, početak 1993.

⁷³³ HMDCDR, 15. K SVK-N: K-da 70. pbr, Naređenje za preduzimanje mera budnosti radi sprečavanja upada neprijateljskih DTG, Str. pov. br. 935-1, od 17. 7. 1993.

⁷³⁴ HMDCDR, 15. K SVK-N: K-da 70. pbr, Brojno stanje, Pov. br. 85-319, od 14. 12. 1993.

⁷³⁵ HMDCDR, 15. K SVK-N: K-da 70. pbr, Komandi 15. korpusa, Str. pov. br. 02-33/1, od 3. 2. 1995.

⁷³⁶ HMDCDR, 15. K SVK-N: Spisak tajnih naziva K-de 70. pbr od 1. 9. 94. god., bez nadnevka, rujna 1994.

preformirana je u vod vojne policije jačine dvije desetine. Početkom kolovoza 1994. formiran je izviđačko-diverzantski vod.⁷³⁷

Tijekom postojanja, 70. pješačka brigada pod komandom je imala nekoliko privremenih sastava. Tako je početkom veljače 1993. za obranu šireg područja Dabra, Komanda Ličkog korpusa formirala borbenu grupu koja je podčinjena Komandi brigade. Grupa se sastojala od dva tenka, dva oklopna transportera, voda minobacača 120 mm i desetine netrzajnih topova 82 mm. Početkom srpnja 1995. brigadi je pridodana borbena grupa iz Korpusa specijalnih jedinica. Grupa se sastojala od dva tenka, dva oklopna transportera i jednog samohodnog protuzračnog topa 30/2 mm.⁷³⁸ O djelovanju borbenih grupa nema nikakvih podataka.

Tijekom 1994. i 1995. dio jedinica iz 70. pješačke brigade borio se u sastavu drugih formacija SVK. Tako su početkom srpnja 1994. Komandi Kordunaškog korpusa podčinjeni vod topova 130 mm M-46 i vod tenkova radi napada na snage ABiH zapadno od Cazina.⁷³⁹ Tijekom studenoga 1994. u borbama na bihaćkom bojištu sudjelovao je vod topova 130 mm M-46. Vod se nalazio u sastavu ranije spomenute Taktičke grupe 1.⁷⁴⁰ Krajem studenoga 1994. Komanda brigade je na bihaćko bojište uputila, ali u sastav Taktičke grupe 2, pješačku četu jačine 80 ljudi. Četa se sastojala od Komande, tri streljačka voda i desetine minobacača 82 mm.⁷⁴¹ Početkom siječnja 1995. četa je imala 104 vojnika koji su redovno smjenjivani na položajima oko Bihaća.⁷⁴² Sredinom lipnja 1995. Komanda brigade formirala je pješački vod koji je sudjelovao u borbama na Ličkoj Plješivici.⁷⁴³

Tijekom 1993. Komandi brigade podčinjavale su se jedinice prostorne strukture. U 1994. jedinice su preformirane i objedinjene u 2. vojno-teritorijalni odred Plaški. Odred su činili: vod Latin, vod Plaški – Rivine, vod Plavča Draga i vod Lička Jesenica.⁷⁴⁴

Organiziranje četništva u Lici, što su u SVK smatrali paravojskom, nije zaobišlo ni 70. pješačku brigadu. Krajem siječnja 1994. skupina vojnih obveznika napala je Komandu brigade.

⁷³⁷ HMDCDR, GŠ SVK, kut. 33.: K-da 15. K, Formiranje jedinica vojne policije, Str. pov. br. 355-2, od 23. 8. 1993.; HMDCDR, 15. K SVK-N: K-da 70. pbr, Popuna ljudstvom voda vojne policije, Str. pov. br. 02-234-2, od 17. 7. 1994.; K-da 70. pbr, Sedmični izvještaj, Pov. br. 792-1, od 2. 8. 1994.

⁷³⁸ M. SEKULIĆ, *Knin je pao u Beogradu*, 67, 211.

⁷³⁹ HMDCDR, 15. K SVK-N: K-da 15. K, Angažovanje dela snaga 70. pbr, Str. pov. br. 152-201, od 9. 7. 1994.

⁷⁴⁰ HMDCDR, GŠ VRS, kut. 7.: K-da TG-1, Zapovest za napad op. br. 1, od 7. 11. 1994.

⁷⁴¹ HMDCDR, 15. K SVK-N: K-da 70. pbr, Formiranje peš. Čete za izvođenje borbenih dejstava, Str. pov. br. 1219-1, od 28. 11. 1994.; Komanda Taktičke grupe-2, Plan rada stanice veze za period od 25. 11. 1994., bez nadnevka, kraj studenoga 1994.

⁷⁴² HMDCDR, 15. K SVK-N: K-da 70. pbr, Spisak boraca pč 70. pbr VI grupa, angažovanih na b/d u bihaćkoj operaciji od 11. 1. 1995., Str. pov. br. 44-1, od 10. 1. 1995.

⁷⁴³ HMDCDR, 15. K SVK-N: K-da 70. pbr, Upućivanje pešadijskog voda na izvršenje borbenog zadatka, Str. pov. br. 02-302/2, od 15. 6. 1995.

⁷⁴⁴ HMDCDR, GŠ SVK, kut. 62.: K-da 15. K, Organizacija VTod, Str. pov. br. 1358-1, od 30. 10. 1994.

Skupinu su činili bivši „martićevci“ koji su tražili smjenu Komande brigade, podčinjavanje brigade Kordunaškom korpusu te upućivanje svih vojnih obveznika na položaje.⁷⁴⁵ Pravi razlog napada ipak je bio drukčiji. Skupina se bavila krijumčarenjem i prodajom oružja pripadnicima ABiH na bihaćkom bojištu, a Komandu brigade napali su jer su organi bezbjednosti Ličkog korpusa i 70. pješačke brigade protiv njih pokrenuli istragu. Komanda Ličkog korpusa odbila je sve zahtjeve napadača te je nastavila s istragom.⁷⁴⁶ Napadači su se kriminalom bavili uz prešutnu podršku predsjednika SO Plaški iz redova SDS-a Krajine te bivšeg komandanta Kordunaškog korpusa pukovnika Čedomira Bulata. Slično kao i u Vrhovinama, napad se dogodio neposredno nakon posjete visokih dužnosnika SDS-a Krajine, odnosno Dušana Vještice i Dušana Zelenbabe.⁷⁴⁷ Tijekom 1994. i 1995. više nije bilo paravojnog organiziranja u brigadi, no kriminal nije zaustavljen.⁷⁴⁸ Trgovanje s Muslimanima uzelo je toliko maha da je Glavni štab SVK naredio da se sve osobe zatečene u nedozvoljenoj trgovini odmah uhite i šalju u zatvor u Staroj Gradišci.⁷⁴⁹ Nije poznato je li itko završio u Staroj Gradišci, ali početkom 1995. zbog nedozvoljene trgovine s muslimanima dvanaest vojnika 70. pješačke brigade poslano je na Dinaru.⁷⁵⁰

Lošem stanju sigurnosti u zoni odgovornosti brigade pridonio je i organ bezbjednosti brigade koji nije bio u stanju nositi se sa svim izazovima. Nakon početnog entuzijazma, oficir bezbjednosti vrlo brzo je zatražio raskid ugovora.⁷⁵¹

Nije poznato s koliko je motornih vozila 70. pješačka brigada dočekala „Oluju“, ali motorizacija u brigadi pokrivala je samo 15 % potreba.⁷⁵² Početkom srpnja 1994. Komanda brigade izvijestila je Komandu Ličkog korpusa da je većina materijalno-tehničkih sredstava u vrlo lošem stanju te da je 26 motornih vozila neispravno jer nedostaje rezervnih dijelova.⁷⁵³ Loše stanje materijalno-tehničkih sredstava bilo je problem koji je opterećivao SVK u cjelini, a ne samo 70. pješačku brigadu.⁷⁵⁴ Stoga je izvješće Komande brigade o stanju motornih vozila

⁷⁴⁵ HMDCDR, GŠ SVK, kut. 33.: OB K-de 15. K, Dnevni vanredni izvještaj, od 22. 1. 1994.

⁷⁴⁶ HMDCDR, GŠ SVK, kut. 67.: GŠ SVK, Paravojno organizovanje na prostoru Like, od 6. 2. 1994.

⁷⁴⁷ HMDCDR, GŠ SVK, kut. 31.: OB GŠ SVK, Stanje bezbednosti u SVK, od 12. 4. 1994.

⁷⁴⁸ HMDCDR, 15. K SVK-N: Težišni zadaci organa bezbednosti i stanje sa presekom na dan 23. 3. 1995. g., od 23. 3. 1995.; OB K-de 15. K, Bezbednosno stanje 15. korpusa, Str. pov. br. 88-2, od 24. 4. 1995.

⁷⁴⁹ HMDCDR, 15. K SVK-N: K-da 70. pbr, Informacija prema potčinjenim jedinicama, Pov. br. 1013-1, od 28. 9. 1994.

⁷⁵⁰ HMDCDR, 15. K SVK-N: *Pod zastavom otadžbine*, 15.

⁷⁵¹ HMDCDR, 15. K SVK-N: Težišni zadaci organa bezbednosti i stanje sa presekom na dan 23. 3. 1995. g., od 23. 3. 1995.; OB K-de 15. K, Bezbednosno stanje 15. korpusa, Str. pov. br. 88-2, od 24. 4. 1995

⁷⁵² M. SEKULIĆ, *Knin je pao u Beogradu*, 212.

⁷⁵³ HMDCDR, 15. K SVK-N: K-da 70. pbr, Inventarisanje-popis MS, Pov. br. 650-1, od 1. 7. 1994.

⁷⁵⁴ HMDCDR, Vlada RSK, kut. 17.: Vlada RSK, Zapisnik sa 9. sjednice Vlade tematskog karaktera održane 6. 7. 1994. u 10:00 časova u zgradi Vlade u Kninu.

Komandi Ličkog korpusa iz sredine rujna 1994. zbnjujuće. Premda se u izvješću spominje nedostatak rezervnih dijelova, ispravnost motornih vozila kretala se 90 – 100 % što je neobično s obzirom na stanje u ostalim jedinicama Ličkog korpusa.⁷⁵⁵ Izvješće je u jednome bilo točno, borbena vozila i topnička oruđa bila su tehnički ispravna jer su redovito održavana.⁷⁵⁶

Od početka ratnih djelovanja 1991. opskrba strujom u zoni odgovornosti 70. pješačke brigade postala je neredovita, a telekomunikacije uglavnom u prekidu. Opću neimaštinu i oskudicu dodatno je pojačala prometna izoliranost od ostatka Like.⁷⁵⁷ Poteškoće sa strujom izravno su se odrazile na borbenu spremnost brigade. Zbog čestih nestanaka struje baterije na malobrojnim radio uređajima nisu se mogle napuniti. Stoga Komanda brigade tijekom 1993. često nije mogla ostvariti radio vezu s podčinjenim jedinicama.⁷⁵⁸ Stanje radio veze s podčinjenim jedinicama popravilo se tek početkom 1994. kada su iz VJ dobivena sredstva veze.⁷⁵⁹ Premda je riješila problem veze s podčinjenim jedinicama, Komanda brigade imala je lošu vezu s Komandom Ličkog korpusa. Tijekom 1994. jedina kvalitetna veza Komande brigade i Komande korpusa bila je žičana veza koja je zbog čestih nestanaka struje bila u prekidu, a brigada nije imala drugog načina za uspostavu veze.⁷⁶⁰ Sredinom veljače 1995. Komanda brigade i SO Plaški počeli su gradnju električnog dalekovoda Plaški – Slunj koji je trebao normalizirati opskrbu strujom.⁷⁶¹ Izgradnju dalekovoda prekinula je operacija „Oluja“.

Komanda brigade i civilne institucije RSK i ranije su surađivali na podizanju borbene spremnosti jedinica. Tako su „Šumarija Plaški“ i pripadnici brigade u kolovozu 1993. zajedno sjekli šumu te su posječena stabla prodali pilanama na području Like. Umjesto u novcu, pilane su trupce kompenzirale vojničkim odorama i obucom.⁷⁶² Unatoč naporima Komande brigade, u drugoj polovini 1994., preko 70 % odora i obuće koju su vojni obveznici dobili bilo je u lošem stanju, dok polovica obveznika nije ni imala pripadajuću opremu.⁷⁶³ Sredinom listopada 1994. ponovno se preko „Šumarije Plaški“ krenulo u nabavu odora za vojsku te ih je nabavljeno oko

⁷⁵⁵ HMDCDR, 15. K SVK-N: K-da 70. pbr, Referisanje po TSL, Pov. broj 60-914, od 17. 9. 1994.

⁷⁵⁶ HMDCDR, 15. K SVK-N: K-da 15. K, Izveštaj o izvršenom tehničkom pregledu i opravci artiljerijskih oruđa u Ličkom korpusu u vremenu od 20. 5. 1993. do 28. 5. 1993. god., Pov. br. 68-53, od 28. 5. 1993.; Stanje TMS u 15. korpusu 4. 1994. godine, bez nadnevka, travanj 1994.;

⁷⁵⁷ HMDCDR, 15. K SVK-N: Plaški kronologija, 6. 8. – 6. 9. 1993.

⁷⁵⁸ HMDCDR, 15. K SVK-N: K-da 70. pbr, Komandi 15. korpusa, Pov. br. 410-1, od 13. 6. 1993.

⁷⁵⁹ HMDCDR, 15. K SVK-N: K-da 70. pbr, Komandi 15. korpusa, Pov. br. 112-1, od 14. 2. 1994.

⁷⁶⁰ HMDCDR, 15. K SVK-N: K-da 70. pbr, Preselenje uređaja vz-12k iz pošte u Komandu 70. pbr, Str. pov. br. 02-548, od 25. 12. 1994.

⁷⁶¹ HMDCDR, Skupština općine Plaški, kut. N (dalje: SO Plaški-N): SO Plaški, Odluka, Broj: 57/95, od 14. 2. 1995.

⁷⁶² HMDCDR, 15. K SVK-N: K-da 70. pbr, Priprema jelovih trupaca za nabavku uniformi i čizama, Pov. br. 145-419, od 17. 8. 1993.

⁷⁶³ HMDCDR, 15. K SVK-N: K-da 70. pbr, Inventarisanje-popis MS, Pov. br. 650-1, od 1. 7. 1994.

350.⁷⁶⁴ Mjere na podizanju borbene spremnosti koje su zajedno poduzimale Komanda brigade i civilne institucije pokazale su se kao privremeno rješenje. Stoga je SO Plaški krajem lipnja 1995. za potrebe brigade osnovala fond. Sredstva za fond trebala su se namaknuti uvođenjem poreza svim privatnim poduzećima. Fond nikada nije profunkcionirao jer je RSK uskoro doživjela slom.⁷⁶⁵

Premda nam podatci o količini i tipu pješačkog naoružanja u 70. pješačkoj brigadi nisu dostupni, na temelju dokumenta 145. brigade TO moguće ih je približno rekonstruirati. Tako je od osobnog naoružanja 145. brigada TO, a najvjerojatnije i 70. pješačka brigada, imala: 106 pištolja, 27 automatskih pištolja, 57 pušaka 7,9 mm M-48, 40 kratkih strojnica 7,62 mm M-56, 388 poluautomatskih pušaka 7,62 mm M59/66, 806 automatskih pušaka 7,62 mm M70, 65 puškostrojnica, 55 strojnica, pet teških strojnica, 40 ručnih bacača M-57, 84 ručna raketna bacača M-79 i šest lansirnih kompleta POLO 9K11. Topništvo se sastojalo od sedam protuzračnih topova 20/1 mm, dva protuzračna topa 20/3 mm, dva protuzračna topa 40 mm, osam minobacača 60 mm, 14 minobacača 82 mm, devet minobacača 120 mm, šest topova 76 mm M-42, 13 brdskih topova 76 mm B-1, sedam netrzajnih topova 82 mm, jednog protuoklopnog topa 100 mm T-12, 12 haubica 105 mm i tri topa 130 mm M-46.⁷⁶⁶ Oklopništvo brigade sastojalo se od dva samohodna protuzračna topa 30/2 mm, pet oklopnih transportera M-60 i devet tenkova T-55.⁷⁶⁷ Oklopni transporteri nalazili su se raspoređeni u pješačkim bataljunima.⁷⁶⁸

Sedamdeseta pješačka brigada je tijekom ožujka 1993. spadala među jedinice s najboljom popunom u Ličkom korpusu.

⁷⁶⁴ HMDCDR, SO Plaški-N: SO Plaški, Skraćeni zapisnik, od 18. 10. 1994.

⁷⁶⁵ HMDCDR, SO Plaški-N: SO Plaški, Odluka, Broj: 236/95., od 21. 7. 1995.

⁷⁶⁶ HMDCDR, 15. K SVK-N: K-da 145. brTO, Podatke osnovnih MTS, Str. pov. br. 924/1, od 30. 5. 1992.; K-da 15. K, Izveštaj o izvršenom tehničkom pregledu i opravci artiljerijskih oruđa u Ličkom korpusu u vremenu od 20. 5. 1993. do 28. 5. 1993. god., Pov. br. 68-53, od 28. 5. 1993.; Stanje TMS u 15. korpusu 4. 1994. godine, bez nadnevka, travanj 1994.

⁷⁶⁷ HMDCDR, 15. K SVK-N: K-da 145. brTO, Izveštaj o stanju posle demobilizacije, Str. pov. br. 1194/2, od 7. 8. 1992.; K-da 70. pbr, Predlog izvlačenja težeg naoružanja, Str. pov. br. 156-2, od 1. 4. 1994.

⁷⁶⁸ HMDCDR, 15. K SVK-N: K-da 70. pbr, SJB Plaški, Str. pov. br. 414-1, od 14. 4. 1993.

Tablica 14. Stanje ratne popune u 70. pješačkoj brigadi tijekom 1993.⁷⁶⁹

Kategorija	Stanje popune ožujak 1993.			Stanje popune svibanj 1993.			Stanje popune prosinac 1993.		
	Sljeduje	Ima	%	Sljeduje	Ima	%	Sljeduje	Ima	%
Oficiri	158	50	31,6	158	48	30,3	159	52	32,7
Podoficiri	98	120	122	98	117	119	98	88	89,8
Vojnici	1899	1789	94,2	1899	1219	64	1899	1249	65,7
Dobrovoljci	/	112	5,7	/	18	1,3	/	108	7,7
Ukupno	2155	1959	91	2155	1384	64,2	2156	1389	64,4

U ožujku 1993. u brigadi se uz dobrovoljce nalazilo i 45 žena.⁷⁷⁰ S dobrovoljcima u brigadi bilo je problema, najviše prilikom odlaska koji je bio neorganiziran, a dio ih pritom nije razdužio naoružanje i opremu.⁷⁷¹

Zbog neimaštine u zoni odgovornosti brigade, vrlo brzo je došlo do demotiviranosti ljudstva te odlaska čitavih grupa vojnika s položaja. Pojava je bila alarmantna jer je područje RSK upravo u zoni odgovornosti 70. pješačke brigade bilo najpliće. Pramac Ogulin – Plaški – Plitvice koji je prolazio je zonom odgovornosti brigade predstavljao je najkraću vezu između opkoljenog Bihaća i slobodnih područja RH. Nepostojanje čvrste i ophodnjama nadzirane crte bojišta redovno su koristile izviđačke skupine ABiH koje su preko RSK dostavljale pomoć Bihaću.⁷⁷² Komanda brigade pokušala je podići moral tako što je najsiromašnijim pripadnicima dijelila brašno, šećer i ulje.⁷⁷³ Međutim, napuštanje položaja i dalje je bilo često pa je Komanda brigade morala angažirati sve raspoloživo ljudstvo u zoni odgovornosti. Tako je uz suglasnost SUP-a Korenica, 13 rezervnih milicajaca prevedeno u sastav SVK te su raspoređeni u pješačke bataljune brigade.⁷⁷⁴ Osim rezervnih milicajaca, u čuvanju položaja brigadi su pomagali i aktivni milicajci SJB Plaški.⁷⁷⁵ Očito je da broj angažiranih milicajaca nije bio dostatan jer je

⁷⁶⁹ HMDCDR, GŠ SVK, kut. 45.: K-da 15. K, Izveštaj o popunjenosti sa ljudstvom, Str. pov. br. 156-10, od 25. 3. 1993.; kut. 45.: K-da 15. K, Izveštaj o popunjenosti RJ sa ljudstvom, Str. pov. br. 153-31, od 11. 5. 1993.; HMDCDR, 15. K SVK-N: K-da 70. pbr, Brojno stanje, Pov. br. 85-319, od 14. 12. 1993.

⁷⁷⁰ HMDCDR, 15. K SVK-N: Ratni dnevnik 70. pbr od 1. 3. 1993., zabilješka za 7. 3. 1993.

⁷⁷¹ HMDCDR, 15. K SVK-N: K-da 15. K, Odlazak dobrovoljaca iz jedinica korpusa, urudžbeni broj je nečitak, od 7. 3. 1993.; *Pod zastavom otadžbine*, 10.

⁷⁷² HMDCDR, 15. K SVK-N: K-da 15. K, Upozorenje jedinicama na mogućnost ubacivanja DTG u zone odgovornosti jedinica, Str. pov. br. 152-106, od 13. 4. 1993.; K-da 15. K, Zaključci iz KO procene, Str. pov. br. 273-1, od 20. 5. 1993.

⁷⁷³ HMDCDR, 15. K SVK-N: Ratni dnevnik 70. pbr od 1. 3. 1993., zabilješka za 7. 3. 1993.; Ratni dnevnik 70. pbr od 1. 3. 1993., zabilješka za 1. 4. 1993.

⁷⁷⁴ HMDCDR, 15. K SVK-N: K-da 70. pbr, SJB Plaški, Str. pov. br. 414-1, od 14. 4. 1993.

⁷⁷⁵ HMDCDR, 15. K SVK-N: K-da 70. pbr, Borbeni izveštaj po PoOb, Pov. br. 145-277, od 20. 6. 1993.

Komanda brigade u suradnji s Vojnim odsjekom Korenica, odnosno njegovim odjeljenjem u Plaškom započela s mobilizacijom vojnih obveznika do 60 godina.⁷⁷⁶

Zbog problema s popunom i napuštanja položaja, 70. pješačka brigada je do kraja kolovoza 1993. bez borbe izgubila gotovo 33 kilometara kvadratnih. Najteže stanje bilo je na Kapeli i spoju s 13. pješačkom brigadom Kordunaškog korpusa.⁷⁷⁷

Zbog čestih stradanja u šumovitim predjelima Kapele, među pripadnicima 70. brigade se pojavila „neka vrsta kompleksa Kapele“. Ipak, strah od Kapele među vojnicima je bio opravdan. Brigada je tijekom 1993. imala 13 poginulih i deset ranjenih. Većina vojnika je nastradala u borbama s hrvatskim snagama ili u minskim poljima na Kapeli.⁷⁷⁸ Komanda brigade je zbog velikog pada u popunjenosti ljudstvom u dogovoru s Komandom korpusa uvela kaznene mjere. Sve vojne obveznike koji su izbjegavali odlazak na položaje privodila je vojna policija koja ih je potom slala u 9. motoriziranu brigadu, odnosno u jedinice koje su držale položaje na Velebitu.⁷⁷⁹

Kaznene mjere koje je Komanda brigade poduzela protiv vojnih obveznika nisu imale većeg utjecaja jer je pad popunjenosti ljudstvom nastavljen i u 1994.

Tablica 15. Stanje ratne popune u 70. pješačkoj brigadi tijekom 1994.⁷⁸⁰

Kategorija	Stanje popune ožujak 1994.			Stanje popune svibanj 1994.			Stanje popune prosinac 1994.		
	Sljeduje	Ima	%	Sljeduje	Ima	%	Sljeduje	Ima	%
Oficiri	159	48	30	159	47	29,5	136	108	79,4
Podoficiri	98	93	95	98	92	94	77	42	54,5
Vojnici	1899	1230	64,7	1899	1009	53,1	1550	1140	73,5
Dobrovoljci	/	/	/	/	/	/	/	34	2,5
Ukupno	2156	1371	63,6	2156	1148	53,2	1763	1324	75,1

Pored pada popunjenosti, borbenu spremnost brigade umanjivala je i nepovoljna starosna struktura vojnih obveznika. U 1. pješačkom bataljunu, koji je držao položaje u Vojnovcu, 27 % ljudstva imalo je 50 ili više godina. U 2. pješačkom bataljunu, koji je držao

⁷⁷⁶ HMDCDR, 15. K SVK-N: K-da 70. pbr, Sređivanje vojne evidencije i saopštavanje RR, Str. pov. br. 517-1, od 3. 5. 1993.

⁷⁷⁷ HMDCDR, 15. K SVK-N: OB K-de 15. K, Službena zabeleška OB 70. pbr, Str. pov. br. 495-2, od 16. 11. 1993.; HMDCDR, Štab obrane Gorskog Kotara, kut. 2.: Akcije Štaba odbrane Gorskog Kotara-21. DOD, od 21. 3. 1994.

⁷⁷⁸ HMDCDR, 15. K SVK-N: *Pod zastavom otadžbine*, 10-12.

⁷⁷⁹ HMDCDR, 15. K SVK-N: K-da 70. pbr, Informacija potčinjenim jedinicama, Pov. br. 1443-1, od 22. 12. 1993.

⁷⁸⁰ HMDCDR, GŠ SVK, kut. 46.: K-da 15. K, Pregled brojnog stanja po kategorijama v/o, Str. pov. br. 156-23/7, od 16. 3. 1994.; HMDCDR, 15. K SVK-N: K-da 15. K, Pregled brojnog stanja, Str. pov. br. 156-23/11, od 15. 5. 1994.; K-da 70. pbr, Ratna popuna, Pov. br. 1357-1, od 9. 12. 1994.

položaje na Kapeli, 23 % ljudstva imalo je 50 ili više godina. Stanje je najlošije bilo u 3. pješačkom bataljunu, koji je držao položaje oko Glibodola, gdje je 34 % ljudstva imalo 50 ili više godina. Početkom 1994. u 70. pješačkoj brigadi otprilike jedna trećina ljudstva imala je više od 50 godina.⁷⁸¹ Komanda brigade je naredbama pokušavala podignuti borbenu spremnost, ali bezuspješno.⁷⁸² Stanje se donekle popravilo tek dolaskom pojačanja iz Slavonsko-baranjskog korpusa SVK.⁷⁸³

Početkom travnja 1994. prema odredbama *Zagrebačkog sporazuma* 70. pješačka brigada povukla je teško naoružanje u skladišta.⁷⁸⁴ Stanje u zoni odgovornosti brigade bilo je mirno jer su obje strane uglavnom poštivale odredbe sporazuma.⁷⁸⁵ Komanda brigade sporazum je smatrala prijelaznim rješenjem jer je bila svjesna da bez dodatnog ljudstva ne može dugoročno držati položaje na Kapeli.⁷⁸⁶ Stoga je pokušala slanjem izviđačkog voda staviti pod nadzor područja na Kapeli te ostvariti spoj s 13. pješačkom brigadom.⁷⁸⁷ Međutim, za uspješan nadzor položaja na Kapeli bilo je potrebno 600 – 700 vojnika, dok ih je na položajima bilo 100 – 200. Nepokriveni prostor između 70. pješačke brigade i 13. pješačke brigade bio je širok 13 kilometara.⁷⁸⁸ Izviđački vod koji je imao deset vojnika nije mogao staviti pod nadzor tako veliki prostor te se njegovo djelovanje svelo na ophodnje i izviđanje hrvatskih položaja.⁷⁸⁹

Kraj 1994. brigada je dočekala s boljom popunom u odnosu na protekle mjesece. Nakon provedene mobilizacije, dio pripadnika brigade upućen je na bihačko ratište na kojem je brigada imala jednog poginulog i šest ranjenih.⁷⁹⁰ Slično kao i u ostalim jedinicama SVK, u 70. pješačkoj brigadi provedena je profesionalizacija. Do kraja prosinca 1994. u brigadi su zaposlena 152 oficira, podoficira i vojnika.⁷⁹¹ Suprotno očekivanjima, profesionalizacija nije

⁷⁸¹ HMDCDR, GŠ SVK, kut. 46.: K-da 15. K, Analiza popune jedinica 15. K po godinama starosti, Pov. br. 241-1, od 28. 2. 1994.

⁷⁸² HMDCDR, 15. K SVK-N: K-da 70. pbr, Nepreduzima je mera u skladu sa punom b/g, Str. pov. br. 178-1, od 6. 3. 1994.

⁷⁸³ HMDCDR, 15. K SVK-N: K-da 15. K, Dolazak v/o, Str. pov. br. 152-85, od 26. 3. 1994.; *Pod zastavom otadžbine*, 12-13.

⁷⁸⁴ HMDCDR, GŠ SVK, kut. 13.: GŠ SVK, Pregled skladišta i razmeštaja indirektnog naoružanja, Str. pov. br. 153-18/1, od 1. 4. 1994.

⁷⁸⁵ HMDCDR, 15. K SVK-N: *Pod zastavom otadžbine*, 13.

⁷⁸⁶ HMDCDR, 15. K SVK-N: K-da 70. pbr, Analiza vanrednih događaja, Str. pov. br. 284-1, od 5. 4. 1994.

⁷⁸⁷ HMDCDR, 15. K SVK-N: K-da 70. pbr, Izveštaj o izviđanju, Str. pov. br. 02/253, od 19. 5. 1994.

⁷⁸⁸ HMDCDR, 15. K SVK-N: Zabilješka sastanka sa užim delom k-de 15. K i komandantima brigada, od 21. 8. 1994.

⁷⁸⁹ HMDCDR, 15. K SVK-N: OB K-de 15. K, Referisanje ob. organa, Str. pov. br. 57-77, od 27. 7. 1994.; K-da 70. pbr, Sedmični izveštaj, Pov. br. 792-1, od 2. 8. 1994.

⁷⁹⁰ HMDCDR, 15. K SVK-N: *Pod zastavom otadžbine*, 14.

⁷⁹¹ HMDCDR, 15. K SVK-N: Pregled zaključenih ugovora o prijemu oficira-podoficira-vojnika u SVK na određeno vreme u Komandi i jedinicama 15. korpusa SVK sa 31. 12. 1994. god., bez nadnevka, kraj 1994. ili početak 1995.

podignula borbenu spremnost, već je izazvala nezadovoljstvo vojničkog sastava. Nakon profesionalizacije, u SVK postojalo je pet kategorija vojnih osoba: profesionalci, rezervni sastav, vojnici na odsluženju vojnog roka, dobrovoljci i vojnici na dosluženju vojnog roka. Takva podjela značila je i razliku u plaćama.⁷⁹²

U posljednjoj godini postojana nastavljen je pad popunjenosti u 70. pješačkoj brigadi unatoč dolasku dobrovoljaca.

Tablica 16. Stanje ratne popune u 70. pješačkoj brigadi tijekom 1995.⁷⁹³

Kategorija	Stanje popune ožujak 1995.			Stanje popune svibanj 1995.			Stanje popune srpanj 1995.		
	Sljeduje	Ima	%	Sljeduje	Ima	%	Sljeduje	Ima	%
Oficiri	136	91	67	136	99	72,7	152	118	77,6
Podoficiri	77	41	53,2	77	56	72,7	74	66	89,1
Vojnici	1550	1105	71,2	1550	1070	69	1571	1072	68,2
Dobrovoljci	/	54	4,1	/	54	4,2	/	129	9,3
Ukupno	1763	1291	73,2	1763	1279	72,5	1797	1385	77

Glavni razlog pada popune bio je odljev ljudstva iz zone odgovornosti brigade, što je samo pogoršalo ionako loše stanje u jedinicama.⁷⁹⁴ Primjerice, 2. pješački bataljun je prema formaciji trebao imati 260 vojnika, a bilo ih je samo 70.⁷⁹⁵ Slabu zaposjednutost položaja ponovno su iskoristile hrvatske snage te su bez borbe zauzele položaje na Kapeli i na spoju s 13. pješačkom brigadom.⁷⁹⁶ Stanje se popravilo nakon što su u brigadu počeli pristizati dobrovoljci. Uglavnom se radilo o članovima Udruženja boraca iz Sombora i Srpske radikalne stranke. Dobrovoljci su ostali u brigadi do sredine srpnja 1995.⁷⁹⁷

Glavni štab SVK bio je svjestan slabosti 70. pješačke brigade te je početkom srpnja 1995. Taktička grupa 1 iz Korpusa specijalnih jedinica razmještena na širem području Močila kako

⁷⁹² HMDCDR, SO Plaški-N: SO Plaški, Zapisnik sa 9. sjednice Skupštine opštine Plaški održane dana 13. 6. 1995. god. Sa početkom u 10:00 časova u prostorijama Srednje škole „P. P. Njegoš“ Plaški, od 13. 6. 1995.; HMDCDR, 15. K SVK-N: *Pod zastavom otadžbine*, 13-14.; I. STRIŽIĆ, *Ogulinski kraj*, Knjiga 1., 939-940.

⁷⁹³ HMDCDR, 15. K SVK-N: K-da 70. pbr, Pregled popune po RF, Pov. br. 191-2, od 7. 3. 1995.; Pregled popune ljudstvom 70. pbr po ratnoj formaciji, od 1. 5. 1995.; K-da 70. pbr, Pregled popune po RF, Pov. br. 896-1, od 10. 7. 1995.

⁷⁹⁴ HMDCDR, 15. K SVK-N: K-da 70. pbr, Komandi 15. korpusa, Str. pov. br. 02-33/1 od 3. 2. 1995.

⁷⁹⁵ HMDCDR, GŠ SVK, kut. 2.: Izveštaj sa kontrole stanja borbene gotovosti od strane inspekcije GŠ SVK, bez nadnevka, veljača 1995.

⁷⁹⁶ HMDCDR, GŠ SVK, kut. 36.: GŠ SVK, Obaveštajna informacija broj 124, Str. pov. broj 2/2086-1, od 13. 5. 1995.; kut. 36.: GŠ SVK, Obaveštajna informacija broj 125, Str. pov. broj 2/2105-1, od 14. 5. 1995.

⁷⁹⁷ HMDCDR, 15. K SVK-N: K-da 70. pbr, Spisak dobrovoljaca Srpske radikalne stranke koji su se javili u ovu brigadu dana 4. 5. 1995., Pov. br. 638-1, od 5. 5. 1995.; *Pod zastavom otadžbine*, 15.

bi zatvorila prostor između 70. pješačke brigade i 13. pješačke brigade.⁷⁹⁸ Četiri dana prije „Oluje“ sanitet brigade pojačan je sa šest mobiliziranih medicinskih sestara, dok su za potrebe mješovitog artiljerijskog divizionara mobilizirani traktori.⁷⁹⁹ Dan uoči „Oluje“ Komanda Ličkog korpusa je iz brigadne rezerve povukla 26 milicajaca.⁸⁰⁰ S obzirom na kronični nedostatak vojnika, odlazak milicajaca samo je pogoršao stanje na položajima.

3.5. Sto i treća laka brigada

Sto i treća laka brigada SVK nastala je od 93. odreda TO RSK. Komanda brigade smještena je u Donjem Lapcu.⁸⁰¹ Česte promjene komandanata obilježile su ratni put brigade, a zasigurno su bitno utjecale na borbenu spremnost jedinica. Prilikom formiranja brigade Komanda Ličkog korpusa nije imala slobodnih oficira za mjesto komandanta. Stoga je za vršitelja dužnosti komandanta postavljen umirovljeni pukovnik Bogdan Repac.⁸⁰² Najkasnije u svibnju 1993. komandant brigade postao je pukovnik Stojan Mirković.⁸⁰³ Zbog političkog pritiska i prijetnji predsjednika SO Donji Lapac Davida Rastovića, pukovnik Mirković uskoro je zatražio premještanje.⁸⁰⁴ Već krajem lipnja 1993. za komandanta brigade postavljen je potpukovnik Dane Petrović.⁸⁰⁵ Slično kao i pukovnik Mirković, potpukovnik Petrović izložen je pritisku zbog čega nije uspio uspostaviti rukovođenje i komandovanje u 103. lakoj brigadi. Potpukovnik Petrović „našao se u teškom psihičkom stanju pa je 13. 1. 1994. otišao“ na Vojnomedicinsku akademiju u Beograd.⁸⁰⁶ Nakon njegovog odlaska, dužnost komandanta brigade kratko je vršio načelnik štaba brigade major Petar Rašeta.⁸⁰⁷ Početkom travnja 1994. za

⁷⁹⁸ HMDCDR, KSJ SVK-N: Komanda Korpusa specijalnih jedinica, Izveštaj, od 12. 7. 1995.

⁷⁹⁹ HMDCDR, MO RSK, kut. 3.: MO, Redovni dnevni izveštaj, Broj: 403-201/95, od 31. 7. 1995.

⁸⁰⁰ M. SEKULIĆ, *Knin je pao u Beogradu*, 212.

⁸⁰¹ HMDCDR, GŠ SVK, kut. 67.: GŠ SVK, Preformiranje Teritorijalne odbrane i Posebnih jedinica milicije u Srpsku vojsku Republike Srpska Krajina, DT br. 947-23/1, od 27. 11. 1992.

⁸⁰² HMDCDR, 15. K SVK-N: K-da ZnŠTO Lika, Predlog za postavljanje Komandanta i NŠ, Pov. broj 2846-1, od 8. 12. 1992.; HMDCDR, GŠ SVK, kut. 8.: K-da 15. K, Izveštaj o stanju u zoni odgovornosti 103. lbr i predlozi za normalizaciju stanja, Pov. br. 128-1, od 8. 2. 1994.

⁸⁰³ Naredba o postavljanju nije dostupna, ali prema potpisu na dokumentu iz svibnja 1994. može se sa sigurnošću ustvrditi da je pukovnik Mirković preuzeo dužnost komandanta 103. lake brigade. HMDCDR, 15. K SVK-N: Komanda 103. lake brigade (dalje: K-da 103. lbr), Komandi 15. korpusa, Str. pov. br. 879/2., od 28. 5. 1993.

⁸⁰⁴ HMDCDR, GŠ SVK, kut. 67.: OB GŠ SVK, 1/103. lbr, odbijanje odlaska na položaj, od 15. 5. 1993.

⁸⁰⁵ HMDCDR, 15. K SVK-N: K-da 103. lbr, Zapažanja o stanju u 103. lpr, od 16. 9. 1993.; HMDCDR, GŠ SVK, kut. 37.: GŠ SVK, Postavlja se po ratnoj formaciji u Lički korpus u 103. laku brigadu, Naredba broj 45-267, od 13. 7. 1993.

⁸⁰⁶ Premda nije uspio zvesti red u 103. lakoj brigadi Komanda Ličkog korpusa predložila ga je za unapređenje u čin pukovnika. HMDCDR, GŠ SVK, kut. 46.: K-da 15. K, Podaci za unapređenje u čin pukovnika, Pov. br. 200-1101, od 23. 1. 1994.

⁸⁰⁷ U pojedinim dokumentima 103. laka brigada naziva se 103. lakom pješačkom brigadom ili 103. pješačkom brigadom. Radi ujednačenosti naziva u radu se koristi samo naziv 103. laka brigada. HMDCDR, GŠ SVK, kut. 8.:

vršitelja dužnosti komandanta brigade postao je kapetan I klase Andrija Petrović.⁸⁰⁸ Najkasnije u prosincu 1994. za vršitelja dužnosti komandanta postavljen je major Mladen Rapaić.⁸⁰⁹ Početkom veljače 1995. za komandanta postavljen je pukovnik Nikola Bobić, ali nikada nije preuzeo dužnost.⁸¹⁰ Najkasnije u travnju 1995. komandant brigade postao je pukovnik Slavko Studen koji se na toj dužnosti zadržao do sloma RSK.⁸¹¹

Formacija 103. lake brigade propisana je krajem 1992. Brigada se trebala sastojati od Komande, Komande stana, voda veze, izviđačko-diverzantskog voda, četiri pješačke čete, mješovite protuoklopne artiljerijske baterije, mješovitog artiljerijskog divizijuna, lakog artiljerijskog voda PZO, pionirskog i pozadinskog voda. Prema navedenoj formaciji brigada je trebala imati 901 oficira, podoficira i vojnika.⁸¹² Nije poznato kako je trebala izgledati formacija pješačkih jedinica te jedinica za potporu i pozadinu. Prema dostupnim podacima, brigada tijekom prve polovine 1993. nije ni bila formirana.⁸¹³ No, svakako je neki oblik vojne organizacije postojao. Moguće je da je 93. odred TO samo preimenovan, a da je zadržana ranija organizacijsko-formacijska struktura odreda. Tome u prilog ide činjenica što su najkasnije od svibnja 1993. dvije pješačke čete s područja donjopolipačke općine od strane Komande Ličkog korpusa korištene kao rezerva korpusa te su odlazile na ispomoć u druge jedinice korpusa.⁸¹⁴ Do kraja 1993. formirani su vod veze i mješoviti artiljerijski divizijun. Također, formirana je i desetina vojne policije, ali mimo propisane formacije. U 1994. oko formiranja 103. lake brigade angažirali su se Glavni štab SVK i Komanda Ličkog korpusa te su do druge polovine 1994. sve jedinice formirane.⁸¹⁵ Ipak, prilikom formiranja došlo je do odstupanja od propisane formacije. Brigada je s četne strukture prešla na bataljunsku. Tako su umjesto četiri pješačke čete formirana dva pješačka bataljuna i jedan mehanizirani bataljun.⁸¹⁶ Ostale jedinice formirane su

K-da 15. K, Izveštaj o stanju u zoni odgovornosti 103. lbr i predlozi za normalizaciju stanja, Pov. br. 128-1, od 8. 2. 1994.

⁸⁰⁸ HMDCDR, 15. K SVK-N: Autobiografija Petrović Andrija, od 10. 5. 1994.

⁸⁰⁹ HMDCDR, 15. K SVK-N: K-da 15. K, Podaci za analizu komandnog kadra, Pov. br. 732-77/1, od 5. 1. 1995.

⁸¹⁰ HMDCDR, GŠ SVK, kut. 43.: GŠ SVK, Premešta se, Naredba broj 23/1-12, od 7. 2. 1995.; kut. 43.: Podatke o popuni FM PVL, Str. pov. br. 4-160/1, od 26. 2. 1995.

⁸¹¹ Prema potpisu na dokumentu iz travnja 1995. može se sa sigurnošću ustvrditi da je pukovnik Studen preuzeo dužnost komandanta 103. lake brigade. HMDCDR, 15. K SVK-N: Pregled popune ljudstvom 7045 po ratnoj formaciji, od 5. 4. 1995.

⁸¹² HMDCDR, 15. K SVK-N: K-da ZnŠTO Lika, Predlog formacija za Lički korpus, Br. 2790, od 1. 12. 1992.

⁸¹³ HMDCDR, 15. K SVK-N: K-da 103. lbr, Zapažanja o stanju u 103. lbr, od 16. 9. 1993.

⁸¹⁴ HMDCDR, 15. K SVK-N: K-da 15. K, Zaključci iz KO procene, Str. pov. br. 273-1, od 20. 5. 1993.; HMDCDR, GŠ SVK, kut. 67.: OB GŠ SVK, 1/103. lbr, odbijanje odlaska na položaj, od 15. 5. 1993.

⁸¹⁵ HMDCDR, GŠ SVK, kut. 33.: K-da 15. K, Formiranje jedinica vojne policije, Str. pov. br. 355-2, od 23. 8. 1993.; kut. 8.: K-da 15. K, Izveštaj o stanju u zoni odgovornosti 103. lbr i predlozi za normalizaciju stanja, Pov. br. 128-1, od 8. 2. 1994.; HMDCDR, 15. K SVK-N: Kontrola mob. gotovosti u 103. pbr. 15. K, od 5. 10. 1994.

⁸¹⁶ HMDCDR, GŠ SVK, kut. 2.: GŠ SVK, Kontrola borbene gotovosti 103. lbr 15. K, Str. pov. br. 285-1, od 11. 10. 1994.

prema propisanoj formaciji s kraja 1992., dok je desetina vojne policije preformirana u vod vojne policije.⁸¹⁷ U prvoj polovini 1995. u sastav brigade ušao je 37. pješački bataljun.⁸¹⁸

Sto i treća laka brigada nikada nije pod svojom komandom imala privremenih sastava, ali su se njezine jedinice podčinjavale drugim komandama SVK. Kao što je već spomenuto, dio jedinica Komanda Ličkog korpusa koristila je kao rezervu s kojom su zatvarani nepokriveni međuprostori, i to najviše u 9. motoriziranoj brigadi i 50. pješačkoj brigadi.⁸¹⁹ Međutim, jedinice koje su služile kao rezerva imale su vrlo nisku razinu borbene spremnost te su često napuštale položaje.⁸²⁰ Mehanizirani bataljun u brigadi je u odnosu na ostale jedinice u SVK bio novost. Dotada je jedino 75. motorizirana brigada iz Sjevernodalmatinskog korpusa imala u svojem sastavu mehanizirani bataljun.⁸²¹ S obzirom na to da je nedostatak manevarskih sposobnosti u jedinicama predstavljao problem na razini cijelog Ličkog korpusa, mehanizirani bataljun zamišljen je kao interventna jedinica Komande korpusa.⁸²² To potvrđuje i izbor područja na kojem je razmješten. S predjela Bubinka na cesti Korenica – Donji Lapac, mehanizirani bataljun mogao je intervenirati prema svim dijelovima Like ili Bihaću.⁸²³

I prije nego je u studenom 1994. naređena mobilizacija zbog eskalacije sukoba na bihaćkom bojištu, cjelokupna brigada zauzela je položaje na granici s BiH u očekivanju napada ABiH.⁸²⁴ U borbama oko Bihaća kao dio Taktičke grupe 1 iz 103. lake brigade sudjelovali su mehanizirani bataljun, baterija haubica 105 mm, izviđačko-diverzantski vod i desetina pionira.⁸²⁵ Ukupno su angažirana 172 oficira, podoficira i vojnika.⁸²⁶ Krajem srpnja 1995. jedan pješački bataljun izdvojen je iz brigade te je ušao u sastav Taktičke grupe 3

⁸¹⁷ HMDCDR, 15. K SVK-N: K-da 103. lbr, Pregled popune ljudstvom po RF, Int. Br. 1432-1, od 10. 12. 1994.

⁸¹⁸ HMDCDR, 15. K SVK-N: K-da 81. PoB, Regulisanje kvote potrošnje goriva 103. pbr, Pov. br. 6-17/50, od 17. 6. 1995.

⁸¹⁹ HMDCDR, 15. K SVK-N: K-da 103. lbr, Posjedanje položaja u rejonu s. Medal, Str. pov. br. 1382, od 22. 9. 1993.; K-da 15. K, Pojačano obezbeđenje teritorije, Str. pov. br. 152-377, od 15. 10. 1994.

⁸²⁰ M. SEKULIĆ, *Knin je pao u Beogradu*, 77.

⁸²¹ Dokument 13, Izvješće Komande 7. korpusa Glavnom štabu SVK o napadu hrvatskih snaga u rajonu Maslenice, te poduzetim akcijama u zaustavljanju napredovanja hrvatskih snaga, od 22. 2. 1993., *Republika Hrvatska i Domovinski rat 1990. – 1995., Knjiga 7*.

⁸²² HMDCDR, 15. K SVK-N: K-da 103. lbr, Analiza popune RJ, Str. pov. br. 84-2, od 8. 2. 1995.

⁸²³ HMDCDR, 15. K SVK-N: K-da 103. lbr, Redovni borbeni izveštaj, Str. pov. br. 3-30, od 23. 11. 1994.

⁸²⁴ HMDCDR, GŠ SVK, kut. 25.: GŠ SVK, Redovni operativni izveštaj, Str. pov. br. 14-1492 od 31. 10. 1994.; kut. 19.: GŠ SVK, Potpuna mobilizacija 103. lbr, Str. pov. br. 3-503/107, od 11. 11. 1994.

⁸²⁵ HMDCDR, GŠ VRS, kut. 7.: K-da TG-1, Zapovest za napad op. br. 1, od 7. 11. 1994.

⁸²⁶ HMDCDR, 15. K SVK-N: K-da TG-1, Brojno stanje boraca TG-1 po kategorijama iz jedinica 15. korpusa na dan 31. 12. 1994., Str. pov. br. 01-2/95, od 2. 1. 1995.

Sjevernodalmatinskog korpusa.⁸²⁷ Grupa je formirana za napad na Bosansko Grahovo koje su oslobodile hrvatske snage, ali njezini pripadnici odbili su sve naredbe za napad.⁸²⁸

Tijekom 1993. brigada je pod svojom komandom imala jedinice prostorne strukture. Nakon preformiranja u 1994. jedinice su objedinjene u 4. vojno-teritorijalni odred Donji Lapac. Odred su činili: vod Nebljusi, vod Donji Lapac, vod Srb i vod Lička Kaldrma.⁸²⁹

Paravojno organiziranje opterećivalo je djelovanje 103. lake brigade sve do nestanka RSK u kolovozu 1995. Nositelj paravojnog organiziranja bio je David Rastović čije se djelovanje negativno odrazilo na moral pripadnika brigade. Rastović je i prije formiranja 103. lake brigade imao veliki utjecaj na jedinice srpske TO s područja donjolapačke općine. U rujnu 1991. prilikom borbi za Gospić na nagovor Rastovića jedinica TO iz Donjeg Lapca napustila je položaje. Slično se dogodilo i u srpnju 1992. na Miljevačkom platou kada se 93. odred TO povukao iz borbe.⁸³⁰ Tijekom 1993. Rastović je kao „ekstremni zagovornik monarhističko četničke političke platforme i osvedočeni protivnik bivše JNA“ uz pomoć R. Čubrila radio na formiranju četničkih jedinica na području donjolapačke općine. Djelovanje Rastovića bilo je samo paravan za kriminal širokih razmjera, pri čemu je imao podršku utjecajnih krajinskih političara poput Zdravka Zečevića i Branka Marjanovića.⁸³¹ Rastović je u rujnu 1993. prilikom borbi oko Metka ometao rad Komande 9. motorizirane brigade.⁸³² Također, poticao je pripadnike 103. lake brigade da napuste položaje oko Metka.⁸³³ Sredinom rujna 1993. vlasti RSK uhitile su Rastovića zbog „podrivanja vojne i odbrambene moći SVK“.⁸³⁴ Čak je dio pripadnika brigade planirao napad na kninski zatvor kako bi oslobodili Rastovića. Paravojno organiziranje toliko je narušilo borbenu spremnost brigade da je Komanda Ličkog korpusa smatrala „da se na 103. lpbz iz Donjeg Lapca, kao oružanu formaciju ne može računati, sve dok se David Rastović ne ukloni sa svih političkih funkcija i izvede pred lice pravde“.⁸³⁵ Ipak, nakon

⁸²⁷ K. NOVAKOVIĆ, *Srpska krajina*, 472.

⁸²⁸ Dokument 202, Izvješće Komande 7. korpusa SVK Glavnom štabu SVK o izvođenju djelovanja jedinica Korpusa na grahovskom smjeru, Dinari i tijekom hrvatske operacije „Oluja“, kada uslijed zapovijedi predsjednika RSK Milana Martića o evakuaciji civilnog stanovništva iz zone odgovornosti Korpusa, dolazi do osipanja jedinica i izvlačenja pripadnika SVK zajedno s njihovim obiteljima, što dovodi do kaosa te završava brzim porazom i raspadom 7. korpusa SVK, od 9. 8. 1995., *Republika Hrvatska i Domovinski rat 1990. – 1995., Knjiga 17*.

⁸²⁹ HMDCDR, GŠ SVK, kut. 62.: K-da 15. K, Organizacija VTod, Str. pov. br. 1358-1, od 30. 10. 1994.

⁸³⁰ M. SEKULIĆ, *Knin je pao u Beogradu*, 83.

⁸³¹ HMDCDR, GŠ SVK, kut. 67.: OB GŠ SVK, Rastović David postupci i ponašanje, od 16. 9. 1993.

⁸³² HMDCDR, 15. K SVK-N: K-da 15. K, Naredba za privođenje Rade Čubrila i Davida Rastovića, Str. pov. br. 1647-1, od 15. 9. 1993.

⁸³³ M. SEKULIĆ, *Knin je pao u Beogradu*, 77.

⁸³⁴ HMDCDR, GŠ SVK, kut. 29.: GŠ SVK, Okružnom javnom tužiocu Knin, Str. pov. br. 202-1, od 17. 9. 1993.

⁸³⁵ HMDCDR, GŠ SVK, kut. 33.: OB K-de 15. K, Neuspeo pokušaj napada na okružni zatvor u Kninu radi oslobađanja zarobljenika, Str. pov. br. 421-1, od 1. 10. 1993.

nekoliko dana pritvora, pušten je na slobodu.⁸³⁶ Premda je bio pušten, dvojica Rastovićeviskih istomišljenika krajem rujna 1993. napala su komandu 103. lake brigade. Uz pucnjavu iz zgrade komande istjerali su dežurne starješine. Čini se da je cilj napada bio komandant brigade potpukovnik Petrović koji je bio odsutan.⁸³⁷ Nakon napada na komandu, većina pripadnika brigade odbila je odlazak na položaje vjerojatno pod utjecajem Rastovića.⁸³⁸ Može se zaključiti da je napad na komandu te odbijanje odlaska na položaj bila Rastovićevo poruka Komandi Ličkog korpusa. Poruka je nosila neskrivenu prijetnju da starješine nisu sigurne ako se istraga protiv Rastovića i njegovih istomišljenika nastavi. Čim je vršitelj dužnosti komandanta postao kapetan I klase Andrija Petrović, stanje u brigadi se smirilo. Očito je kapetan I klase Petrović za Rastovića bio poželjan suradnik.⁸³⁹ Prema dostupnim podacima, paravojnog organiziranja u brigadi tijekom 1994. više nije bilo, ali je utjecaj Rastovića na njezine pripadnike i dalje bio prisutan.⁸⁴⁰ Krajem svibnja 1995. dio pripadnika mehaniziranog bataljuna 103. lake brigade odbio je otići na položaj te su uz pucnjavu upali u komandu brigade. Nije sasvim jasno što je bio motiv napada. Čini se da izgređnici nisu bili povezani s Rastovićem te su kažnjeni višemjesečnim zatvorom.⁸⁴¹

Podatci o broju motornih vozila u 103. lakoj brigadi nisu dostupni. Prema dostupnim podacima, u slučaju potrebe brigada je vlastitim vozilima, te mobiliziranim vozilima mogla prevesti cjelokupno ljudstvo odjednom.⁸⁴²

Osim zbog paravojnog organiziranja, rukovođenje i komandovanje u 103. lakoj brigadi bilo je bitno otežano zbog lošeg sustava veza. Krajem 1993. brigada je raspolagala sa svega 12 radio uređaja koji su većinom bili neispravni i bez baterija.⁸⁴³ Tijekom 1994. stanje veza postalo je još gore. Jedini način komunikacije Komande brigade s podčinjenim jedinicama bila je žičana veza koja je često bila u prekidu, dok bežični sustav nije ni postojao.⁸⁴⁴ U borbama oko Metka u rujnu 1993. zbog udaljenosti i „nemogućnosti komuniciranja s Komandom brigade, potpune

⁸³⁶ HMDCDR, GŠ SVK, kut. 29.: GŠ SVK, Na osnovu rešenja br. 198-2, Str. pov. br. 203-2, od 17. 9. 1993.

⁸³⁷ HMDCDR, GŠ SVK, kut. 31.: OB K-de 15. K, Vanredni izveštaj, Str. pov. br. 400/1, od 26. 9. 1993.

⁸³⁸ HMDCDR, GŠ SVK, kut. 31.: OB GŠ SVK, Stanje bezbednosti u SVK, od 12. 4. 1994.

⁸³⁹ Dokument 149, Dnevno izvješće Odsjeka bezbjednosti Glavnom štabu SVK o boravku Kapetana Dragana u Srbu u vezi imenovanja novog zapovjednika 103. lpr 15. korpusa SVK, od 1. 4. 1994., *Republika Hrvatska i Domovinski rat 1990. – 1995., Knjiga 11.*

⁸⁴⁰ HMDCDR, GŠ SVK, kut. 2.: GŠ SVK, Kontrola borbene gotovosti 103. lbr 15. K, Str. pov. br. 285-1, od 11. 10. 1994.

⁸⁴¹ HMDCDR, 15. K SVK-N: OB GŠ SVK, Službena zabeleška, od 24. 5. 1995.

⁸⁴² HMDCDR, 15. K SVK-N: K-da 103. lbr, Analiza popune RJ, Str. pov.br. 84-2, od 8. 2. 1995.

⁸⁴³ HMDCDR, 15. K SVK-N: K-da 103. lbr, Stanje sredstava veze, Str. pov. br. 1562 od 30. 10. 1993.

⁸⁴⁴ HMDCDR, GŠ SVK, kut. 2.: GŠ SVK, Kontrola borbene gotovosti 103. lbr 15. K, Str. pov. br. 285-1, od 11. 10. 1994.

dezinformiranosti i bez komande, borci su se našli potpunom okruženju“. Nepostojanje veze s Komandom brigade i dezinformiranost ljudstva svakako je koristio i D. Rastović, koji je „bio sa borcima 103. lbr u Metku“, za vlastite ciljeve.⁸⁴⁵

Podatci o količini i tipu pješачkog naoružanja u 103. lakoj brigadi nisu dostupni, dok su podatci o topništvu i oklopništvu nepotpuni i neprecizni. Brigada je od topništva imala četiri minobacača 82 mm, četiri minobacača 120 mm, tri topa 76 mm M-42 i četiri haubice 105 mm.⁸⁴⁶ Oklopništvo brigade nastalo je krajem 1994. nakon što je formiran mehanizirani bataljun. Oklopništvo je najvjerojatnije imalo dva tenka T-55 i tri tenka T-34. U mehaniziranom bataljunu nalazili su se i oklopni transporteri M-60, ali nije poznato koliko ih je bilo.⁸⁴⁷

Premda je brigada imala poteškoća oko formiranja i opremanja mehaniziranog bataljuna, uz pomoć Glavnog štaba SVK i Komande Ličkog korpusa bataljun je postao borbeno spreman. Održavanja borbenih vozila bilo je otežano jer brigada nije imala kapacitete za održavanje i popravak vozila već je morala koristiti skromne kapacitete poduzeća u Donjem Lapcu. Problem je bio i nedostatak goriva u borbenim vozilima koja su u prosjeku imala 30 – 35 litara goriva u spremnicima.⁸⁴⁸ Može se pretpostaviti da je gorivo ukradeno jer su borbeno vozila u drugim jedinicama Ličkog korpusa imala dovoljno goriva.

Sto i treća laka brigada prema izvješćima imala je najbolju popunu među borbenim jedinicama Ličkog korpusa. Međutim, postavlja se pitanje o kvaliteti popune.

⁸⁴⁵ HMDCDR, GŠ SVK, kut. 67.: GŠ SVK, Zabeleška o razgovoru sa nekim borcima 103. lbr koji su se izvukli iz ustaškog okruženja, Pov. br. 746-1, od 15. 9. 1993.

⁸⁴⁶ HMDCDR, 15. K SVK-N: K-da 15. K, Izveštaj o izvršenom tehničkom pregledu i opravi artiljerijskih oruđa u Ličkom korpusu u vremenu od 20. 5. 1993. do 28. 5. 1993. god., Pov. br. 68-53, od 28. 5. 1993.

⁸⁴⁷ HMDCDR, 15. K SVK-N: K-da 15. K, Obezbeđenje ispravljača i kompleta alata za 103. lbr, Pov. broj 180-442, od 29. 10. 1994.; HMDCDR, GŠ SVK, kut. 2.: Pregled važnijih borbenih i drugih sredstava OMJ u SVK, bez nadnevka, 1994.: HMDCDR, 15. K SVK-N: K-da 15. K, Zapisnik o pregledu borbenih m/v, Pov. br. 17-109, od 4. 6. 1995.

⁸⁴⁸ HMDCDR, 15. K SVK-N: Opštinski štab TO Donji Lapac, Materijalne mogućnosti teritorije u zoni dejstva korpusa, Pov. br. 338-2, od 14. 12. 1992.; HMDCDR, GŠ SVK, kut. 2.: GŠ SVK, Kontrola borbene gotovosti 103. lbr 15. K, Str. pov. br. 285-1, od 11. 10. 1994.

Tablica 17. Stanje ratne popune u 103. lakoj brigadi tijekom 1993.⁸⁴⁹

Kategorija	Stanje popune ožujak 1993.			Stanje popune svibanj 1993.			Stanje popune prosinac 1993.		
	Sljeduje	Ima	%	Sljeduje	Ima	%	Sljeduje	Ima	%
Oficiri	62	5	8	62	35	56,4	62	41	66,1
Podoficiri	35	28	80	35	62	177	35	83	237,1
Vojnici	834	950	114	834	830	99,5	834	925	111
Dobrovoljci	/	/	/	/	2	0,2	/	/	/
Ukupno	931	983	105,5	931	929	99,7	931	1049	112,6

Odlična popunjenost brigade može se pripisati izostanku ratnih djelovanja na području Općine Donji Lapac. To potvrđuje i činjenica da se tijekom 1993. u 103. lakoj brigadi nalazilo 59 vojnih obveznika s područja RS, odnosno iz zone odgovornosti 2. krajiškog korpusa VRS.⁸⁵⁰ Nije isključeno da je njihov motiv bilo izbjegavanje borbe u BiH koja je tada bila neusporedivo zahtjevniji dio ratišta. Krajem rujna 1993. Komanda 2. krajiškog korpusa zatražila je njihov povratak do kojeg nije došlo.⁸⁵¹ Oni su ostali u brigadi tijekom 1994. i 1995.⁸⁵²

Premda je brigada tijekom 1993. bila popunjena i preko formacije, stvarno stanje bilo je drugačije od onoga u izvješćima. Komanda brigade nije imala dovoljno ljudstva za borbu jer je većina ljudstva izbjegavala angažman i odlazak na položaje.⁸⁵³ Ustvari, za svaki veći pokret komande Ličkog korpusa i brigade morale su se angažirati kako bi uvjerile ljudstvo da prihvati naredbe nadređenih komandi. U „brigadi se više radilo samoupravljački nego komandnim putem“ što se odrazilo na borbenu spremnost.⁸⁵⁴ Demotiviranosti i „samoupravljanju“ među vojnim obveznicima pridonijele su i starješine. Svi komandiri i komandanti, osim komandanta brigade, bili su rezervni oficiri te nisu imali autoritet među vojnim obveznicima.⁸⁵⁵

U odnosu na 1993. stanje popune tijekom većeg dijela 1994. i dalje je bilo odlično, ali je razina borbene spremnosti bila niska.

⁸⁴⁹ HMDCDR, GŠ SVK, kut. 45.: K-da 15. K, Izveštaj o popunjenosti sa ljudstvom, Str. pov. br. 156-10, od 25. 3. 1993.; kut. 45.: K-da 15. K, Izveštaj o popunjenosti RJ sa ljudstvom, Str. pov. br. 153-31, od 11. 5. 1993.; kut. 46.: K-da 15. K, Pregled brojnog stanja po kategorijama v/o, Pov. br. 156-23/2, od 31. 12. 1993.

⁸⁵⁰ HMDCDR, 15. K SVK-N: Komanda 2. krajiškog korpusa, Povrat vojnih obveznika iz zone odgovornosti 2. KK, Pov. broj 514-506, od 7. 9. 1993.

⁸⁵¹ HMDCDR, GŠ SVK-N: K-da 103. lbr, Vojni obveznici sa teritorije 2. KK, Pov. broj 1420-1, od 1. 10. 1993.

⁸⁵² HMDCDR, GŠ SVK, kut. 2.: GŠ SVK, Kontrola borbene gotovosti 103. lbr 15. K, Str. pov. br. 285-1, od 11. 10. 1994.; HMDCDR, 15. K SVK-N: K-da 103. lbr, Izveštaj o ratnoj popuni, Pov. br. 284-1, od 12. 3. 1995.

⁸⁵³ HMDCDR, 15. K SVK-N: Stanje u 103. lbr/15. K, bez nadnevka, kraj 1993. ili početak 1994.

⁸⁵⁴ HMDCDR, 15. K SVK-N: K-da 103. lbr, Zapažanja o stanju u 103. lbr, od 16. 9. 1993.

⁸⁵⁵ HMDCDR, GŠ SVK, kut. 67.: GŠ SVK, Zabeleška o razgovoru sa nekim borcima 103. lbr koji su se izvukli iz ustaškog okruženja, Pov. br. 746-1, od 15. 9. 1993.

Tablica 18. Stanje ratne popune u 103. lakoj brigadi tijekom 1994.⁸⁵⁶

Kategorija	Stanje popune ožujak 1994.			Stanje popune svibanj 1994.			Stanje popune prosinac 1994.		
	Sljeduje	Ima	%	Sljeduje	Ima	%	Sljeduje	Ima	%
Oficiri	62	37	59,6	62	37	59,6	111	48	43,2
Podoficiri	35	83	237,1	35	83	237,1	82	63	76,8
Vojnici	834	933	111,8	834	931	111,6	1359	1173	86,3
Dobrovoljci	/	/	/	/	/	/	/	2	0,1
Ukupno	931	1053	113,1	931	1051	112,8	1552	1286	82,8

Nakon što je brigada u drugoj polovini 1994. formirana, ključne dužnosti preuzele su rezervne starješine, dok su aktivne starješine preuzele sporedne.⁸⁵⁷ Osim što nisu bile osposobljene za vršenje dužnosti, rezervne starješine imale su radnu obavezu u poduzećima i nisu mogle u potpunosti posvetiti se radu u brigadi.⁸⁵⁸ Na prvi pogled ovakva kadrovska rješenja činila su se nelogičnim te su svakako imala negativan utjecaj na borbenu spremnost. Treba imati na umu da je D. Rastović bio „ekstremni protivnik aktivnih vojnih lica“.⁸⁵⁹ Također, ne treba zaboraviti da su Rastovićeви istomišljenici fizički napali Komandu brigade. Stoga se može pretpostaviti kako su aktivne starješine izbjegavale dužnosti na kojima su mogle doći u sukob s Rastovićem i njegovim istomišljenicima.

Krajem 1994. došlo je do pada popunjenosti, ali treba uzeti u obzir da je brojno stanje vojnika propisano formacijom povećano s 834 na 1359 oficira, podoficira i vojnika. Tijekom 1993. i većeg dijela 1994. brigada nije imala osnovne mobilizacijske dokumente poput mobilizacijske procjene, naredbi za mobilizaciju i pregleda narastanja jedinica.⁸⁶⁰

Kraj 1994. brigada je dočekala u borbama oko Bihaća. Početkom studenoga 1994. mehanizirani bataljun brigade je s izviđačko-diverzantskim vodom Sjevernodalmatinskog korpusa zauzeo Kulen Vakuf.⁸⁶¹ Ipak, u prosincu 1994. brigada je po prvi put zabilježila, barem na papiru, pad popunjenosti.

Pad popunjenosti u 103. lakoj brigadi nastavljen je i tijekom 1995. Tome je zasigurno pridonijelo i višemjesečno sudjelovanje jedinica brigade u borbama oko Bihaća. Zanimljivo je

⁸⁵⁶ HMDCDR, GŠ SVK, kut. 46.: K-da 15. K, Pregled brojnog stanja po kategorijama v/o, Str. pov. br. 156-23/7, od 16. 3. 1994.; HMDCDR, 15. K SVK-N: K-da 15. K, Pregled brojnog stanja, Str. pov. br. 156-23/11, od 15. 5. 1994.; K-da 103. lbr, Pregled popune ljudstvom po RF, Int. Br. 1432-1, od 10. 12. 1994.

⁸⁵⁷ HMDCDR, 15. K SVK-N: Kontrola mob. gotovosti u 103. pbr. 15. K, od 5. 10. 1994.

⁸⁵⁸ HMDCDR, GŠ SVK, kut. 2.: GŠ SVK, Kontrola borbene gotovosti 103. lbr 15. K, Str. pov. br. 285-1, od 11. 10. 1994.

⁸⁵⁹ HMDCDR, GŠ SVK, kut. 67.: OB GŠ SVK, 1/103. lbr, odbijanje odlaska na položaj, od 15. 5. 1993.

⁸⁶⁰ HMDCDR, 15. K SVK-N: K-da 103. lbr, Komandi 15. korpusa, Str. pov. br. 879/2., od 28. 5. 1993.; Kontrola mob. gotovosti u 103. pbr. 15. K, od 5. 10. 1994.

⁸⁶¹ HMDCDR, GŠ SVK, kut. 19.: K-da 103. lbr, Redovan borbeni izvještaj, Str. pov. br. 1-2, od 1. 11. 1994.

da Komanda brigade za vrijeme „prodora Turaka prema Spasovu [Kulen Vakufu]“, tako su nazivali ABiH, nije „dostavila ni jedan kompletan izvještaj“.⁸⁶²

Tablica 19. Stanje ratne popune u 103. lakoj brigadi tijekom 1995.⁸⁶³

Kategorija	Stanje popune ožujak 1995.			Stanje popune svibanj 1995.			Stanje popune srpanj 1995.		
	Sljeduje	Ima	%	Sljeduje	Ima	%	Sljeduje	Ima	%
Oficiri	106	60	56,6	111	57	51,3	111	58	52,2
Podoficiri	78	121	155,1	82	123	150	82	113	137,8
Vojnici	1348	1282	95,1	1382	1233	89,2	1382	1210	87,5
Dobrovoljci	/	12	0,8	/	/	/	/	/	/
Ukupno	1532	1475	96,2	1575	1413	89,7	1578	1381	83,5

Premda je u 1995. brigada ušla s 58 novih profesionalnih oficira, podoficira i vojnika, i dalje joj je nedostajalo 16 oficira za dužnosti od načelnika štaba do komandanata bataljuna.⁸⁶⁴ Osim što ih nije bilo dovoljno, stručna osposobljenost starješina bila je na niskoj razini. Stoga je i obučenost vojničkog sastava bila niska jer ih nije imao tko obučavati.⁸⁶⁵ Sa stanjem u brigadi upoznat je i Glavni štab SVK koji je u brigadu poslao oficire koji su trebali pomoći Komandi brigade da konačno uspostavi rukovođenje i komandovanje.⁸⁶⁶ Angažman Glavnom štaba SVK pokazao se uzaludnim. Pred samu „Oluju“ oko 30 vojnika 103. lake brigade dezertiralo je te su se odmetnuli u šumu.⁸⁶⁷

3.6. Trideset i sedmi pješачki bataljun

Trideset i sedmi pješачki bataljun SVK formiran je krajem studenoga 1992. od ljudstva s područja Korenice, Ličkog Petrovog Sela i Plitvica. Komanda se prvotno nalazila u

⁸⁶² HMDCDR, 15. K SVK-N: Plan analize borbene obuke, kvantitete i kvalitete popune jedinica i komandi, vanrednih događaja u 15. K za 1994. godinu, dana 11. 2. 1995., bez nadnevka, veljača 1995.

⁸⁶³ HMDCDR, 15. K SVK-N: K-da 103. lbr, Izvještaj o ratnoj popuni, Pov. br. 284-1, od 12. 3. 1995.; Pregled popune ljudstvom 7045 po ratnoj formaciji, od 10. 5. 1995.; K-da 103. lbr, Izvještaj o ratnoj popuni, Pov. br. 853-1, od 12. 7. 1995.

⁸⁶⁴ HMDCDR, 15. K SVK-N: Pregled zaključenih ugovora o prijemu oficira-podoficira-vojnika u SVK na određeno vreme u Komandi i jedinicama 15. korpusa SVK sa 31. 12. 1994. god., bez nadnevka, kraj 1994. ili početak 1995.; HMDCDR, GŠ SVK, kut. 43.: Podatke o popuni FM PVL, Str. pov. br. 4-160/1, od 26. 2. 1995.

⁸⁶⁵ HMDCDR, 15. K SVK-N: K-da 103. lbr, Analiza popune RJ, Str. pov. br. 84-2, od 8. 2. 1995.

⁸⁶⁶ HMDCDR, GŠ SVK, kut. 2.: GŠ SVK, Analiza borbene gotovosti u jedinicama SVK, Str. pov. br. 56-2, od 4. 3. 1995.

⁸⁶⁷ HMDCDR, 15. K SVK-N: K-da 15. K, Organ bezbednosti GŠ SVK, Str. pov. br. 133-13, od 3. 8. 1995.

Korenici.⁸⁶⁸ Potom je u listopadu 1993. premještena u Ličko Petrovo Selo.⁸⁶⁹ Prvi komandant bataljuna bio je potpukovnik Slavko Studen, kojeg je početkom svibnja 1994. zamijenio kapetan Nedjeljko Rastovac.⁸⁷⁰ U prosincu 1994. komandant bataljuna postao je kapetan Milan Vunjak.⁸⁷¹

Formacija 37. pješačkog bataljuna propisana je krajem 1992. Bataljun se trebao sastojati od Komande, desetine veze, tri pješačke čete, baterije brdskih topova 76 mm B-1, voda minobacača 82 mm, protuoklopnog voda, pionirskog i pozadinskog voda. Prema navedenoj formaciji bataljun je trebao imati 376 oficira, podoficira i vojnika.⁸⁷² Nije poznato kako je trebala izgledati formacija pješačkih jedinica te jedinica za potporu i pozadinu. Tijekom prve polovine 1993. bataljun je formirao sve jedinice propisane formacijom, osim baterije brdskih topova 76 mm B-1 i pozadinskog voda.⁸⁷³ Kao temelj za formiranje poslužile su pješačke čete iz Ličkog Petrovog Sela i Plitvica te „13. Garava“ četa iz Korenice.⁸⁷⁴ U drugoj polovini 1993. iz bataljuna je izdvojena „13. Garava“ četa koja je ušla u sastav 1. pješačkog bataljuna 18. pješačke brigade.⁸⁷⁵ Nakon izdvajanja „13. Garave“, ljudstvo 37. pješačkog bataljuna činili su većinom vojni obveznici iz Ličkog Petrovog Sela i Plitvica te okolnih sela.⁸⁷⁶ Stoga je Komanda bataljuna i preseljena iz Korenice kako bi bila bliže podčinjenim jedinicama. Krajem 1994. cjelokupno ljudstvo bataljuna ušlo je u sastav Taktičke grupe 1 te je u borbama na bihaćkom bojištu sudjelovalo 273 oficira, podoficira i vojnika.⁸⁷⁷ Do siječnja 1995. u bataljunu je formiran pozadinski vod, a rasformiran je inženjerijski.⁸⁷⁸ Kao što je ranije spomenuto, u prvoj polovini

⁸⁶⁸ HMDCDR, GŠ SVK, kut. 67.: GŠ SVK, Preformiranje Teritorijalne odbrane i Posebnih jedinica milicije u Srpsku vojsku Republike Srpska Krajina, DT br. 947-23/1, od 27. 11. 1992.; HMDCDR, 15. K SVK-N: K-da 15. K, Zaključci iz KO procene, Str. pov. br. 273-1, od 20. 5. 1993.

⁸⁶⁹ HMDCDR, 15. K SVK-N: Komanda 37. pješačkog bataljuna (dalje: K-da 37. pb), Potrebe za radnim prostorijama, Pov. br. 862, od 22. 10. 1993.

⁸⁷⁰ Građa o 37. pješačkom bataljunu je nepotpuna, te nije moguće utvrditi točne podatke o postavljanju ili razrješenju njegovih komandanata. Premda nemamo naredbe o postavljanju, na temelju dostupnih podataka može se približno odrediti kada su potpukovnik Studen i kapetan Rastovac preuzeli komandu nad 37. pješačkim bataljunom. HMDCDR, GŠ SVK, kut. 39.: 40. KC GŠ VJ, Predlog za unapređenje, od 19. 10. 1994.; K. NOVAKOVIĆ, *Srpska krajina*, 318.

⁸⁷¹ HMDCDR, 15. K SVK-N: K-da 15. K, Premešta se i postavlja po mirnodopskoj formaciji, naredba broj 20-16, od 10. 2. 1995.

⁸⁷² HMDCDR, 15. K SVK-N: K-da ZnŠTO Lika, Predlog formacija za Lički korpus, Br. 2790, od 1. 12. 1992.

⁸⁷³ HMDCDR, 15. K SVK-N: K-da 37. pb, Stanje b/g 37. pb, od 14. 6. 1993.; K-da 37. pb, Starosna struktura boraca 37. pb, Pov. br. 654, od 17. 8. 1993.

⁸⁷⁴ HMDCDR, 15. K SVK-N: K-da 15. K, Zaključci iz KO procene, Str. pov. br. 273-1, od 20. 5. 1993.

⁸⁷⁵ HMDCDR, 15. K SVK-N: K-da 37. pb, Spisak v/o koji se nalaze u 37. pb, Pov. br. 837, od 13. 10. 1993.; K-da 1. pb, Informacija, Broj: 234, od 14. 3. 1994.

⁸⁷⁶ HMDCDR, 15. K SVK-N: Stanje u 37. pb, bez nadnevka, najvjerojatnije početak 1994.

⁸⁷⁷ HMDCDR, 15. K SVK-N: K-da TG-1, Brojno stanje boraca TG-1 po kategorijama iz jedinica 15. korpusa na dan 31. 12. 1994., Str. pov. br. 01-2/95, od 2. 1. 1995.

⁸⁷⁸ HMDCDR, 15. K SVK-N: K-da 37. pb, Pregled popune ljudstvom 37. peš. Bataljuna po ratnoj formaciji, Str. pov. br. 1-891, od 6. 1. 1995.

1995., bataljun je ušao u sastav 103. lake brigade. Čini se da bataljun nije rasformiran već je njegovo ljudstvo samo iskorišteno za popunu 103. lake brigade. Premda naredba koja bi to potvrdila nije dostupna, više činjenica upućuje na takav zaključak. Tako se od ožujka 1995. u izvješćima o brojnom stanju jedinica Ličkog korpusa 37. pješački bataljun više ne spominje.⁸⁷⁹ Također, izračun novčanih naknada za pripadnike bataljuna rađen je zasebno, a ne u sklopu izračuna za 103. laku brigadu.⁸⁸⁰

Premda u bataljunu nije bilo paravojnog organiziranja, bilo je problema s kriminalom. Do izdvajanja, u kriminalu je prednjačila „13. Garava“ četa koja se još od 1991. pretežno „bavila pljačkom i ratnim profiterstvo“ pod zaštitom bivšeg predsjednika SO Korenica Boška Božanića i Odjeljenja SDB Korenica.⁸⁸¹ Moguće je da je Komanda Ličkog korpusa „13. Garavu“ izdvojila iz 37. pješačkog bataljuna te dodala drugoj jedinici kako bi se suzbio utjecaj političkih i sigurnosnih struktura iz Korenice na njezine pripadnike.

Izdvajanje „13. Garave“ samo je oslobodilo prostor za bavljenje kriminalom drugim pripadnicima 37. pješačkog bataljuna. S obzirom na to da su pripadnici bataljuna čuvali položaje nasuprot ABiH, počeli su se baviti prodajom prehrambenih namirnica i ostale robe Muslimanima.⁸⁸² Uz posredovanje pripadnika bataljuna, u trgovinu s Muslimanima uključili su se i mještani Ličkog Petrovog Sela te iz drugih dijelova RSK.⁸⁸³ Trgovina s Muslimanima potaknula je početkom 1994. Glavni štab SVK da u zoni odgovornosti 37. pješačkog bataljuna rasporedi izviđačko-diverzantski vod i četvu vojne policije Ličkog korpusa.⁸⁸⁴ Te su jedinice imale su uspjeha u prekidu trgovine s Muslimanima. Uhićeno je više srpskih krijumčara, među kojima je bilo i pripadnika 37. pješačkog bataljuna. Također, uhićena su šestorica Muslimana, dok su trojica ubijena u okršaju.⁸⁸⁵ Akcija je samo privremeno spriječila trgovinu s

⁸⁷⁹ HMDCDR, 15. K SVK-N: K-da 15. K, Dostavljanje izveštaja o ratnoj popuni, Str. pov. br. 732-56/11 od 15. 3. 1995.; Pregled popune ljudstvom 15. korpusa po ratnoj formaciji, Primerak br. 1., od 12. 5. 1995.; K-da 15. K, Dostavljanje izveštaja o ratnoj popuni, Str. pov. br. 732-56/14-1, od 15. 7. 1995.

⁸⁸⁰ HMDCDR, 15. K SVK-N: K-da 15. K, Analiza utrošenih novčanih sredstava po brigadama za mjesec april 1995. god., Pov. br. 199-142, od 2. 8. 1995.

⁸⁸¹ HMDCDR, 15. K SVK-N: K-da 15. K, Zaključci iz KO procene, Str. pov. br. 273-1, od 20. 5. 1993.

⁸⁸² HMDCDR, GŠ SVK, kut. 33.: OB K-de 15. K, Šverc sa muslimanima, Str. pov. br. 428-1, od 4. 10. 1993.

⁸⁸³ HMDCDR, GŠ SVK, kut. 33.: OB K-de 15. K, Šverc ka Cazinskoj krajini, Str. pov. br. 382-1, od 20. 9. 1993.; HMDCDR, 15. K SVK-N: K-da 37. pb, Hapšenje švercera, Pov. br. 968, od 3. 12. 1993.

⁸⁸⁴ HMDCDR, GŠ SVK, kut. 30.: OB GŠ SVK, Sprečavanje šverca sa muslimanima, Str. pov. br. 77-1, od 29. 1. 1994.

⁸⁸⁵ Dokument 108, Obavijest Komande 15. korpusa SVK podređenim postrojbama o pojačanjima HV-u na ličkoj bojišnici, napadu snaga 2. krajiškog korpusa Vojske Republike Srpske na Bihać, te stanju, moralu i problemima u postrojbama i zoni odgovornosti 15. korpusa SVK, od 2. 3. 1994., *Republika Hrvatska i Domovinski rat 1990. – 1995., Knjiga 11.*

Muslimanima. Krajem srpnja 1994., samo u jednom danu vojna policija Ličkog korpusa uhitila je 27 Srba prilikom nedozvoljene trgovine u zoni odgovornosti bataljuna.⁸⁸⁶

Iako je kriminal djelovao demotivirajuće na sve pripadnike Ličkog korpusa, sa stajališta vojne sigurnosti, veću opasnost na borbenu spremnost imao je odljev povjerljivih informacija prema hrvatskoj ili muslimanskoj strani.⁸⁸⁷ Odljev informacija prema ABiH događao se kroz trgovinu pripadnika 37. pješачkog bataljuna s Muslimanima.⁸⁸⁸ Prema neprovjerenim tvrdnjama organa bezbjednosti, hrvatske službe dolazile su do informacija kroz kontakt s pripadnicima bataljuna koji su potjecali iz miješanih brakova. Samo u plitvičkoj četi bilo je „oko 40 % boraca iz mešovityh brakova“, zbog čega je s „većinom bilo problema oko odlaska na položaje van Plitvica“.⁸⁸⁹ Početkom 1995. organ bezbjednosti 37. pješачkog bataljuna utvrdio je da su četvorica njegovih pripadnika na izravnoj vezi s hrvatskom i muslimanskom stranom.⁸⁹⁰ Međutim, rad organa bezbjednosti na prekidu kontakata s muslimanskom stranom otvoreno su opstruirali pripadnici bataljuna koji su u tome vidjeli način za zaradu i poboljšanje svog materijalnog stanja.⁸⁹¹

Dostupni podatci ne nude nikakve detalje o tipu i broju motornih vozila u 37. pješачkom bataljunu. Međutim, iz njih je očito da su u drugoj polovini 1993. vozila zbog nedostatka rezervnih dijelova i neodržavanja bila u lošem stanju.⁸⁹² S obzirom na prilike u drugim jedinicama korpusa tijekom 1994. i 1995., može se pretpostaviti da se ispravnost motornih vozila u bataljunu nije popravila. Slično kao i u slučaju motornih vozila, podatci o količini i tipu naoružanja u bataljunu nisu dostupni. Ispočetka bataljun nije raspolagao s borbenim vozilima. Tijekom 1994. iz izviđačko-diverzantskog odreda Ličkog korpusa dodijeljena su mu četiri izviđačka oklopna automobila BRDM-2.⁸⁹³

Trideset i sedmi pješачki bataljun je uz 103. laku brigadu tijekom 1993. imao najbolju popunu među jedinicama Ličkog korpusa.

⁸⁸⁶ HMDCDR, 15. K SVK-N: OB K-de 15. K, Lišavanje lica zatečenih u švercu, Str. pov. br. 883-2, od 22. 7. 1994.

⁸⁸⁷ HMDCDR, SUP Korenica-N: SUP Korenica, Procjena državne granice i bezbednosnog stanja na području SUP-a, Broj: 08-2/SP-20/94, od 22. 6. 1994.

⁸⁸⁸ HMDCDR, 15. K SVK-N: Zarobljavanje švercera muslimana u zoni „Japanska krivina“-Ličko Petrovo Selo, bez nadnevka, početak siječnja 1994.; OB K-de 15. K, Referisanje ob. organa, Str. pov. br. 57-77, od 27. 7. 1994.

⁸⁸⁹ HMDCDR, 15. K SVK-N: K-da 15. K, Zaključci iz KO procene, Str. pov. br. 273-1, od 20. 5. 1993.

⁸⁹⁰ HMDCDR, 15. K SVK-N: Težišni zadaci organa bezbednosti i stanje bezbednosti u 15. korpusu sa presekom na dan 23. 3. 1995., bez nadnevka, kraj ožujka 1995.

⁸⁹¹ HMDCDR, 15. K SVK-N: OB K-de 15. K, Bezbednosno stanje 15. korpusa, Str. pov. br. 88-2, od 24. 4. 1995.

⁸⁹² HMDCDR, 15. K SVK-N: K-da 37. pb, Podizanje b/g na viši nivo i otklanjanje nedostataka, Str. pov. br. 495, od 27. 6. 1993.

⁸⁹³ HMDCDR, 15. K SVK-N: OB K-de 15. K, Referisanje ob. organa, Str. pov. br. 57-77, od 27. 7. 1994.

Tablica 20. Stanje ratne popune u 37. pješačkom bataljunu tijekom 1993.⁸⁹⁴

Kategorija	Stanje popune ožujak 1993.			Stanje popune svibanj 1993.			Stanje popune prosinac 1993.		
	Sljeduje	Ima	%	Sljeduje	Ima	%	Sljeduje	Ima	%
Oficiri	25	5	20	25	4	16	25	13	52
Podoficiri	12	10	83,3	12	6	50	12	12	100
Vojnici	348	315	90,5	348	352	101	348	302	86,7
Dobrovoljci	/	44	11,6	/	/	/	/	/	/
Ukupno	385	374	97	385	362	94	385	327	85

Slično kao i u 103. lakoj brigadi, odlična popunjenost bataljuna može se pripisati izostanku ratnih djelovanja u njegovoj zoni odgovornosti. U bataljunu je nedostajalo starješinskog kadra tako da je jedini aktivni starješina bio komandant potpukovnik Studen. Na ostalim dužnostima u bataljunu nalazila su se četiri rezervna oficira te sedam rezervnih podoficira. Zbog manjka starješina, u vodovima su dužnosti komandira obavljali vojnici.⁸⁹⁵ Kako bi podigla stručnost rezervnih starješina, a samim tim i borbenu spremnost, Komanda Ličkog korpusa poslala je krajem 1993. dvojicu starješina na stručno usavršavanje u Knin.⁸⁹⁶

Tijekom 1994. stanje popune u 37. pješačkom bataljunu u odnosu na 1993. zabilježilo je pad. No, bataljun je i dalje uz 103. laku brigadu imao najbolje stanje popune u Ličkom korpusu.

Tablica 21. Stanje ratne popune u 37. pješačkom bataljunu tijekom 1994.⁸⁹⁷

Kategorija	Stanje popune ožujak 1994.			Stanje popune svibanj 1994.			Stanje popune listopad 1994. ⁸⁹⁸		
	Sljeduje	Ima	%	Sljeduje	Ima	%	Sljeduje	Ima	%
Oficiri	25	13	52	25	12	48	25	14	56
Podoficiri	12	11	91,6	12	11	91,6	12	10	83,3
Vojnici	348	302	86,7	348	302	86,7	348	287	82,4
Dobrovoljci	/	/	/	/	/	/	/	/	/
Ukupno	385	326	84,6	385	325	84,4	385	311	80,7

⁸⁹⁴ HMDCDR, GŠ SVK, kut. 45.: K-da 15. K, Izveštaj o popunjenosti sa ljudstvom, Str. pov. br. 156-10, od 25. 3. 1993.; kut. 45.: K-da 15. K, Izveštaj o popunjenosti RJ sa ljudstvom, Str. pov. br. 153-31, od 11. 5. 1993.; kut. 46.: K-da 15. K, Pregled brojnog stanja po kategorijama v/o, Pov. br. 156-23/2, od 31. 12. 1993.

⁸⁹⁵ HMDCDR, 15. K SVK-N: K-da 37. pb, Stanje b/g 37 pb, od 14. 6. 1993.

⁸⁹⁶ HMDCDR, 15. K SVK-N: K-da 15. K, Kursiranje starešinskog kadra, Pov. br. 2024-2, od 16. 12. 1993.

⁸⁹⁷ HMDCDR, GŠ SVK, kut. 46.: K-da 15. K, Pregled brojnog stanja po kategorijama v/o, Str. pov. br. 156-23/7, od 16. 3. 1994.; HMDCDR, 15. K SVK-N: K-da 15. K, Pregled brojnog stanja, Str. pov. br. 156-23/11, od 15. 5. 1994.

⁸⁹⁸ Podaci o stanju popune za studeni i prosinac 1994. nisu dostupni. Stoga su prikazani podaci za listopad 1994. HMDCDR, 15. K SVK-N: Pregled popune brojnog stanja RJ 15. korpusa na dan 8. 10. 1994.

Dobra popuna bataljuna može se pripisati i profesionalizaciji SVK jer je do kraja prosinca 1994. u njemu zaposleno 14 oficira, podoficira i vojnika.⁸⁹⁹ Osim brojnosti popune, bataljun je imao još jednu sličnost sa 103. lakom brigadom. U bataljunu su se nalazila 62 vojna obveznika s područja RS. Uglavnom se radilo o srpskim izbjeglicama iz Bihaća i njegove okolice koje su izbjegle u RSK.⁹⁰⁰ Kvantiteta popune je, pogotovo u odnosu na stanje u drugim jedinicama Ličkog korpusa, zadovoljavala. Međutim, kvaliteta popune, odnosno starosna struktura, bila je nezadovoljavajuća. U 37. pješačkom bataljunu oko 24 % vojnih obveznika imalo je 50 ili više godina.⁹⁰¹

Gotovo cijelu 1994. u zoni odgovornosti 37. pješačkog bataljuna nije bilo borbi. Tek krajem listopada iste godine intenziviranjem borbi između ABiH i VRS oko Bihaća, bataljun je stavljen u povišenu borbenu spremnost.⁹⁰² Kao što je ranije spomenuto, bataljun je ušao u sastav Taktičke grupe 1. Međutim, nije se iskazao u borbama s ABiH jer su među njegovim pripadnicima vladali „malodušnost i kukavičluk“.⁹⁰³ Tome svjedoči i podatak da je pješačka četa iz Plitvica povučena s položaja jer je krajem prosinca 1994. odbila ići u napad.⁹⁰⁴

Početak 1995. nastavljen je pad popunjenosti bataljuna prije svega vojničkim sastavom. Padu je svakako doprinijelo i povećanje brojnog stanja ljudstva propisanog formacijom s 385 na 403 oficira, podoficira i vojnika.

Tablica 22. Stanje ratne popune u 37. pješačkom bataljunu u siječnju 1995.⁹⁰⁵

Kategorija	Stanje popune siječanj 1995.		
	Sljeduje	Ima	%
Oficiri	23	11	47,8
Podoficiri	18	18	100
Vojnici	362	251	69,3
Dobrovoljci	/	1	0,3
Ukupno	403	281	69,7

⁸⁹⁹ HMDCDR, 15. K SVK-N: Pregled zaključenih ugovora o prijemu oficira-podoficira-vojnika u SVK na određeno vreme u Komandi i jedinicama 15. korpusa SVK sa 31. 12. 1994. god., bez nadnevka, kraj 1994. ili početak 1995.

⁹⁰⁰ HMDCDR, 15. K SVK-N: K-da 37. pb, Analiza popune, Str. pov. br. 2-75/1, od 15. 2. 1994.

⁹⁰¹ HMDCDR, GŠ SVK, kut. 46.: K-da 15. K, Analiza popune jedinica 15. K po godinama starosti, Pov. br. 241-1, od 28. 2. 1994

⁹⁰² HMDCDR, 15. K SVK-N: K-da 15. K, Naredenje op. br. 7, od 28. 10. 1994.

⁹⁰³ HMDCDR, GŠ SVK, kut. 32.: OB GŠ SVK, Dnevni izveštaj, Str. pov. broj 1-9, od 12. 11. 1994.

⁹⁰⁴ HMDCDR, 15. K SVK-N: Radna bilježnica potpukovnika Ilije Obradovića, zabilješka za 19. 12. 1994.

⁹⁰⁵ Izvješće o popuni iz siječnja 1995. posljednje je izvješće iz 1995. HMDCDR, 15. K SVK-N: K-da 37. pb, Pregled popune ljudstvom 37. peš. bataljun po ratnoj formaciji, Str. pov. br. 1-891, od 6. 1. 1995.

Uza sve navedeno, jasno je da je 37. pješački bataljun usprkos svemu do samog kraja ostao formacija prostorne strukture TO. Premda je i s ostalim jedinicama Ličkog korpusa bilo problema oko angažmana izvan njihovih zona odgovornosti, bataljun je ostao jedina formacija koja nikada nije napustila vlastitu zonu odgovornosti, te je njegova borbena uporabljivost bila skromna.

3.7. Osamdeset i prva pozadinska baza

Osamdeset i prva pozadinska baza SVK nastala je od 81. pozadinske baze TO RSK. Komanda baze smještena je u Željavi u bivšu kasarnu JNA.⁹⁰⁶ Krajem travnja 1993. prvi komandant baze postao je pukovnik Mirko Žegarac.⁹⁰⁷ Početkom 1995. za komandanta baze postavljen je potpukovnik Kosta Hinić.⁹⁰⁸ Već početkom srpnja 1995. komandant je postao major Milorad Popović.⁹⁰⁹

O organizacijsko-formacijskoj strukturi i aktivnostima 81. pozadinske baze malo je podataka. Većina podataka odnosi se na poteškoće u funkcioniranju pozadinskog osiguranja na razini Ličkog korpusa, dok se najmanje podataka odnosi na samu pozadinsku bazu i njezino djelovanje. Formacija 81. pozadinske baze propisana je krajem 1992. te se trebala sastojati od Komande i pozadinske čete. Međutim, nije poznato kako je trebala izgledati formacija pozadinske čete. Prema formaciji baza je trebala imati 97 oficira, podoficira i vojnika.⁹¹⁰ Početkom kolovoza 1993. Glavni štab SVK naredio je preformiranje pozadinske baze.⁹¹¹ Nakon preformiranja, sastojala se od Komande baze i pozadinske čete koja je imala vod za održavanje nepokretnosti, tehnički vod, intendantski vod, automobilsku i sanitetsku desetina.⁹¹²

Glavna zadaća 81. pozadinske baze bila je opskrba Ličkog korpusa materijalno-tehničkim sredstvima te njihovo održavanje i popravak. Osim jedinica Ličkog korpusa, pozadinska baza dijelom je opskrbljivala i 105. vazduhoplovnu brigadu i jedinice SUP-a

⁹⁰⁶ HMDCDR, GŠ SVK, kut. 67.: GŠ SVK, Preformiranje Teritorijalne odbrane i Posebnih jedinica milicije u Srpsku vojsku Republike Srpska Krajina, DT br. 947-23/1, od 27. 11. 1992.

⁹⁰⁷ HMDCDR, GŠ SVK, kut. 46.: K-da 15. K, Zadržavanje u službi pukovnika Žegarac Mirka, Pov. broj 341-1, od 15. 3. 1994.

⁹⁰⁸ HMDCDR, 15. K SVK-N: K-da 15. K, Podaci za analizu komandnog kadra, Pov. br. 732-77/1, od 5. 1. 1995.

⁹⁰⁹ Prema potpisu na dokumentu iz srpnja 1995. može se sa sigurnošću ustvrditi da je major Popović postao komandant 81. pozadinske baze. HMDCDR, 15. K SVK-N: K-da 81. PoB, Brojno stanje, Pov. br. 347-1, od 10. 7. 1995.

⁹¹⁰ HMDCDR, 15. K SVK-N: K-da ZnŠTO Lika, Predlog formacija za Lički korpus, Br. 2790, od 1. 12. 1992.; Savezni sekretar za narodnu odbranu, Knjiga pregleda mobilizacijskog razvoja jedinica Teritorijalne odbrane (manevarska struktura) Republike Srpska Krajina, Državna tajna, Primerak br. 4., bez nadnevka, kraj 1992.

⁹¹¹ HMDCDR, GŠ SVK, kut. 1.: GŠ SVK, Organizacijsko-formacijske promene Srpske vojske Republike Srpska Krajina, Str. pov. br. 50-99, od 2. 8. 1993.

⁹¹² HMDCDR, 15. K SVK-N: K-da 81. PoB, Spisak v/o, Pov. br. 423-2, od 13. 10. 1993.

Korenica. Pozadinska baza se prvenstveno opskrbljivala preko 75. pozadinske baze Glavnog štaba SVK. Dio sredstava dolazio je iz VJ i VRS, ali isključivo posredstvom Glavnog štaba SVK. Prednost u opskrbi i održavanju imale su jedinice koje su sudjelovale u borbama. Uz pomoć Komande Ličkog korpusa, pozadinska baza trebala je provoditi tehničko osiguranje jedinica. Osnovno održavanje i lakše popravke jedinice su trebale izvoditi same ili uz pomoć pozadinske baze, a srednji i generalni remont trebao se obavljati posredstvom Glavnog štaba SVK u SRJ ili RS. Intendantsko osiguranje provodila je intendantska služba, odnosno intendantski vod pozadinske baze. Osnovne zalihe hrane, opreme, odjeće i obuće čuvale su se u jedinicama, dok su u pozadinskoj bazi čuvane korpusne zalihe. Potrebe Komande korpusa, 3. bataljuna za intervencije i 18. brigade za kruhom namirivala je pozadinska baza, dok su 9., 50. i 70. brigada kruh pekla u vlastitoj režiji. Jedino je 103. brigada kruh kupovala od privatne pekarnice. Meso je nabavljano od poljoprivrednih zadruga s područja Like, dok je manji dio dolazio s vojnih ekonomija koje su osnovale jedinice. Prometno osiguranje obavljala je prometna služba organizirana na razini Komande korpusa.⁹¹³ U djelokrug poslova pozadinske baze spadalo je sanitetsko, veterinarsko i građevinsko osiguranje, ali zbog manjka kadrova nikada nije profunkcioniralo. Sanitetska desetina pozadinske baze mogla je pružati samo prvu pomoć te se sanitetsko osiguranje u jedinicama vršilo s osloncem na javno zdravstvo. Ozlijeđeni i oboljeli vojnici zbrinjavani su u javnim ambulancama i bolnicama. Pregledi namirnica životinjskoga podrijetla te zbrinjavanje ozlijeđene i uginule stoke provodili su se s osloncem na javne veterinarske službe.⁹¹⁴

Od samog početka djelovanja 81. pozadinska baza susretala se s brojnim poteškoćama. Već početkom 1993. opskrba pozadinske baze prehrambenim namirnicama postala je neredovita, a intendantskih sredstava poput odora i higijenskih potrepština nedostajalo je na razini cijele SVK.⁹¹⁵ Stoga su naređene stroge mjere štednje. Primjerice, mjesečno pripadanje sapuna po vojniku smanjeno je na 100 grama, a toaletnog papira na svega četiri paketića.⁹¹⁶

Osim opće neimaštine, na rad pozadinske baze utjecao je niz specifičnosti zone odgovornosti Ličkog korpusa zbog kojih nije mogla pružati pozadinsku potporu jedinicama.

⁹¹³ HMDCDR, 15. K SVK-N: K-da 15. K, Pozadinsko obezbeđenje jedinica 15. korpusa, Str. pov. broj 180-155, od 21. 4. 1993.; HMDCDR, 105. vazduhoplovna brigada, kut. N (dalje: 105. VBR-N): Komanda 105. vazduhoplovne brigade (dalje: K-da 105. vbr), Zahtev za popunu skladišnim artiklima hrane, Pov. br. 32/52-60, od 4. 2. 1995.

⁹¹⁴ HMDCDR, 15. K SVK-N: Funkcionisanje PoOb 15. korpusa i uticaj PoOb na borbenu gotovost jedinica 15. korpusa, bez nadnevka, najvjerojatnije druga polovina 1994.

⁹¹⁵ HMDCDR, 15. K SVK-N: K-da 15. K, zahtevi za PoOb, Pov. br. 180/3, od 12. 2. 1993.

⁹¹⁶ HMDCDR, 15. K SVK-N: GŠ SVK, Rešenje o propisivanju privremene norme pripadanja potrošnog materijala za održavanje lične higijene i drugih potreba pripadnika SVK koji izvode borbena dejstva, Str. pov. br. 7-64, od 28. 1. 1993.

Velika zona odgovornosti i dugačka crta bojišta koja se protezala planinskim masivima Kapele, Ličke Plješivice i Velebita otežavala je opskrbu i povećavala potrošnju goriva, dok su materijalni resursi Like bili vrlo skromni. Također, nedostajalo je vojnih objekata za smještaj ljudstva i rad službi potpore. Osim kasarne u Ličkoj Jesenici koja je bila manji objekt, jedini vojni objekt bila je kasarna u Željavi. Ipak, položaj kasarne na periferiji Like otežavao je rad pozadinske baze jer je bila udaljena od većine jedinica te je bila izložena povremenim napadima ABiH.⁹¹⁷ Zbog obrane od napada, u sastavu pozadinske baze nalazilo se šest brdskih topova 76 mm B-1.⁹¹⁸ Kasarna je imala sve uvjete za rad pozadinske baze, ali se ispostavilo kako su zbog opće neimaštine njezini tekući troškovi preveliki. Samo za grijanje, praonice rublja i kupaonice trebalo je 30 tona mazuta i 15 tona ugljena.⁹¹⁹ Osamdeset i prva pozadinska baza je već u prvoj polovini 1993. iscrpila većinu zaliha. Stoga je Komanda Ličkog korpusa naredila svim jedinicama strogu štednju materijalno-tehničkih sredstava.⁹²⁰ Uz primjetno nepoštivanje naredbe o štednji, jedinice nisu prikupljale sekundarne sirovine i ambalažu za potrebe pozadinske baze.⁹²¹ S obzirom na to da pozadinska baza nije uspijevala riješiti poteškoće s opskrbom, u drugoj polovini 1993. Komanda Ličkog korpusa obratila se za pomoć javnim poduzećima s područja Like. Poduzeća su za potrebe opremanja jedinica s 2900 novih odora pristala izdvojiti 130 njemačkih maraka po odori.⁹²² Također, Komanda Ličkog korpusa primala je pomoć, uglavnom novčanu, i od Srba u inozemstvu.⁹²³ Unatoč pomoći javnih i privatnih subjekata, sustav opskrbe Ličkog korpusa nije mogao osigurati dovoljne količine intendantskih sredstava za svoje pripadnike. Tijekom 1994. odjeća i obuća izdana vojnim obveznicima bila je „preko 70 % u lošem stanju“, a oko 50 % vojnih obveznika nije niti dobilo pripadajuću opremu.⁹²⁴

⁹¹⁷ HMDCDR, 15. K SVK-N: K-da 15. K, Referisanje o problemima InOb u 15. korpusu, od 26. 5. 1994.; HMDCDR, GŠ SVK, kut. 19.: GŠ SVK, Redovni borbeni izveštaj, Str. pov. br. 3-503/82, od 10. 11. 1994.

⁹¹⁸ HMDCDR, 15. K SVK-N: K-da 15. K, Izveštaj o izvršenom tehničkom pregledu i opravci artiljerijskih oruđa u Ličkom korpusu u vremenu od 20. 5. 1993. do 28. 5. 1993. god., Pov. br. 68-53, od 28. 5. 1993.

⁹¹⁹ HMDCDR, 15. K SVK-N: K-da 15. K, Zahtev za obezbeđenje mazuta, Pov. br. 180-54, od 7. 3. 1993.; K-da 15. K, Operativni izveštaj iz oblasti PoOb, Str. pov. 180-13, od 15. 1. 1994.

⁹²⁰ HMDCDR, 15. K SVK-N: K-da 9. mtbr, Naređenje za maksimalnu štednju svih vrsta TMS, a posebno goriva, Pov. br. 04-229, od 9. 5. 1993.

⁹²¹ HMDCDR, 15. K SVK-N: K-da 9. mtbr, Prikupljanje ambalaže i cene municije i naoružanja. Pov. br. 04-357/1, od 25. 7. 1993.; K-da 15. K, Kontrola utroška municije, Str. pov. br. 180-533, od 8. 1. 1994.

⁹²² HMDCDR, 15. K SVK-N: Zaključci sa sastanka direktora, predstavnika radnih organizacija i Komande Ličkog korpusa održanog 19. 10. 1993., bez nadnevka, listopad 1993.

⁹²³ HMDCDR, 15. K SVK-N: Zapisnik o prijemu deviznih sredstava u kasu blagajne Vojne pošte 9065 Korenica, od 6. 10. 1993.

⁹²⁴ HMDCDR, 15. K SVK-N: K-da 15. K, Izveštaj o izvršenom inventarisanju-popisu MS, Pov. br. 199-157, od 18. 8. 1994.

Premda je 81. pozadinska baza zamišljena kao glavni subjekt opskrbe jedinica Ličkog korpusa, zbog manjka starješina intendantske službe, poslove oko opskrbe prehranbenim namirnicama preuzela je Komanda korpusa. Međutim, u Komandi korpusa postojala su svega dva intendantska oficira koji su bili preopterećeni poslovima.⁹²⁵ Bez obzira na nestašicu prehranbenih namirnica, zbog neracionalne nabave pojavljivali su se viškovi pojedinih namirnica. Početkom 1994. u skladištima pozadinske baze i poljoprivredne zadruge Vrhovine uskladišteno je 110 tona krumpira, što je prelazilo potrebe korpusa.⁹²⁶ Slično se dogodilo i prilikom nabave kupusa. Iako je Komanda korpusa od lokalnih proizvođača osigurala dovoljne količine kupusa, iz Srbije su uvezene dodatne količine zbog čega su, uz trošak, stvoreni nepotrebni viškovi.⁹²⁷

Krajem 1994. pozadinska baza ušla je u sastav Taktičke grupe 1, te je postala nositelj opskrbe svih jedinica koje su u zoni odgovornosti Ličkog korpusa sudjelovale u borbama oko Bihaća. Baza je za potrebe Taktičke grupe 1 angažirala većinu ljudstva, odnosno osam oficira, 17 podoficira i 103 vojnika.⁹²⁸ Prilikom priprema za prihvata jedinica koje su trebale sudjelovati u napadu na Bihać, pozadinska baza susrela se s velikim poteškoćama. Bez pomoći Glavnog štaba SVK nije mogla osigurati uvjete za smještaj u kasarni Željava.⁹²⁹ Početkom studenog 1994., 81. pozadinska baza je pored ljudstva Ličkog korpusa morala brinuti za oko 1000 pripadnika drugih jedinica SVK.⁹³⁰ Do kraja prosinca 1994. baza je brinula za 2123 pripadnika SVK i jedinica AP Zapadne Bosne.⁹³¹ Zbog opskrbe jedinica koje su sudjelovale u borbama oko Bihaća, opskrba ostalih jedinica Ličkog korpusa došla je u pitanje. U studenom 1994., po drugi put u godinu dana, svim jedinicama korpusa naređeno je smanjenje dnevnog pripadanja svježeg mesa i suhomesnatih proizvoda te uvođenje dva bezmesna dana.⁹³²

⁹²⁵ HMDCDR, 15. K SVK-N: Sastanak sa predstavnicima Ministarstva odbrane i snabdevačima hranom i ogrevnim drvetom, od 10. 11. 1993.

⁹²⁶ HMDCDR, 15. K SVK-N: K-da 15. K, Pozadinskom organu GŠ SVK, Pov. br. 4-507, od 8. 4. 1994.

⁹²⁷ HMDCDR, 15. K SVK-N: K-da 15. K, Referisanje o problemima InOb u 15. korpusu, od 26. 5. 1994.

⁹²⁸ HMDCDR, 15. K SVK-N: K-da TG-1, Brojno stanje boraca TG-1 po kategorijama iz jedinica 15. korpusa na dan 31. 12. 1994., Str. pov. br. 01-2/95, od 2. 1. 1995.

⁹²⁹ HMDCDR, 15. K SVK-N: K-da 15. K, Obezbeđenje prihvata i smještaja jedinica, Str. pov. 180-443, od 29. 10. 1994.; K-da 15. K, Obezbeđenje materijala za opravku objekata u kasarni Željava, Pov. broj 4-1260/4, od 31. 10. 1994.

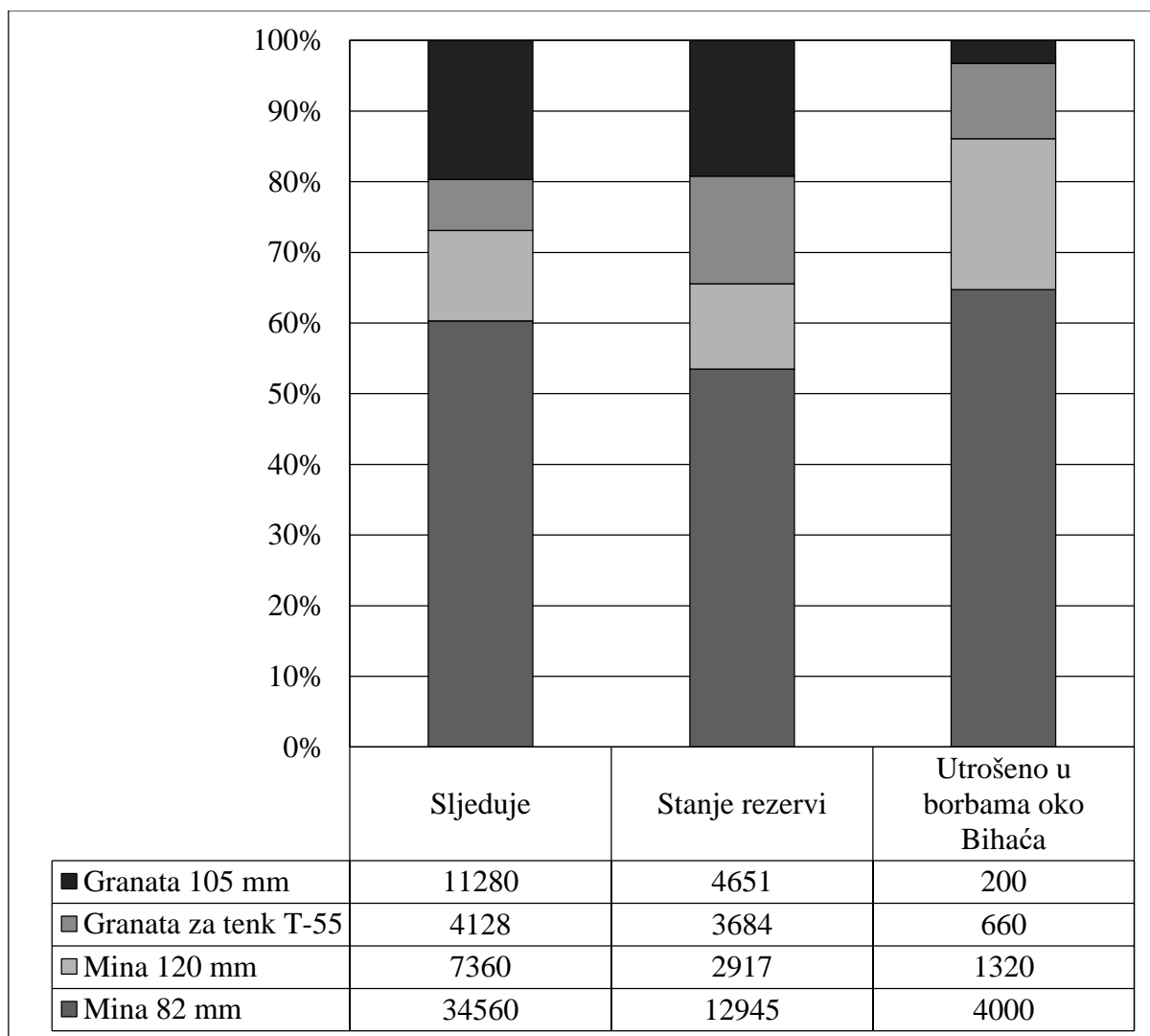
⁹³⁰ HMDCDR, 15. K SVK-N: K-da 15. K, Operativni izvještaj iz oblasti PoOb, Str. pov. br. 3-503/29, od 5. 11. 1994.

⁹³¹ HMDCDR, 15. K SVK-N: K-da 15. K, Brojno stanje jedinica angažovanih u zoni 15. K, Str. pov. br. 1554-1, od 27. 12. 1994.

⁹³² HMDCDR, 15. K SVK-N: K-da 15. K, Normativ za utrošak mesa, Pov. br. 250-48, od 5. 6. 1993.; HMDCDR, GŠ SVK, kut. 3.: GŠ SVK, Smanjenje pripadanja mesa svježeg i suvomesnatih proizvoda u ishrani, Pov. br. 19-839, od 1. 11. 1994.

Angažman u borbama oko Bihaća izravno je umanjivao borbenu spremnost Ličkog korpusa. Već krajem studenoga 1994. u jedinicama korpusa koje nisu sudjelovale u borbama za Bihać nestalo je goriva.⁹³³ Borbe krajem 1994. i početkom 1995. pokazale su se uzaludnim jer su korištene skromne zalihe pozadinske baze, a Bihać nije osvojen.

Grafikon 2. Stanje rezervi streljiva u Ličkom korpusu i utrošak u borbama oko Bihaća.⁹³⁴

⁹³³ HMDCDR, 15. K SVK-N: K-da 15. K, Zahtev za gorivo, Pov. broj 24-263, od 27. 11. 1994.

⁹³⁴ HMDCDR, GŠ SVK, kut. 19.: Višak i manjak nekih vrsta municije u jedinicama SVK (prema sadašnjem imajućem stanju naoružanja i municije, od 22. 8. 1994.; kut. 19.: Pregled utrošene municije od strane jedinica angažovanih u operaciji „Pauk“, Prilog br. 1, od 16. 1. 1995.

Krajem veljače 1995. zalihe hrane u skladištima pozadinske baze svedene su na minimum, a pojedinih namirnica je nestalo.⁹³⁵ Početkom travnja 1995. zbog nestašice energenata pozadinska baza prestala je s pranjem rublja za jedinice.⁹³⁶ Materijalne i organizacijske poteškoće u 81. pozadinskoj bazi nisu spriječile Glavni štab SVK da naredi opremanje i stavljanje na opskrbu novoformiranih jedinica Ličkog korpusa. Tako za 15. laku brigadu, 15. mješoviti artiljerijski divizion, 15. mješoviti protuoklopni artiljerijski divizion i 15. granični odred u skladištima pozadinske baze nije bilo osnovnih formacijskih sredstava poput sustava veze ili posteljine.⁹³⁷

Osamdeset i prva pozadinska baza imala je najbolje stanje popune u Ličkom korpusu tijekom njegovog postojanja.

Tablica 23. Stanje ratne popune u 81. pozadinskoj bazi tijekom 1993.⁹³⁸

Kategorija	Stanje popune ožujak 1993.			Stanje popune svibanj 1993.			Stanje popune prosinac 1993.		
	Sljeduje	Ima	%	Sljeduje	Ima	%	Sljeduje	Ima	%
Oficiri	9	4	44,4	9	6	66,6	9	3	33,3
Podoficiri	17	5	29,4	17	5	29,4	17	4	23,5
Vojnici	71	115	162	71	101	142,5	71	115	162
Dobrovoljci	/	/	/	/	/	/	/	/	/
Ukupno	97	124	127,8	97	112	115,4	97	122	125,7

Natprosječna zastupljenost vojničkog sastava tijekom 1993. svakako je rezultat razmišljanja da je služba u pozadinskoj jedinici lakša i sigurnija nego što je to u borbenoj. Može se pretpostaviti da je dio vojnika preko poznanstava ili rodbinskih veza raspoređen u 81. pozadinsku bazu. Međutim, to se nije događalo samo u pozadinskoj bazi već na razini cijelog Ličkog korpusa.⁹³⁹ Unatoč prekobrojnoj popunjenosti, manjkalo je oficira i podoficira. Kao što je ranije spomenuto, zbog manjka vojnih starješina pozadinske službe Komanda Ličkog korpusa preuzela je dio poslova pozadinskog osiguranja. Nije samo nedostajalo vojnih starješina, već i civilnih lica. Sredinom listopada 1993. u pozadinskoj bazi nedostajala su 34

⁹³⁵ HMDCDR, 15. K SVK-N: K-da 15. K, Podatke o potrebama u artiklima hrane i skladišnim kapacitetima, pov. br. 1-961, od 22. 2. 1995.

⁹³⁶ HMDCDR, 15. K SVK-N: K-da 15. K, 9. mtbr, 18. pbr, 50. pbr, 70. pbr i 103. lbr, Int. 1-146, od 10. 4. 1995.

⁹³⁷ HMDCDR, 15. K SVK-N: K-da 15. K, Neizvršenje naređenja, Pov. br. 1-164, od 23. 6. 1995.; K-da 15. K, Ispomoć u realizaciji veza za potrebe novoformiranih jedinica, Str. pov. br. 156-28, od 9. 7. 1995.

⁹³⁸ HMDCDR, GŠ SVK, kut. 45.: K-da 15. K, Izveštaj o popunjenosti sa ljudstvom, Str. pov. br. 156-10, od 25. 3. 1993.; kut. 45.: K-da 15. K, Izveštaj o popunjenosti RJ sa ljudstvom, Str. pov. br. 153-31, od 11. 5. 1993.; kut. 46.: K-da 15. K, Pregled brojnog stanja po kategorijama v/o, Pov. br. 156-23/2, od 31. 12. 1993.

⁹³⁹ HMDCDR, 15. K SVK-N: K-da 15. K, Informacija, Pov. broj 146-1, od 15. 2. 1994.

civilna lica. Uglavnom se radilo o tehničarima i mehaničarima neophodnima za održavanje naoružanja i opreme.⁹⁴⁰ Bez pomoći civilnih stručnjaka, borbene jedinice nisu mogle popravljati tehniku jer je i u njima nedostajalo stručnog kadra.⁹⁴¹ Početkom 1994. Komanda korpusa počela je slati ljudstvo na obuku u remontni zavod VJ u Čačku.⁹⁴² Unatoč obuci, pozadinska baza i dalje je ovisila o pomoći stručnjaka iz RS i SRJ prilikom složenijih popravaka naoružanja, prije svega topova i tenkova.⁹⁴³

Stanje popune u 81. pozadinskoj bazi nije se značajnije mijenjalo tijekom 1994. Tek krajem godine došlo je do smanjenja prekobrojnog vojničkog sastava pa je stanje popune postalo gotovo idealno u odnosu na propisanu formaciju.

Tablica 24. Stanje ratne popune u 81. pozadinskoj bazi tijekom 1994.⁹⁴⁴

Kategorija	Stanje popune ožujak 1994.			Stanje popune svibanj 1994.			Stanje popune prosinac 1994.		
	Sljeduje	Ima	%	Sljeduje	Ima	%	Sljeduje	Ima	%
Oficiri	9	4	44,4	9	4	44,4	11	10	91
Podoficiri	17	5	29,4	17	3	17,6	24	22	91,6
Vojnici	71	116	163,3	71	86	121,1	103	94	91,2
Dobrovoljci	/	/	/	/	/	/	/	5	3,8
Ukupno	97	125	127,8	97	93	95,8	138	131	95

Od smanjenja vojničkog sastava, za pozadinsku bazu važnijim se pokazalo povećanje oficirskog i podoficirskog kadra, nakon čega se i njihov broj približio propisanoj formaciji. Porast se može pripisati profesionalizaciji SVK jer su do kraja 1994. u pozadinskoj bazi zaposlena 3 oficira i 12 podoficira.⁹⁴⁵ Ostali oficiri, podoficiri i 32 civilna lica bili su pripadnici VJ što znači da su se nakon nekog vremena trebali vratiti u matične jedinice.⁹⁴⁶

Tijekom 1995. pozadinska baza imala je, uz nešto manji broj oficira i podoficira, stanje popune prema propisanoj formaciji.

⁹⁴⁰ HMDCDR, 15. K SVK-N: K-da 15. K, Pregled CL u Ličkom korpusu i rješenje statusa, Pov. br. 1813-1, od 17. 10. 1993.

⁹⁴¹ HMDCDR, 15. K SVK-N: K-da 9. mtbr, Stanje i problemi po tehničkoj službi, od 25. 11. 1993.

⁹⁴² HMDCDR, 15. K SVK-N: K-da 9. mtbr, Obuka zanatlija-mehaničara u TRZ Čačak, Pov. br. 04, od 14. 2. 1994.

⁹⁴³ HMDCDR, 15. K SVK-N: K-da 15. K, Upućivanje TMS na GR, Pov. broj 24-146, od 25. 5. 1994.; K-da 15. K, Izveštaj o izvršenim radovima na TMS 15. K, Pov. br. 24-166, od 25. 6. 1994.

⁹⁴⁴ HMDCDR, GŠ SVK, kut. 46.: K-da 15. K, Pregled brojnog stanja po kategorijama v/o, Str. pov. br. 156-23/7, od 16. 3. 1994.; HMDCDR, 15. K SVK-N: K-da 15. K, Pregled brojnog stanja, Str. pov. br. 156-23/11, od 15. 5. 1994.; K-da 81. PoB, Popuna RJ, Pov. br. 599-1, od 12. 12. 1994.

⁹⁴⁵ HMDCDR, 15. K SVK-N: Pregled zaključenih ugovora o prijemu oficira-podoficira-vojnika u SVK na određeno vreme u Komandi i jedinicama 15. korpusa SVK sa 31. 12. 1994. god., bez nadnevka, kraj 1994. ili početak 1995.

⁹⁴⁶ HMDCDR, 15. K SVK-N: K-da 81. PoB, Popuna RJ, Pov. br. 599-1, od 12. 12. 1994.

Tablica 25. Stanje ratne popune u 81. pozadinskoj bazi tijekom 1995.⁹⁴⁷

Kategorija	Stanje popune ožujak 1995.			Stanje popune svibanj 1995.			Stanje popune srpanj 1995.		
	Sljeduje	Ima	%	Sljeduje	Ima	%	Sljeduje	Ima	%
Oficiri	11	9	81,8	11	8	72,7	11	8	72,7
Podoficiri	24	21	87,5	24	21	87,5	24	19	79,1
Vojnici	103	100	97	103	107	103,8	103	110	106,7
Dobrovoljci	/	9	6,4	/	7	4,8	/	6	4,3
Ukupno	138	139	100,7	138	143	103,6	138	137	99,2

Sva formacijska mjesta popunjena su stručnim kadrovima, ali starosna struktura bila je nepovoljna jer je 70 % ljudstva imalo više od 36 godina.⁹⁴⁸ Premda pozadinska baza nije izravno sudjelovala u borbama, a uvjeti rada u njoj bili su bolji nego u ostalim jedinicama, moral vojničkog sastava bio je nizak. Glavni uzrok demotivacije ljudstva bila je razlika u plaći između pripadnika VJ i SVK. Osim što su pripadnici VJ imali veću plaću, plaća pripadnika SVK kasnila je po nekoliko mjeseci.⁹⁴⁹ Tako je plaća za travanj 1995. isplaćena tek početkom kolovoza iste godine.⁹⁵⁰ Kolika je bila demotiviranost pripadnika 81. pozadinske baze svjedoči i činjenica da se u „Oluji“ odmah raspala. Nakon povlačenja Komande Ličkog korpusa u Bosanski Petrovac, na komandnom mjestu korpusa pojavilo se troje starješina i petero civilnih lica iz pozadinske baze, dok su se ostali pripadnici razbježali.⁹⁵¹

4. Sto i peta vazduhoplovna brigada

U zoni odgovornosti Ličkog korpusa i dijelom u sustavu opskrbe 81. pozadinske baze djelovale su zračne snage pobunjenih Srba. Međutim, zračnim snagama izravno je komandovao Glavni štab SVK. Početkom travnja 1993. na aerodromu Udbina od ljudstva i opreme 56. mješovite avijacijske eskadrile i 20. grupe za obezbjeđenje aerodroma formirana je 105. vazduhoplovna brigada SVK. Za komandanta brigade postavljen je major avijacije Ratko Dopuđa. Brigada je isprva bila opremljena isključivo helikopterima.⁹⁵² Do kraja 1993. VJ

⁹⁴⁷ HMDCDR, 15. K SVK-N: K-da 81. PoB, Brojno stanje, Str. pov. br. 138-1, od 8. 3. 1995.; K-da 81. PoB, Pregled popune po RF, Str. pov. br. 238-1, od 7. 5. 1995.; K-da 81. PoB, Brojno stanje, Pov. br. 347-1, od 10. 7. 1995.

⁹⁴⁸ HMDCDR, 15. K SVK-N: K-da 81. PoB, Analiza popune RJ, Str. pov. br. 45-2, od 3. 2. 1995.

⁹⁴⁹ HMDCDR, 15. K SVK-N: K-da 81. PoB, Rešavanje plata za pripadnike VRSK, Pov. br. 431-1, od 6. 7. 1995.

⁹⁵⁰ HMDCDR, 15. K SVK-N: K-da 15. K, Analiza utrošenih novčanih sredstava po brigadama za mjesec april 1995. god., Pov. br. 199-142, od 2. 8. 1995.

⁹⁵¹ M. SEKULIĆ, *Knin je pao u Beogradu*, 204.

⁹⁵² U SVK nikada nije postojalo ratno zrakoplovstvo kao samostalna grana, već je postojalo odjeljenje RV i PVO kao organ Glavnog štaba SVK. HMDCDR, GŠ SVK, kut. 37.: GŠ SVK, Postavljaju se po ratnoj formaciji u 105.

isporučila je deset zrakoplova J-21 „Jastreb“ i razna materijalno-tehnička sredstva. Odmah po dolasku novih sredstava, pojavio se problem manjka stručnog kadra za opsluživanje i održavanje tehnike. U zoni odgovornosti Ličkog korpusa nije bilo potrebnog kadra te je dio ljudstva poslan na obuku u VJ. Isto tako, iz VJ su na privremeni rad u 105. vazduhoplovnu brigadu upućene aktivne starješine koje su formirale komandu brigade.⁹⁵³ Prema formaciji, brigada se trebala sastojati od Komande, 249. lovačko-bombarderske avijacijske eskadrile, 728. mješovite helikopterske eskadrile, aerodromske kontrole letenja, lakog artiljerijskog raketnog divizionara PZO, voda vojne policije, Komande pozadinskog bataljuna, pješačkog voda, čete veze, inženjerijskog voda, voda za opsluživanje avijacije, voda vazduhoplovne tehničke službe, čete za vazduhoplovno tehničko održavanje, pozadinske čete i mješovite desetine ABKO. Tijekom 1993. većina jedinica brigade formirana je, ali zbog manjka ljudstva nisu formirane 249. lovačko-bombarderska avijacijska eskadrila, vod vojne policije, inženjerijski vod i mješovita desetina ABKO.⁹⁵⁴ Ipak, do kraja 1994. formirani su 249. lovačko-bombarderska avijacijska eskadrila i vod vojne policije. U obje jedinice popunjenost ljudstvom u odnosu na propisanu formaciju nije prelazila 40 %. Prema formaciji vazduhoplovna brigada trebala je imati 987 oficira, podoficira i vojnika. Tijekom 1993. i 1994. popunjenost ljudstvom u brigadi nije prelazila 30 %.⁹⁵⁵

Formiranje 105. vazduhoplovne brigade predstavljalo je samo prijelazno rješenje jer je već početkom 1994. brigada ušla u sastav novoformirane Divizije RV i PVO.⁹⁵⁶ Nakon formiranja, Divizija RV i PVO sastojala se od 105. vazduhoplovne brigade, 45. bataljuna VOJIN, 44. raketne brigade i 61. eskadrile lake borbene avijacije. Početkom 1995. u vazduhoplovnoj brigadi nalazilo se 13 zrakoplova tipa J-21 „Jastreb“, J-22 „Orao“, G-4 „Galeb“, šest helikoptera SA-341 „Gazela“ i Mi-8. Divizija je po formaciji imala 3123 oficira, podoficira i vojnika, ali je na raspolaganju imala svega 651.⁹⁵⁷ Popunjenost pilotima bila je

vazduhoplovnu brigadu, Naredba broj 45-86, od 11. 4. 1993.; kut. 45.: K-da 105. vbr, Formiranje i popuna vazd. brigade, Str. pov. broj 1-6/93, od 19. 4. 1993.; kut. 26.: Stanje jedinica RV i PVO SVK i mogućnosti izvršavanja borbenih zadataka, od 23. 1. 1995.

⁹⁵³ HMDCDR, 105. vazduhoplovna brigada, kut. N (dalje: 105. VBR-N): K-da 105. vbr, Referisanje komandantu GŠ SVK, od 29. 6. 1993.; HMDCDR, GŠ SVK, kut. 45.: K-da 105. vbr, Popuna 105. vbr ljudstvom, Str. pov. broj 01/56-58, od 8. 10. 1993.; kut. 45.: K-da 105. vbr, Školovanje kontrolora letenja, Strogo pov. 02/13, od 29. 10. 1993.; kut. 3.: Podsetnik za koordinaciju zadataka u GŠ VJ dana 17. 12. 1993. godine.

⁹⁵⁴ HMDCDR, 105. VBR-N: Jedinice 105. vbr, bez nadnevka, vjerojatno kraj 1993.

⁹⁵⁵ HMDCDR, RSK UN-N: Pregled popune SVK po ratnoj formaciji, od 15. 12. 1993.; HMDCDR, GŠ SVK, kut. 47.: K-da 105. vbr, Izveštaj o popuni, Str. pov. 08/2-32, od 14. 11. 1994.

⁹⁵⁶ D. MARIJAN, *Domovinski rat*, 194.

⁹⁵⁷ HMDCDR, Vrhovni savjet obrane, kut. 1.; Informacija Vrhovnog savjeta odbrane o sprovedenoj mobilizaciji i analiza postojećeg stanja, bez nadnevka, studeni ili prosinac 1994.; HMDCDR, GŠ SVK, kut. 26.: Stanje jedinica RV i PVO SVK i mogućnosti izvršavanja borbenih zadataka, od 23. 1. 1995.

najbolja u 728. mješovitoj helikopterskoj eskadrili, dok je 249. lovačko-bombarderska avijacijska eskadrila imala dovoljno pilota za popunu samo jedne zrakoplovne desetine.⁹⁵⁸

Početkom 1994. zrakoplovi 105. vazduhoplovne brigade počeli su borbenu djelovati. Navodno, bez znanja Glavnog štaba SVK, 28. veljače 1994. zrakoplovi J-21 „Jastreb“ s aerodroma Udbina napali su ciljeve ABiH u Novom Travniku i Bugojnu. Prilikom povratka sa zadaće, zbog kršenja zabrane letenja iznad BiH zrakoplovi NATO saveza oborili su pet zrakoplova, dok se jedan oštećeni uspio vratiti na aerodrom Udbinu. Poginula su tri pilota, od kojih su dvojica bila iz RV i PVO VRS, a jedan iz SVK. Dio pilota i zrakoplova RV i PVO VRS od početka 1994. stalno se nalazio na aerodromu Udbina. Osim što su aerodrom koristili za napade u BiH, piloti RV i PVO VRS iskoristili su činjenicu što iznad RH nije postojala zona zabrane letenja te su bez opasnosti od zrakoplova NATO saveza mogli provoditi trenažne letove.⁹⁵⁹ Nije jasno zašto je komandant 105. vazduhoplovne brigade major Dopuđa naredio djelovanje zrakoplova SVK mimo Glavnog štaba SVK. Činjenice da su u napadima sudjelovali i piloti RV i PVO VRS te da su djelovali na ciljeve u BiH upućuju na zaključak da je u vazduhoplovnoj brigadi postojala dvostruka crta zapovijedanja, odnosno da je major Dopuđa primao naredbe i iz VRS. Početkom ožujka 1994. major Dopuđa suspendiran je što je izazvalo nezadovoljstvo među pripadnicima brigade. Ustvari, pripadnici brigade bili su duže vrijeme nezadovoljni stanjem u jedinici te su suspenziju komandanta iskoristili za iskazivanje nezadovoljstva Glavnom štabu SVK.⁹⁶⁰ Major Dopuđa kasnije je promoviran u čin potpukovnika te je vraćen na dužnost komandanta 105. vazduhoplovne brigade gdje je dočekao slom RSK.⁹⁶¹ S obzirom na to da je aerodrom Udbina korišten za zračne udare na Bihać i okolicu, zrakoplovi NATO saveza 21. studenoga 1994. napali su aerodrom.⁹⁶² Napad je izveden u dva naleta. U prvom naletu neutralizirana je PZO aerodroma, dok je u drugom naletu napadnuta infrastruktura aerodroma. Pet osoba teško je ranjeno, a dvoje lakše. Ubrzo je jedna osoba preminula. Šteta na aerodromskoj infrastrukturi i tehnici bila je velika. Uzletno-sletna

⁹⁵⁸ dokument 126, Izvješće Glavnog štaba SVK predsjedniku Srbije Slobodanu Miloševiću, predsjedniku RSK Milanu Martiću i načelniku Generalštaba VJ Momčilu Perišiću o aktivnostima hrvatskih snaga, stanju u zapadnoj Bosni, stanju morala u postrojbama SVK, te kadrovskoj problematici i odnosima s UNPROFOR-om u prvom tromjesečju 1995. godine, od 10. 4. 1995., *Republika Hrvatska i Domovinski rat 1990. – 1995., Knjiga 15.*

⁹⁵⁹ HMDCDR, GŠ SVK, kut. 24.: GŠ SVK, Redovni operativni izveštaj GŠ SVK, Str. pov. br. 3-124, od 6. 3. 1994.; kut. 54.: K-da 105. vbr, Provokacija od strane NATO-a, Str. pov. br. 01/11-14, od 2. 4. 1995.

⁹⁶⁰ HMDCDR, GŠ SVK, kut. 13.: Zapažanje i predlozi sa sastanka iz 105. vbr (aerodrom Udbina), 16. 3. 1994. godine od 11:00 – 15:30 časova.; kut. 54.: GŠ SVK, Razlozi nezadovoljstva pilota 105. vbr, Str. pov. br. 41-264, od 30. 3. 1994.

⁹⁶¹ HMDCDR, GŠ SVK, kut. 39.: 40. KC GŠ VJ, Predlog za unapređenje, od 8. 12. 1994.; M. SEKULIĆ, *Knin je pao u Beogradu*, 241.

⁹⁶² D: MARIJAN, *Domovinski rat*, 322.

staza oštećena je na sedam mjesta. Oštećena su tri zrakoplova J-21 „Jastreb“ te po jedan helikopter SA-341 „Gazela“ i Mi-8. Četiri protuzračna topa 40 mm teško su oštećena te su poslana na remont u VJ. Uz 10 000 litara mlaznog goriva izgorjelo je i nekoliko objekata. Ipak, najveće štete pretrpjela je 44. raketna brigada kojoj je uništen jedan samohodni PZO sustav „Kub“. Ukupna šteta na aerodromu i u jedinicama iznosila je 13 653 000 njemačkih maraka.⁹⁶³ Već 23. studenoga 1994. započeo je popravak uzletno-sletne staze koja je popravljena do 16. ožujka 1995.⁹⁶⁴

Do početka 1995. u 105. vazduhoplovnoj brigadi, uz jednog preminulog vojnika nakon zračnog udara NATO saveza, poginula su trojica pilota.⁹⁶⁵ Od samog početka djelovanja, 105. vazduhoplovna brigada susretala se s raznim poteškoćama te bez tehničke pomoći i kadrova iz VRS i VJ nije uspijevala održavati borbenu spremnost.⁹⁶⁶ Unatoč poteškoćama, Glavni štab SVK čak je planirao opremanje brigade nadzvučnim zrakoplovima MiG-21. Nabava nadzvučnih zrakoplova činila se neozbiljnom u uvjetima gdje SVK nije imala potreban kadar za opsluživanje radara na vrhu Ličke Plješivice, već su to činili pripadnici 51. bataljuna VOJIN VRS.⁹⁶⁷

⁹⁶³ HMDCDR, GŠ SVK, kut. 2.: GŠ SVK, Izveštaj komisije za ispitivanje napada NATO avijacije, Str. pov. br. 3-503/390, od 23. 11. 1994.; M. SEKULIĆ, *Knin je pao u Beogradu*, 94.

⁹⁶⁴ HMDCDR, GŠ SVK, kut. 2.: GŠ SVK, Redovni operativni izveštaj, Str. pov. br. 3-503/395, od 23. 11. 1994.; kut. 49.: K-da 105. vbr, Stanje morala, Pov. br. 25/04-95., od 18. 3. 1995.

⁹⁶⁵ HMDCDR, GŠ SVK, kut. 24.: GŠ SVK, Redovni operativni izveštaj GŠ SVK, Str. pov. br. 3-124, od 6. 3. 1994.; kut. 42.: K-da 105. vbr, Obaveštavamo vas, Pov. br. 60/10-6, od 4. 1. 1995.; kut. 54.: K-da 105. vbr, Dostavljanje izveštaja i elaborata o udesima vazduhoplova, Str. pov. br. 01/11-6, od 19. 3. 1995.

⁹⁶⁶ HMDCDR, 105. VBR-N: K-da 105. vbr, Dnevni borbeni izveštaj, Str. pov. br. 04/50-642, od 21. 12. 1994.

⁹⁶⁷ HMDCDR, 105. VBR-N: Referisanje komandantu GŠ SVK prilikom posete jedinici, Str. pov. br. 01/13-120, od 12. 5. 1993.; HMDCDR, 15. K SVK-N: Elaborat RRČV Plješivica, bez nadnevka, listopad 1993.

V. ZAKLJUČAK

Lički korpus SVK bio je najznačajnija formacija oružanih snaga pobunjenih Srba na području Like. Korpus je nastao krajem 1992. na temelju Zonskog štaba TO Lika koji je u prvoj polovini iste godine stvorila JNA osiguravši mu kadrovsku i materijalno-tehničku osnovu. Zonski štab nastao je od dijelova organizacijsko-formacijske strukture Teritorijalne obrane bivše socijalističke Hrvatske. Nakon nestanka njezine mirnodopske organizacije na području Like, JNA je iz postojeće infrastrukture Teritorijalne obrane organizirala novu oružanu silu pri čemu je angažirala sve dostupne ljudske i materijalne potencijale. Izuzetak je bila samo srpska milicija no ona se koncepcijski i politički nije uklapala u djelovanje JNA. Takav pristup bio je logičan, sukladan teorijskim promišljanjima JNA i koncepciji općenarodne obrane. Kasniji razvoj vojne organizacije u Lici nije se previše razlikovao od organizacije Zonskog štaba. Ustvari, sve jedinice Korpusa nastale su iz jedinica koje je ranije formirao Zonski štab, odnosno JNA. Jedinice koje je Korpus trebao formirati u skladu s novom formacijom, formirale su se sporo i uz krajnje napore, dok neke nikada nisu ni formirane. Lički korpus zadržao je zonu odgovornosti, komandni kadar, princip popune i pozadinsko osiguranje Zonskog štaba. Formacijska rješenja u Korpusu nisu bila u skladu sa stanjem na terenu koje se neprestano pogoršavalo odlaskom vojnih obveznika. Najveći problem za Komandu korpusa predstavljao je manjak vojnika, dok je preostalo ljudstvo bilo starijih godišta i demotivirano. Nizak moral je, više nego nedostatak adekvatnog voznog parka, umanjio mogućnost jedinica za manevar. Komanda korpusa niti uz krajnje napore nije uspijevala pokrenuti sastave veće od čete izvan domicilnog područja. Zbog takvih slabosti, Komanda korpusa je često formirala privremene sastave ojačane oklopništvom i topništvom. Uz demotivirano ljudstvo, autoritet komandi dovodile su u pitanje i paravojne skupine. Većina skupina nastala je još na početku srpske oružane pobune i bile su povezane s političkim strukturama na lokalnoj i široj razini. Njihovo djelovanje uglavnom se svodilo na propagiranje četništva i kriminala, dok im je borbena učinkovitost bila mala. Blizina okruženog Bihaća pogodovala je rastu nedozvoljene trgovine s Muslimanima. Osim kriminalnih skupina, u trgovini s Muslimanima sudjelovale su čitave jedinice Ličkog korpusa, čak i pripadnici onih jedinica koje su ju trebale spriječiti. Dio vojničkog sastava sumnjao je da i komandant korpusa sudjeluje u nedozvoljenoj trgovini.

Premda je bio zamišljen kao operativni sastav koji je trebao jamčiti sigurnost teritorija Like, Lički korpus nikada nije dostigao razinu borbene spremnosti koja bi mu omogućila obranu od hrvatskih napada. Operativni položaj korpusa bio je vrlo nepovoljan jer mu je nedostajalo vojnika za učinkovit nadzor crte bojišta. Ponekad su hrvatske snage bez borbe zauzimale

nebranjene položaje, što je posebno bilo izraženo na spoju Ličkog korpusa s Kordunaškim korpusom. Komanda korpusa niti uz pomoć Glavnog štaba SVK nije uspjela riješiti problem nezaposjednutih položaja te je upravo na spoju dvaju korpusa u „Oluji“ RSK presječena na dva dijela. Tijekom 1993. u borbama s hrvatskim snagama korpus je primoran na defenzivu te je morao braniti izrazito nepovoljne položaje na Velebitu. Gubitak strateških položaja na Velebitu tijekom „Oluje“ otvorio je bok korpusa cijelom njegovom dužinom te je pridonio brzom raspadu obrane.

Do kraja svojeg postojanja, korpus je ovisio o materijalno-tehničkoj potpori Vojske Jugoslavije. Zahvaljujući naporima tehničke službe Vojske Jugoslavije, teža ratna tehnika korpusa bila je borbeno spremna, ali to nije imalo većeg utjecaja na ukupnu borbenu spremnost u jedinicama zbog demotiviranog ljudstva. Ovo je posebice do izražaja došlo prilikom borbi na bihaćkom bojištu krajem 1994., gdje su jedinice Ličkog korpusa imale prednost u ratnoj tehnici u odnosu na snage ABiH, ali nisu polučile uspjeh. Osim u materijalno-tehničkom smislu, korpus je u potpunosti ovisio i o kadrovskoj potpori Vojske Jugoslavije. Većina starješina i ostalih stručnih kadrova bili su njezini pripadnici, dok je vojnički sastav činilo lokalno stanovništvo. Takav pristup vojnoj organizaciji istovjetan je organizaciji Teritorijalne obrane koji je postojao od 1968. do 1992. Socijalističko naslijeđe dovelo je do isprepletenosti vojnih i civilnih vlasti te postojanja jedinica prostorne strukture. Vojna organizacija samo je donekle modificirana dodavanjem teže ratne tehnike jedinicama. Prethodno spomenute činjenice navode nas na zaključak da Lički korpus nije postao operativna formacija sukladno svojoj namjeni već vojno-teritorijalni postroj u tradiciji Teritorijalne obrane. Stanje se popravilo profesionalizacijom vojske tijekom 1994., ali i dalje nedovoljno da bi se značajnije podigla borbeno spremnost.

Komanda Ličkog korpusa nikada nije uspjela osigurati sve potrebne faktore neophodne za uspješno vođenje borbe. Bilo je nužno osigurati ljudstvo i materijalno-tehnička sredstva te uspostaviti nadzor nad prostorom.⁹⁶⁸ Od tri ključna čimbenika za uspješnu borbu, Komanda Ličkog korpusa uspjela je donekle osigurati materijalno-tehnička sredstva, dok nije imala kontrolu nad vojnicima koji su demotivirani napuštali zonu odgovornosti korpusa. Na kraju, zbog manjka vojnika nije uspjela staviti pod nadzor prostor, odnosno crtu bojišta. Iz prethodnog se može zaključiti da oružane snage pobunjenih Srba u Lici nikada nisu prerasle u borbeno silu sposobnu za učinkovitu i zahtjevniju borbu. Premda je Komanda korpusa bila svjesna svih problema u jedinicama, nije uspijevala riješiti niti jedan njihov problem. Većina problema bila

⁹⁶⁸ *Taktika. Organizacija i namena kopnene vojske JNA i Teritorijalna odbrana*, knjiga 1., Interno, Savezni sekretarijat za narodnu odbranu, Beograd, 1981., 20-22.

je povezana sa siromaštvom i općom neimaštinom na razini RSK. Komanda je često naredbama pokušavala podići razinu borbene spremnosti, no učinak se nije vidio. Nepoštivanje naredbi bilo je rašireno u svim jedinicama, a Komanda korpusa bila je bez autoriteta te nije uspijevala kazniti slučajeve nediscipline i samovolje među pripadnicima korpusa. Zbog svega navedenog, Lički korpus kao najdugotrajnija formacija oružanih snaga pobunjenih Srba u Lici nikada nije opravdao svoje postojanje. U operaciji „Oluja“ korpus se nije iskazao jer je već prvog dana operacije obrambena crta probijena na više mjesta. Istovremeno, došlo je do raspada većine jedinica i njihovog povlačenja s civilnim stanovništvom te je do 6. kolovoza 1995. Lički korpus prestao postojati.

VI. IZVORI I LITERATURA

1. Neobjavljeni izvori

a) Hrvatski državni arhiv, Zagreb

Arhivski fond:

- Operativni štab Ministarstva unutarnjih poslova Republike Hrvatske

b) Hrvatski memorijalno-dokumentacijski centar Domovinskog rata, Zagreb

Arhivski fond:

- Dokumentacija Republike Srpske Krajine vezana za Ujedinjene narode
- Dokumentacija vezana za Medački džep
- Glavni štab Srpske vojske Krajine
- Glavni štab Vojske Republike Srpske
- Izvorna dokumentacija Republike Srpske Krajine
- Korpus specijalnih jedinica
- Ministarstvo obrane Republike Srpske Krajine
- Ministarstvo unutrašnjih poslova Republike Srpske Krajine
- Policijska uprava ličko-senjska
- Sekretarijat za unutrašnje poslove Korenica
- Skupština Općine Korenica
- Skupština Općine Gračac
- Skupština Općine Plaški
- Operativna grupa 3 OS SFRJ
- Posebne jedinice milicije Lika
- Stanica javne bezbjednosti Donji Lapac
- Stanica javne bezbjednosti Korenica
- Štab obrane Gorskog Kotara
- Taktička grupa 2 OS SFRJ
- Vlada Republike Srpske Krajine
- Vrhovni savjet obrane Republike Srpske Krajine
- 9. korpus OS SFRJ
- 10. korpus OS SFRJ
- 15. korpus Srpske vojske Krajine
- 18. korpus Srpske vojske Krajine

- 105. vazduhoplovna brigada

2. Objavljeni izvori

Međunarodni kazneni sud za bivšu Jugoslaviju, Den Haag, (<http://icr.icty.org/default.aspx>).

Republika Hrvatska i Domovinski rat 1990. – 1995., dokumenti, Knjiga 1., Oružana pobuna Srba u Hrvatskoj i agresija Oružanih snaga SFRJ i srpskih paravojnih postrojbi na Republiku Hrvatsku (1990. – 1991.), (ur. Mate Rupić). Hrvatski memorijalno-dokumentacijski centar Domovinskog rata, Zagreb, 2007.

Republika Hrvatska i Domovinski rat 1990. – 1995., dokumenti, Knjiga 2., Dokumenti institucija pobunjenih Srba u Republici Hrvatskoj (1990. – 1991.), (ur. Mate Rupić). Hrvatski memorijalno-dokumentacijski centar Domovinskog rata, Hrvatski institut za povijest-Podružnica za povijest Slavonije, Srijema i Baranje, Zagreb, Slavonski Brod, 2007.

Republika Hrvatska i Domovinski rat 1990. – 1995., dokumenti, Knjiga 3., Oružana pobuna Srba u Hrvatskoj i agresija Oružanih Snaga SFRJ i srpskih paravojnih postrojbi na Republiku Hrvatsku (siječanj – lipanj 1992.), (ur. Mate Rupić). Hrvatski memorijalno-dokumentacijski centar Domovinskog rata, Zagreb, 2008.

Republika Hrvatska i Domovinski rat 1990. – 1995., dokumenti, Knjiga 4., Dokumenti institucija pobunjenih Srba u Republici Hrvatskoj (siječanj – lipanj 1992.), (ur. Mate Rupić). Hrvatski memorijalno-dokumentacijski centar Domovinskog rata, Hrvatski institut za povijest-Podružnica za povijest Slavonije, Srijema i Baranje, Zagreb, Slavonski Brod, 2008.

Republika Hrvatska i Domovinski rat 1990. – 1995., dokumenti, Knjiga 5., Dokumenti vojne provenijencije „Republike Srpske Krajine“ (srpanj – prosinac 1992.), (ur. Mate Rupić). Hrvatski memorijalno-dokumentacijski centar Domovinskog rata, Zagreb, 2009.

Republika Hrvatska i Domovinski rat 1990. – 1995., dokumenti, Knjiga 7., Dokumenti vojne provenijencije „Republike Srpske Krajine“ (siječanj – lipanj 1993.), (ur. Mate Rupić). Hrvatski memorijalno-dokumentacijski centar Domovinskog rata, Zagreb, 2009.

Republika Hrvatska i Domovinski rat 1990. – 1995., dokumenti, Knjiga 11., Dokumenti vojne provenijencije „Republike Srpske Krajine“ (siječanj – lipanj 1994.), (ur. Julija Barunčić Pletikosić i Ivan Brigović). Hrvatski memorijalno-dokumentacijski centar Domovinskog rata, Zagreb, 2012.

Republika Hrvatska i Domovinski rat 1990. – 1995., dokumenti, Knjiga 13., Dokumenti vojne provenijencije „Republike Srpske Krajine“ (srpanj – prosinac 1994.), (ur. Natko Martinić Jerčić i Domagoj Štefančić). Hrvatski memorijalno-dokumentacijski centar Domovinskog rata, Zagreb, 2013.

Republika Hrvatska i Domovinski rat 1990. – 1995., dokumenti, Knjiga 15., Dokumenti vojne provenijencije „Republike Srpske Krajine“ (siječanj – travanj 1995.), (ur. Mate Rupiće i Ilija Vućur). Hrvatski memorijalno-dokumentacijski centar Domovinskog rata, Zagreb, 2014.

Republika Hrvatska i Domovinski rat 1990. – 1995., dokumenti, Knjiga 17., Dokumenti vojne provenijencije „Republike Srpske Krajine“ (svibanj – listopad 1995.), (ur. Julija Barunčić Pletikosić i Petar Mijić). Hrvatski memorijalno-dokumentacijski centar Domovinskog rata, Zagreb, 2015.

Uspon i pad Republike Srpske Krajine-dokumenti, (ur. Davor Pauković). Centar za politološka istraživanja, Zagreb, 2005.

3. Službene publikacije

Narodnosni i vjerski sastav stanovništva Hrvatske 1880. – 1991.: po naseljima, Svezak I-V., (priredili Jakov Gelo, Ivan Crkvenčić, Mladen Klemenčić). Državni zavod za statistiku Republike Hrvatske, Zagreb, 1998.

Popis stanovništva, domaćinstava, stanova i poljoprivrednih gospodarstava 31. ožujak 1991.: stanovništvo prema narodnosti po naseljima. Republički zavod za statistiku Republike Hrvatske, Zagreb, 1992.

4. Tisak

Borba (Beograd)

Informativni list radne zajednice Ministarstva unutarnjih poslova Republike Hrvatske (Zagreb)

Lički vjesnik (Gospić)

Narodna Armija (Beograd)

Novi list (Rijeka)

Politika (Beograd)

Slobodna Dalmacija (Split)

Večernji list (Zagreb)

Vjesnik (Zagreb)

Vojska Krajine (Knin)

5. Članci

BARIĆ, Nikica. „Osnutak i razvoj službe unutrašnjih poslova srpskih autonomnih oblasti u Hrvatskoj 1991.“, *Historija XX. veka*, 29/2011., br. 2.

HOLJEVAC TUKOVIĆ, Ana. „Lika u izvješćima Plaščanskog ratnog biltena 1991. – 1995. godine“, *Identitet Like: korijeni i razvitak*, Knjiga 1., (ur. Željko Holjevac), Institut društvenih znanosti Ivo Pilar Zagreb, Institut društvenih znanosti Ivo Pilar područni centar Gospić, Zagreb, Gospić, 2009.

KNEŽEVIĆ, Domagoj. „Srpska demokratska stranka od osnivanja do konstituiranja prvog višestranačkog Sabora“, *Časopis za suvremenu povijest*, 43/2011., br. 1.

MARIJAN, Davor. „Oružane snage SFRJ u izvanrednim prilikama“, *Časopis za suvremenu povijest*, 34/2002., br. 2.

MARIJAN, Davor. „Djelovanje JNA i pobunjenih Srba u Lici 1990. – 1992. godine“, *Senjski zbornik*, 2006., br. 33.

MARIJAN, Davor. „Rat u Hrvatskoj 1990. – 1991. Sudionici i značajke“, *Historija XX. veka*, 29/2011., br. 2.

MARIJAN, Davor. „Gospić u Domovinskom ratu“, *Gospić: grad, ljudi, identitet*, (ur. Željko Holjevac), Institut društvenih znanosti Ivo Pilar, Područni centar Gospić, Zagreb, 2013.

RAGUŽ, Jakša. „‘Đorđe je pokosio travu ustašku...’. Svakodnevni život u okupiranom Novom Ličkom Osiku (1991. – 1995.) u izvješćima ‘Stanice milicije Republike Srpske Krajine Teslingrad’“, *Identitet Like: korijeni i razvitak*, Knjiga 1., (ur. Željko Holjevac), Institut društvenih znanosti Ivo Pilar Zagreb, Institut društvenih znanosti Ivo Pilar područni centar Gospić, Gospić, Zagreb, 2009.

ŽIVIĆ, Dražen. „Demografski gubici ličko-senjske županije u Domovinskom ratu“, *Identitet Like: korijeni i razvitak*, Knjiga 2., (ur. Željko Holjevac), Institut društvenih znanosti Ivo Pilar Zagreb, Institut društvenih znanosti Ivo Pilar područni centar Gospić, Gospić, Zagreb, 2009.

6. Knjige

9. *gardijska brigada Hrvatske vojske Vukovi*, (ur. Josip Lucić). Ministarstvo obrane Republike Hrvatske, Glavni stožer Oružanih snaga RH, Zagreb, 2011.
- ANTIĆ, Čedomir, KECMANOVIĆ, Nenad. *Historija Republike Srpske*, Nedjeljnik, Beograd, 2016.
- BARIĆ, Nikica. *Srpska pobuna u Hrvatskoj 1990. – 1995.*, Golden Marketing-Tehnička knjiga, Zagreb, 2005.
- BILANDŽIĆ, Dušan. *Hrvatska moderna povijest*, Golden Marketing-Tehnička knjiga, Zagreb, 1999.
- BRIGOVIĆ, Ivan, MARTINIĆ JERČIĆ, Natko, RADOŠ, Ivan. *Prvi oružani napadi na hrvatske redarstvene snage 1991. Pakrac/Plitvice/Borovo Selo*, Ministarstvo obrane Republike Hrvatske, Zagreb, 2016.
- DAKIĆ, Mile, POPOVIĆ, Svemir. *Krvavi septembar u Lici 1993.*, Ministarstvo informisanja Republike Srpske Krajine, Knin, 1993.
- DIMITRIJEVIĆ, Bojan B. *Jugoslavensko ratno vazduhoplovstvo 1942 – 1992*, Institut za savremenu istoriju, Medija centar „Obrana“, Beograd, 2012.
- FOSS, Christopher F. *Jane's Tank and Combat Vehicle Recognition Guide*, HarperCollins Publishers, London, 2002.
- Geografija Hrvatske*, (ur. Damir Magaš). Meridijani, Sveučilište u Zadru, Odjel za geografiju, Samobor, Zadar, 2013.
- Geografija SR Hrvatske*, Knjiga IV., (ur. Alfonso Cvitanović). Školska knjiga, Zagreb, 1975.
- GLAURDIĆ, Josip. *Vrijeme Europe: Zapadne sile i raspad Jugoslavije*, MATE, Zagreb, 2011.
- GOTOVINA, Ante. *Napadajni bojevi i operacije HV i HVO (hrvatskih snaga): Zima 94, Skok 1, Skok 2, Ljeto 95, Oluja, Maestral i Južni potez*, Zapovjedništvo Zbornog područja Split, Split, 1996.
- HOLJEVAC TUKOVIĆ, Ana. *Proces mirne reintegracije Hrvatskog Podunavlja*, Despot Infinitus, Hrvatski memorijalno-dokumentacijski centar Domovinskog rata, Zagreb, 2015.
- KADIJEVIĆ, Veljko. *Protiv udar: moje viđenje raspada Jugoslavije*, Filip Višnjić, Beograd, 2010.
- LUČIĆ, Ivica (Ivo). *Uzroci rata, Bosna i Hercegovina 1980. – 1992. godine*, Despot Infinitus, Hrvatski institut za povijest, Zagreb, 2013.

- MARIJAN, Davor. *Oluja*, Hrvatski memorijalno-dokumentacijski centar Domovinskog rata, Zagreb, 2007.
- MARIJAN, Davor. *Slom Titove armije: Jugoslavenska narodna armija i raspad Jugoslavije 1987. – 1992.*, Golden Marketing-Tehnička knjiga, Hrvatski institut za povijest, Zagreb, 2008.
- MARIJAN, Davor. *Obrana i pad Vukovara*, Hrvatski institut za povijest, Zagreb, 2013.
- MARIJAN, Davor. *Domovinski rat*, Despot Ininitus, Hrvatski institut za povijest, Zagreb, 2016.
- MATAIJA, Željko. *S onu stranu života*, Epoha, Zagreb, 1996.
- MIŠKULIN, Ivica. *Imas puska, imas pistol?: o mirovnim operacijama Ujedinjenih naroda u zapadnoj Slavoniji*, Hrvatski institut za povijest-Podružnica za povijest Slavonije, Srijema i Baranje, Slavonski Brod, 2014.
- NAJMAN, Dražen, POSILOVIĆ, Ivan, DUJIĆ, Marija. *Blokade i osvajanja vojarni i vojnih objekata JNA u Hrvatskoj 1991.: (svjedočanstva i prilozi o Domovinskom ratu)*, Knjiga 1., Udruga dragovoljaca Narodne zaštite Domovinskog rata, Zagreb, 2004.
- NAJMAN, Dražen, POSILOVIĆ, Ivan, DUJIĆ. *Blokade i osvajanja vojarni i vojnih objekata JNA u Hrvatskoj 1991.-Grad Zagreb-(svjedočanstva i prilozi o Domovinskom ratu)*, Knjiga 2., Udruga dragovoljaca Narodne zaštite Domovinskog rata, Zagreb, 2005.
- Hrvatska policija u Domovinskom ratu*, (ur. Krunoslav Borovec). Ministarstvo unutarnjih poslova Republike Hrvatske, Zagreb, 2011.
- NOVAKOVIĆ, Kosta. *Srpska krajina (usponi, padovi, uzdizanja)*, Srpsko kulturno društvo Zora, Knin, Beograd, 2009.
- PEITEL, Davor. *Na prvoj crti protiv smrti, (prilozi o povijesti Gacke u Domovinskom ratu 1991. – 1993.)*, Hrvatski memorijalno-dokumentacijski centar Domovinskog rata, Zagreb, 2011.
- RADELIĆ, Zdenko, MARIJAN, Davor, BARIĆ, Nikica, BING, Albert, ŽIVIĆ, Dražen. *Stvaranje hrvatske države i Domovinski rat*, Školska knjiga, Hrvatski institut za povijest, Zagreb, 2006.
- RADELIĆ, Zdenko. *Hrvatska u Jugoslaviji, od zajedništva do razlaza, 1945. – 1991.*, Školska knjiga, Hrvatski institut za povijest, Zagreb, 2006.
- ROGLIĆ, Josip. *Geografske regije Hrvatske i susjednih zemalja: geografske posebnosti i razvojni procesi*, sabrana djela, Knjiga V., Školska knjiga, Zagreb, 2006.
- SEKULIĆ, Milisav. *Knin je pao u Beogradu*, Nidda Verlag GmbH, Bad Vilbel, 2000.

- SENTIĆ, Marija. *Kronologija Republike Hrvatske 1990.-1998.*, Školska knjiga, Hrvatski institut za povijest, Zagreb, 2015.
- STRIŽIĆ, Ivan. *Ogulinski kraj u Domovinskom ratu: obrana i oslobađanje ogulinskog kraja od srbijanske agresije i okupacije 1991. – 1995.*, Knjige I.-II., Ogranak Matice Hrvatske Ogulin, Ogulin, 2013.
- Ujedinjeni narodi, Rezolucije o Republici Hrvatskoj, UNPROFOR*, (ur. Anđelko Milardović). Pan liber, Osijek, 1995.
- Veliki atlas Hrvatske*, (ur. Ivanka Borovac). Mozaik knjiga, Zagreb, 2002.
- Vojni leksikon*, Vojnoizdavački zavod, Beograd, 1981.
- Zapovjedni vrh JNA: siječanj 1990. – svibanj 1992.*, (ur. Ante Nazor i Ivan Brigović). Ministarstvo obrane Republike Hrvatske, Hrvatski memorijalno-dokumentacijski centar Domovinskog rata, Zagreb, 2010.
- ZMIJAREVIĆ, Neven. *Policija u Hrvatskoj od 1941. do 2001.*, Ministarstvo unutarnjih poslova Republike Hrvatske, Zagreb 2007.
- ŽUNEC, Ozren. *Goli život: socijetalne dimenzije pobune Srba u Hrvatskoj*, Knjige I.-II., Demetra, Zagreb, 2007.

7. Interna izdanja

- Dossier: Knin veljača 1990. – veljača 1991.*, Ministarstvo informiranja Republike Hrvatske, Zagreb, 1991.
- Kopnena vojska JNA*, edicija *Razvoj oružanih snaga SFRJ 1945 – 1985*, knjiga 3/II., Interno, Vojnoizdavački i novinski centar, Beograd, 1987.
- Pravilo brigada (pešadijska, motorizovana, brdska, planinska, mornaričke pešadije i laka)*, Interno, Savezni sekretarijat za narodnu odbranu, Uprava pešadije, Beograd, 1984.,
- Ratna formacija broj T-411.371 partizanske brigade Teritorijalne obrane*, Vojna tajna, Strogo povjerljivo, Republički štab Teritorijalne obrane Socijalističke Republike Hrvatske, 1988.
- SFRJ: Regionalna vojna geografija*, Privremeni materijal, Poverljivo, Centar visokih vojnih škola KoV JNA, Vojna akademija kopnene vojske, 1987.
- Taktika. Organizacija i namena kopnene vojske JNA i Teritorijalna odbrana*, knjiga 1., Interno, Savezni sekretarijat za narodnu odbranu, Beograd, 1981.

8. Internetski izvori

- „Arhiva izbora“, (http://www.izbori.hr/arhiva/arhiva_1990.html).
- *Rat u Hrvatskoj iz pera obavještajca: prepisi dijelova ratnog dnevnika*, (http://www.krajinaforce.com/dokumenti/rat_u_hrvatskoj_iz_pera_obavjestajca.pdf).
- *Ratni put 4. oklopne brigade JNA*, (<http://www.srpskioklop.paluba.info/ratniput4okbr/4.okbr.htm>).
- „Suđenje za ratne zločine: ‘Ja ga koljem, a on se smije’“, (<https://www.vecernji.hr/vijesti/sudjenje-za-ratne-zlocine-ja-ga-koljem-a-on-se-smije-862359>).

VII. POPIS KRATICA

ABKO - atomsko-biološko-kemijska obrana

ABiH - Armija Bosne i Hercegovine

AMSH - Auto-moto savez Hrvatske

AP - autonomna pokrajina

art. - artiljerija

AVL - aktivna vojna lica

bat. - bataljun

b/d - borbena dejstva

b/g - borbena gotovost

b/v - borbena vozila

BiH - Bosna i Hercegovina

br. - broj

brTO - brigada Teritorijalne obrane

CK SKH - Centralni komitet Saveza komunista Hrvatske

DB - Državna bezbjednost

Dep. - depeša

Dež. - dežurna

DOd - diverzantski odred

DT - državna tajna

DTG - diverzantsko-teroristička grupa

EZ - Europska zajednica

fin. - finansijsko

FM PVL - formacijsko mjesto za profesionalna vojna lica

GL- građansko lice

god. - godina

GR - generalni remont

GŠ - Glavni štab/Generalštab

GŠ SVK - Glavni štab Srpske vojske Krajine

GŠ TO SAO Krajine - Glavni štab Teritorijalne obrane Srpske autonomne oblasti Krajine

GŠ TO RSK - Glavni štab Teritorijalne obrane Republike Srpske Krajine

HAD - haubički artiljerijski divizion

HDA - Hrvatski državni arhiv

HDZ - Hrvatska demokratska zajednica
HMDCDR - Hrvatski memorijalno-dokumentacijski centar Domovinskog rata
HV - Hrvatska vojska
IDG - izviđačko-diverzantska grupa
IKM - Istureno komandno mjesto
InOb - intendantsko obezbjeđenje
Int. - interno
inž. - inženjerijsko
inžč. - inženjerijska četa
jbr - jurišna brigada
JNA - Jugoslavenska narodna armija
JPN - Jedinica za posebne namjene
JS - javna sigurnost
K - korpus
KC - kadrovski centar
KČ - komandir čete
K-da - Komanda
K-di - komandi
K-du - komandu
KK - Krajiški korpus
KO - kontraobavještajna
KSJ - Korpus specijalnih jedinica
kut. - kutija
KV - komandir voda
KZ - kriptozastita
lbr - laka brigada
lič. brig. - lička brigada
lič. d. - lička divizija
lpbr - laka pješačka brigada
lppbr - laka pješačka plaščanska brigada
m/v - motorna vozila
M - mobilizacija
mad - mješoviti artiljerijski divizijun

mat. - materijalno
MES - minsko eksplozivna sredstva
MF - mirnodopska formacija
MKSJ - Međunarodni kazneni sud za bivšu Jugoslaviju
MO - Ministarstvo odbrane
mob. - mobilizacijska
MS - materijalna sredstva
mtbr - motorizirana brigada
MUP RH - Ministarstvo unutarnjih poslova Republike Hrvatske
MUP RSK - Ministarstvo unutrašnjih poslova Republike Srpske Krajine
n/b - neorbena
NVO - naoružanje i vojna oprema
NŠ - načelnik štaba
OB - organ bezbjednosti
OBO - obavještajno bezbjednosni organ
OdTO - odred Teritorijalne obrane
OG - operativna grupa
OMJ - oklopne i mehanizirane jedinice
OO - općinski odbor
Op. br. - operativni broj
OS SAO Krajine - Oružane snage Srpske autonomne oblasti Krajine
OS SFRJ - Oružane snage Socijalističke Federativne Republike Jugoslavije
OSUP - Općinski Sekretarijat za unutrašnje poslove
OŠ MUP RH - Operativni štab Ministarstva unutarnjih poslova Republike Hrvatske
OUN - Organizacija Ujedinjenih naroda
p/g - pogonsko gorivo
p/s - pogonska sredstva
part. br. - partizanska brigada
pb - pješački bataljun
pč - pješačka četa
pbr - pješačka brigada
peš. - pešadijski
PI - policijska ispostava

PJM - Posebna jedinica milicije
PoB - pozadinska baza
POLO - protuoklopno lansirno oruđe
PoOb - pozadinsko obezbeđenje
Pov. - povjerljivo
Pov. br. - povjerljivo broj
PS - policijska stanica
PU - Policijska uprava
reg. - registarskim
RH - Republika Hrvatska
RJ - ratna jedinica
RPG - radio prislušna grupa
RRČV - radio relejno čvorište
RS - Republika Srpska
RSK - Republika Srpska Krajina
RVS - rezervne vojne starješine
RV i PVO - Ratno vazduhoplovstvo i protivvazdušna obrana
s. - selo
SAD - Sjedinjene Američke Države
SAO - Srpska autonomna oblast
SAOK - Srpska autonomna oblast Krajina
SDB - Služba državne bezbednosti
SDS - Služba državne sigurnosti
SDS - Srpska demokratska stranka
SFRJ - Socijalistička Federativna Republika Jugoslavija
SJB - Stanica javne bezbednosti
SJS - Stanica javne sigurnosti
SK - Srpska Krajina
SKH-SDP - Savez komunista Hrvatske-Stranka demokratskih promjena
SKJ - Savez komunista Jugoslavije
SM - stanica milicije
SNV - Srpsko nacionalno vijeće
SO - skupština općine

SR - Socijalistička Republika
SRJ - Savezna Republika Jugoslavija
SSH - Savez socijalista Hrvatske
SSNO - Savezni sekretarijat za narodnu obranu
Str. pov. - strogo povjerljivo
SUP - Sekretarijat unutrašnjih poslova
SVK - Srpska vojska Krajine
ŠRV - štabna ratna vježba
ŠTO OZ - Štab Teritorijalne obrane operativne zone
teh - tehnička
TG - taktička grupa
TI - tehnička ispravnost
TMS - tehničko materijalna sredstva
TO - Teritorijalna obrana
topov. protivoklopna art. bat. 76 mm - topovska protuoklopna artiljerijska baterija 76 mm
TOs - tehničko osiguranje
TP - tehnički pregled
TRZ - tehničko remontni zavod
tt - trigonometrijska točka
UN - Ujedinjeni narodi
UNCRO - United Nations Confidence Restoration Operation in Croatia
UNPA zona - United Nations Protected Area
UNPROFOR - United Nations Protection Forces
UP - unutrašnjih poslova
Ur. - urudžbeni
ur. - uredio
v/o - vojni obveznici
vazd. - vazduhoplovna
vbr - vazduhoplovna brigada
VES - vojno evidencijska specijalnost
VJ - Vojska Jugoslavije
VO - vojna oblast
VOJIN - Vazduhoplovno osmatranje, javljanje i navođenje

VP - vojna pošta

VRS - Vojska Republike Srpske

VRSK - Vojska Republike Srpske Krajine

VTod - vojno-teritorijalni odred

ZNG - Zbor narodne garde

ZSUN - Zaštitne snage Ujedinjenih naroda

VIII. ŽIVOTOPIS AUTORA S BIBLIOGRAFIJOM RADOVA

Darjan Godić rođen je 1982. u Slavonskom Brodu gdje je završio osnovnu i srednju školu. Diplomirao je 2008. na Hrvatskim studijima Sveučilišta u Zagrebu na temu „Osloboditeljska akcija ‘Bljesak’“. Od 2009. do 2011. radio je kao vanjski suradnik na projektu *Leksikon hrvatskog iseljništva i manjina* koji je pokrenuo Institut društvenih znanosti Ivo Pilar. Od 2011. zaposlen je kao znanstveni novak-asistent u Hrvatskom institutu za povijest gdje je radio na znanstvenom projektu *Republika Hrvatska i Domovinski rat (1991. – 1995. – 2000.)*. Od 2013. do 2015. radio je kao suradnik-istraživač na projektu *Hrvatski domovinski rat: strukture sjećanja* koji su zajedno provodili Hrvatski institut za povijest i Institut društvenih znanosti Ivo Pilar. Tijekom 2014. sudjelovao je kao tajnik u organizaciji Znanstvenog skupa „1914. – prva godina rata u Trojednoj Kraljevini i Austro-Ugarskoj Monarhiji“. Od 2016. tajnik je *Časopisa za suvremenu povijest* koji izdaje Hrvatski institut za povijest.

Popis objavljenih radova:

- „Prostor bivše općine Zavalje u napadnoj operaciji Armije Bosne i Hercegovine ‘Grmeč-94’ i protunapad Vojske Republike Srpske i Srpske vojske Krajine“, Zbornik radova sa Znanstveno-stručnog skupa: *Zavalje i okolica u prošlosti i sadašnjosti: Povijesni prikaz podplješivičkih sela*, (ur. Želimir Prša, Ivan Brlić, Željko Holjevac), Zagreb, 2017., 197-207. (ostalo, domaća recenzija, cjeloviti rad (in extenso), znanstveni).
- „Vojni manevar ‘Sloboda 71’. Prilog istraživanju“, *Historijski zbornik*, 69/2016., br. 1., 165-187., (suautor Domagoj Knežević) (prethodno priopćenje, znanstveni).
- „Stanje morala, bojne spremnosti i problemi opskrbe u 18. korpusu Srpske vojske Krajine“, *Časopis za suvremenu povijest*, 46/2014., br. 2., 243-264., (članak, znanstveni).
- „Tuđmanov arhiv. Korespondencija predsjednika Republike Hrvatske dr. Franje Tuđmana od 1990. do 1999. godine“, 6 svezaka, *Časopis za suvremenu povijest*, 47/2015., br. 2., 418-419., (prikaz, stručni).
- „Alfe žive vječno! Prilozi za ratni put Specijalne jedinice policije ‘Alfa’ PU zagrebačke u Domovinskom ratu 1991. – 1995.“, *Časopis za suvremenu povijest*, 47/2015., br. 3., 659-660., (prikaz, stručni).
- „Dokumenti vojne provenijencije ‘Republike Srpske Krajine’ (svibanj – listopad 1995.)“, *Časopis za suvremenu povijest*, 47/2015., br. 3., 661-662., (prikaz, stručni).

- „Sunčica/Sunny“, *Časopis za suvremenu povijest*, 45/2013., br. 3., 541-542., (prikaz, stručni).
- „Jugoslovensko ratno vazduhoplovstvo 1942. – 1992.“, *Časopis za suvremenu povijest*, 45/2013., br. 3., 538-539., (prikaz, stručni).
- „Velikosrpska agresija na Hrvatsku 1990 – ih (Republika Hrvatska i Domovinski rat: pregled političkih i vojnih događaja 1990., 1991. – 1995./1998.)/ Greater Serbia aggression against Croatia in the 1990s (The Republic Croatia and the Homeland War: Overview of political and military developments 1990, 1991 – 1995/1998)“, *Review of Croatian History*, 8/2012., br. 1., 321-322., (prikaz, stručni).
- „Razmjene ratnih zarobljenika 1991. godine. Vrijeme hrabrosti i ponosa“, *Časopis za suvremenu povijest*, 44/2012., br. 1., 195-197., (prikaz, stručni).